

HET ABC DES GELOOFS

of

Verhandeling van de benamingen des zaligmakenden geloofs
volgens de letters van het alfabet

door

Alexander Comrie

Scoto Britannus
A.L.M. Philosophie Doctor en Predikant
Te Woubrugge

Volgens oorspronkelijke uitgave
Te Leiden,
Bij Johannes Hasebroek
1743, met privilegie

STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2003

INHOUD

Opdracht
Aanspraak
Aan de lezer
Aandoen
Aanhangen
Aanhouden
Aankleven
Aannemen
Amen
Armoede
Beginnen
Bekennen van ongerechtigheid
Betrouwen Blijven in Christus
Dorsten
Dragen
Drinken
Eten
Geven
Geven van zijn hart
Geven van de hand aan de Heere
Gewennen
Hongeren
Horen
Kiezen
Komen
Kussen
Leggen van Christus tot zijn fundament
Leunende op hun Liefste
Nemen
Schrijven met de hand
Verlaten
Verwachten

APPROBATIE

De ondergeschrevene Visitatores van de Weleerw. Classis van Leiden en Neder-Rijnland hebben in het Boek van Ds. Alexander Comrie, Scoto-Brittannus, A. L. M. Philosophiae Doctor, en Predikant te Woubrugge: genaamd het A. B. C. des Geloofs, of Verhandeling van de Benamingen des Zaligmakenden Geloofs volgens de letters van het Alphabet, niets gevonden strijdig tegen de Leer der Waarheid, die naar de Godzaligheid is, mogen derhalve lijden dat hetzelfde gemeen gemaakt worde; doch met naricht, dat zijlieden sommige uitdrukkingen door de Eerwaarde heer auteur gebruikt, laten tot zijn verantwoording.

Gegeven binnen Leiden, 18 Maart 1739

DAVID VAN DE WALLE
NICOLAUS HOLTJUS
PETRUS VERGENST

OPDRACHT

*Aan mijn hooggeachte en zeer teder geliefde moeder,
mevrouw KORNELIA BERDENIS, Weduwe van wijlen den heer Mijnheer JAN DE
HEIDE;
en aan de weleerwaarde en zeergeleerde heer Mijnheer JAN WILLEM DE HEIDE
getrouw en geacht predikant te Purmerlandt, mijn geliefde en geachte broeder.*

De koning Hiskia, zijn werkzaamheid verhalende, nadat de dood en ook de verlossing van die door Jesaja hem aangekondigd werd, zegt Jes. 38: 17: *Ziet, in de vrede is mij de bitterheid bitter geweest, maar Gij hebt mijn ziel liefelijk omhelsd.*

God had hem vrede van rondom gegeven: de Assyriërs werden geslagen door de Engel des Heeren, ten getale van honderd vijf en tachtig duizend; hun koning Sanherib werd in het huis van zijn afgod door zijn eigen zonen gedood, Jesaja 37 van vers 36 tot het einde. God gaf hem vrede in zijn rijk, in zijn huis, en buiten alle twijfel ondervond hij vrede in zijn hart, een vrede, die alle verstand te boven gaat.

Terwijl hij nu in het blijde genot van die vrede was, werd hem op het alleronverwachtst aangekondigd, dat hij bevel aan zijn huis moest geven, en zich bereiden om te sterven. Dat alles te verlaten en tot de wormen te zeggen: dat zij zijn zusters en broeders waren; dit was het, dat hem zo smartelijk viel, het bittere, dat bitter was, ja zeer bitter, onbeschrijflijk bitter; dit deed hem zijn aangezicht keren naar de wand, en bitterlijk wenen, ja piepen als een kraan of zwaluw, en kirren doorgaans als een duif.

Ondertussen roepende tot God in de benauwdheid van zijn ziel, hoort God, - Die het gebed Zijner kinderen hoort, - deze kermende en wenende koning, en ofschoon hij niet altijd leven zou, werden er evenwel vijftien jaren tot zijn leeftijd toegedaan. De Heere, dus zijn bedroefde ziel in de bitterheid, die hem bitter was, omhelzende als een teerhartig Vader, die in al de benauwdheden van Zijn kinderen met hen benauwd is.

Eer hij dit verhalen wil, laat hij het aandacht opwekkende ziet voorafgaan, om de lezer hierbij te bepalen tot het leren van twee grote lessen.

- De eerste is, dat niemand, als alles van rondom hem toelacht, en dat de vrede groot is, zijn hart daarop zetten zou, alsof het onmogelijk ware, dat zijn licht kon verduisterd worden en zijn zon door een wolk verborgen worden, hij had vrede, maar ziet, in die vrede was hem de bitterheid bitter, ja zeer bitter geweest. Het is hier niet, dat men een ongestoorde rust kan hebben, ofschoon God veel rust en vrede geeft, het is zijn verandering onderworpen. *Daarom ziet, zegt onze koning, hoe het met mij ging, opdat uw hart, in het genot van vrede, tot gewaarwording van droefheid, ja, zeer bittere droefheid mag bereid worden.*
- De tweede les, die Hiskia leren wil door dit woordje *ziet*, is, dat, wanneer iemand in bitterheid is, die hem uitnemend bitter is, waarin hij zijn aangezicht naar de wand keert, piept en kirt als een kraan of zwaluw en duif, waarin zijn ziel wegdruipt van treurigheid, en zijn uitroep is: *Is iemands droefheid zoals de mijne?* Dat hij dan, niettegenstaande dit alles, zijn breuk niet moet aanmerken, alsof er geen helen aan was, want in zijn bitterheid, die hem zeer bitter was, omhelsde God zijn ziel zeer liefelijk; en Hij zal het doen aan allen, die uit hun druk, angst en bittere droefheid door geloof tot Hem roepen: *O Heere, ik word onderdrukt, wees Gij mijn Borg!* De duisternis kan nooit zo dik zijn, of God kan het licht uit die

duisternis doen voortkomen. Laten dan Gods kinderen hun ziel toeroepen: *Gij toch, o mijn ziel, zwijg Gode, want van Hem is al mijn verwachting.* Is God de Heere het deel van Zijn kinderen, laat hen vrij op Hem hopen. Als de bitterheid hun bitter is, als de oven zevenmaal heter is dan ooit tevoren, de Heere zal de ziel Zijner gunstgenoten liefelijk omhelzen, de oven zal niet zijn om te verslinden, maar een smeltkroes, om van de droesem te zuiveren; en in die oven is met hen niet alleen één, gelijk één van de zonen der goden, maar de Zone Gods zelf, die de waarachtige God en het eeuwige leven is.

Waarde, hooggeachte en geliefde Moeder en Broeder, hoe billijk ik in vele opzichten Hiskia's woorden de mijne mag maken, zien UEd. bij de eerste opslag zeer licht. Ik moet erkennen Gods goedheid aan mij, van de eerste dag af, dat ik mij in de echt begaf met mijn hartelijk geliefde echtgenote, Juffrouw Johanna de Heyde, UEd.'s enige en zeer geliefde dochter en beminde zuster. Meer dan één zaak maakte het huwelijk met haar Ed. mij tot grote troost en uitnemende blijdschap.

- Zag ik op haar stille en zachtmoedige geest, zij bezat in alle opzichten datgene, dat het rechte sieraad der vrouwen is; zag ik op haar bescheidenheid, die was aan alle mensen, groten en geringen, openbaar, hebbende zij steeds op haar hart beseffen van Gods nabijheid; zag ik op haar nederigheid in gevoelen en in gewaad, elk, die haar kende, moest zeggen, dat zij een voorbeeld in zulk een bedorven eeuw was; zag ik op haar gezetheid om God te dienen, gelijk God Zijn vrees zeer vroeg in haar hart had ingelegd, dezelve straalde door in het naarstig waarnemen van alle godsdienstplichten, in het openbaar en in het bijzonder, haar tijd gedurig uitkopende, om de goede en welbehagelijke wil Gods te kennen, en roet haar God te wandelen in dit tranendal!
- Zag ik op de liefde, die tussen mijn dierbare echtgenote en mij was: o, wat was die teder, innig en wederzijds vast, en nooit afnemende, maar aangroeiende, indien enige toeneming in zulk een liefde zijn kon; dit was UEd. tot grote blijdschap te zien, dat wij niet alleen door de echt, maar vooral in liefde één waren. Zag ik op haar zorg om mij wel te doen en van alles te bezorgen, wat mij enige verkwikking kon toebrengen; het was zonder weerga, zij zou haar ogen bijna uitgerukt hebben.
- Zag ik op de zoete hulp in mijn studie, en haar geoefendheid in de Goddelijke waarheid: zij was machtig in de Schriften, haar toeleg was om mij gedurig aan te zetten om te prediken niet dingen, die boven het begrip van een gewone toehoorder gingen. Zij zeide dikwerf: *je kunt niet genoeg geloven, hoe onvatbaar de mensen zijn;* was ik neergebogen over de vruchteloosheid van de middelen, wat sprak mijn allerliefste vrouw mij moed in het hart!

Zulk een stille kalmte gaf mij God met mijn lieve vrouw, en hoe aangenaam dit was voor mij, kan elk nagaan, die weet, dat ik, een vreemdeling, verkeer in een vreemd land, en dat ik door zoveel tegenheden ben geleid geworden van de jeugd af aan; is rust aangenaam voor een vermoeide, troosteloze en voortgedrevene, immers dat genoeg, dat ik had, kan ik niet uitdrukken.

Hier kwam nog bij, tot volmaking van onze blijdschap, (indien er nog iets aan mocht ontbreken) dat de Heere ons zegende met de gewenste vruchten van het huwelijk, ons gevende een lieve, welgeschapen dochter, naar UEd., waarde Moeder, genoemd, en de Heere gaf zulk een gezegende en voorspoedige verlossing, dat ik en mijn hartgeliefde vrouw dikwerf moesten uitroepen: *Looft de Heere, Die ons met Zijn goedertierenheid bekroont, als met een rondas.*

Daar kwam nog bij, tot mijn grote verkwikking, dat de Heere uit Zijn oneindige goedheid mijn zeer lieve vrouw op een zonderlinge wijze verzekerde van haar aandeel, daar zij altoos met veel ongeloof te worstelen had. Dus had ik alles, dat mijn ziel op de aardbodem begeren kon.

Maar zie, in de vrede is mij de bitterheid bitter, ja zeer bitter geweest. God liet niet alleen de dood aankondigen door sterke en aanhoudende koorts, maar hem zelfs, als een zeer wrede tiran, mijn zeer lieve vrouw van mij wegrukken. Dit was UEd., als een zeer liefhebbende moeder en broeder, bitter, omdat zij uw enige, liefhebbende dochter en zuster was. Maar mij was het bitter, zeer bitter, ja onuitsprekelijk smartelijk; als ik er aan denk, mijn hart wordt overstelpt, ik moet mijn aangezicht met Hiskia dikwerf naar de wand keren, en mijn bitter bedroefd hart in tranen lozen, terwijl mijn ziel wegdruipt van treurigheid, en mijn smart in geen schaal kan gewogen worden. Deze smart doet mijn ziel kwijnen, en verandert mijn kracht in zomerdroogte. Vele smarten heb ik ondervonden, maar deze gaat boven alle; ze krenkt het hart, en doet mij doorgaans piepen als een zwaluw en kirren als een duif.

Ik kan in dit alles nochtans niet ontkennen Gods goedheid; de Jehovah omhelst wel meer dan op één wijze mijn ziel; wanneer ik mij vast voorstelde wegens de droefheid van mijn hart buiten staat te zijn tot mijn predikdienst, God gaf een moede kracht, meer dan eens. Ja, dat is tot opbeuring van mijn ziel, dat ik met grond kan geloven, mijn lieve vrouw niet verloren, maar weggezonden te hebben, daar ik haast, hoop ik, volgen zal.

De Heere beurt ook wel nu en dan mijn ziel op door vele troostrijke beloften, onder welke deze een grote klem op mijn hart heeft, die mijn lieve vrouw mij zeide, mijn grote droefheid ziende: *God zal voor u zorgen, zoek Hem en dien Hem., Hij zal der wezen Vader en Richter zijn, en der weduwen Man;* dit waren haar laatste woorden; en die tot mijn bemoediging gezegd hebbende, gaf zij terstond de geest.

Deze stervende woorden beuren mij nu en dan op, om al mijn zorgen op de Heere te wentelen, gelovende in mijn bittere droefheid, dat God het wel zal maken, en voor mij, bitter bedroefde vreemdeling, zorgen, en mij leiden niet alleen tot de dood, maar met Zijn stok en staf mij in die donkere vallei en schaduw ondersteunen.

Daar komt bij tot mijn opbeuring 's Heeren goedheid omtrent mijn klein weesje. UEd. liefde en tedere zorg in alle opzichten omtrent mij en de mijne, welke ik hoop altoos dankbaar te erkennen. En dit laatste is wel een zeer liefelijke omhelzing, dat 's Heeren zaligheid, waarop mijn ziel wacht, nu nader is dan toen ik eerst geloofde; de tijd zal voorts maar kort zijn, dan zal een wildernis met een Kanaän verwisseld worden, en de duisternis in een zeer kostelijk licht; want droefenis en zuchting zullen eeuwiglijk wegvlieden, en alle smarten vergeten worden, als de tranen van de ogen zullen worden afgewist.

Laat ons dan, zeer lieve en geachte Moeder en Broeder, in onze bitterheid, die ons in de vrede overkomen is, niet al te veel verzinken; de Verbonds-God kan en wil de zielen dergenen, die tot Hem roepen in de bitterheid, die haar zeer bitter is, op een liefelijke wijze omhelzen. Laat ons vertrouwen op de Heere, want in de Heere HEERE is een eeuwige Rotssteen.

Dewijl de volgende bladen het licht zouden zien, was daar meer dan één reden, om dezelve aan UEd. op te dragen, om te betuigen mijn liefde en achting voor UEd. die

mij met uw wederliefde zeer aan UEd. verbindt; ja, omdat UEd., nevens mijn dierbare en zeer lieve vrouw, de oorzaken van de uitgave zijn. Velen uit mijn geliefde gemeente hielden sterk aan, met anderen buiten deze gemeente, dat ik, hetgeen ik in het jaar 1735 over *de benamingen des geloofs* gesproken had, zou laten drukken, opdat zij, hetgeen hun toenmaals in het horen zeer verkwikte en versterkte, mochten hebben om zich te versterken in het verborgene. Maar de bewustheid van mijn geringheid en onbekwaamheid, welke dagelijks toeneemt, gelijk UEd. weet, (ik hoop niet, dat het tot moedeloosheid zal overslaan) deed mij alle aanhoudende aanzoeken gedurig van de hand wijzen. Maar hetgeen anderen niet konden verkrijgen, heb ik een weinig vóór het overlijden van mijn zeer lieve vrouw toegestaan; ik kon niet langer weigerig zijn aan een dierbare echtgenote en liefhebbende moeder.

Ik hoop dan, dat UEd. dit werkje wel zult willen aannemen, en hetzelfde doorbladeren. Ik bid God, dat Hij er Zijn schijnsel op zal geven; dat Hij UEd. wil leiden door geloof hier, en uw ziel liefelijk omhelzen met de uitlatingen van Zijn gunst, en dat Hij u namaals Vaderlijk wil inleiden in die stad, die fundamenten heeft, waar noch dood, noch rouw, noch gekrijt, noch moeite meer zijn zullen, doordat de eerste dingen zullen voorbijgegaan zijn.

En dus blijve ik,
 Mejuffr. en zeer geliefde Moeders
 en Eerw. en veel geachte Heer Broeder!
 Uwer edelhedens liefhebbende en zeer bedroefde zoon en broeder

ALEXANDER COMRIE.

Aanspraak aan mijn zeer geliefde gemeente van Woubrugge

Waarde en zeer geliefde in de Heere!

Hetgeen waarnaar gijlieden verlangt (sedert het jaar 1735, wanneer wij deze stof verhandelden), wordt u nu in de handen gegeven, opdat u het tot nuttigheid van uw onsterfelijke zielen gebruiken zou. Ik heb de inleiding tot elke benaming, alsmede de aanwijzing van de samenhang der teksten, waarin de benamingen voorkomen, en ook de bijzondere toepassingen van elke benaming, afgelaten; ik hoop niet, dat u zulks kwalijk zult nemen; het is geschied, opdat het werkje niet te groot zou worden, en dus boven veler macht, om hetzelfde te kopen.

Ik kan niet twijfelen, of het zal u aangenaam zijn dit werkje als een nagedachtenis te ontvangen, hoe gering het ook mag zijn. Uw voorbeeldige naarstigheit in het opkomen onder het gehoor van deze Leerredenen, gepaard met die van andere plaatsen, bemoedigde mij om het Werkje ten einde te brengen, en het verzoek van velen, dat ik het zou laten drukken, doet mij geloven, dat u het met veel lust zult aannemen.

Het enige, dat ik u te bidden heb, is, uw eigen hart bij het lezen van elke benaming na te gaan, dan zult u er door overtuigd kunnen worden, of u de grote zaak mist, dan of u er deel aan hebt.

God zelve zende Zijn licht bij de waarheid Hij werke het geloof, daar het niet is; Hij versterke het, daar het is; en Hij zegene al onze geringe pogingen tot uw eeuwige zaligheid!

Dit is de bede van
Uw dienstwillige Dienaar in de Heere,

ALEXANDER COMRIE.

Woubrugge, 4 februari 1789.

Aan de lezer

Waarde Lezer!

Het kan niet anders zijn dan tot mijn grote blijdschap, dat ik niet alleen mondeling en schriftelijk getuigenis heb, dat mijn geringe arbeid tot zegen is door alle provincies van dit gezegend land; maar dat ik ook zie en bespeur, dat het vertier van dit traktaat zo groot is, dat ik nu al voor de vijfde maal verzocht word het uit te geven. Ik wens in diepe ootmoed en zelfverontwaardiging dit te erkennen voor de Heere en Zijn volk, en terwijl ik niet weet, waarin de Heere mijn gering talent wil gebruiken, óf voor deze mijn Gemeente óf ook voor anderen, zo zal ik mij zoeken, én in het prediken én ook in nu en dan een werk tot stichting uit te geven, bezig te houden.

Ik had deze Verhandelingen kunnen vergroten, maar ik wil de kopers van het voorgaande geen nadeel, noch in het vermeederen van deze, noch andere werken toebrengen. Ik hoop, dat de lezer deze druk zeer accuraat zal vinden. En ik bid God, dat Hij schijnsel op het werk geven mag, en dat de lezers veel hart en opgewektheid zullen vinden, om mij in hun gebeden te gedenken. Blijve

Uw Dienaar in de Heere,

ALEXANDER COMRIE.

Woubrugge, 9 september 1746.

VERHANDELING VAN DE BENAMINGEN DES ZALIGMAKENDEN GELOOFS

Inleiding tot de volgende Verhandeling van het Zaligmakende Geloof.

- A. Paulus' woorden Hebr. 11: 6, *Maar zonder geloof is het onmogelijk Gode te behagen*, geven grond tot veel nauwkeurige onderzoeking van zijn ziel, aangaande de staat en de werkzaamheid der ziel in het verborgen voor God; of de mens dat ware en ongeveinsde geloof inderdaad bezit, en daaruit werkt, in tedere afhangende van de Goddelijke invloeden, en door de kracht van Christus; dit is Gode welbehaaglijk, en zonder dit kan niemand Gode behagen.
- B. Betreffende deze woorden: wij zullen die zo behandelen in onze zeer korte uitbreiding, dat wij die enigszins zullen toelichten, en tot ons oogmerk toepassen.

A. Aangaande de uitbreiding. Deze woorden zijn een algemeen besluit uit hetgeen de apostel van Henoch gezegd had, en meteen wijzen zij aan, dat Henoch het geloof had, want hij behaagde Gode; nu, *zonder het geloof is het onmogelijk Gode te behagen*. Onze apostel spreekt

Van het Geloof.

- Versta hier niet het historische geloof, waardoor de mens alles voor waarachtig, vast en onfeilbaar houdt, wat God in zijn eeuwigblijvend Woord geopenbaard heeft. Dat kan de mens door nagaan van de Goddelijke waarheden hebben, die een zekere kracht van betoog aan de consciëntie hebben tot overtuiging, dat God alleen de Auteur van zulk een openbaring is. De duivelen zelf geloven in dezen opzichte, en zij beven. Versta ook niet het geloof der wonderwerken; want in die grote en algemene dag zal Christus die aanzeggen, die in Zijn naam duivelen uitgeworpen hebben: *Gaat weg van Mij, gij werkers der ongerechtigheid, Ik ken u niet*.
- Versta ook niet het tijdgeloof; want dat heeft geen wortel, kan ook de hitte van tegenspoeden en vervolging niet uitstaan.

Maar versta met mij *dat dierbare zaligmakende geloof*, hetwelk Gods dierbare gave is; waardoor de overtuigde, belaste en beladen zondaar uit zichzelf en al zijn gerechtigheid tot Jezus uitgaat, Hem omhelst, en aangrijpt; dit is het geloof, waaruit de rechtvaardige leeft, en deel aan al de verbondsgoederen ontvangt, waardoor wij zalig kunnen worden.

Van dit zaligmakende geloof zegt onze apostel, *dat men zonder hetzelve Gode niet behagen kan*; dit zijnde de leer van Gods dierbaar Woord, dat alles, wat niet uit het geloof is, zonde is; en derhalve onbehaaglijk voor God zijnde, spreekt het diegenen, die op hun zedige en burgerlijke wandel, op hun belijdenis en kennis berusten, zonder ooit de hartveranderende genade Gods ondervonden te hebben, weinig troost toe. Wat zeg ik? Het wijst hun aan, dat alles wat zij doen, omdat het niet uit het geloof voortkomt, Gode mishaaft, ja vertoornt. En de waarheid hiervan zal aan uw Christelijke aandacht blijken:

- a. *Als wij op God letten*, met wie de mens te doen heeft. Hij is de rechtvaardige Rechter van de ganse aardbodem, de driemaal heilige God, staande met de onherboren zondaar in de betrekking van het werkverbond; in hetwelk al Zijn

deugden en volmaakheden tegen de zondaar gewapend zijn, en Zijn zwaard uit de schede getrokken, om hem te verdoen; zijn tranen, zuchtingen en verbetering van leven, en zoeken van God, kunnen Hem in geen deed voldoen; Zijn recht moet voldaan worden, eer Hij vriendschap met de zondaar oefenen kan; maar noch engelen, noch mensen kunnen dat voldoen; het is alleen de Immanuël, die het gedaan heeft, maar niemand heeft deel aan Die, zonder geloof. Derhalve God rechtvaardig zijnde, kan men Hem zonder geloof niet behagen.

- b. *Letten wij op de mens.* Schoon hij een schijn van deugd heeft, vele dingen, die in het stoffelijke goed zijn; doordat zij uit geen herboren beginsel voortkomen, zijn zij loutere ondeugden voor God. Gelijk Augustinus zeide: *splendida vititia*, blinkende zonden. De gehele wereld is verdoemelijk voor God; *en er is niemand, die goed doet, zelfs niet tot één toe*, Rom. 3 : 10, 12. *Het bedenken des vleses is vijandschap tegen God*, Rom. 8: 7. Hoe kan nu datgene, dat zonde is, Gode behagen? De mens kan zonde niet met zonde boeten; derhalve *zonder geloof is het onmogelijk Gode te behagen*.
- c. *Letten wij eindelijk op het Geloof zelve:* dat is die eenswilligheid met God; dat goedkeuren en toestemmen en aanbidden van de deugden en volmaakheden van God, zoals de Heere dezelve heeft gelieven te openbaren in de weg van des zondaars zaligheid, zonder enige zijner gerechtigheid, alleen door de volwichtige gerechtigheid van Christus, hem toegerekend, en alleen door geloof aangenomen. Het tegengestelde nu van het geloof is het ongeloof, hetwelk deze wijsheid Gods dwaasheid acht en zijn behoudenis in wat anders zoekt; maar daardoor kan men Gode niet behagen. Het blijve dan een voldongen waarheid, dat het onmogelijk is zonder geloof Gode te behagen.

B. Dit nu zo zijnde, mijn hartgeliefde Gemeente, *dat het onmogelijk is zonder geloof Gode te behagen*, zal elk met mij moeten besluiten, dat het geloof dat éne ding is, dat ons alleen ten uiterste nodig is, *zullen wij getroost leven en zalig sterven*, en op een goede grond verwachten een zalige ingang in die stad, *niet met handen gemaakt, wiens Kunstenaar en Bouwmeester God is*, waar het geloof in een zalig aanschouwen zal veranderd worden. Ja, geliefden u zult wel met mij besluiten, dat voor ons allen aan de kennis van dit geloof veel gelegen is, opdat wij, de aard, natuur en werkzaamheden daarvan kennende, onszelf zouden kunnen onderzoeken en beproeven in des Heeren vreze.

Daarom hebben wij opgewektheid gevonden, om uitvoeriger van het Geloof te spreken. En, eer wij tot nadere onderhandelingen over deszelfs natuur zouden overgaan, eerst van de benamingen te spreken. Welke zeer vele zijn in Gods Woord; welke indien elk naging, hij zou ontdekken de veelvuldige wijsheid Gods, en de onnodige verschillen zouden ophouden, en ook het hard behandelen van kleinen. Want dan zouden wij zien, hoe een en hetzelfde geloof onder andere benaming voorkomt; en wij zouden zoekenden en heilbegerigen, ofschoon deze en gene zaken onder zekere benamingen opgesloten niet ondervindende, niet voor het hoofd stoten en slingeren, als zij de zielswerkzaamheden, onder een andere benaming begrepen, ondervonden. De ene gelovige zal veel van het geloof hebben onder de benaming van vertrouwen, maar een ander zal meer werkzaam zijn in 't vluchten tot Jezus; beide zijn werkzaamheden van hetzelfde geloof; en daarom heeft de een de ander niet te verdenken, noch hard te behandelen.

Terwijl wij deze benamingen hebben zoeken na te gaan, waren wij op zekere orde uit. Wij dachten dan om deze, dan om die, maar vonden in alle schikking, dat, om de

kleinen niet te bedroeven, noch de verder gevorderden te lang staande te houden bij de werkzaamheden der zuigelingen, een alfabetische orde de beste zou zijn, om dit oogmerk te bereiken. En dus zullen wij de benamingen des geloofs volgens de letters van het A.B.C. verhandelen, en de Christelijke Gemeente een A.B.C. van het éne ding, dat nodig is, toedienen, tot onderzoeking en bemoediging van des Heeren erfdeel.

Och, dat God Zelf licht en schijnsel geven wilde, en deze zaken doe gedijen tot opbouw, versterking en bemoediging van allen, die God kennen en lust hebben tot waarheid in het binnenste!

II. Wat die benamingen nu zelf betreft. Om van de Hebreeuwse en Griekse thans niet te spreken.

Onder de letter A. vinden wij:

Een nadrukkelijke benaming des geloofs bij Paulus, Gal. 3: 27, *Want zo velen als gij in Christus gedoopt zijt, hebt gij Christus aangedaan.* Zodat het geloof ons hier voorkomt onder de kundigheid van

AANDOEN

Welk aandoen betrekkelijk wordt gemaakt tot Christus in de aangehaalde woorden, en tot de nieuwe mens, en de wapenen des lichts, Eféze 4: 24 en Rom. 13: 12. Wij zullen nu van dit *Aandoen* spreken, zoals het

Tot Christus betrekkelijk gemaakt wordt, Gal. 3: 27.

A. De letter hier betreffende, wordt van de geleerden met recht onderzocht, waarop Paulus in deze zinspeling zijn oog heeft.

- a. In het algemeen staan allen toe, dat er op het aandoen van klederen gezinspeeld wordt; maar welke die klederen geweest zijn, en bij welke gelegenheid die aangedaan werden, is enig verschil in de opvattingen.
- b. In het bijzonder, om alle gedachten niet op te halen, die de geleerden bij Wolfius en Deylingius lezen kunnen, komen ons beide de twee volgende gedachten allerwaarschijnlijkst voor.
- c. Of, dat er gezinspeeld wordt op het aandoen van de klederen des hogepriesters onder de tweede tempel, waaronder de klederen en sieraden wegens gebrek aan vele heilige dingen vermeerderd werden, en in het aandoen van welke er een zekere orde moest gehouden worden; terwijl niemand anders voor hogepriester erkend werd, of hij moest deze klederen aan hebben. Zodat volgens deze zinspeling de volgende zaken te kennen gegeven worden:

1. Dat, zal iemand een priester des Allerhoogsten zijn, hij met Christus' dadelijke en lijdelijke gehoorzaamheid, door het geloof aangetrokken, moet bekleed worden. Daarom zocht Paulus boven alles in Christus gevonden te worden, Filipp. 3: 9. En hieruit zal die spreekwijze zeer wel kunnen opgehelderd worden, dat de gelovigen *een Koninklijk Priesterschap zijn, een heilig en verkregen volk*, dragende tot hun kleed Christus' schone gerechtigheid. Jer. 23 : 5. *Jehovah onze gerechtigheid.*
2. Moesten de priesters een bijzondere orde bewaren en stipt nakomen, in het aandoen van de klederen; zo ook diegenen, die Christus willen aandoen, moeten Hem aannemen eerst tot rechtvaardigmaking, om door Hem met God verzoend te worden; daarna tot heiligmaking. Want zo is Hij van God geworden, eerst rechtvaardigmaking, daarna heiligmaking. 1 Kor. 1: 30. In Hem moet men zijn, en

daarna vruchten dragen, Joh. 15: 4, 5. Zodat wij zien, hoe nutteloos en verkeerd diegenen werken, die maar met al hun macht werken om heiligheid uit Christus, de grond van de rechtvaardigmaking voorbij ziende, en de rechte orde niet houdende in het aantrekken van die klederen.

3. Was het zo, dat die priesters alleen voor priesters erkend werden, wanneer zij hun gewaad, hun klederen aan hadden; zo is het met de gelovigen; zij zijn dan priesters Gods en van het Lam. Maar ook geen werk, dat zij doen, wordt erkend, noch zij aangenomen, of zij moeten in Christus' gerechtigheid staan, Hem telkens aandoende, en in Hem tot de Vader naderende. Zeide Jozef eens tot zijn broeders, dat, tenzij zij Benjamin medebrachten, zij zijn aangezicht niet zien zouden, zo is het hier gewis óók gelegen.

b. Ondertussen, ofschoon deze gedachte op zich zelf niet onaardig is, komt ons echter gevoelijker voor, wegens het voorgaande, dat hier gezinspeeld wordt op de gewoonte der christenen in de eerste tijden gebruikelijk bij de doop, dat hun, in het water gedompeld zijnde, een wit kleed werd aangetrokken, hetwelk Christus' gerechtigheid te kennen gaf, en hun verplichting tot heiligmaking; zodat Paulus' woorden én hier én tevens Rom. 13: 14, meteen opgehelderd, en deze beide plaatsen genoegzaam verklaard worden voor een navorsing van de zin van des Heeren woorden.

B. Het een en ander dus in de letter nagegaan hebbende, kunnen wij zoete zaken in de woorden vinden, om ons enige bevatting te geven van het geloof.

a. Als onze apostel hier spreekt van, een aandoen van Christus, wil hij daarmee te kennen geven, dat elk zondaar en nakomeling van Adam een kleed heeft van nature, in hetwelk hij gaat, in hetwelk hij dikwerf pronkt, op hetwelk hij groots is, menende dat niemand zijns gelijke is. En het is zo: elk heeft de kunst van kleren maken van nature. Adam maakte zich schorten van vijgenbladeren, en elk een, hoe onvernünftig in wat anders, nochtans hierin is hij een kunstenaar, een volmaakte werkbaas. De klederen nu, die de mens aan heeft, kunnen wij nagaan.

A. Ten aanzien van hun getal. Hij heeft er meer dan één.

- (1) Daar is een grof bovenkleed, te weten, van zonde en ongerechtigheid, dat velen in hun natuurstaat aan hebben, zijnde bij uitnemendheid zondaren, goddelozen, met opgeheven handen tegen God zondigende, en hun vermaak daarin hebbende, om de allerbooste daden te plegen, en zelfs in dat hun doen te pronken en te roemen. Ofschoon dit een grof kleed is, hoe velen zijn er niet onder Nederlands volk en onder mijn waarde toehoorders, die daarmee omhangen zijn, hun overtredingen met Sodom vrij uitsprekende.
- (2) Daar is een fijner kleed van burgerlijkheid uit beschaafdheid, of uit het karakter van de mensen voortkomende; of wegens de ontdekkende middelen, waaronder zij lang geleefd hebben; of wegens de ambten, die zij bekleden; of wegens de hoon en kleinachting, waaronder zij bemerken, dat grove zondaars liggen; of uit tijdelijke belangen; of uit overreding van hun geweten. Dit kleed maakt men zich, en daarin gaat men gekleed, pronkende en trots voortredende met de hoogmoedige Farizeeën, anderen als zondaren, onreinen en onwaardig hun gezelschap of woorden aanmerkende, zeggende: *wijkt van ons, wij zijn heiliger dan gij.*
- (3) Er is nog een kleed nader aan het lijf, een hemd, een lijnwaadkleed van eigen werk, van eigengerechtigheid, hetwelk de mens in overtuiging met veel welmenendheid, ernst en ijver maakt, om, ware het mogelijk, bedekt te worden voor de toorn des Heeren. Met zulk een kleed was de jongeling gekleed, tot wie Christus zeide, dat hij niet ver van het koninkrijk der hemelen was, en Hij had hem

lief; ook die jongeling, die Christus volgde met een wit lijnwaadkleed op zijn naakt lichaam, maar van de anderen lastig gevallen, verliet hij zijn kleed, en hij liep naakt heen van Christus, Markus 14: 51, 52. En Paulus, toen hij een Saul was, zijnde omtrent de wet onberispelijk, en dus in zijn ogen Gode levende, Rom. 7: 10 en wel fraai gekleed Fil. 3: 5, 6. Met het een of ander van deze klederen is elk mens van nature gekleed.

B. Wilt u ondertussen de eigenschappen daarvan weten, o, let dan wel op, mijn aandachtigen!

1. Het is een oud kleed, maar geen nieuw kleed; daarom vinden wij, dat alles, wat de mens in zijn natuurstaat heeft, *oud* genoemd wordt; de oude mens, welke is het lichaam van zonde en dood; en daarom, als er van de zalige verandering van de mens gesproken wordt, vind ik dat er gezegd wordt: *het oude is voorbijgegaan, het is alles nieuw geworden.*

Ook spreekt Paulus van *een aandoen van de nieuwe mens*, in tegenstelling van de oude mens. Ik beken wel, dat elk mens juist niet gedragen heeft altijd al de genoemde klederen, bijzonder het laatste niet; want zulk een kleed van eigen werk wordt gemaakt, en aangetrokken in het voorbereidende werk van de Geest tot overtuiging. O dan, wanneer men ziet zijn verloren toestand, dan begint de ziel zich tot het maken van dat kleed, dat is, tot alle plichtsoefeningen, te zetten; te veranderen van leven en daden, ernstig te zijn, te bidden, lezen, ook over zijn hart te waken, te vasten en zich te bedwingen, ja verbonden met God te maken enz., daar nochtans geen zaligmakende kennis is van de Middelaar. Ondertussen kan zelfs dat alles *oud* genoemd worden; deels, omdat het alles geschiedt uit de oude natuurkrachten, die, schoon zij onbekwaam zijn tot enig waar geestelijk goed, nochtans onder een prang van overtuiging kunnen zij in het stoffelijke alles doen, wat een waar begenadigde doen kan, ja soms veel overtreffen; het is gelijk als met het water, wanneer het geperst wordt, kan het in de hoogte met groot geweld steigeren. Dit zien wij in Achab, Herodes en anderen; ondertussen, alles geschiedt maar door de oude natuurkrachten.

Het kan ook oud genoemd worden, omdat het naar de aloude mode, patroon of voorbeeld geschiedt; het is ouderwets naar de oude mode, want sedert dat Adam na zijn val vijgenbladeren maakte, zo is het de praktijk van al zijn nakomelingen, zich met een wettisch kleed te bekleden; schoon de een zijn kleed beter naar de wijze van het Evangelie door redeneringen en verstandsbegrippen kan snijden en naaien dan de ander. Alles is nochtans zo naar het oude voorbeeld, dat een nauwkeurig oog het kan nagaan, en van het rechte kleed onderscheiden.

Het is ook oud, omdat het moet en zal uitgetrokken worden van al de Godzaligen, welke in plaats van dat een nieuw kleed aantrekken.

2. Het is een kleed van hun eigen maaksel, en even daarom hebben zij het lief. Ten aanzien van de stof: zij hebben het uit hun eigen ingewanden, gelijk de spinnekoppen, zeer fijn gesponnen en uitgehaald, en zij hebben het samen gemaakt door plichten op plichten te hopen met ernst en welmenendheid; alle zeer sterke draden, zodat zij niet van de ongenoegzaamheid zijn te overreden, totdat een dag van Gods kracht op hun hart komt.

3. Het is een kleed, dat niet volkomen is, maar samen gelapt; nieuwe deugden op hun oude rok aannaaiende, waartegen de Zaligmaker waarschuwt, Matth. 3: 16.

4. Het is na alle moeite die er aan besteed wordt, maar een niet deugend kleed van lorren en lappen samengesteld; het kan geen warmte geven; als de noordenwind van overtuiging waait, o dan kunnen al die plichten geen vrede toebrengen.
5. Eindelijk, het kan ook de schande van de naaktheid niet voor God bedekken. O, de ogen des Heeren kunnen zien, hoe kaal, hoe versleten, hoe gelapt dit kleed is; hoe menige ongestopte plaats er nog zijn, schoon het van verre wat vertoont. Daarom zegt de Heere, Jes. 28: 28, dat het deksel te smal is, dan dat men zich daaronder voege.

C. Het geeft te kennen, dat deze klederen worden uitgetrokken, dat de mens naakt van alles worde gemaakt, eer hij tot een ware aandoening van een ander gewaad komt. Dus zien wij, dat Adam Gen. 3: 21, die schorten uitgetrokken werden, en dat God Zelf hem klederen maakte. Jakob mocht tot des Heeren altaar niet naderen, eer hij zijn klederen had uitgetrokken, en andere aangedaan, Gen. 35: 1. De vrouwspersoon, die een vreemdeling was, als zij met een Joodse man trouwen zou, kon tot des Heeren vergadering niet toegelaten worden, of zij moest haar klederen afleggen en andere aandoen, Deut. 21: 13. De verloren zoon, als hij wederkeerde, werden zijn oude klederen uitgetrokken, en een nieuw kleed aangedaan.

Zo is het; och! eer Christus door geloof wordt aangedaan, gebruikt God tot dat aankleden zonderlinge middelen.

a. Ten opzichte van dat ruige kleed der goddeloosheid, brengt de Heere soms op het hart:

1. Dat, zolang men zo grof goddeloos is, men zelfs van burgerlijke, deftige mensen geen gezelschap kan zijn, en met dezelve geen omgang kan hebben, of men moet er anders uitzien, en andere klederen hebben.
2. Dat zulk een weg van leven niet in de hemel zal brengen; want zal men daar komen, men moet heilig zijn, tenminste zijn best doen.
3. Dat zijn toorn op zulken blijft. Want een Wreker is de Heere, en dat zeer grimmig, Nahum 1 : 2. Die de schuldige geenszins zal onschuldig houden, Exod. 34: 7. Zij vergaderen zich toorn als een schat tegen de dag des toorns en der openbaring van Gods rechtvaardig oordeel, Rom. 2: 5. Hetgeen de mens op het verbeteren van zijn levenswijze doet denken; de ruige basten worden afgetrokken, hij vloekt, hij slaat niet meer; hij verlaat zijne ijdele vermaken en spotachtige gezelschappen; hij wordt in die plaatsen niet meer gevonden, maar in des Heeren huis, maar bij zulken, waar van geen zondige zaken gesproken wordt, enz.

b. Zodat hij nu een fijner kleed aan heeft van al die uitwendige deugden; dat God ook aftrekt, hem aantoonende door zijn Woord, dat het niet een Jood is, die het in 't openbaar is, maar die het in 't verborgen is, zodat een uiterlijke Godzaligheid de eis der wet niet voldoen kan, en niet meer is, dan die, welke de Farizeeën hadden.

c. Maar het lijnwaadkleed wordt ook alsmede, schoon de ziel er veel tegenstribbelt, afgetrokken, en hij wordt naakt gesteld voor God en voor zichzelf, en moet uitroepen: Ik verga, wee mij dat ik een man van onreine lippen ben. O, wat schaamte wordt er nu veroorzaakt! hoe zou de ziel zich verbergen! hoe hopeloos en radeloos ziet het er aan alle kanten voor die uit!

C. Maar eer die klederen worden aangetrokken, zo worden zij eerst gewassen, *eerst gedompeld in het zuivere en reinigende bloed van Jezus, hetwelk de Fontein is, die*

geopend is tegen de zonde en tegen de onreinheid, Zach. 13: 1. Daarom zegt Paulus: *die waart gij ook eertijds sommigen, maar gij zijt afgewassen, maar gij zijt geheiligd*, 1 Kor. 6: 11. Daarom lezen wij, hoe de Heere belooft rein water op hen te sprengen, opdat zij rein zouden zijn. Ezech. 36: 25. Daarom lezen wij, dat Hij ook de drek van de dochteren Sions zal wegnemen, Jes. 4: 4.

Dit wordt ons zeer levendig en zielroerend voorgedragen, Ezech. 16, waar onze arme, naakte en hulpeloze toestand zo nadrukkelijk vergeleken wordt bij een nieuw geboren kind, hetwelk in zijn bloed ligt te wentelen, maar in het negende vers zegt de Heere: *daarna wies Ik u met water, en Ik spoelde uw bloed van u af. Ik bekleedde u ook*. O, Christus neemt eerst de schuld van de zonde en onreinheid weg, daarna kleedt Hij de ziel met de klederen des heils.

Nu doet hij Christus aan. Waarbij wij te letten hebben:

a. Op het Grieks woord door *aandoen* vertaald. Het kan, gelijk de uitleggers aanmerken, of in een lijdelijke zin opgevat worden, zodat het zou luiden: *wordt met Christus aangedaan*; dus zeer zoetelijk ons voorhoudende, hoe in de rechtvaardigmaking God als Rechter de zondaar Christus' gerechtigheid toerekent, hem daarmee aangordt. Maar wij houden het liever met onze taal mannen, die het in een dadelijke zin overzetten, zodat het 't werk van de ziel in de rechtvaardigmaking wil te kennen geven; waarin zij dadelijk ook Jezus' voldoening omhelst; wij dan door het geloof, als een hand, Christus aangrijpende, hebben vrede met God.

b. In de zaak dan zullen wij zien:

1. De billijke reden, waarom Christus' verdienste hier bij een kleed vergeleken wordt.
 - AA. Zijn de klederen gevolgen van de zonde, zodat zij in de staat der volmaaktheid niet van node waren, zo is Christus' voldoening alleen om voor de zonden te voldoen, en God met de zondaar te verzoenen; was de mens in de volmaaktheid gebleven, wij zouden geen Middelaar van node gehad hebben.
 - BB. Zijn de klederen om de schande van de naaktheid te bedekken; zo is ook Christus' gerechtigheid om de naaktheid van de zondaar en zondares voor Gods heilige en rechtvaardige ogen te bedekken; daarom wordt Hij een verberging genoemd.
 - CC. Zijn de klederen tot bescherming tegen de ongemakken der lucht en tot verwarming; immers noch de wet, noch de consciëntie, noch de satan zullen enig geweld de ziel kunnen toebrengen, die met Christus' gerechtigheid bekleed is. Wie zal beschuldiging kunnen inbrengen tegen de uitverkorenen Gods?
 - DD. Zijn de klederen ook eindelijk tot sieraad, zo is ook Christus' gerechtigheid; hierdoor zijn de gelovigen geheel verheerlijkt inwendig niet alleen, maar zij zijn ook versierd met gestikt werk van fijn borduursel.

Wilt u er enige eigenschappen van hebben?

O, het is een kleed van God, des Vaders uitvinding; daarom moet het dierbaar wezen, daarom mag men er veilig op aan; Hij heeft hulp besteld bij een Held.

- Het is een kleed, mag ik zo spreken, door Christus Zelf gesponnen, geweven en gemaakt met veel moeite, en zulke zware kosten, eer het in alle opzichten voltooid en volbracht werd.
- Het is een veelvervig kleed, niet alleen wit, maar ook rood, gelijk Hij Zelf daarom blank en rood genoemd wordt.
- Het is een nieuw kleed, zodat Zijn voldoening vers en nieuw is.

- Het is een algenoegzaam kleet, langen breed genoeg om de ziel te bedekken, al waren het nog zulke mannen van grote lengte, en zondaars bij uitnemendheid, gelijk Manasse, Maria Magdalena en anderen.
- Het is een kleet, dat onverslijtbaar is. O! was het zo met de Joden in de woestijn, dat hun klederen niet verouderden: het is zo met het kleet van Jezus' gerechtigheid, het is altijd even nieuw, even sterk, even genoegzaam voor de ziel.
- Het is een kleet, dat nodig is voor rijken en armen; elk een, al was hij met fluweel omhangen, is naakt, heeft hij het niet; al was hij naakt naar het lichaam, heeft hij dit kleet, dan is hij bedekt.
- Het is een kleet, dat wonderbaar van pas is voor groten en voor kleinen, voor jongen en voor ouden; elk past het, niemand heeft te veel, noch ook gebrek.
- Het is eindelijk een kleet, hetwelk elk vrij mag aandoen; het wordt elke zondaar geraden te kopen, op de markt van vrije genade, daar geen geld gangbaar is, maar alles om niet gegeven wordt, te kopen witte klederen. Openb. 3 : 18.

2. De werkzaamheid des Geloofs omtrent dat kleet is, *hetzelve aan te doen, aan te trekken*, of met één woord, de gerechtigheid van Christus te omhelzen, en zich in Jezus zo te dekken, gelijk het lichaam bedekt wordt met de klederen, en bijzonder die der Oosterlingen, die tot de tenen neerhingen; opdat de ziel zo alles mag hebben van Jezus, wat men door klederen heeft. Het zal klaar zijn, wat dit zeggen wil, wanneer wij op de gemoedsbewegingen letten, die gevonden worden in zulke zielen.

AA. O, hoe verlangden zij naar dit kleet van die tijd af aan, dat zij met nadruk zagen, dat hun vorig kleet moest uitgetrokken worden, en dat zij de koude, gure, en barre noordenwind van krachtige overtuiging hadden ondervonden; daarom vinden wij, dat het geloof een verlangen naar God genoemd wordt, een innig begeren naar Hem.

BB. O, hoe staan zij verwonderd, dat God zelf zulk een kleet, zo gepast, zo kostelijk voor hen heeft uitgevonden en hun aanbiedt; daartoe zullen zij een eeuwigheid van node hebben, om Hem te aanbidden, en over de rijkdommen van zijn goedertierenheid zich te verwonderen.

CC. Hoe staan zij beschaamd, dat zij zo lang dit kleet veracht, en naakt, in de oude klederen, daar heen gelopen hebben; weinig zielen worden ooit te recht gebracht, of zij zijn beschaamd, dat zij zo lang buiten Jezus gebleven zijn.

DD. Hoe hartelijk en met hoeveel blijdschap omhelzen zij Hem, trekken zij dit kleet van zijn gerechtigheid geheel, dat is, dadelijk en lijdelijk, aan tot hun verberging.

EE. Hoe staat dan de ziel beschaamd en verwonderd, dat zulken, die verdiend hadden met eeuwige duisternis omgord te worden als met een zak, dat hun de koninklijke klederen gegeven worden.

FF. Hoe ondervinden zij, dat de Hemelse Vader, ja de Drie-enige God hen omhelst, op hun hart valt, zijn gunst en de tedere bewijzen van zijn liefde uitlatende.

GG. Wat vinden zij een geheiligde gewilligheid om zich in deze aangedane klederen te vertonen voor God en de mensen, opdat de kostelijkheid van hun gewaad gezien en erkend mag worden, en Gode alle roem, lof en eer mag toegebracht worden, die hun schande zo goedig uit loutere ontferming bedekt heeft.

HH. Eindelijk, die dit schone kleet van de Borggerechtigheid aandoen, daar is de zorg en naarstigheit zeer groot, om zich rein en zuiver te bewaren; de ziel is dan bevreesd zelfs voor de schijn des kwaads, wetende, dat zij heilig moet zijn, gelijk Hij, die haar geroepen heeft, heilig is; dit doet waken over het hart; mijden van alle gelegenheid tot zonde; bevreesd zijn voor de zonde, die haar lichtelijk omringt; en steeds tot haar dierbare Borg uitroepen: *Heilige Jezus, heilig mij, ik moet heilig zijn als Gij.*

Maar gelijk het zaligmakende geloof Jezus als een kleed aandoet, zo doet het ook aan de wapenen des lichts, om in de geestelijke krijg tegen zonde, satan en wereld te strijden; hiertoe vermaant Paulus de gelovigen te Rome, Rom. 13: 12, *De nacht is voorbijgegaan, en de dag is nabij gekomen: Laat ons dan afleggen de werken der duisternis en aandoen de wapenen des lichts.* Hier komen twee zaken in aanmerking. u. Hetgeen Paulus tot een grond van zijn volgende stelt. *De nacht was voorbijgegaan, en de dag was nabij gekomen.*

- a. *De nacht was voorbijgegaan.* Versta door de nacht, niet de staat der Kerk onder het Oude Testament, maar de natuurstaat, de pikzwarte duisternis, waarin elk onherboren zondaar leeft zonder enige betamelijke of geheiligde kennis Gods, zoals Hij de God des verloren zondaars zijn wil; en zonder kennis van zijn eigen verloren toestand en de boosheid en vijandschap van zijn ziel, en al haar vermogens, tegen God en de weg der zaligheid. Deze staat mag wel een nacht, om de akeligheid, velerlei gevaar, en nochtans stille zorgeloosheid des mensen daaronder, genoemd worden. Ondertussen was deze voorbijgegaan in hun zalige verandering, waardoor zij licht waren in de Heere.
- b. *Daarom was de dag nabij gekomen,* dat is, die heuglijke tijd van hun verlichting in de kennis van Christus, en van hun blijdschap in God, wegens het trekken van hen uit de macht der duisternis, en overzetten in het koninkrijk des Zoons Zijner liefde.

Dit zo zijnde, is de tweeledige vermaning van Paulus zeer billijk:

- a. *Dat zij zouden afleggen al de werken der duisternis,* dat is, alle zonden van welk soort of aard zij zijn mochten; hiervan en waarin dit afleggen bestaat, hebben wij onlangs gesproken en breed aan uw Christelijke aandacht getoond, en herhalen het daarom niet.
- b. *Dat zij zouden aandoen de wapenen des lichts.*
 - (1) Hij spreekt van *wapenen des lichts*, welke anders niet zijn, dan de gehele wapenrusting Gods, Eféze 6: 14-17 zeer breed beschreven. Ons oogmerk laat het niet toe, die op te tellen. Zie het zeer nuttig werk van de Eerwaarde Heer De Freyn, predikant te Middelburg, hierover.
 - (2) Deze moesten zij *aandoen*. Welk aandoen als een daad des geloofs de volgende zaken te kennen zal geven:
 1. Dat, zodra als het zaligmakende, geloof in enigermate, zelfs in de allereerste beginselen, in de ziel gewrocht wordt door de Heilige Geest, dat er oorlog tegen al de vijanden van Jezus in de ziel wordt uitgeroepen, en dat de ziel in Gods mogendheid voornemens is, nooit naar enige voorstellen van vrede met een enige zonde te luisteren, maar integendeel tot alle te zeggen: *henen uit, henen uit!* Dit is de eigen aard van het geloof, dat dit het hart reinigt. Een geloof, dat niet in oorlog is met alle zonden, hoe lief en profijtelijk die zijn mogen, is niet het geloof der kinderen Gods, maar een loutere inbeelding. Het einde, waarom Christus door het geloof in het hart woont, is om de werken des duivels te verbreken. Wil de ziel met enige goedkeuring of vereniging naar de zonde omzien, al was het maar met een half oog, God zal haar niet horen.
 2. Dat, gelijk het geloof de oorlog aanzegt, zo ook hetzelfde geloof de werkelijke haat en afkeer van zonde, wereld en satan levendig en fleurig houdt; en het geloof leidt de ziel tot dit einde veel in overdenking van Gods heilige en voortreffelijke

natuur, van de betamelijkheid en overeenkomst met die, in zover een eindige natuur daarvoor vatbaar is; het doet zien de smarten en zielsangsten, die Jezus heeft uitgestaan, om het recht Gods te voldoen; het herinnert de bitterheid, die zij wegens de zonde hebben ondervonden en nog wegens de overblijfsels ondervinden. Welke werkzaamheden der ziel doen haten alle valse pad; trouwens hoe meer de liefde Gods ontstoken is in 't hart, hoe meer werkelijke haat en afkeer er is van de werken der duisternis.

3. Het geloof, ondervindende de werkelijke kracht van zonde en eigen machteloosheid, komt tot het magazijn van Gods Woord, waar een schild en helm en borstwapen is om de ziel in staat te stellen om staande te kunnen blijven in de dag der verzoeking.
4. Het geloof grijpt dadelijk deze wapenen aan, onder veel zuchting tot Jezus, als de opperste Leidsman huns geloofs, opdat Hij hun handen wil leren tot de oorlog, en hun vingers tot de strijd.
5. Eindelijk het geloof herinnert, dat er nooit rust moet zijn, en doet de ziel in de wapenen staan, uitzierende en wachtende naar de volkomen overwinning, wanneer het geloof zal in aanschouwen veranderd worden, en de ziel een volmaakte en ongestoorde rust in en bij God vinden. De eerste geloofsbenaming roept u en mij toe, mijn zeer geliefde gemeente, dat wij onze zielen de gestelde zaken zouden voorleggen, en onszelf afvragen, of wij Christus hebben aangedaan, en of wij Hem gedurig aandoen, om onze naaktheid te bedekken? De Heere zelf bepale elk daarbij, en Hij verlieve onze harten op des Middelaars gerechtigheid. AMEN.

2. Een tweede benaming des geloofs komt ons voor 1 Kor. 6 : 17, waar het de apostel een

AANHANGEN

noemt, zeggende: *Die den Heere aanhangt, is één geest met Hem.*

Wat de zinspeling van de apostel hier betreft, het is niet onwaarschijnlijk, dat onze apostel hier zinspeelt op de leer der Kabbalisten; of tenminste zijn woorden kunnen uit hun leer enigszins opgehelderd worden. Zij stellen dat de zielen, welke zich gedurig bezighouden in Gods beschouwing en zoete gemeenschap, zó met God verenigd worden, dat zij, als het ware, één ziel met Hem uitmaken; hetwelk evenwel zo niet te verstaan is, gelijk de Platonischen en de Mystieken drijven, alsof de zielen van dezulken één met God waren, door een insmelten in het Goddelijke Wezen. O nee! Alleen één ziel met Hem, dat is, hetzelfde willen, hetzelfde doen gelijk Hij doet; welke spreekwijze in alle talen zeer algemeen is.

Wat dit nu als een benaming van het geloof betreft, zal het deze werkzaamheden uitdrukken.

A. Volgens deze Nederlandse overzetting.

- a. Dat de gelovige, na lang tobben en naarheid, en zoeken naar Jezus, als de Borg en enige Middelaar, Hem eindelijk vindt, Hem niet van verre maar van nabij ziet, als een gepaste, als een noodzakelijke en als een hooggeachte Persoon voor zijn ziel. Dit is hetgeen gewis altijd in het geloof moet verondersteld worden. Hij openbaarde Zijn heerlijkheid, en Zijn discipelen geloofden in Hem; en Asaf zal zeggen: *Wien heb ik nevens U in den hemel?* Psalm 73: 25.

b. Dat de ziel Deze aangrijpt, en volkomen en alleen omhelst, voor haar Goed, voor haar Geluk, en enige grond van troost in leven en in sterven, en dat wel met de uiterste aandoening van alles wat in haar is.

- Christus hoogachtend boven alles, zulk een prijs en roem op Hem stellende, dat alles daalt in vergelijking met deze Jezus in haar achting; gelijk Paulus deze werkzaamheid duidelijk in zich bevond: *Ik acht alles schade en drek, om de kennis van Christus, opdat ik in Hem mag gevonden worden, mijn gerechtigheid niet hebbende maar de zijne*, Fil. 3: 8. *Wien, zegt daarom de psalmist, heb ik nevens U in de hemel, en nevens U lust mijn ziel niets op de aarde; bezwijkt mijn vlees en mijn hart, Gij zijt de rotssteen mijns harten, en de menigvuldige verlossing mijns aangezicht*. Psalm 73: 25, 26 en 42 : 12.
- Met de allerinnigste liefde, zuiver uit 's harten grond voortkomende: *hoe hartelijk heb ik U lief, o Heere, mijn sterkte*, Psalm 18: 2.
- Met alle genegenheid van de ziel, zoals de kerk, die Hem begeerde in de nacht met haar ziel, die Hem ook vroeg zocht met de geest, die in het binnenste van haar was, Jes. 26 : 9.

c. Dat deze zielswerkzaamheid zeer nauw is, gelijk uit de woorden blijkt: Zij worden één geest met Hem, en uit de uitdrukking des Bijbels: *Ik in hen en zij in Mij; Ik de wijnstok en zij de ranken*, Joh. 15: 4, 5.

d. Dat de ziel in dit aanhangen strijd vindt.

- Soms vindt zij, dat Jezus van haar vertrekken wil, aanstalten maakt om haar te verlaten, maar, gelijk Jakob, hangt de ziel Hem zó aan, dat zij Hem niet wil laten gaan; en gelijk de Bruid, die zegt: *Ik hield Hem vast*. Ja, gelijk de Emmaüsgangers zij dwingen Hem met geweld, om bij hen te vertoeven, hetwelk toegaat met veel worsteling, belijdenis van schuld, nieuwe uitgangen der ziel door geloof, vasthouden tot het einde.
- Ja, 't is soms, dat zij ondervindt, dat de satan en haar ongelovig hart haar terugtrekken, om, als het ware, haar houvast, haar grijp van Jezus los te laten. Maar zij hangen Hem nochtans aan, blijven omtrent Hem werkzaam, in alle opzichten met Job aan hun oprechtheid vasthoudende tot het einde toe.

B. Zoet is het, de kracht van het grondwoord na te gaan; het geeft te kennen gelijmd, zij die met Christus gelijmd zijn, hetgeen te kennen zal geven:

- a. Dat zij niet aan Hem van tevoren vast waren; want als zaken aan elkaar gelijmd worden, is dat een bewijs, dat zij van elkaar gescheiden waren; zo ook hier, zij waren niet Christus' eigendom van nature, o neen, *zij zijn uit hun vader, de duivel, kinderen des toorns, gelijk anderen*, Efése 2: 3.
- b. Dat Hij hen opgenomen heeft uit die afgescheidenheid, hen trekkende uit de muil van de helse leeuw, en rukkende als een brandhout uit het vuur, ingaande met een geweldige hand om die sterke van zijn vaten te beroven en met Zichzelf te verenigen.
- c. Wordt er de hand van de werkmans vereist om gescheiden stukken met elkaar vast te maken, zo hier: de Heilige Geest brengt Christus Jezus door de inwendige verkondiging van het Woord aan de ziel, en de ziel tot Christus, het geloof in het hart werkende, en haar daardoor met Christus verenigende in haar krachtige roeping.

- d. Wanneer zaken van elkaar gescheiden, dus volgens de zinnebeeldige betekenis verenigd worden, dat geschiedt door een vocht, door een vloeibare stof; zo hier, de vereniging, waardoor dit aanhangen teweeggebracht wordt, geschiedt daardoor, dat Christus' bloed op de ziel gesprengd wordt, en dat geschied zijnde, zo is het een vaster lijm, dan dat hel en dood het zouden kunnen losmaken.
- e. Is dat zo, dat, als zaken aan elkaar gelijmd worden, er een wederzijdse aangrijping wordt vereist tot de vastigheid, o zo is het hier: Laat de ziel trachten Christus zoveel aan te hangen, als zij wil; er zal geen vereniging zijn, tenzij Hij eerst van zijn kant aangrijpt. Het is toch God die eerst liefheeft, en daarom trekt Hij in goedertierenheid.
- f. Is dat zo, dat, als stukken tezamen gelijmd worden, zij dan tot één worden; zo, wanneer Christus en de ziel dus verenigd worden, zij worden tot één, tot één lichaam, waarvan Hij het hoofd is.

Immers een allerdierbaarste benaming des geloofs dan, zo in het ene als in het andere. Mochten wij Hem aanhangen met ons ganse hart en ziel, en ondervinden tot onze troost, als een blijk, dat wij Jezus aanhingen, dat de Geest van Christus in ons woonde!

3. Onder deze letter verdient de benaming van

AANHOUDEN

onze opmerking. Ik beken wel, dat *aanhouden* meest zijn betrekking tot het gebed heeft, waarin de ziel, niettegenstaande alle beletselen, blijft worstelen in het gebed tot God met alle zuchting en smeking, niet kunnende noch willende God laten gaan, voordat Hij haar zegent, en haar begeerte schenkt. Nochtans ik twijfel niet, of het geloof is die genade, welke die kracht en drang geeft om aan te houden. Ja, wat meer is, het aanhoudende werk der ziel met Christus wordt *geloof* genoemd, Matth. 15: 28. *O vrouw, groot is uw geloof.*

Opdat wij nu zouden zien, hoe het geloof de ziel doet aanhouden, dachten wij dat het beter zou zijn, zulks in een voorwerp of twee te zien, dan de zaak in het afgetrokken met uw aandacht te verhandelen.

Een van de nadrukkelijkste voorbeelden van aanhouden vinden wij in de Kanaänese vrouw, Matth. 15: 22-28. Welke zaken wij bij wijze van aanmerkingen liever willen voorstellen, dan de woorden letterlijk verklaren. Die de geschiedenis maar inziet, zal met mij zien en aanmerken:

a. Dat voor en aleeer Jezus Christus van nabij tot een arme verloren zondaar nadert om Zich aan hem in Zijn gunst te ontdekken, en hem tot een gemeenzame oefening des geloofs in een verbondsonderhandeling toe te laten; dat God, door Zijn alwijze regering, bestiering en toelating, beschikt enige zaken of omstandigheden omtrent dat onderwerp, welke hem kwellen, zonder enige rust of vrede toe te laten, een knagende worm gevende, die het sap van alle genoeg en vertroosting wegneemt. Zo was het met de bekeerden op het Pinksterfeest, Hand. 2: 87, hun harten waren doorpriemd. Zo is het met deze vrouw: *haar dochter was deerlijk van de duivel bezeten*; dit was het, wat deze vrouw dreef en aanzette om naar Christus te gaan; dit maakte haar aanhoudende. Zo is ook Gods weg nog heden ten dage met velen. Hij doet hen onder

de roede der verdrukking doorgaan, *eer Hij hen onder de liefelijke band van zijn verbond brengt*, Ezech. 20: 11, 12.

Hij zendt plagen, oordelen en vele engten, waardoor de consciëntie ontwaakt wordt, en de mens rusteloos en radeloos en hulpeloos gemaakt wordt; zijn gelaat verandert, hij kan niet leven zoals voorheen; daar is inwendig benauwdheid, die de fleur van zijn leven wegneemt, schoon hij dikwijls niet weet, waar het aan schort. Ik geloof, dat velen tot God door deze weg gebracht worden. Leest met een nauwkeurige aandacht, Psalm 107, daar zijn voorbeelden van alle soorten van mensen, uit benauwdheid tot God roepende, die God helpt. Konden kleinen, in wie een beginsel van Gods werk is, ofschoon zij het niet weten, dit opmerken, het zou voor moedeloosheid bewaren; immers het eerste wat de Heilige Geest werkt, is dit; en waar het in waarheid is, zal het ook de Geest verder brengen.

b. Maar wij kunnen er ook uit leren, dat, zal Jezus naderen, de zaken nader op de ziel gebracht worden; datgene, wat voor deze wel in het gemeen kwam te benauwen, wordt een huisplaag, iets, waarmede de ziel dagelijks omgaat, hetwelk zij dagelijks voor ogen heeft als de oorzaak van de benauwdheid en rusteloosheid. Deze haar dochter in haar huis wordt van de duivel gekweld. Zo geschiedt het ook nog heden ten dage. Zal het de mens ernst worden, het moet hem zelf drukken; hij kan treuren als het zijn naaste overkomt, maar hoeveel hartelijker, wanneer hij zelf de man is, die van de duivel gekweld wordt wegens de zonde! Dan eerst begint het ernst te worden, dan ziet hij uit, ja dan houdt hij aan, dan kan hij niet langer rusten.

c. Merkt aan, dat nu Jezus, gelijk de woorden te kennen geven, meer van nabij komt, schoon Zichzelf zo niet openbarende. O! Christus komt tot zulken, al ware het in Tyrus en Sidon, de allergoddelooste hoeken, steden of families, om te helpen en te redden. Hij komt *door het Woord en de verkondiging daarvan*, uitroepende, dat Hij zulk Een is, die alle geestelijke kwalen geneest. En schoon de ziel lange tijd niet kan medewerken met het woord van aanbidding voor zich in het bijzonder, het bewaart echter voor wanhoop, en het doet de ziel ernstig gebonden blijven aan de middelen der genade, ja, het doet de ziel duizendmaal van haar kant zich aan God opdragen en overgeven, om Christus tot een eigendom te zijn.

d. Leert er nu ook uit, waar wij tot dat aanhouden zelf komen; waaruit wij zien kunnen:

A. Dat de ziel nu aan het roepen komt, deze aanhoudende en gelijk de Kanaänese vrouw uitroept: *Heere, gij Zone Davids, ontferm U mijner!* Waaruit wij leren kunnen: Hoe de ziel in dat aanhouden Christus aanmerkt. O! het zijn niet onbepaalde en algemene gedachten, die zij van Hem heeft, gelijk velen, die zo bij het werk der verlossing niet bepaald worden; maar zij, en elk recht aanhouder, merkt Hem aan:

1. Als Heere, Namelijk dit ons grondwoord Kurios, *Heere*, geeft wel zodanig een te kennen, die ontzaglijk is; het werkwoord, waarvan het afgeleid wordt, te kennen gevende autoriteit en gezag; zodat deze vrouw Hem erkent als een ontzaglijk Persoon, de Heere van alles, en die derhalve haar helpen kan. Maar het is niet onaangemerkt voorbij te gaan, dat dit woord overeenkomt met het Hebreeuwse woord Jehovah; zodat zij Hem erkent als de waarachtige God. Dit is een onmededeelbare naam; *want HEERE is Zijn naam, en Zijn eer wil Hij niet aan een ander geven, noch zijne lof aan de gesnedene beelden*. Derhalve zal elke rechte aanhouder het voorbeeld van deze vrouw in het oog moeten hebben, en in zijn

geloofswerkzaamheid de Borg moeten aanmerken als de eeuwige God, eenswezens met de Vader en de Geest. Zonder dat zou Hij geen Verlosser kunnen zijn.

2. Maar zij merkt Hem ook aan als de Zone Davids; een mens, en waarachtig mens niet alleen, maar als de Zone Davids naar ons Evangelie. Zodat uw aandacht ziet, hoe eigenaardig deze vrouw Christus aanmerkt als God en mens in één persoon; was dat niet, Hij zou deze vrouw niet kunnen geholpen hebben, noch het voorwerp van haar voorbeeldig aanhouden zijn.

Deze vrouw nu roept om ontferming, het is: *ontferm U mijner!*

1. Ontferming zegt in God Zijn lust en genegenheid om aan ellendigen wel te doen, om hen te helpen en te redden. Derhalve, deze komt niet als een opgeblazene, steunende op eigen verdiensten en waardigheid, maar als een ellendige, met de strop om de hals, als een worm en zondig niet, om ontferming te bidden en aan te houden. En dit is nu het wonderlijke, dat in het geloof is, en in al deszelfs benamingen in Gods Woord, het is een zielledigende genade, de mens bedelarm makende, en verootmoedigende, om die als gewillig te willen ontvangen om niet. Hetwelk regelrecht tegen de zondige opgeblazen en eigen werkelijke natuur strijdt, die zich niet wil onderwerpen aan de weg van vrije ontferming. Rom. 10: 12, noch met Paulus, Filip. 3: 8, alles als schade en drek achten; voor en aleeer een almachtige arm Gods het in de ziel teweegbrengt. Die derhalve uit een bevindelijke kennis van de nietigheid en Godonterendheid, zelfs van zijn beste werken, enkel om ontferming bij God aanhoudt, die heeft de vereiste zielsgestalte; en God zal hem niet wegzenden, maar veeleer zullen Zijn Goddelijke ingewanden over hem rommelen, Jer. 31: 20.
2. Deze riep om de ontferming, dat geeft te kennen:

AA. Dat zij overreed was, dat zij ontferming van node had; zonder deze overreding zou de vrouw eens anderen hulp niet gezocht hebben. O! dan roept de ziel: *ik word onderdrukt, wees Gij mijn Borg!*

BB. Dat het innige gevoel en de gemoedsaandoening over haar toestand haar aanporde, om heil en redding bij een ander te zoeken.

CC. Het roepen geeft haar ijver, haar ernst in deze te kennen; het ging haar ter harte, daarom riep zij God aan in de dag harer benauwdheid om redding en om hulp. Maar hoe geschikt ook haar gebed was, *Jezus antwoordde niet één woord.*

b. Waarbij wij aanmerken kunnen:

- Dat een gebed zeer wel kan geschikt worden, op hetwelk Jezus in het eerste niet antwoordt, noch enige blijken geeft, dat Hij hetzelfde hoort; daarom vinden wij dikwerf klachten der heiligen hierover: *Waarom verbergt Gij U? Waarom staat Gij van verre?* Als wij roepen, hoort Hij niet.
- Dat dit ondertussen geen teken is, dat zulk een geloofsaanhoudend roepen Gode onaangenaam is; o nee! Ofschoon Jezus niet sprak tot haar met Zijn mond, daar ging verborgen kracht van Hem uit tot haar ziel, en dit deed haar nog aanhoudender roepen.
- Dat een gelovige het niet ten eerste moet opgeven, als de Heere Jezus niet antwoordt, noch zijn werkzaamheid daarom in twijfel trekken, alsof het niet recht was, omdat Jezus niet antwoordt; o neen! Daarom zegt de Evangelieschrijver: Doch, hoe recht deze riep, *Jezus sprak niet één woord.*

c. Leert met mij, dat waar het recht om te doen is, weigeren niet zal doen ophouden, maar te ernstiger maken, gelijk het met deze vrouw was, zoals wij het opmaken kunnen uit de woorden van de apostelen, waar zij zeggen: *Heere, laat ze van U, want zij roept ons na.*

a. Hier vinden wij haar aanhoudendheid. *Jezus ging op de weg voort*, stond niet stil, maar hoe hard Hij ging, zij riep Hem na. Men kan zich genoegzaam verbeelden, met wat kracht, met wat ernst deze vrouw aanhield, en wat drangredenen zij gebruikte. En ondertussen, naar de uiterlijke schijn, er wordt niets tot haar gezegd.

b. Daarenboven is het ook te denken, dat de discipelen die vrouw ook hard hebben gevallen, eer zij tot Christus zeiden: *Laat ze van U*, enz. hetgeen zelfs kan tonen, hoe Christenen zelf jonge beginners hard kunnen vallen, meer uit wrevel en verkeerdheid, dan wel uit een zuivere lust voor zulk een persoon. En weet de ziel, dat het haar met ernst om de zaak te doen is, laat dan het hard en wrevelig behandelen de lust nooit uitblussen, maar liever tot God in het verborgen drijven, die de tranen ziet en de zuchtingen kent.

d. Wanneer Jezus nu al sprak, het was als om de zaak onmogelijk te maken. Hij was tot de Joden gezonden, en niet tot de Heidenen, zodat Hij dit ook afslaat. Hetgeen Gods weg wel soms is, dat Hij toelaat in dat eerste werk, dat de ziel te doen vindt met de verkiezing, dat Christus komt om de uitverkorenen, en niet om haar, die zoveel tekenen van verwerping heeft. Wilde ik mij hierover uitlaten, daar kon wat gezegd worden, om zulk een te troosten, en de steen van het graf te wentelen; maar ziet, hoe er deze vrouw mee handelt.

e. Wat doet deze vrouw? Geeft zij het daarmede op? O nee, zij komt voor Hem, en aanbidt Hem, zeggende: *o, help mij!* Zij erkent nu, dat *Hij waardig is gediend te worden, om Zijns Zelfs wil*; en de nood dringende, houdt zij aan om hulp. O, wat zal het gezicht van deze vrouw nederig geweest zijn! Wat zullen haar ogen gevloeid hebben van een tranenvloed! Wat zullen er bij haar ellendige klachten geweest zijn, en nare kermingen tot deze Ontfermer! Alles zal zo onnagaanbaar geweest zijn, dat noch tong het uitspreken, noch pen het beschrijven kan. En het gaat ook zo nog, als God iemand tot zaligheid bewerkt; wanneer zij in engten gebracht worden, door de verkiezing, zodat het dringt, o, dan zien zij de onbetamelijkheid van de dienst der zonde, en de betamelijkheid van de dienst Gods; zij willen Hem aanbidden en erkennen, dat, ofschoon Hij hen verwierp, Hij rechtvaardig is. Ondertussen zo kan Hij helpen, zij roepen uit: *Help mij, Heere!*

f. Stond Jozef eens bij zijn broeders, zich verbergende, ondertussen met zijn gemoed omtrent hen vol, zodat hij wenen moest, Gen. 31 en 45: wat mogen wij ons nu niet van Jezus verbeelden, als vol liefde en aandoening omtrent deze vrouw? Die had Zijn hart ingenomen; doch Hij wil nog haar geloof beproeven. Hij zegt: *Vrouw, het is niet geoorloofd, het brood der kinderen aan de honden te geven; gij nu zijt een heidin, een hond.* En met deze woorden toetste Hij haar nederigheid. Het was wel een hard antwoord, maar de vrouw maakte er haar geestelijk gebruik van.

g. Daarom, zij stemt Hem toe. O, de ziel, die recht bewrocht is, wil geen wreveligheid hebben tegen Christus' woorden; zij stemt toe, dat alles, wat uit de mond der waarheid voortkomt, waarachtig is. *Het is zo*, zegt de vrouw; *o! ik erken mij ook onwaardig als een hond; ik wil ook in de uiterste ootmoedigheid als een hond aan Uw voeten*

kruipen; wilt Gij mij geen heel stuk van het brood der kinderen geven, omdat ik zo onwaardig ben, geef evenwel een kruimel; maar het is mij niet evenveel, wat kruimel, het moet evenwel van het brood der kinderen zijn. Zó hield deze vrouw aan; dit was niet alleen geloof, - ofschoon een kleine ziel het dikwerf niet voor geloof erkent, - maar het was een geloof, waarover Christus verwonderd stond, het was een groot geloof. O, kleine zielen, ontkent dan niet meer het werk van God; dat aanhouden, dat komen als een hond om een kruimpje, is geloof, ja een groot geloof, een geloof, waarover Christus verwonderd staat.

Wij hebben nog twee nadrukkelijke voorbeelden van dit aanhouden; een in Jakob, die de Verbondsengel niet wilde laten heengaan, totdat hij gezegend werd; waarvan ik niet spreken zal, overmits vele zaken met het gezegde overeenkomen; maar een uitdrukkelijk voorbeeld van dit stuk is ook Bartimeüs de blinde, Markus 10: 46, waarover wij aanmerken:

A. Dat alles, wat in de andere vrouw was, als aanhouden, ook in deze te zien is.

B. Maar wij vinden de volgende zonderlinge zaken:

- a. Deze zit op de weg; hij was in de ingestelde weg, en daar riep hij; waaruit wij leren kunnen, dat, schoon God nu en dan, hetgeen een wonder van zijn vrije genade is, deze en gene komt te roepen, als zij niet op de weg van de middelen zijn. O! op die weg is Gods zegen met grond te verwachten; nergens anders. *Als een ziel zich van de middelen onttrekt, dan mag zij ruim geloven, zegt Owen, dat zij is in de ure der verzoeking, in de zeef van de satan, en zij zal nooit zegen te verwachten hebben, maar van erger tot erger voortgaan.*
- b. Deze werd geroepen van Jezus, eer hij komen kon, of zijn mantel van hem kwam af te werpen; zo is het ook met elke recht ontdekte en aanhoudende ziel. Zij zou nooit tot Christus kunnen komen, noch de mantel van haar eigengerechtigheid wegwerpen, of Christus moest haar bij name roepen, en hierin is een waar onderscheid tussen recht werk en nabijkomend werk. O, de nabijkomenden kunnen zo dikwerf in hun oordeel komen als zij willen, maar die ontdekt worden, vinden, dat het onmogelijk is te komen, vóór de roeping.
- c. Leert dit, dat doorgaans voordat de ziel krachtadig geroepen wordt, dat er ontstaat wat twijfelmoedigheid, wat moedeloosheid, om het, als het ware, buiten hoop te stellen; daarom komen deze tot Bartimeüs, en zeggen: *zijt goedsmoeds, Hij roept u* in het bijzonder.
- d. Leert, dat alsdan hetgeen van tevoren het allerzwaarste was, nu het allerlichtste wordt; als hij inwendig geroepen wordt tot Jezus, hij staat op.
- e. Leert, dat de ziel alles wegwerpt, wat haar beletten zou om tot Jezus recht te komen; o! deze wierp zijn mantel van zich, zo ook de ziel werpt die oude mantel van eigengerechtigheid weg, eer zij recht komt.
- f. Dat de ziel weet, waarom zij komt, wat zij van node heeft. *Jezus vroeg hem: wat wilt gij, dat Ik u doen zal? O, Heere, zeide hij, dat ik ziende worde.*

D. Een vierde dierbare benaming van het geloof onder deze letter, is

AANKLEVEN

Psalm 63: 9, *Mijn ziel kleeft U achteraan; Uw rechterhand ondersteunt mij.*

Eerst spreekt hij van de werkzaamheid des geloofs zelf, dezelve noemende *een aankleven aan God.*

A. Wat ons grondwoord betreft. Het geeft te kennen als met zijn ganse lichaam ergens op gehecht te wezen, en als onlosbaar vast. Zo vinden wij het gebruikt om een nauwe vereniging uit te drukken, Job 38: 38, *Als het stof doorgoten is tot vochtigheid en de kluiten samenkleven.* Zie ook Psalm 44: 26, waar van, een kleven van de buik aan het stof gesproken wordt. En Psalm 119: 25 *zegt de dichter, dat zijn ziel kleefde aan het stof,* enz.

B. In het zakelijke, en zo verre als dit een benaming des geloofs is, deszelfs werkzaamheid uitdrukkende, zal het zeggen:

- a. Een zeer nauwe verbondsonderhandeling tussen God en de ziel, zoals Hij Zich aan de ziel wil schenken en mededelen; en zij van haar kant Hem wil omhelzen; hiertoe vinden wij aanleiding Jer. 13: 11, *Gelijk de gordel kleeft aan de lendenen eens mans, alzo heb Ik het ganse huis Israëls en Juda aan Mij doen kleven.*
- b. Het zal zeggen dat innige voornemen en verenigen tussen God en de ziel uit kracht des verbonds; zodat God het leven van hun ziel geworden is, en zij leven in zijn beschouwing en gemeenschap, door de invloeden van Zijn Geest; zoals het gebruikt wordt van het huwelijk. *Daarom zal een man vader en moeder verlaten, en zijn vrouw aankleven,* Gen. 2: 24.
- c. Het zegt de blakende liefde, waardoor God aan de ziel en de ziel aan God gehecht wordt; gelijk van Sichem gezegd wordt, *dat zijn ziel kleefde aan Dina, en hij had de jongedochter lief en sprak naar haar hart,* Gen. 34: 3.
- d. Het zegt ook die nabijheid van God, waardoor zij altijd bij Hem leven mogen en verkeren. Hand. 8: 29. In deze zin beval God Filippus: *Ga toe en voeg u bij deze wagen.* Zie ook Psalm 73: 23, *Ik zal dan geduriglijk bij U zijn.* Hierin gewinnen zij zich aan God en hebben vrede.
- e. Het zal zeggen die zalige werkzaamheid, waardoor zij zich aan God hechten, met het innigste, met het allertederste van hun gedachten, gelijk in het voorgaande; en Psalm 139: 17-18, *Hoe kostelijk zijn mij Uw gedachten, o God! word ik wakker, zo ben ik nog bij U;* in welke
 - De ziel haar Heere zoekt aan te kleven met haar ganse hart in het gedurig herhalen van de verbondsoprichting, erkennende God waardig het kostelijkste van haar hart, hebbende een vast voornemen, om met haar hart bij de Heere te blijven, Hand. 11: 23.
 - Hiertoe behoort dat nauwkeurig wandelen in de weg van heiligmaking: *Ik heb verkoren de weg der waarheid,* Psalm 119: 30.
 - Gedurige uitgangen van levendige en werkzame zielszuchting tot God door zijn Zoon, opdat Hij Zich wel te genieten wilde geven, zodat de ziel zich in God moge verlustigen.
 - Reikhalzen en verlangen in de ziel, om God in Zijn heerlijkheid te aanschouwen, gelijk Bernardus zegt: *Desidero te millies, o Jesu, quando*

venies, dat is: *Ik bekeer U duizendmaal, o Jezus! Wanneer zult Gij komen?* Zie ook het tweede vers.

- f. Dit aankleven zal ten laatste zeggen, volstandig en onbezweken standvastigheid van de ziel in het begeren van God. Gelijk ook iemand dat zeer zoet uitdrukt:

*Ik zal standvastig wachten blijven,
Ik zal niet wijken, ook geen vinger breed;
Niemand zal mij van deze plaats drijven,
Daar ik tot dood en leven ben gereed.
En schoon mij nimmer wordt opgedaan,
Zo zal ik blijven aan de dorpel staan:
Ja, zo men mij de deur niet openstelt,
Ik moet er in, met bidden of met geweld.*

Dit was nu een achteraan kleven, dat ons onder deze benaming voorkomt, en hierbij is ons dit te binnen gekomen:

a. Of dat David niet wilde vooruitlopen, maar de Heere navolgen, hetwelk een dierbare werkzaamheid van het geloof is. Hebr. 12: 2. *Ziende op de Opperste Leidsman des geloofs.*

b. Of, het zal zeggen, en te kennen geven de zalige verandering, welke in de ziel veroorzaakt wordt als het geloof veroorzaakt wordt. Vóór die tijd moet God haar naropen, maar Hij ontvangt geen antwoord; maar het geloof gekomen zijnde, o! zij roepen God achterna: *Mijn Vader, mijn Vriend, maak U op tot mijn hulp!*

c. Of, het zegt dit: dat God soms Zich onttrekt, soms Zich verbergt voor de huize Jakobs; maar daar kleven zij Hem achteraan, *opdat Hij mag verschijnen, blinkende door de tralies.*

d. Of, om te tonen, hoe het hier gaat op aarde; het is maar een weinig, dat ondervonden wordt; het bestaat meermalen maar in reikhalzen, begeren van de zalige nabijheid. Immers, zodra wij ons nu dit alles te binnen brengen, moeten wij zien, dat het is een allerzoetste en eigenaardige benaming van het geloof, waaraan elk zich kan onderzoeken, of hij zulke werkzaamheden vindt of niet.

5. Wij vinden nog een zeer nadrukkelijke naam onder deze letter van het geloof, dat het genoemd wordt een

AANNEMEN

Joh. 1: 12. *Zo velen Hem aangenomen hebben, heeft Hij macht gegeven kinderen Gods te zijn.*

1. Hier wordt nu in deze benaming verondersteld:

- a. Dat iets, hetgeen het voorwerp des geloofs is, aangenomen wordt. En dit is Christus Jezus in alles, waarin Hij van God geworden is voor de zondaar. Meer zal ik niet zeggen, omdat het naderhand te pas zal komen, als wij van het voorwerp des geloofs spreken zullen.

- b. Dat deze Jezus wordt aangeboden, niet alleen door de uitwendige verkondiging des Evangelies aan alle mensen, maar zonderling aan zulk een in het bijzonder; dit noemt God in zijn Woord een roepen van hen bij namen.

2. Het stelt of zegt deze zaken:

- a. Dat de ziel toestemt Gods aanbieding aan haar in het bijzonder. Daarom horen wij een nadrukkelijk getuigenis van het geloof, dat het is een toezetten van dat zegel, dat God waarachtig is.
- b. Dit is een hartelijk willen van Jezus Christus, door hetwelk het geloof meermalen voorgehouden wordt: *Die wil, die kome en neme van het water des levens om niet.*
- c. Het zegt een loslaten van al zijn houvasten, de hand opendoende en die loslatende; dus komen die mannen van grote lengte over, zeggende: *het is buiten hope.*
- d. Het zegt Jezus alleen en Hem geheel te omhelzen met zijn ganse hart, met zijn ganse ziel; zodat de ziel ziet, dat zij niet meer van node heeft, en met minder kan zij het ook niet stellen.

Breder zullen wij hiervan spreken, als wij tot een bijzondere verhandeling van de geloofsdaden komen.

6. Het woordje

AMEN

zoals het verscheidene nadrukkelijke geloofsdaden uitlevert, komt nu in onze overweging. Ik zal uw christelijke aandacht niet ophouden met deze en gene letterlijke aanmerking over het woord, noch over deszelfs afleiding; het een en het ander hebben wij bij een andere gelegenheid gedaan; het zal ook niet nodig zijn te bevestigen, dat amen een geloofsbenaming is; alle uitleggers stemmen het met onze christelijke onderwijzer toe; en de zaken, die wij horen zullen, zullen het ons bevestigen. Wij merken maar alleen aan, dat dit amen te kennen zal geven, als een geloofsbenaming, twee voornamen zaken, namelijk de volkomen toestemming van de ziel, en dat waarachtige vertrouwen des harten op God in Christus, aangaande alles, dat Hij uit vrije ontferming belooft te willen zijn, en doen voor Zijn volk. Van beide deze zaken zullen wij zo kort en klaar, als mogelijk is, spreken en wel:

A. Van het woord, zoals het de volkomen toestemming van de ziel te kennen geeft. In de toestemming, onder dit amen opgesloten, zal niet alleen een enkele toestemming zijn; maar ook een volkomen eenswillendheid met God, gelijk zekere Godgeleerde aanmerkt, dat het voornaamste van het geloof bestaat in de eenswillendheid der ziel met God. Van beide zullen wij iets tot stichting en zelfonderzoek spreken: en wel zo, dat wij

- a. Van de toestemming zelf spreken zullen. Uw christelijke aandacht weet, dat als wij iets toestemmen, wij dan zekere zaken voor waarachtig houden, erkennen, en aan die ons zegel hangen. Zo is het hier: het geloof, als het *ziels-amen*, is *een toestemmen van deze en gene zaken, die God in zijn Woord, en door de krachtadige werking des Heiligen Geestes aan de mens openbaart, aangaande zijn staat en toestand voor God*, met Wie wij alleen te doen hebben, en voor Wie wij alleen in die grote en vreselijke dag zullen verschijnen. Wilt u deze zaken weten, let maar op dit volgende:

1. Zegt God tot de ziel in Zijn Woord, hetwelk de Heilige Geest zo op het hart brengt met kracht, dat de ziel alles aanmerkt, als tot haar in het bijzonder gesproken te zijn: *Mens! gij zijt een zondaar, een overtreder van Mijn allerheiligste Majesteit; uw dagelijkse bezigheid en werk is anders niet dan Mijn toorn tegen u, als een vurige oven, te ontsteken, en u zelf te vergaderen toorn als een schat tegen de dag des toorns en der openbaring van Mijn rechtvaardig oordeel. Ja, uw ganse leven is een samenknoping van allerlei ongerechtigheden; tot het kwaad, om dat te doen, zijt gij uitermate vernuftig, maar om iets goeds te doen, zijt gij ten enenmale afkerig.*

Hierop, en ook op andere zaken meer, die God op het hart drukt, antwoordt de ziel: *amen, het is zo, o God! Wat ik mij heb ingebeeld van de deugdelijkheid en burgerlijkheid van mijn leven; ik zie nu, dat ik daarin gans bedrogen ben geweest; ik ben één van de allergrootste der zondaren. Ik ben van U afgedwaald, van de buik af aan; o wat zijn mijn zonden meer in het getal dan de haren op mijn hoofd, dan het zand aan de oever van de zee! Wat zijn ze hooggaande, hemelergende! Ze zijn als scharlaken en karmozijn; met recht zoudt Gij mij kunnen verstoten; en het allermeeste, waarover ik mij moet verwonderen, is, o God, dat Gij mij draagt en spaart.*

Die de minste kennis van zielswerkzaamheden heeft, zal met mij weten, met wat verlegenheid en beschaamdheid de ziel in deze voor God aangedaan is; hoe de ziel met Efraïm op de heup zal kloppen; en met de tollenaar op haar borst slaan, zonder de ogen te durven opheffen. Zolang de mens God en de zonde maar kent door het horen der oren, en verstandsbeschouwing, zal hij deze inwendige zielsbevindingen niet hebben; maar als God Zich ontdekt, en de weg van de mens hem openlegt, het wordt zo ondervonden, dat er geen woorden in staat zijn, om hetgeen dat er tussen God en de mens omgaat, uit te drukken. Leest Ezra 3: 6. Job 42: 5-6. Jer. 31: 18, 19. Luk. 18: 13.

2. Zegt God in Zijn Woord: *arme zondaar! uw weg is niet alleen zondig en zeer bedorven, maar uw hart is boos, arglistig en bedriegelijk boven enig ding, het is als een voortgedreven zee, gedurig, ogenblikkelijk opwerpemde slijk en modder, het is enkel en alleen, op zijn best genomen, vijandschap tegen God, Rom. 8: 7. Jes. 57: 20.*

Waarop de ziel zegt: "Het is zo, Heere! Ik heb lang gedacht, dat, schoon mijn daden zo niet waren ingericht naar de volmaakte eis van Uw wet, evenwel mijn hart het meende, en dat mijn voornemens goed waren. Ik heb nooit de zin van die woorden verstaan *maakt eerst de boom goed en dan de vruchten*, en daarom heb ik niet kunnen nagaan, waaraan het mij dikwerf ontbrak in mijn vruchteloze pogingen tot het onderbrengen van mijn zonden, en om heilig te leven voor Uw aangezicht. Maar nu zie ik het, dat mijn hart beroofd is van Uw beeld, *en dat het gedichtsel der gedachten enkel en alleen boos is*, het kwaad is in mij, en wordt dit stenen hart door Uw Goddelijke en onwederstandelijke genade niet weggenomen, het zal onmogelijk zijn iets goeds te doen, want een onreine fontein kan anders niet dan stank en vuil water opgeven.

3. Zegt God tot de ziel: *dit is het alleen niet; maar hierdoor zijt gij ellendig en jammerlijk, o mens! niet beter waardig dan uit Mijn mond uitgespuwd te worden.* Openb. 3: 16.

Daarop zegt de ziel: "Het is zo, Heere! van de hoofdschedel af tot de voetzolen toe, ben ik vol striemen, wonden en etterbuilen, daar is niets geheels noch

gezonds aan mij. Ik ben een gans melaatse. Ik lig in mijn bloed te wentelen, en ik moet een walg van mijzelf hebben, o Heere! hoeveel te meer dan Gij, die te rein van ogen zijt, dan dat Gij het kwade zoudt kunnen aanschouwen."

4. Zegt God nog al verder: *zondaar! weet u, dat wie de zonde doet, onder de vloek van Mijn allerheiligste wet ligt, die elke overtreder verplicht, om de allerminste overtreding, te ondergaan, tijdelijke, geestelijke en eeuwige straffen aan ziel en lichaam beide.*

Waarop de ziel zegt: "Het is zo, Heere! *vervloekt is een iegelijk, die niet blijft in alles, wat geschreven is, om dat te doen.* Ik ben onder die vloek geboren, en hij heeft zwaar op mij gelegen van de buik af aan tot op deze dag toe, schoon ik het niet gevoeld heb; maar nu dringt het in, in mijn ziel, en angst grijpt mij aan, Uw vurige pijlen zijn nu in mij nedergedaald, en mijn ziel druipt weg van treurigheid; ondertussen ik moet zeggen, dat het rechtvaardig is, en in de volste nadruk billijk en recht bij U, o rechtvaardige God, dat Gij zo met mij handelt, want ik ben schuldig voor U! Rom. 3: 19.

5. Zegt God tot de ziel: *ellendig zondaar! dat alles is uw toestand en staat niet alleen, maar daarenboven zijt gij dood in zonden en in misdaden, ten enenmale machteloos om uzelf te helpen uit deze staat of enig rantsoen te vergelden.*

"Het is zo, zegt de mens, noch engelen, noch mensen zijn in staat om doden levend te maken. Ofschoon de hemel door een goede begeerte kon verkregen worden, dat zelfs was voor mij zo onmogelijk, als het onmogelijk is voor een moorman zijn huid te veranderen, of dat een luipaard zijn vlekken zou kunnen veranderen. Maar, o God! daar ik nu hulpeloos en radeloos en machteloos in mijn bloed lig te wentelen. Zonder een oog om medelijden met mij te hebben, o! laat mijn tijd een tijd der minne zijn, laat Uw ingewanden van ontferming over mij rommelen, trek nu al Uw berouw te samen, en zeg tot mij: *in uw bloed leef, ja leeft*".

b. Maar de toestemming wil mede insluiten de volkomen eenswillendheid van de ziel met God, de overeenkomst van de ziel met de Heere, aangaande de weg van des zondaars zaligheid. Dit zullen wij tot de volgende zaken brengen.

1. Vraagt God de ziel in haar onmacht, schuld en diepe onwaardigheid liggende: Ziel, wilt u zalig worden? Ik heb u gehoord, uzelf en uw staat beklagende. Ik heb uw tranen gezien, uw kermen en roepen uit de diepte gehoord; wilt u nu door Mijn Zoon zalig worden, zonder enige van uw verdiensten, uit loutere genade en souvereine ontferming? Daarop zegt de ziel: "Amen, o God, het is om de behoudenis van mijn ziel, dat ik roep en kerm tot U, om als 'n brandhout uit 't vuur gerukt te worden, en mijn ziel als 'n buit uit te halen; en aangaande al mijn gerechtigheden, ik acht die maar als schade en drek om in Christus gevonden te worden, Filip. 3 : 8. Uit genade moet ik zalig worden! Mijn ziel aanbidt en omhelst die weg, ik zie, o God, al Uw deugden daarin op het allerheerlijkste uitblinken, en dat deze weg eigenlijk èn Gode betamelijk, èn gepast voor mijn ziel is, en ofschoon ik duizend zielen had, ik gaf die alle op de volstrekste en onbepaaldste wijze aan U over, o Heere God!"

2. Zegt God: *Maar overweegt het toch terdege, wie een discipel van Christus Jezus wil zijn, die moet afstand doen van alles, vader, moeder, vrouw, kinderen, en vooral afstand van alle zonden, geen uitgezonderd, doen.*
De ziel zegt: "Amen, het zij zo, o God! Psalm 73: 25, *Wien heb ik nevens U in de hemel, nevens U lust mij ook niets op de aarde;* en de zonde betreffende, mijn ziel roept tot alle, geen uitgezonderd: henen uit, henen uit! Die vijanden breng ik voor Uw voeten, opdat Gij ze verplettere als een pottebakkers vat."

3. Zegt de Heere: Maar ziel! weet het toch wel: wie Jezus' eigendom wil zijn, die zal in deze wereld verdrukking hebben, die zal gehoond, gesmaad, gehaat en verdrukt worden, het voorwerp zijn van de toorn van boze mensen en van de woede van de helse leeuw. De ziel zegt: het zij zo, o Heere! als Gij maar kracht wilt geven, en mijn ziel versterken, *kruis en tegenspoed zal mijn kroon zijn*, doordat die lichte verdrukkingen zullen gevolgd worden van een eeuwig gewicht van heerlijkheid.

4. Zegt God: *Ja maar mens, verloochening is de eerste les in Christus' school, u moet eigen wijsheid, zin en kracht verloochenen.*
De ziel zegt: "Ik geef mij aan U over, zonder iets uit te bedingen, ik geef schoon papier in Uw hand, schrijf er maar op wat U belieft, want Gij ziet het meest tot Uw eer en mijn zaligheid te strekken. O! *leid mij maar door Uw raad, en breng mij in Uw heerlijkheid.* Zijn Uw wegen dan zoetheid of zuurheid, ik hoop door Uw genade, mij daartoe bekwaammakende, stil te zwijgen en al Uw wegen blindelings te prijzen."

5. Zegt God: *Maar u moet heilig zijn.*
De ziel zegt: "amen, en roept uit: *heilige Jezus! heilig mij, opdat ik heilig zij in alle opzichten, gelijk als Gij.* Als Gij mijn hart zult verwijdd hebben, zal ik lopen in het pad van Uw geboden; daar is niets, waaraan ik groter lust heb, dan heiligheid des harten en des levens."

Ten tweede: Amen, als een geloofsdaad, zegt ook *het zielsvertrouwen op God in Christus Jezus*, dat de almachtige, wijze en goedertieren God al haar zaken zal besturen en uitvoeren, haar nimmermeer verlaten, maar dat Hij haar zal leiden tot de dood en over de dood, om *Zijn aanschijn in gerechtigheid te aanschouwen*. Maar hiervan zal het niet nodig zijn thans breder te spreken, het vertrouwen zal in het vervolg ons, voorkomen. Immers een dierbare benaming, de kleinste in de genade, het alles nagaande, kunnen er door versterkt worden, en de allergeleerdste moet zeggen, dat hij een vreemdeling van zulk een bevinding is.

7. De laatste benaming van het zaligmakende geloof, onder deze letter, is de

ARMOEDE

Waar vandaan de gelovigen doorgaans uit des Heeren dierbaar Woord *armen* genoemd worden. Matth. 5: 4, *Zalig zijn de armen van geest.* Psalm 10 : 13 *Op U verlaat zich de arme;* en dergelijke plaatsen meer. Het zal niet nodig zijn te bevestigen, dat geestelijke armoede een werkzaamheid van het zaligmakende geloof is, en dat het geloof arm maakt, Christus spreekt ze zalig. Alle rechtzinnige uitleggers merken ook de armoede des geestes aan als een geloofswerkzaamheid. Trouwens

nooit is er zulk een arme geweest, nooit zal er zulk een arme zijn, dan alleen door het geloof. Iemand zal mogelijk zeggen: *hoe, een gelovige een arme?* Het geloof een armmakende daad, daar de gelovigen zoveel schatten bezitten, en het geloof hun een wezenlijk recht tot alles geeft? Wilt u weten, in welk opzicht zij niet arm zijn en in wat opzicht wel? Wij zullen het u, hartelijk geliefden! zeggen, en dus de vraag beantwoorden.

Ontkennenderwijs, mijn geliefden! de ware gunstgenoten van Jehovah zijn niet arm, maar rijk in de volgende opzichten:

A. Zij zijn niet arm, maar rijk in God; daarom nu, dat zij Gods kinderen zijn, *zijn zij erfgenamen* Gods, Rom. 8: 17, zodat zij met de psalmist mogen zeggen: *Bezwijkt mijn vlees en mijn hart, Gij zijt de rotssteen mijns harten, en mijn deel in eeuwigheid. De snoeren zijn hun in liefelijke plaatsen toch gevallen, en in dit opzicht is een schone, rijke en uitmuntende erfenis hun geworden.* Wilt u het weten, wat een rijkdom het te kennen geeft, God tot zijn deel te hebben? Let er op, ik zal het u kort zeggen.

1. Hun rijkdom is daarin gelegen, dat God hun God is, hetwelk een grote rijkdom is, naar luid der belofte: *Ik ben uw Schild en Loon zeer groot*, Gen. 15: 1. *Ik zal hun tot een God zijn, en zij Mij tot een volk.* Een rijkdom, die blijven zal, wanneer alle andere zullen verteerd worden.
2. Zij zijn rijk, hebbende Gods liefde van eeuwigheid en in de tijd omtrent hen werkzaam; hetwelk zóveel zegt, dat het niet uitgedrukt kan worden; want in Zijn liefde is Hij onveranderlijk, in Zijn liefde is Hij tederhartig, vaderlijk en liefhebbend, meer dan een moeder omtrent haar tedere zuigelingen.
3. Zij zijn rijk in God, omdat al Zijn eigenschappen, als een groot goed, daartoe zijn om hun ledigheden te vervullen, en hen te troosten.
 - a. Zijn barmhartigheid, zijnde Zijn rommelende ingewanden tot hen, verrijkt hen met de vergeving der zonde, welke is een uitmuntende rijkdom; van straf bevrijd te worden, dit geeft de gelovige grote schatten.
 - Dat Hij hun vergeven wil, waar Hij anderen hun zonden houdt; maar tot Zijn volk zegt Hij: *Ik, Ik ben het, Die uw zonden uitdelg om Mijnentwil.*
 - Dat Hij de grote zowel als de mindere vergeeft, al waren ze als scharlaken en karmozijn, *Hij zal ze wit maken als sneeuw en witte wol*, Jes. 1: 18. *Van hun onreinigheid en hun drekgoden zal Ik ze reinigen, zegt Hij*, Ezech. 36 : 25.
 - Dat Hij ze alle wil vergeven, die begaan zijn dadelijk en die geschieden zullen, door nieuwe inspraken en toe-eigening van de vergeving op hun boetvaardigheid; *bij Hem is vergeving, opdat Hij gevreesd worde*, Psalm 130: 4.
 - Dat Hij ze alle vrijwillig wil vergeven, *Ik ben het, Die ze uitdelg, om Mijns Naams wil*, Jes. 43: 25.
 - Dat Hij die nooit meer zal gedenken. *O! rijkdom en onuitputtelijke schatten van vrije barmhartigheid.*
 - c. Maar Zijn heiligheid is ook hun rijkdom, om hem Zijn beeld gelijkvormig te maken, waardoor zij geheiligd zullen worden, in heiligheid toenemen en bestendig blijven.
 - d. Zij zijn rijk in Gods alwetendheid; *Zijn ogen doorwandelen de ganse aarde*, daar is niets bedekt of verborgen; derhalve Hij ziet alle vijanden, al hun noden en zwarigheden, om hen door Zijn almacht te trekken uit de strik en uit de kuil, waar

geen water in is. Waar zou ik beginnen en eindigen, indien ik van al de rijkdommen, die elk kind van God in God heeft, spreken wilde.

4. Gelijk zij in God rijk zijn, zo zijn zij ook rijk in Gods enige en natuurlijke Zoon, hun Borg, in welk opzicht zij volmaakt, zonder gebrek genoemd worden, en met Hem alreeds gezet in de hemelen. Christus' armoede is hun rijkdom; Zijn dood, hun losgeld; Zijn opstanding, hun rechtvaardigmaking; Zijn opvaren, om plaats te bereiden en bezit van de hemel voor hen te nemen; Zijn voorbeding de voldoening voor dagelijkse zonden; Zijn wijsheid voor hun blindheid; Zijn macht om hen te ondersteunen; met één woord, alles is hunne, want zij zijn van Christus en Christus is Gods.
5. Zij zijn rijk in de Heilige Geest. Zijn inwoning, Zijn werking, Zijn leiding, Zijn hulp, het is alles het hunne; uitnemende schatten!
6. Zij zijn rijk wegens hun gefundeerd en gegrond recht tot een groot goed; iemand nu heeft recht óf door geboorte, óf door testament; dit op beide wijzen; zij zijn kinderen Gods door de wederbarende genade des Heiligen Geestes, *en naardien zij kinderen zijn, zo zijn zij ook erfgenamen, erfgenamen Gods*, Rom. 8: 17. Christus geeft hun recht tot deze grote rijkdom door Zijn laatste, Zijn uiterste wil, door Zijn bloed bevestigd, in Zijn dood met kapitale letters ondertekend. Luk.22: 29.
7. Zij zijn niet arm, maar rijk door het verbond der genade, dat God met hen opricht en ingaat. *Ik zal een eeuwig verbond met hen maken, en hun geven de gewisse weldadigheden Davids*. Waarom zij in alle tijden mogen zeggen: was het geloof maar levendig! *Al is mijn huis zo niet bij God, gewisselijk Hij heeft een verbond met mij gemaakt, in alles wel geordineerd en vast, daarin is al mijn heil, schoon Hij het nog niet doet uitspruiten*.
8. Zij zijn niet arm, maar rijk in beloften, welke, om zo te spreken, zoveel obligaties zijn onder het groot zegel gepasseerd; zij allen dragen het Goddelijk snerk en karakter; daarom, hun rijkdom bestaat zozeer niet in geld, dat zij in de hand hebben, als wel in obligaties, die zij bezitten. Nu, deze zijn vele; daar is niet één belofte van Gen. 3: 15 af tot het einde van de Openbaring toe, of zij is de hunne. O! mocht de ziel het kunnen geloven!
9. Zij zijn niet arm, maar rijk in hun staat. O! elk is een Koningskind; elk is van een hoge afkomst, daar is geen onderscheid in deze onder Gods volk, want zij zijn alle zonen en dochters des Allerhoogsten, en zo zonen, dat zij nooit bastaarden zullen of kunnen worden.
10. Zij zijn rijk in genade; de Geest Gods geeft elk, die geboren wordt door het Woord der waarheid, al de leden en delen van een mens in Christus Jezus. Daar is geen wezenlijke genade, of de een heeft ze alzowel als de ander; schoon dezelve sterker en aanhoudender zich in de ene boven de andere vertoont; de leep- en beschreide ogen kunnen zowel geweld op Christus' hart doen, als de heldere en sterker doorziende.
11. Eindelijk zij zijn rijk in verwachting; een gelovige heeft een grote geest, een uitstekende verwachting; al het geschapene zou er niet aan kunnen voldoen; o neen! het is, dat zij na het ontwaken met Gods beeld zullen verzadigd worden; als de lemen hut uit elkander gezet en afgebroken wordt, hebben zij een gebouw van God, *een stad, niet met handen gemaakt, maar eeuwig in de hemelen, welker Kunstenaar en Bouwmeester God is*; zodat zij elkander kunnen toeroepen: Het is nog niet geopenbaard wat wij zijn zullen, maar wij weten, geloven en verwachten, dat wij Hem zien zullen, gelijk Hij is. Ziet daar dan de rijkdom in

God en Zijn genade, die blijven zal, wanneer wereldse koninkrijken vernietigd zullen worden, en aardse schatten door het vuur verslonden zullen worden: *God doet Zijn liefhebbers beërven, dat bestendig is*, overmits de raad en het wezen bij Hem zijn.

b. Stellenderwijs worden Gods kinderen, niettegenstaande dit alles, *armen*, met groot recht en nadruk in het Woord genoemd; schoon wij belijden moeten, dat het armen zijn, die veel goed hebben. Wilt u weten in wat opzichten zij al armen zijn, let er op, ik zal het u zeggen, mijn hartelijk geliefde toehoorders!

A. Zij worden armen genoemd wegens hun *uitwendige* staat, veeltijds, naar de Goddelijke bedeling. 1 Kor. 1: 26.

a. Ten aanzien van 's werelds goed zijn zij er veeltijds van ontbloot; zij zijn armen in de wereld. De ware godsvrucht wordt zeer zeldzaam in de hoven en koninklijke paleizen gevonden; want zo onmogelijk als het is, dat een kermel door het oog van een naald kan doorgaan, zo onmogelijk is het voor die in het koninkrijks Gods in te gaan. Daarom zegt Paulus: *Gij ziet uw roeping, broeders, niet vele wijzen, machtigen en edelen*, 1 Kor. 1: 26. Dit was het, dat Jezus gaf als een teken, dat Hij de ware Messias was: *De armen wordt het Evangelie gepredikt*. En dit is doorgaans Gods weg, de Godzaligen te laten in de hutjes; moest Christus mens worden, het was uit een arme Maria; moest Hij discipelen hebben, het moesten zijn Galileërs; moest Hij prediken, het moest zijn aan armen; en God heeft hier Zijn grote wijsheid betoond, dat Hij het goede zaad zaait door de doornen en distelen van wereldse zorgen, dat ze het echter niet kunnen verstikken.

b. Ten aanzien van hun afkomst zien wij dikwerf, dat de kinderen der edelen en machtigen niet geroepen worden, maar de kinderen van de geringen; daarom zegt dezelfde Paulus, *dat God kiest de onedelen, en verachten naar deze wereld*, 1 Kor. 1: 28.

c. Ten aanzien van lichaamsgestalte, zwakke, broze, pijnlijke; hetwelk ook al mede te kennen gegeven wordt in de gelijkenis, daar wij lezen, dat de dienstknechten lammen, kreupelen, verminkten en blinden zouden dwingen om in te gaan; het zijn de zwakken om de sterksten te beschamen.

d. Eindelijk ten aanzien van vermogens, onnozelen, onkundigen, en dwazen, gelijk Paulus ze noemt. Ondertussen, dit is niet volstrekt te begrijpen, maar het is de gewone weg Gods; dit is ook zo niet te begrijpen, alsof de ganse armoede hierin bestond, o nee! let wel, wij zullen meer redenen van deze benaming geven.

B. Zij zijn dan vooral armen naar de geest, die wij in het oog hebben, *die uit bewustheid van hun gebrek roepen tot God*, die ook Matth. 5: 3 zalig gesproken worden, die hier verhoord zullen worden. Deze nu worden genoemd armen:

a. Omdat God hen arm maakt. Wanneer God in de bediening des Woords door Zijn Geest de arme verloren zondaars komt opzoeken, de Heere vindt ze, of als de hoogmoedige Farizeeër, God dankende, dat hij niet is gelijk andere mensen; hij is, schoon naakt, blind, jammerlijk, arm en ellendig, *met Laodicea rijk en verrijkt, geen dings gebrek hebbende*; of als de zorgeloze, in de top van de mast slapende, en aan

geen gevaar denkende; of gelijk de jongeling, veel goede dingen door een ontwaakt geweten doende. Nu, Gods eerste werk is zulk één te ontbloten, uit te schudden, te ontledigen en arm te maken.

A. Door hem te overtuigen, en *door overtuiging* te doen ontwaken uit zijn slaap, op deze wijze:

1. God doet hem zien, dat hij meer schuld dan kapitaal heeft; zijn zonden worden hem in haar veelheid en verscheidenheid onder 't oog gesteld, zodat hij moet zeggen, dat hij tienduizend ponden schuldig is, zonder een kwadrantpenning te hebben om te betalen; hetgeen een grote beweging maakt in zijn hart.
2. God doet hem zien, dat hij dagelijks achteruit gaat, nieuwe schulden bij zijn oude schuld voegend, *ja dat zijn beste dingen onreine zijn, zodat ze als schade en drek moeten gerekend worden.*
3. Ja, hij wordt overtuigd, dat zijn munt niet gangbaar bij God is; de wet niet zo zeer eisende een goede wil, voornemens en begeerten, maar de volmaaktheid in alles, zo de mens zodanig iets zal kunnen teweegbrengen, om zijn ziel in het leven te houden.
4. Hij wordt overtuigd, dat hij erfelijk een schuldige arme is, door de moedwillige ongehoorzaamheid, van Adam, zodat hij, als een arme, van alles beroofd in de wereld is gekomen, en geleefd heeft, ofschoon hij het met indruk niet geloofde.
5. Eindelijk door de overtuiging laat God de schuldeisers los, die deze naakt als uitstropen, en in de uiterste, ellendigste en armoedigste toestand liggen laten.

b. God maakt niet alleen arm, door overtuiging, maar Hij maakt ook arm *door de zielen te bepalen en te arresteren bij haar armoede, ellende en gebrek.* O, hier missen het de meesten! Velen hebben enig besef van hun armoede; maar het is in het gemeen, het is voorbijgaande, het schiet geen wortel; maar als God arm maakt, Hij bepaalt er de gedachten op, Hij doet het levendig zien, met aandoening en smartelijk gevoel geloven. Daarom mag de wens van elke navolger van Christus, vooral van de getrouwe leraren, voor al de onbekeerden, die zijn, die Christus wenste omtrent Laodicéa: *Och, dat gij wist, dat gij zijt blind, naakt, enz.* Openb. 3: 17.

c. God hen dus arm makende, maakt hen ook zoekende om brood, opdat zij niet vergaan zouden. Ziet het in Efraïm ontdekkend licht in zijn armoede ontvangen hebbende: hij is bezig om zich te beklagen en te roepen: *Bekeer mij, zo zal ik bekeerd zijn!* ja berouw hebbende, beschaamd en schaamrood zijnde voor de Heere, en op de heup kloppende.

B. Zij zijn armen, omdat zij zich zelf als armen aanmerken; zij zien, dat zij naakt zijn van nature, zonder de klederen des heils, jammerlijk, ellendig, even gelijk een kind, geworpen op de vlakte des velds, liggende in zijn bloed te wentelen. Het leven kunnen zij niet meer in hun hand vinden, zeggende daarom: *Het is buiten hope, het is buiten hope!* Daarom is het met hen, gelijk met de Psalmist, die zegt: *Uw pijlen zijn in mij gedaald, Uw hand ligt zwaar op mij.* Psalm 38: 3.

C. Gods volk zijn armen in het geestelijke, overmits zij als arme Enossen werken.

a. De armoede noodzaakt hen om hun nood te kennen te geven. O! dit doet uitroepen: *Help Heere, ik verga van honger, ik word onderdrukt, o God, wees Gij mijn Borg!*

b. Hij komt als een ootmoedige om genade te smeken en geen recht, met de strop om de hals. Daar is geen snoder schepsel dan een hoogmoedig bedelaar. Maar een ootmoedig smekeling zoekt hulp en komt met beschaamdheid en schaamroodheid; niet, omdat hij een aalmoes zoekt, maar omdat hij zo ellendig is, en alles doorgebracht heeft, en daarom roept hij uit met Ezra: *Ik ben beschaamd en schaamrood.* Ezra 9: 6.

c. Het bedelen om vrije genade ongewoon zijnde, heeft een ootmoedig smekeling dikwerf geen woorden, om zijn armoede en ellende uit te drukken; hij vindt wel zuchtingen, die hij geen naam geven kan, het is geen kirren als een duif, en piepen als een zwaluw; de heldere tranen biggelen in groter getale langs de wangen, dan er wel woorden te voorschijn komen; de gebeden zijn afgebroken, stamelende klopt zulk een bedelaar, zulk een arme, op de borsten, zeggende: *o God, wees mij arme zondaar genadig!*

d. Dus neemt hij geen *neen* aan; O! de nood dringt, hij kan nergens anders geholpen worden, hij blijft daarom zeer aanhoudend roepen en kloppen, dat het toch iets mag gegeven worden; daarom zegt zulk een uit de grond des harten:

*Ik zal dan standvastig wachtende blijven,
Ik zal niet wijken, ook geen vingerbreed;
Niemand zal mij van deze plaats drijven,
Daar ik tot dood en leven ben gereed:
En schoon mij nimmer wordt opgedaan,
Zo zal ik blijven aan de dorpel staan:
Ja, zo men mij de deur niet openstelt,
Ik moet er in, door bidden of geweld.*

e. Wordt zulk een arme geweigerd; zegt de Heere, *dat Hij niet is gekomen dan tot het opzoeken van de verloren schapen des huizes Israëls; dat het kinderbrood aan de honden niet gegeven wordt.* ... O! dan komt het er nog meer op aan.

f. Dan is de ziel ootmoediger dan ooit; de armen spreken toch smeking; zij wil als een onwaardige dode hond maar een kruimel hebben.

g. Dan wordt het hart geperst, dan kookt dat vuur, zodat de ogen zijn als springaders; dan is het:

*Hoe het zij, mijn droeve ogen!
Laat Uw springbron nooit verdrogen;
Houdt van schreien nimmer mat,
Steeds mijn wang en leger nat.*

h. Dan slaat zulk een arme wel eens een droevig oog naar boven tot God, welks taal is: *Is mijn God nog te bewegen?*

i. Dan begint hij pleitredenen te gebruiken, van Gods deugden, van Christus' algenoegzame voldoening ontleend, en van zijn eigen ellende. Dan openbaart hij zijn wonden en etterbuilen, zoals er niets geheels aan hem is, van de hoofdschedel af tot de voetzolen toe; hetgeen God doet, met eerbied gesproken, al Zijn berouw tezamen trekken.

j. Zulk een, als hij iets ontvangt, O! hij is er mee tevreden. De allerminste genade merkt hij aan als groot en onwaardeerbaar, als hij zich te binnen brengt, hoe onwaardig hij is, en dat alles onverdiende genade is.

k. Zulk een, eindelijk, houdt nochtans gestadig aan om meer; o, de kruimpjes, die hij ontvangt, zijn zijn gehemelte zo zoet, kostelijk en liefelijk, dat hij uitroept: "o Jezus! mocht ik meer van U hebben! *zet mij als een zegel op Uw hart!* O Christus! mocht ik meer ontdekkende, vergevende en heiligende genade hebben! O Heelmeester! giet van Uw olie nog al meer in mijn wonden!"

D. Gods volk wordt *arm* genoemd, omdat zij altoos arm blijven, klein en nederig onder alle genietingen; hoe meer van God, hoe armer en handelbaarder en ootmoediger; de huichelaars worden door hun bevindingen opgeblazen; maar hier is het met Abraham, *dat ik mij onderwonden heb, om met de Heere te spreken, hoewel ik stof en as ben!* Gen. 18: 27.

- Ja, armen blijven zij, zij kunnen niet met het ontvangene werken, maar moeten telkens nieuwe invloeden, opwekkingen en voorkomingen van de Heere hebben, eerst uit Zijn hand ontvangen, en dan Hem wederbrengen.
- Armen blijven zij, omdat zij azen en leven alleen op enkele genade en goedheid.
- Armen, omdat zij uit de hand van een ander gedurig onderhouden worden; en missen zij die dagelijkse invloeden, dan roepen zij en kermen, hijgen, dorsten en verlangen naar God, in een land dor en zonder water.
- Armen, omdat zij hoe langer hoe meer verloochend worden aan eigen wijsheid, kracht en gerechtigheid; zij worden blinder, onkundiger en dwazer, en zondiger in hun eigen ogen; zij hebben niet, zij kunnen niet, zij roepen uit met Asaf, de man Gods, dat zij hoe langer hoe meer een groot beest zijn voor God.
- Armen, omdat God zorg draagt, uit oneindige goedheid, om deze arm, maar de wijngaarden van Gods eigen planting worden door het snoeimes voor weelderige takken bewaard, en het dode hout wordt er uitgehaald. Wanneer God de eerste mens Adam als het hoofd van het ganse menselijke geslacht geschapen had, gaf Hij hem al het kapitaal, om zo te spreken, voor zich en zijn nakomelingen in de hand, om het beste gebruik daarvan te maken; maar als een doorbrenger bracht hij het terstond door. God nu ziende, dat het niet veilig was, zulk een groot goed meer in de bewaring van mensen te geven, en voornemens zijnde een Tweede Adam, als een tweede Verbondshoofd, te openbaren, zo heeft het de Almachtige behaagd, dat alle volheid niet in Zijn volk, maar in Christus hun Hoofd zou wonen; en zij spaarzaam maar daaruit ontvangen, zo lang zij minderjarig zijn. O gezegend bestel! was het in onze hand, wij zouden het ogenblikkelijk doorbrengen.

Vraagt iemand, *hoe houdt God Zijn kinderen arm?*

Ik zal het u zeggen, mijn aandachtigen!

a. God houdt hen arm, door het verbergen dikwerf van hun genadestaat, hun kindschap en deel aan de Verbondsgoederen voor hen; zij hebben wel bevinding, zij durven niet zeggen, dat zij totnogtoe altijd zijn ontbloot geweest, dat nooit een licht, Christus ontdekkende, in hun hart is opgegaan, dat zij zich niet hebben overgegeven. Maar zelfbedrog is groot, en zo gevaarlijk en beklagelijk; hetgeen, op het hart wegende, hen bekommerd maakt, gedurig hen aanhoudende maakt, hen doet als ledigen komen, hun kleine beseffen geeft van zichzelf, en hen stilletjes doet heengaan.

b. Anderen worden klein gehouden, door het verbergen van de genaden, die zij bezitten, voor hen; schoon zij geloven, genade in Gods ogen gevonden te hebben, en er vele genaden, gelijk ootmoed, verloochening, licht in Gods weg, gezetheid op de oefening van ware Godzaligheid, en tedere liefde voor God, Zijn volk, en Zijn zaak, zich openbaren aan allen, die hen zien; het blijft voor hen verborgen, óf door de een of andere verborgen zonde, die niemand dan God en zij te houden; de wilde bomen worden niet gesnoeid weten; óf dat zij zo veel walgelijkheid in hen doen zien, dat zij bijna onbekwaam zijn het goede en zuivere te zien; het maakt hen bang, dat anderen van hen zulke gedachten hebben; zij denken, zag u mij maar inwendig, wist u de zonde, die ik niet overwinnen kan, u zou zulks niet van mij, een der allerellendigste tollenaars, denken.

c. Anderen, dat zij veel bij hun verdorvenheid en zondige aard worden bepaald en gezet, zodat zij zien de boze neigingen en onrechte hellingen van de wil en de genegenheden; (hetgeen hen doet uitroepen: *Wat is er niet in mij een macht van ongerechtigheid, werking der zonde, en een lichaam des doods, ik ben maar een dode hond*) En dit verwekt dat teder aanhouden om vergevende genade, dat onophoudelijk roepen, dat Jezus als Koning wil inkomen: *Kom in, Gij Gezegende des Heeren!* Dit doet hen laag blijven staan in belijdenis en verfoeiing van zichzelf voor de Heere.

d. Anderen houdt God klein, hun doende zien hun diepe onkunde en ongevoeligheid: zulken zeggen: O! wat ken ik weinig van God, van Christus' dierbaarheid, van ellende! en ken ik wat, ik ben indrukkeloos, gevoelloos onder alles; het hart is niet week, het smelt niet weg, anderen hebben dat meer dan ik, zodat zij gevoelig over ongevoel geraken.

e. Anderen worden arm gehouden door het gedurig woelen en werken van de kracht der verdorvenheden; die gaan overal na, die verleiden gedurig, die zijn nooit stil; dit deed Paulus zeggen: *Ach ik, ellendig mens!*

f. Anderen worden arm gehouden door het inhouden van de gevoelige bekendmaking van hun zonden, die zij begaan, die zijn in de weg om de toenadering te beletten, die maken scheiding; die liggen zwaar op het hart, het hart blijft gesloten, er is inwendig beschuldiging, daar wordt geen verruiming gevonden; dit maakt, dat men als een worm, als een gedaagde schuldige zich gedurig stelt onder het oog van God, de Rechter van de ganse aarde.

g. Anderen houdt God arm en klein door het inhouden van Zijn gevoelige genade, hen meer leidende langs een bedaarde en effen weg, hetwelk hun ziel dikwerf in vrees brengt, vooral, als zij bij zulke christenen komen, die op een zeer gevoelige wijze bewerkt worden.

h. Anderen door een zeer bekleemde leiding, waardoor zij weinig troost van het genadewerk, dat aan hen geschied is, hebben, *met Heman doodbrakende van de jeugd af aan geweest zijnde*. Psalm 88: 16.

Zo hebben wij met uw aandacht over de eerste letter van ons alfabet zeer zoete en eigenaardige benamingen des geloofs ingezien, het is een Aandoen, een Aanhangen, een Aanhouden, een Aankleven, een Aannemen, een Amen, en een Armoede.

Wij gaan dan tot de letter B, om uw aandacht de benamingen onder die letter voor te dragen.

1. De eerste benaming van het geloof is hier, dat het genoemd wordt een

BEGINNEN

Gal. 3: 3 spreekt Paulus van *te beginnen met den Geest*.

Wat deze woorden nu, op zichzelf aangemerkt, betreffen, heeft uw aandacht te weten, dat er, in Paulus' tijd, zulke ketters uit de Joden waren, die, schoon zij voorgaven tot het geloof van Christus overgekomen te zijn, nochtans zichzelf vasthielden aan de oude zuurdesem van de wet, lerende, dat het nodig was, om gerechtvaardigd te worden, dat men stipt de wet der zeden en der ceremoniën moest gehoorzamen. Dezen, zijnde Farizeeërs van nature, waren niet ongenegen, om land en zee te doorreizen, konden zij maar een proseliet maken; en daarom zij maakten geen klein oproer in de gemeenten, gelijk blijkt uit Hand. 15 en uit deze gehele brief, waar onze apostel de zuivere en Goddelijke leer van *de vrije rechtvaardigmaking des zondaars* handhaaft; en daarom wil onze apostel in onze tegenwoordige woorden

1. De Galaten voorhouden, hoe zij met ijver hadden begonnen, dat is, door geloofstoestemming; dat zij Jezus Christus, de gekruiste, door Paulus' dienst hun verkondigd en aangeboden, als de enige oorzaak der zaligheid met een volkomen hart, en uiterste bereidwilligheid hadden omhelsd en aangenomen. Dat was *nu met de Geest te beginnen*; hetgeen zo genoemd wordt:

a. Of, omdat de Geest de enige werkende en ondersteunende Oorzaak was van hun geloof, bij aanvang en bij voortgang.

b. Of het zal zeggen, met de Geest, met de leer van het Evangelie van een gekruiste Jezus; daarmee waren zij begonnen, hun vorige weg verlatende, en nu door geloof wandelende; welk Evangelie meermalen *Geest* genoemd wordt. *De letter doodt, maar de Geest maakt levend*. En dat wij hier door de Geest de geestelijke leer des zaligen Evangelies moeten verstaan, is klaar uit tegenstelling van vlees; want de Galaten waren geen vleselijke, ongebonden, goddeloze mensen, maar uitermate deugdelijk, werkheilig; waarom zij ook hun gerechtigheid in het stuk der rechtvaardigmaking in rekening brachten, stellende, dat ze deels door Christus' gerechtigheid, deels door hun onderhouden van de wet der zeden en ceremoniën, gerechtvaardigd werden; dat is dat ondragelijk juk, dat noch wij, noch onze voorvaderen hebben kunnen dragen. Hand. 15: 10, 20. Waaruit blijkt, hoedanig men mistast, de tekst brengende alleen tot de onderhouding der ceremoniën; dat was zulk een ondragelijk juk niet; maar die te onderhouden, om er door gerechtvaardigd te worden, dat is ondragelijk. Ik bid u, mijn aandachtigen, vergelijkt Hand. 15: 1 en 10.

2. Dat zo zijnde, leidt onze apostel daaruit af, hoe snood en onverantwoordelijk het zijn zou, met het vlees te eindigen; of wij door het vlees de zonde of de wet, welke zo wegens haar zwakheid en gebrekkigheid genoemd wordt, verstaan wilden, is ons om het even; wij verstaan de onderhouding van de wettische ceremoniën allerliefst.

Wat nu het geloof onder deze benaming betreft: Zo veronderstelt het:

- a. Of, dat, wanneer het geloof in de ziel enigermate gewrocht wordt, alsdan de ogen opengaan om te zien, dat zij op een valse weg zijn, welke in Gods Woord genoemd wordt *de brede weg*, aan welks einde de dood en het eeuwige verderf vast is. Zodat elkeen, die waarlijk begint met de Geest, ziet, hoe hij heeft afgedwaald, zijn wegen verdraaiende als een snelle kemelin, vervreemd van God, van de buik af aan; daarom vind ik nadrukkelijk van David, ofschoon bekeerd, als hij wenste het wederom opnieuw te beginnen, dat hij uitroept: *Ik heb gedwaald als een verloren schaap, zoek Uw knecht*. Psalm 119:176. De Joden zouden ook zeggen, als zij tot Christus, na Zijn verhoging, in de eerste eeuw van de kerk zouden komen: *Wij hebben gedwaald als verloren schapen*. Jes. 53: 6.
- b. Of, het zal vooronderstellen, dat zij alles, dat zij gedaan hadden, voordat het geloof in enigermate gewrocht werd, dat zij dat alles als ongedaan werk aanmerkten, ja als schadelijk werk, Fil. 3: 8, en *als een maanstondig kleeid*, hoe welmenend, hoe hartelijk en aanhoudend het ook mocht zijn. Zo wrocht dat geloof immers in Paulus, in de aangehaalde plaats Fil. 3: 8, en in de kerk, Jes. 64 : 6.

3. Maar dit beginnen, zoals het geloof is, stelt, dat zij leven ontvangen hadden, dat er een ander beginsel in hen was gekomen, dan zij ooit te voren ondervonden hadden, en dat zij nu ook anders werkten.

Wilt u het met mij nagaan, het zal ons zielroerende zaken tot onderhoud voorhouden.

- a. Als het geloof dan een beginnen genoemd wordt, dat zal ons eerst voorhouden, dat de ogen beginnen *te zien* zaken, die zij nooit te voren gezien hadden, en nooit met zulk een licht.
- (1) Nu ziet de ziel andere zaken, nu begint zij te zien: God op een heel andere wijze, dan ooit. en in een andere betrekking tot haar; want eer het zaligmakende geloof komt, ziet de ziel God wel, in de wet, donderende tegen haar, wegens haar zonde, vloek en toorn en gramschap; maar nu begint zij God te zien.
- (2) Wel als rechtvaardig, die de zonden niet vergeven kan, maar straffen moet in de zondaar of in een Borg; maar nu ziet zij, *dat God tot het zwaard zegt, dat het ontwaken zal tegen de man, die zijn metgezel is*. Zach. 13:7, opdat zij als een veroordeelde moge ontvlieden; en derhalve, dat Hij is rechtvaardig en rechtvaardigend diegenen, die in Christus geloven. Rom. 8: 33, 37.
- (3) Zij beginnen Zijn heiligheid te zien. O! die is in Christus ook voldaan, en is ten beste van hen, om hen te heiligen, en met Zich gelijkvormig te maken. Ezech. 36: 25.
- (4) Nu begint de ziel God te zien in Zijn barmhartigheid, goedheid, en waarheid; zij ziet alles tot haar nut, tot haar voordeel; zodat door dit alles Zijn ingewanden rommelen tot arme, ellendige zielen. O, heerlijk begin! O, dierbaar gezicht!
- (5) Maar beginnen zij God in Christus zo te zien, dan beginnen zij zichzelf, anders dan ooit te voren, te zien; zij zien wel, dat zij doodwaardig zijn, maar nochtans geroepen, genodigden, zulken, die God hebben wil, in wie Hij Zijn deugden verheerlijken wil. O! wat geeft dat de ziel een heel ander gezicht dan zij ooit had! te voren zouden de zonden haar belet hebben, tot Hem te komen, maar nu zijn de zonden drangredenen, 1 Tim. 1: 15. *Het is een getrouw woord, en alle aanneming waardig, dat Jezus Christus in de wereld gekomen is, om zondaars te zaligen, van welke ik de voornaamste ben*.
- (6) Dit is ook met een ander licht; tevoren was het maar met het licht der natuur, ofschoon zij Evangelische begrippen hadden; maar nu is het met een Goddelijk licht, hetwelk hun ontdekt de zaken, zoals ze zijn. God, Die geboden heeft, dat het

licht uit de duisternis zou opgaan, gebiedt ook dat dit licht van Zijn Goddelijke genade hun zielen bestraalt in het Goddelijk Evangelie. Eféze 1 : 17, 18. Opdat de God onzes Heeren, enz. en Eféze 5 : 8. *Eertijds waart gij duisternis, maar nu zijt gij licht in de Heere; wandelt als kinderen des lichts.*

b. Zij beginnen nu ook iets anders *te smaken*; zij smaken en proeven, dat God goed is, en dat vervult hun ziel met aanbidding, met verwondering. Het geloof is toch eten en drinken; en als de ziel begint geloof te oefenen, zij begint de smaak van de genade te kennen, dat het haar boven alles dierbaar wordt; *Zijn vruchten zijn haar gehemelte zoet.* Hoogl. 2 : 3.

c. Waar het geloof begonnen is, daar komt ook een *ander gevoelen*, namelijk; een hoog gevoelen van God, een klein gevoelen van zichzelf; hun uitroep is: *Hij moet wassen en ik moet minder worden!*

d. Andere zielsuitgangen; O, hoe teder, hoe hartelijk, hoe aanhoudend zijn de zielsgestalten naar Jezus! Hem meer aanklevende dan een gordel aan de lendenen van een man.

e. Een beginnen op een andere weg te gaan, namelijk die weg, die eng is, die de verstandige naar boven leidt, die weg des geloofs, en dat is door een andere kracht, steunende en leunende op die Liefste, Jezus Christus. Immers mag dan het geloof met recht een *beginnen* genoemd worden.

2. Onder de letter B vind ik, dat het geloof ook voorkomt onder de benaming van een

BEKENNEN VAN ONGERECHTIGHEID

Psalm 32 : 5. Jer. 3 : 13.

Ik weet zeer wel, dat dit allermeeft ziet op een zuivere, ongeveinsde en boetvaardige bekering der ziel van alle zonden tot God, met een hartelijk en innig leedwezen daarover, en een oprecht voornemen der ziel, om God voortaan te gehoorzamen met zijn ganse hart, met zijn ganse ziel, en al wat in hem is. Ondertussen wanneer ik mij te binnen breng wat de Heere hieraan vastmaakt, de vergeving der zonden, de rechtvaardigmaking; gelijk uw aandacht ziet; en dat het geloof de oorsprong van deze werkzaamheid is, en door de ganse werkzaamheid doorvloeit; zo zal niemand van mijn geliefde toehoorders het kwalijk nemen, dat wij de geloofswerkzaamheid der ziel onder deze benaming verhandelen. Waartoe ik verkoren heb de woorden van Psalm 32 : 5b, en 6a, doordat bekennen en belijden van zijn overtredingen hier hetzelfde is. *Ik zei: Ik zal belijdenis van mijn overtredingen doen voor de Heere; en Gij vergaaft de ongerechtigheid mijner zonde, Sela. Hierom zal een ieder heilige U aanbidden in vindenstijd.*

Deze woorden zullen wij wat breder behandelen, omdat ze niet alleen een voorbeeldige betrachting bevatten, maar ook tot een grond van bemoediging strekken moeten voor alle belaste en beladen zondaren en zondaressen, en wij vinden in de woorden deze twee voorname hoofddelen:

In het eerste deel ontdekt ons de Psalmist zijn betamelijk en billijk voornemen, en de grote weldaad, welke daarop volgt: *Ik zei: Ik zal belijdenis doen van mijn*

overtredingen voor de Heere; en Gij vergaaf de ongerechtigheid van mijn zonde, Sela.

A. De Psalmist ontdekt zijn voornemen: *Ik zeide: Ik zal belijdenis van mijn overtredingen doen voor de Heere.*

a. Onze Psalmist dan spreekt van *zijn overtredingen*, in het meervoudig getal, die zichzelf toe-eigenende: *mijn overtredingen*.

1. Ons grondwoord *Peschang*, 𐤑𐤍𐤔𐤁𐤂 betekent afwijking, overtreding, en vooral rebelleren, hetwelk uit de plaatsen blijkt, in welke dit woord gebruikt wordt: 1 Kon. 12 : 19, *Alzo vielen de Israëlieten van het huis Davids af, tot op dezen dag*; hetgeen eigenlijk zegt, dat zij de verbondsverplichting, om zich aan het huis Davids te onderwerpen, overtraden, en tegen die rebelleerden. Wij vinden het ook gebezigd Amos 1: 9, om de rebellie van het ene volk tegen het andere te kennen te geven, uit lacht van een verbond; waar vandaan het is, dat de zonde der heidenen ten opzichte van God nooit in 's Heeren Woord, zoveel het ons voorkomt, *Peschang* genoemd wordt; maar Adams overtreding wordt alzo genoemd, Hosea 6: 7 en Rom. 5 : 14.

2. Derhalve als onze David spreekt van zijn overtredingen, zal hij, volgens deze opheldering van ons grondwoord, eigenlijk te kennen geven zijn zonden, als van een bondeling, waarvoor hij het juk van zijn hals wierp; dit spreekwoord ontleend zijnde aan losbandige ossen, die onder het juk niet gaan willen, maar in de ruimte, gelijk Efraïm weiden wilde.

b. *Overtredingen*. Hiermee wil onze belijder te kennen geven, in dit geloofsbekennen van zijn zonden:

A. Dat hij in een verbondsbetrekking stond, waardoor hij tot gehoorzaamheid verbonden en verplicht was, het woord dat eigenlijk uitdrukkende; en het was zo: God had met hem een verbond der genade opgericht, en hem bekwaam gemaakt, om dat verbond toe te stemmen en zich daarin volkomen over te geven. Waarvandaan de weldaden van het genadeverbond genoemd worden de gewisse weldadigheden Davids, en hij zelf getuigt, dat, schoon zijn huis zo niet met God was, dat evenwel de Heere een verbond met hem gemaakt had, waarin al zijn heil was, schoon Hij het nog niet deed uitspruiten.

B. Dat hij in dat verbond niet was getrouw gebleven; daarom zal hij in Psalm 143 uitroepen: *Treed niet in het gericht met Uw knecht*, want ik zou niet kunnen antwoorden op één uit duizend. Ja, hij zal betuigen, dat hij zijn overtredingen had, die meer in getal waren dan de haren zijns hoofds, die hem ook tot een zware last waren, hem te zwaar, Psalm 38: 5. Dit weten wij, dat hij in de zaak van Uria en Bathseba had, maar ook in andere opzichten meer, niet op te halen.

C. Dat zijn zonden ook zwaarder waren dan die van anderen; want zij waren die van een bondeling, zij waren meer tot Gods oneer; zij waren ook tegen zijn verbintenissen en overgeven van zich aan God, en de dure betuigingen, en uitroepen om hulp daartegen; daarom horen wij hem eens zeggen: *Vergeef mij mijn zonden, want ze zijn groot*. Psalm 25

D. Dat zijn zonden waren onverschoonlijk; hij kon niets inbrengen om zichzelf te verdedigen. Hij had de wet van God, als een licht voor zijn voet en een lamp voor zijn pad; het geweten, als des Heeren licht, om van alles te onderwijzen, hem

beschuldigende, of ontschuldigende; God had hem met weldaden boven anderen gezegend; van achter de schapen genomen en gesteld over Zijn volk. Ondertussen, hij had zijn zonden, die een Peschang, *een rebellie* waren.

E. Hij wil, zijn zonden dus noemende, daarmee te kennen geven, dat hij zag en overreed was van de stoute aard van zijn zonden; zoals elke zonde is een ontkenning van Gods eigendom aan zich en recht om gehoorzaamheid te vorderen; ja zelfs zich in Gods plaats te stellen, en de wetten te verwerpen. O ja! zag men de zonde recht, men zou ze noemen een rebellie tegen de Heere.

F. Dat zijn zonde was een gestaltelijk overgaan onder de wil, macht en heerschappij van de satan; dat maakt eigenlijk een rebellie uit, dat men het juk van zijn soevereine, rechtmatige Gebieder afwerpt, en overgaat in vijands dienst; daarom is het waarheid: wiens willen men gestaltelijk doet, diens dienstknecht is men ook gestaltelijk; want daarom is Jer. 2: 13, *de zonde een verlaten van de Fontein van het levend water*.

G. Dat zijn zonden, uit en volgens haar eigen natuur, allerlei, ja de zwaarste straffen, beide in dit en in het toekomstige leven, waardig zijn. Rebellie is doodwaardig; zo ook de zonde: *de bezoldiging* toch van die, zegt Paulus, *is de dood*. De Godvruchtigen erkennen dit gaarne, dat zij dagelijks doemwaardig zijn wegens hun zonden en snode overtredingen.

H. Eindelijk, in zover de gelijkenis van een wilde os ontleend is, zich van het juk onttrekkende, zal het zeggen, dat onze dichter zijn zonden en zichzelf aanmerkt:

- Als het onredelijkste werk, dat bedacht kan worden, een werk van een ontam dier. O ja! gaat men de zonden na, het is onredelijk om ze te bedrijven, zij brengen anders niet dan benauwdheid en angsten, Rom. 1. 18-32.
- Dat erkende hij, dat zijn natuur een sterke geneigdheid had tot de zonde; *Efraïm is een losbandige koe*, die gaarne in de ruimte weiden wil; er is een kwaad inwendig, hetwelk zo ellendig maakt; de natuur heeft een buiging tot het kwaad.
- Ja eindelijk, dat, waren eens zijn verdorvenheden aan het hollen, hij dan onmachtig was, om ze te beteugelen, onder toom te brengen, zodat een sterkere moet komen, en dat woeden ten onderbrengen.

Deze zonden van hem, die hij belijden wilde, noemt hij in het meervoudig getal *overtredingen*. Om hiermede aan te tonen, hoe hij die aanmerkt in haar veelheid en velerleiheid; ze waren in getal meer dan de haren op zijn hoofd; ze waren van allerlei soort, die op zijn hart lagen, en zijn hart doorknaagden; zonden des harten, des monds, en der daden; zonden tegen God, tegen de Wet, tegen zijn naaste, tegen zichzelf, van nalatigheid en van bedrijf, met boosheid en zonder die, openbare en verborgene. Dit is toch de eigen aard der vromen, dat zij gaarne de zonden willen opzoeken, dat zij gaarne de zonden in getal willen vermeederen, dat zij gaarne veel schuld willen erkennen. Mijn zonden heb ik niet voor U verborgen; daar integendeel de onherborenen hun zonden willen bedekken en verkleinen, waarom zij ook niet zullen voorspoedig zijn, Spreuk. 28: 13

Hier komt nog bij, dat hij zegt: *mijn* overtredingen, die zichzelf toeëigenende.

- Deels, om daardoor te tonen, dat hij de schuld niet leggen wil op enige oorzaak buiten hem, waartoe de mens toch door de zonde maar zeer geneigd is; *onze*

vaders hebben onrijpe druiven gegeten, en de tanden der kinderen zijn stomp geworden; de vrouw, zegt Adam, die Gij mij gegeven hebt, gaf mij van de vrucht, en ik heb gegeten. Maar hij wil de schuld op zichzelf leggen, hij wil erkennen, dat hij de oorzaak is van de zonde in zijn daden.

- Deels, dat hij in de gestalte is van een rechte belijder, dat is om de schuld op zich te nemen, dat is, *ik, ik heb gezondigd, en kwaad gedaan in Uw ogen*. Totdat men hiertoe komt, zal de Heere zeggen: *Ik zal heengaan, en tot Mijn plaats wederkeren, totdat zij zich schuldig kennen, en Mij zoeken; als het hart bang is, zullen zij Mij vroeg zoeken.*

Zijn voornemen nu zelf was: Ik zei: *Ik zal belijdenis doen voor de Heere.*

Hij spreekt van *de Heere*, als het Voorwerp van zijn voorgenomen werkzaamheid, aan of wie hij belijdenis doen zou; het is: *voor de Heere*. Wij weten nu, dat Heere of Jehovah, zegt: Leven, en dat het te kennen geeft de eeuwiglevende God, die het leven in Zichzelf heeft, en die de oorzaak is van alle leven buiten Zich; die de Wezenaar is, en bestaat uit kracht van Zijn natuur; ook de Verbonds-God is, trouw en waarheid tot een gordel Zijner lendenen hebbende. Wanneer onze Psalmist spreekt van de Heere, voor Wie hij belijdenis doen wilde:

Dat zal niet uitsluiten, dat men niet soms, als de gelegenheid daartoe roept, voor *de mensen* een belijdenis doen zal van zijn overtredingen. Jakobus leert het tegendeel. Ondertussen zal het zeggen, dat men in het belijden voor mensen niet moet rusten, maar hoger klimmen, tot God gaan, Hem alles voorleggende, gelijk de psalmist deed in de zaak van Uria: *Tegen U, U alleen heb ik gezondigd, en gedaan dat kwaad is in Uw ogen.*

Maar God, voor Wie hij belijdenis doen zou, bij Zijn gedenknaam Jehovah noemende, zal hij te kennen geven:

A. Hoe dat hij God als Jehovah aanmerkte.

1. Hem *Heere* noemende, zal hij Hem als de God des Verbonds aanmerken. Niet van een werkverbond; want de gelovigen zijn trouwens niet onder de wet, maar onder de genade. Ja, als een God in het werkverbond, is er niets tot belijdenis noch hoop van vergeving van zonde op te wekken of uit te lokken, want alle des Heeren deugden zijn gewapend tegen de zondaar, zodat Hij geen gemeenschap kan houden met de werkers der ongerechtigheid. Maar van het Genadeverbond, hetwelk wegens deszelfs vastigheid en duurzame onveranderlijkheid goed genoemd wordt, een zoutverbond en de gewisse weldadigheden Davids. Hierin ontdekt zich God, Zijn grimmigheid afleggende, genade en vrede voor Zijn aangezicht latende uitgaan, de scepter der genade aan zondige rebellen en een ieder van vergeving van alle zonden verzekerende, die op Zijn genade in de Middelaar hun toevlucht willen nemen.
2. Als een genadig en barmhartig God, Die geen lust heeft in des zondaars dood; daarom vinden wij Zijn eedzweving: *Zo waarachtig als Ik leef, Ik heb geen lust in de dood des zondaars*. De ganse natuur, nadat Gods genadig voornemen is ontdekt geworden, roept uit, dat Hij barmhartig, genadig, lankmoedig en groot van goedertierenheid is voor arme, overtuigde zondaren en zondaresen.
3. Ja, dat Hij gereed staat, om als de Jehovah deze barmhartige vergeving te bewijzen; daarom, eerdad gij nog roept, zal Ik antwoorden, betuigt God; *toen er*

geen oog was om medelijden te hebben, ging Ik u voorbij, en zag u in uw bloed, en in uw bloed zei Ik: Leef, ja leef!

4. Jehovah, omdat Hij kan en wil de overtredingen, waarover men is verootmoedigd geworden, vergeven; Hij kon de zonde onder de aloude dag zo volkomen vergeven als nu, wegens Jezus' gerechtigheid, die zekerlijk aangebracht stond te worden; Hij kan het nu doen, *overmits aan alle gerechtigheid volkomen voldaan is geworden tot de minste kwadrantpenning toe*. En dat Hij het doen wil, getuigt elke bladzijde van Gods Woord: Ik, Ik ben het, die uw ongerechtigheid uitdelg om Mijnentwil, Jes. 43: 25
5. Jehovah, om daarmee te kennen te geven, dat dagelijkse zonden, opstanden en schulden de vergeving niet zullen beletten aan een ware bondgenoot, die in het verbond staat; zij kunnen enige tijd ten aanzien van de mens, het onderwerp zelf, als onvergeven voorkomen, maar zijn staat zal er niet door veranderd worden; o nee, *Ik ben de Heere, zegt God, en Ik verander niet, en daarom worden de kinderen Jakobs niet verteerd*; onze ontrouw zal Gods getrouwheid niet tenietdoen.
6. Ja eindelijk, Jehovah, om daarmee te kennen te geven, dat hij God in dit verbond aanmerkte als die God, Die in zulk een betrekking, wegens Zijn getrouwheid, en in het verbond verzegeld, de overtredingen van Zijn bondsvolk zou in genade moeten uitdelgen. O ja, indien zij overtreden, Hij zal hen met de roede kastijden; maar Zijn liefde zal niet van hen wijken tot in der eeuwigheid, noch Zijn trouw van geslacht tot geslacht.

B. Dit zo aan te merken in God, als de Jehovah, gaf onze Psalmist grond:

- Om te stellen, dat er vergeving mogelijk was voor hem. O, dat is veel, als een benauwde en beangstigde ziel daartoe kan gebracht worden, om te geloven voor zich in het bijzonder, dat het nog mogelijk is, dat God op zulk een monster van goddeloosheid ook wil zien met een ontfermend oog.
- Dit gaf hem grond, om de vergeving waarschijnlijk te stellen. O, was God zulk een Jehovah, Die lust had tot ontferming, dit gaf grond van waarschijnlijkheid om te denken, dat daar de zonden vele waren, de genade nog overvloediger kon worden.
- Ja, dit gaf een werkelijke, reikhalzende lust en begeerte tot een genadige God in Christus Jezus. Iets van deze genade, al was het maar een allerkleinste straal van genade, kan het hart versmelten, daar benauwdheid het hart verstokt.
- Ja, daarenboven gaf het enige vrijmoedigheid, om tot de troon der genade met al zijn schulden en hooggaande overtredingen te gaan, steunende op de gewisse gronden. *Die tot Mij komt, zal Ik geenszins uitwerpen*, Joh. 6: 37, en geen wonder, deze gewisse gronden hebbende, laat ons, zegt Paulus, toegaan in volle verzekerdheid des geloofs, Hebr. 10; 22; dat is, eigenlijk toegaan tot God als een behouden haven, gelijk een gekrakt scheepje met volle zeilen voor de wind in een haven zijner begeerte inzeilt.

Daarom is zijn werkzaamheid deze: *Ik zeide: Ik zal belijdenis doen*. Hier vinden wij: Zijn werk zelf, dat hij doen wilde: *Ik zal belijdenis doen*.

A. Ons grondwoord, in de toekomende tijd door, *ik zal belijdenis doen*, vertaald, betreffende, merken wij hier aan aangaande onze vertaling, dat onze taal mannen weinig nadruk hebben gesteld in ons grondwoord *Gnali*, overmits zij schijnen deszelfs kracht niet uitgedrukt te hebben in hun vertaling, de woorden maar overzettende: Ik zeide: *Ik zal belijdenis van mijn overtredingen doen voor de Heere*.

Echter zij laten dit woord ten enenmale onvertaald; daar nochtans de LXX (de Septuaginta en de bekende Latijnse overzetting het vertaald hebben: *tegen mijzelf*, zodat in dit opzicht de vertaling zijn zou: *ik zal tegen mijzelf belijden*. Ons ander woord *Oodah*, indien wij het afleiden van een wortel *Nidda*, zou het eigenlijk zeggen: iets dat onrein is, dat weggedaan en uitgezuiverd moet worden, óf, open te leggen, om weggenomen te worden; daarom wordt het van de maanstonde klederen gebruikt, en in een eigenlijke en oneigenlijke zin: *onze gerechtigheden zijn als een maanstonde kleed*.

Anderen zoeken het af te leiden van *Jadah*, hetwelk belijden te kennen geeft; of, gelijk de Ethiopische overzetzters, *beschuldigen*. Dit alles nu zo ingericht zijnde, dat het een onder het ander geschikt is, ja dat het een het ander verklaart, en de zaak uithaalt, zullen wij de natuurlijke orde volgen.

B. In deze zaak dan, volgens de vertaling der woorden, vinden wij: *Dat onze Psalmist spreekt van belijden tegen zichzelf*. Hij zou belijdenis doen, dat volgens de gelegde grond zal zeggen:

- Dat hij als een walgelijk onreine zich voor de Heere zou willen stellen, *als een, van de hoofdschedel af tot de voetzolen toe onreine; onreine, vol wonden en striemen en etterbuilen*, die genezen moeten worden; zo komt de kerk voor bij de aanvankelijke bekering, Ezech. 16; zo stelt zich David voor in zijn boetpsalm; zo moest de melaatse zijn bovenste lip bewimpeld hebben; en zo stond de tollenaar van verre om genade biddende.
- Belijden, dat zijn zonden alle, hoe groot ze zijn mochten, voor God bekend en open liggen; dit is hetgeen de Heere tot vergiffenis alleen eist: *Alleenlijk kent uw ongerechtigheid, dat gij tegen den Heere gezondigd hebt*, Jer. 3 : 13
- Het is een rechte schaamte, ootmoed, en leedwezen van 's harten grond te vertonen, voor de Heere uitroepende: *o God! ik ben beschaamd, ja schaamrood geworden*.
- Dat hij vond een oprechte lust, om tak en wortel van zijn verdorvenheid uitgerooid te hebben, omdat hij bekwaam mocht zijn Gode in alle opzichten te leven.
- Dat hij zichzelf beschuldigde, veroordeelde, en tot God kwam als met de strop om de hals, ogende op de gerechtigheid van het genadeverbond.

Daarom is hier nadrukkelijk in het Hebreeuws *Gnali*, *tegen mij zelf*, zodat hierdoor de Psalmist tonen zal, hoe hij in zijn belijdenis te werk wilde gaan.

- Hij wil tegen zichzelf partij van een beschuldiger en aanklager nemen voor Gods gericht, hij wil zuiver oprecht al zijn zonden openleggen, en van de zondigheid en doemwaardigheid van zijn daden ónderrichting doen; even zichzelf als een gedaagde vijand en rebel aanmerkende, niets uit eigen liefde of om eigen voordeel verbergende.
- Als rechter ook in zijn belijdenis het vonnis des doods over zichzelf uitspreken; want dit is het werk, wanneer men aan een enige zonde ontdekt wordt, dat men zegge: *alle vlees is schuldig voor God, en dat wij onszelf veroordelen*.

Het is niet zonder opmerking, dat onze Psalmist zegt: *Ik zal het doen*.

1. Hiermede wil hij te kennen geven, dat zich zeer veel tegen dit werk kwam aan te kanten, en het is zo; het is geen gemakkelijk werk voor iemand, die levendig schuld ziet, tot belijdenis te komen op de gezegde wijze: het hart bevindt dikwerf, dat zij onder een benauwd pak gaan, dat de wereld hun te bang is; zij hebben geen

inzien in de Middelaar, in de aanbidding en roeping; daarom zit het hart in beklemdheid, *als tussen twee rijen van stenen*, kan niet vlotten, kan niet van de kant steken, en op vrije genade het laten aankomen.

2. Of dit, ik zal, zal zeggen, wat zijn voornemen was onder al de lasten van schulden: o, niet om te bedekken, maar zijn geluk daarin te stellen, om ze eens vrijmoedig uit te spreken voor de Heere. De zonde is het allerbitterste; maar in stille eenzaamheid die alle te belijden en te betreuren voor God; o, elke traan is zoeter dan honig en honigzeem; ja men wilde in dat veroordelen, verfoeien en walg hebben van zichzelf gaarne verdrinken, al wenende, al treurende sterven.
3. Of het zal zijn vertrouwen op de belofte Gods te kennen geven, in dier voege: was zijn hart thans niet in een weke, treurige en ootmoedige gestalte, maar hard, zodat zijn band niet los kon komen, noch zijn beklemd en angstigmakende benauwdheid wijken, hij steunde op Gods getrouwheid in Zijn Woord, dat hij het eerlang vinden zou, naar des Heeren belofte in het verbond: Ik zal maken, dat zij een walg aan zichzelf hebben.

De schikking nu tot dit alles vinden wij in weinig woorden en omstandigheden: *Ik zeide*: Dit kunnen wij zo opvatten:

- a. Dat het zal te kennen geven zijn schikken van zichzelf tot dat werk, zijn wegen en zijn daden overleggende, opdat hij uit het nagaan van alles stof mocht hebben, om zich als in des Heeren tegenwoordigheid bezig te houden; dit wordt althans vereist. *Onderzoekt u zelf nauw, ja nauw.*
- b. Of het zal zeggen, dat het zijn wens en begeerte was om tot dit werk te komen, gelijk dit woord betekent in Psalm 14: *De dwaas zegt in zijn hart*, dat is, hij wenste het; zo hier: o, zijn begeerte was om zijn hart te lozen. Het is uit al het gezegde klaar te zien, dat onze Psalmist nog niet eigenlijk tot het werk zelf was gekomen, maar in de poging daarnaar. Ondertussen, God zal Zich niet onbetuigd laten, maar de woorden bewaarheden: *Eer zij roepen, zal Ik antwoorden.*

Trouwens, hier vinden wij een levendige blijk er van: *En Gij vergaaft de ongerechtigheid mijner zonde. Sela*, Hier komt ons in overweging: De weldaad aan onze Psalmist bewezen: *Gij vergaaft de ongerechtigheid mijner zonde.*

De Psalmist spreekt van *de ongerechtigheid zijner zonde*.

1. Wat de letter hier betreft. Hier vinden wij twee zelfstandige naamwoorden bij elkaar gesteld, die een en dezelfde zaken uitdrukken, hetgeen zeer gewoon is in de taal des Geestes, in het Woord sprekende. Psalm 16: 5, *De Heere is het deel mijner erve; of het deel mijns deels*, dat is, alles, dat ik tot mijn deel in leven en sterven stel; zo ook hier: *de ongerechtigheid mijner zonde*, dat is, om klem, om nadruk en vergroting bij te zetten: mijn zware, hardnekkige en hemelgerende zonde; óf men zou deze woorden, die hier te samen gevonden worden, zo opvatten, dat onze spreker door het eerste *Gnavón* de hoedanigheid, die de zonde vergezelt, wil uitdrukken; namelijk de schuld, welke hem tot het ondergaan van de straf verplichtte. En dan komt de spreekwijze, in haar geheel genomen, zeer wel overeen met de eigen aard van de vergeving; want eigenlijk gesproken, God vergeeft de zonden niet, zonden blijven zonden, zonden zijn altoos en in alle onderwerpen, op zich zelf aangemerkt, dood en verdoemenis waardig; maar als God de zonden vergeeft, zo bevrijdt Hij; Hij doet te niet de verbintenis, waaronder het onderwerp ligt, en dit is de schuld. *Gnavón* zegt eigenlijk, onrecht, verkeerd, omgekeerd; zodat het onderste boven komt; gelijk dit laatste schijnt de eerste betekenis te zijn, Jes. 24: 1, *Ziet, de Heere maakt de aarde ledig, en Hij keert*

derzelver gestaltenis om, of eigenlijk derzelver aangezicht of oppervlakte keert Hij om.

Ons tweede woord *Chata*, betekent eigenlijk *een missen*; zijnde ontleend aan een boogschutter, die naar een wit schietende hetzelfde bezijden schiet; waarom het overgebracht wordt om de zonde te kennen te geven.

2. In het zakelijke, mijn aandachtigen! indien wij ons wilden uitlaten, om u van hetgeen vergeven werd, uitvoerig overeenkomstig de opheldering der woorden te spreken, de tijd zou ons ontbreken.

- Om aan te tonen, hoe de zonde in de mens alles ten onderste boven gezet heeft, de leidende vermogens van verstand en oordeel in onderwerping heeft gebracht aan de dierlijke vermogens van de hartstochten.
- Hoe de mens ten enenmale mis is in alles, wat hij doet, zo lang hij door Gods Geest niet wedergeboren wordt; dit wordt overvloedig gedaan bij een andere gelegenheid; alleen het is aanmerkelijk, dat de Psalmist, van zijn zonde sprekende, de woorden, als het ware, had opgezocht om de boosheid en gruwelijkheid daarvan te kennen te geven, *opdat dus de genade des te meer zou verheerlijkt worden*.

Daarom getuigt hij, *dat God hem die vergeeft*. Hier vinden wij: *De weldaad der vergeving*. Indien wij konden, mijn zeer geliefden! wij hadden veel hierover aan uw aandacht voor te dragen, over de kracht van ons grondwoord   *Nasa*, waardoor de eigen aard van deze weldaad wordt uitgedrukt; maar wij moeten het noodwendig sparen voor een andere gelegenheid. Thans zullen wij het maar met de vinger aanroeren.

Vergeving dan, gelijk wij weten, is *een eigenlijke bevrijding van schuld, waardoor de persoon, die wezenlijk onder verbintenis lag om straf te ondergaan, daarvan bevrijd wordt, en gesteld in de staat, alsof hij zulk een misdad niet begaan had*. Dit komt met het formulier des Avondmaals overeen: *Even alsof hij alle gerechtigheid in eigen persoon volbracht had*. Deze vergeving is tweërlei:

- er is een vergeving op de eerste daad des geloofs, welke medebrengt een staatsverandering; waarin de persoon van toorn en vloek bevrijd wordt, zodat hij daaronder nooit zal komen;
 - er is een dagelijkse vergeving van zonde, welke maar alleen verschilt van de eerste, dat het onderwerp, dat dit gewaar wordt, niet wordt aangemerkt buiten God en Christus, maar een kind van God te zijn. Dit kan aan uw aandacht klaar blijken.
- a. In gelovigen wordt een dagelijkse schuld bevonden. *De rechtvaardige valt zevenmaal des daags*.
 - b. Er zijn over de dagelijkse schulden der gelovigen beschuldigers. De beschuldiger der broederen is bezig dag en nacht, Openb. 12: 10, en ook de wet beschuldigt; want schoon het waar is, dat die haar verdoemende kracht verloren heeft, ten aanzien van de gelovigen, nooit echter verliest zij haar beschuldigende kracht om hen aan te klagen over hun misdaden.
 - c. Er zijn opeisers van schuld; dat is, dat de verdiende straf mag uitgevoerd worden; deze zijn ook de wet en de gerechtigheid Gods.
 - d. Er is een Voorspraak voor de dagelijkse zonden, 1 Joh. 2: 1, *en deze is Jezus Christus, de Rechtvaardige, die ook een verzoeking voor onze zonden is*.

- e. Er moet ook om deze dagelijkse schulden kwijt te raken, een waarachtig geloof en aannemen van des Middelaars gerechtigheid geoefend worden.

Zodat uw aandacht ziet, dat deze laatste vergeving niet een staatsverandering onderstelt, en derhalve niet is in alle opzichten van dezelfde natuur met de eerste, en het overige is maar onder rechtzinnigen grotelijks een woordenverschil, waarvan de één lossere, de ander nauwkeuriger spreekt; gelijk wij breedvoerig getoond hebben over de vijfde bede.

Van deze *vergeving* merken wij, behalve het gezegde in het gemeen, dat er zijn:

In Gods Woord overdrachtelijke spreekwijzen. Dan wordt het genoemd: *een niet toerekening*; God was in Christus de wereld met Zichzelf verzoenende, haar zonde haar niet toerekenende; dan een *uitdelging*; Ik. Ik ben het, die uw ongerechtigheid uitdelg, om Mijnentwil, Jes. 43: 25; dan *een werpen achter de rug*, enz.

Maar om andere spreekwijzen voorbij te gaan, zullen wij het kunnen ophelderden uit de betekenis van ons woord, zoals het betekent:

1. *Een oplichten*. Dan komt ons de zonde en de beschuldiging van het geweten over dezelve voor als een zware last, als een loden plaat op het geweten; de vergeving als een oplichten van die; gelijk dus de gelovigen het ondervinden op hun geloofsoefeningen, dat soms de last van hun hart opgelicht wordt.
2. *Een dragen*. Waardoor eigenlijk de vergeving te kennen gegeven wordt, zoals Christus bij de armen, belaste en beladen zondaar komt zeggen: *Werp uw last op Mij, Ik zal die dragen en u rust geven*.
3. *Een opheffen van onderen*. Waardoor de ziel begrepen wordt door droefheid te zijn in een kuil zonder water, in een modderig slijk en diepe klei; en dat haar touwen onder de okselen, de dierbare beloften van het genadeverbond, gegeven worden, om haar van onderen op te beuren.
4. *Een sparen*. Waardoor zij begrepen worden, gelijk als Izak gebonden, en het slachtmes van de Goddelijke wraak opgeheven; en dat de Borg tussenbeide komt, zeggende: *Laat ze in de kuil niet nederdalen, Ik heb verzoening gevonden*.
5. Eindelijk, om alles niet op te halen, zegt het *een genezen*. Daar dan het geweten van schuld als een etterbuil wordt voorgehouden, als een ziekte doorknagende, gelijk in het voorgaande; en de vergeving als een gieten van olie van genade in de wonden, gelijk de Samaritaan deed, enz.

Vraagt iemand, *hoe David dit zeggen kon? Anderen zijn er over beducht; wat zijn dan de gronden?*

Wij antwoorden:

Hij kon dit opmaken uit de belofte van het profetisch woord, daar op boetvaardigheid vergeving beloofd wordt. Maar o, dat kan niet veel aan een benauwd gemoed teweegbrengen. Nathan zei het bij een andere gelegenheid, maar hij kon het niet geloven. Mogelijk kwam God tot hem naderen, en op een krachtige wijze van vrede spreken, Psalm 85: 9. Of, dat hij vond een ruime toegang in zijn gebeden tot God, Of, dat hij vond op zijn belijdenis enige verlichting en verwijding van zijn hart.

Maar hier is een zoete spraakwending. In 't voorgaande zou hij belijdenis doen *voor de Heere*; nú zegt hij: *Gij vergaaft*. Konden wij, wij zouden die gemoedsbewegingen van onwaardigheid, van erkentenis, van aanbidding en verwondering, en lust om voor des Heeren aangezicht dit te erkennen, uithalen; maar doet het thuis gekomen zijnde.

Dit nu van des Heeren weldaden getuigd hebbende, laat hij er op volgen het pauzerende woord: *Sela*.

Aangaande dit woord en deszelfs gebruik in de heilige liederen mogen wij zeggen, zijn zo veel hoofden, zo veel zinnen; wat ons het beste voorkomt, delen wij mee.

- Namelijk, daar zijn uitleggers, die menen, dat dit zou te kennen geven *enige beweging des gemoeds*, zonder die te bepalen. Ondertussen is dit zo: wat zullen er niet sterke gemoedsbewegingen in onze Psalmist geweest zijn; daar zal vrees en hoop, liefde en verwondering, aanbidding en verfoeiing en walging van zichzelf bij vergezeld geweest zijn, dat God tot zulk een de genadige vergeving sprak.
- Anderen, dat het overeenkomt met *Emet*, (amen) *het is waarheid*, dat is, ik heb gronden om dit, wat ik gezegd heb, te geloven.
- Anderen, dat het zou aantonen, dat de verzen, waarin het voorkomt, tweemaal moeten gelezen worden, wegens dezelve nadrukkelijkheid.
- Maar liefst is het om te doen pauzeren, om stil te houden, opdat zij met een nauwkeurige aandacht en opmerking de zaak zouden beschouwen, en hun geestelijk gebruik daarvan maken, naar de aard der zaak, en naar hun gestalte en omstandigheid; *Sela!*

Het is dan in dit opzicht, alsof onze heilige Psalmist tot een overtuigde ziel zei: Belaste en gebogene onder de last van uw zonden en overtredingen, *die met de tollenaar van verre staat, slaande op de borst*, die wegens de grootheid van uw zonden met schaamte en schaamroodheid overtrokken zijt, in die mate, dat u tot het bloed der besprenging niet durft toenaderen: let nu met aandacht op mij, op Gods barmhartigheid en vrije ontferming aan mij, en uw ongeloof zal moeten verstomd staan, en uw geloofsvrijmoedigheid zal opgewekt worden. Wilt u het nu eens nagaan:

A. Hij wil daarmede zeggen tot de lezer en hoorder van deze woorden: herinner u de persoon, die een bondeling is, en die heeft overtreden; twijfel dan niet aan uw genadestaat, omdat gij uw feilen hebt, de rechtvaardigste valt zevenmaal daags, en ondertussen wordt hij niet weggegooid.

B. Ja maar, zal de ziel zeggen: O, het kan wel zijn, David, dat de Heere u uw zonden vergaf, die waren zo hooggaande niet als de mijne; de mijne zijn rood als scharlaken en karmozijn; de mijne zijn tegen de dierbaarste verplichtingen, tegen licht, overtuiging en beschuldiging van mijn geweten in; hoe zullen die kunnen vergeven worden? En tot deze zal hij zeggen: *Sela*, blijf er bij staan, het was niet alleen zonde, die ik zei, dat ik belijden wilde, maar het was volle overtreding, het was rebellie tegen God, en een stout en hoogmoedig aankanten van mijn ziel tegen de Heere, schoon de allerdierbaarste verbondsverplichtingen op mij lagen. Ja, wat meer is, het was niet één overtreding, maar overtredingen, vele herhaalde, aanhoudende, hardnekkige, onverschoonlijke overtredingen; en nochtans vergaf God die.

Sta derhalve niet bij uw schuld te lang, staroog er zo niet op, dat u van het bloed van Christus zoudt afblijven en in kleinmoedigheid wegzinken, maar gedenk aan mij, en hoe God mij hielp in de dag als ik tot Hem riep; trouwens u hebt des Heeren dierbaar Woord der toezegging om geloofsuitgangen op te wekken, Jes. 1: 18, *Komt dan, laat ons tezamen in het gericht treden: al waren uw zonden als scharlaken, zij zullen wit worden als wol, al waren zij als karmozijn, zij zullen wit worden als sneeuw*. Ezech. 33 : 11, *Zo waarachtig als Ik leef, zo Ik lust heb in de dood des zondaars! maar daarin heb Ik lust, dat de goddeloze zich bekere en leve*. O wonder van vrije genade. Wat

mag men niet uitroepen: *O God! wat is de mens, dat Gij zijner gedenkt; dat zondig stof, dat Gij hem zulke gronden van geloofsvrijmoedigheid schenkt!*

C. Ja, zal de ziel, die haar zonden ziet, mogelijk zeggen: dat verwondert mij niet, dat uw zonden u vergeven waren, want u hebt ze op een gelovige wijze kunnen belijden en bekennen voor de Heere, en het bloed van Christus omhelzen tot verzoening. Maar helaas! mijn hart is zo hard als een steen; ofschoon ik mijn zonde opzoek, die overdenk, het Godonterende naga, mijn ziel onder het oog stel de vloeken van Gods wet tegen de zonde, het blijft even hard, even verstokt, ik kan geen tranen vinden, mijn hart is als een diamant. En deze zal onze David toeroepen: *Sela!* blijf maar op mijn woorden letten, ik zeg niet, dat ik dadelijk bezig was in het bekennen en belijden van mijn ongerechtigheid, maar ik had een voornemen, om het te doen; en de Heere verraste mij. Hij sprak van vrede tot mij, eer ik dadelijk aan het belijden was. Wie weet nu arme belaste, of God ook u zo schielijk zal verrassen; het is ook Gods weg meer zo te handelen; de verloren zoon van verre ziende, gaat de teerhartige en ontfermende God die tegemoet; o, als God bespeurt een gewilligheid in de ziel, Zijn ingewanden rommelen, en Hij trekt Zijn berouw niet alleen, maar al Zijn berouw te samen; gawe God, dat wij hierbij bleven staan, het zou niet vruchteloos zijn.

Trouwens in ons tweede deel verzekert zich de Psalmist, dat elke heilige een goed gebruik hiervan maken zal: *Hierom zal een ieder heilige U aanbidden in vindenstijd.* Hier vinden wij:

- a. Dat de Psalmist aanwijst het gebruik, hetwelk de heiligen hiervan maken zullen: *een ieder heilige zal U aanbidden in vindenstijd.* Hij spreekt dan:
- b. Van de werkzaamheid der heiligen: *een ieder heilige zal U aanbidden.*
- c. De onderwerpen, die aanbidden zouden, zijn:
- d. De heiligen. De geleerde uitleggers merken zeer wel aan, dat het grondwoord, hier door *heiligen* vertaald, betekent een medelijdende, liefdragende en barmhartige. Hetwelk een uitnemend kenmerk is van Gods kinderen en gunstgenoten. Daarom spreekt Christus dezen zalig, Matth. 5: 7: *Zalig zijn de barmhartigen, want hun zal barmhartigheid geschieden.* Ondertussen deze deugd wordt nooit gevonden op de rechte wijze, dan alleen in een geheiligd onderwerp. Laat ik dan met een woord iets van beide aanroeren, volgens de opheldering.

Die het recht gebruik zal maken van het voorgaande, en die zielswerkzaamheid overeenkomstig met het gezegde van David hebben, die is *een barmhartige*.

- Een barmhartige nu is zulk een, die met aandoening der ziel nauwkeurig acht geeft op de ellende en engte van een ander, en zijn ingewanden laat rommelen over die; hij draagt zich verstandig daaromtrent, met innige ontferming.
- De barmhartige is zulk een, wiens ziel daarop uit is, om wegen en middelen te bedenken, om de ellendigen met raad of daad te hulp te komen, Spreuk. 14: 22.
- De barmhartige overweegt de dingen niet in zijn hart, maar hij wil tijdig een ellendige helpen.
- De barmhartige, ofschoon de ellendige hem benadeeld heeft, o hij vergeeft gaarne, en wil de misslagen van de ellendige niet streng doorzoeken; maar, gedenkende, hoe hij tienduizend talentponden schuldig is voor God, wil hij gaarne een kwadrantpenning zijn evenmens vergeven.
- Eindelijk, die stelt zich dikwerf in de plaats van de ellendige, en Christus' guldenspreuk in zijn hart geschreven zijnde, al wat hij wilde dat aan hem in zulk

een ellendige toestand mocht geschieden, dat tracht hij van ganser harte aan een ander te doen. O dierbare deugd!

Of wilt u bij de vertaling blijven, welke zeer krachtig is, *heiligen*? De gelovigen zijn heilig, niet volmaakt, de besten hebben hun gebreken; *indien iemand zegt, dat hij geen zonde heeft, die bedriegt zichzelf, en de waarheid is niet in hem*; de volmaaktheid wordt voor de hemel bewaard.

- Maar de gelovigen zijn heilig, omdat zij vernieuwd worden in al de vermogens van hun ziel; zij zijn naar Gods evenbeeld geschapen in kennis, in gerechtigheid en ware heiligheid.
- Heilig, omdat zij zonderling op de oefening van de heiligmaking gezet zijn; hun begeerte is, dat, gelijk Hij, Die hen geroepen heeft, heilig is, zij ook zelf heilig mogen zijn in al hun wandel; daarom zoeken zij de zonde ten onder te brengen, geen middelen te verzuimen, waardoor de heiligmaking kan bevorderd worden. De heiligmaking, naar de vermaning van Paulus Hebr. 12: 14, jagen zij na, doordat zij weten, *dat zonder die niemand God zien zal*.

Een ieder heilige, geen van de ware gelovigen uitgezonderd; de kleinen zowel als de groten en verder gevorderden in de heiligmaking zullen het recht gebruik hiervan maken; niet dat zij in de zonden zouden blijven, opdat de genade des te overvloediger zou worden, dat zij verre, dat is *maar een achten van het bloed des verbonds als iets onreins*, en een maken van Christus tot een dienstknecht van de zonden; hetgeen het eigen werk van ongeheiligde gemoederen is; daar integendeel al Gods weldaden en zegeningen een gewenste uitwerking hebben in de harten van Gods kinderen, om hen tot deugdbetrachting uit een vernieuwd beginsel aan te zetten, en hen met een heilige Paulus in dat oordeel te brengen, dat, *indien Eén voor allen gestorven is, zij ook allen behoorden gestorven te zijn*.

Trouwens, dit vertrouwde onze Psalmist, gelijk uit de beschrijving van hun werkzaamheid blijkt: *zij zullen U aanbidden*.

Het voorwerp van hun werkzaamheid is niemand anders dan de Jehovah, de Heere, die David zo genadig zijn zonden had vergeven, en de Jehova alleen moet zijn het voorwerp van alle aanbidding, Joh. 4: 24. *Hem komt de lof toe*; daarom zullen de heiligen zich opwekken om de Heere te loven, *Die hun ongerechtigheden vergeeft, Die hun krankheden geneest*, Psalm 103 : 3, 4, 5.

Hun werkzaamheid zou zijn, *aanbidden*. Wat ons grondwoord betreft: ik heb gevonden in het nasporen van de geleerde uitleggers, dat zij aanmerken, dat het van *het gericht* ontleend is, te kennen gevende de ootmoedige smeking van een gedaagde, die zich schuldig vindt voor zijn Rechter, om kwijtschelding van zijn schuld, en om een vrij pardon; ondertussen deze, ziende zijn Rechter met majesteit en heerlijkheid zo bekleed, waarover hij ten uiterste moet verbaasd en verwonderd staan, waardoor aanbidding in zijn ziel veroorzaakt wordt, zo kan men het met onze geachte taal mannen door aanbidden vertolken; zulk een aanbidden nochtans in het oog houdende, dat in een ziel veroorzaakt wordt door de ontdekking van God als een rechtvaardig Rechter, en nochtans genadig Vergever, welke beide de oorzaak van aanbidding zal zijn in tijd en eeuwigheid. Paulus voegt beide bij elkander, Rom. 3: 25. Hier was nu een ruim veld, om uw aandacht aan te wijzen het gebruik, hetwelk de heiligen van het voorgaande maken zouden; bij aanvang, als zij eerst op de weg

gebracht worden; bij vernieuwing, als zij met hun dagelijkse zonden tot de Borg Jezus komen, om de vergeving van die gewaar te worden; hoe zij als gedaagden komen, zich tienduizend talentponden schuldig belijdende, met het vonnis van de dood en doemwaardigheid in hun mond; hoe zij hun Rechter om genade bidden en de volmaakte genoegdoening van Christus aangrijpende, daarop de kwijtschelding van schuld begeren; hoe zij met verwondering staan, als zij zien,, hoe God als de rechtvaardige Rechter, behoudend zijn onkreukbaar recht, in een weg van de allerstrengste rechtvaardigheid Zijn genade kan en wil verheerlijken aan de allervoornaamste der zondaren en zondaressen. Ik zeg, van dit alles en van de gemoedsbewegingen, die in het aanbidden samenlopen, zal ik niet spreken, dit gedaan hebbende bij gelegenheid dat wij predikten van de rechtvaardigmaking, en van het ware aanbidden in geest en in waarheid.

Wanneer zouden de heiligen nu de Heere alsoo aanbidden?

De Psalmist, niet uitsluitende dat bidden en aanbidden zonder ophouden en te allen tijde, 1 Thess. 5: 17, zegt: *in vindenstijd*. Om veel zaken voorbij te gaan; onze Psalmist zal

A. Veronderstellen, wanneer hij spreekt van een welaangename, gelegen, of vindenstijd, dat door verzuim van de genade Gods en uitstel van de bekering, en verwaarlozen van de middelen, door God ingesteld, dat er wel een vindenstijd kan voorbijgaan: wij weten ook, dat het alsoo is. God gaf honderd en twintig jaar aan de eerste wereld; die tijd was een vindenstijd; die tijd voorbij zijnde, zij mochten zoeken en roepen, God lachte in hun verderf. Ofschoon wij dit niet durven bepalen, wanneer de vindenstijd voorbij is, nochtans waarschijnlijk zullen wij iets tot waarschuwing zeggen:

- (1) Dan is het te vrezen, dat een vindenstijd voorbij is, wanneer men ongevoelig blijft onder des Heeren slaande hand, zodat men geen pijn gevoelt, tot geen bekering gebracht wordt, maar integendeel de overtredingen des te groter maakt; dan zal God billijk zeggen: *Efraïm is met de afgoden vergezeld, laat hem varen*, Hos. 4 : 17.
- (2) Wanneer de ziel onder een reeks van overtuigende middelen onbekeerd blijft, dan is het te denken, *dat God het Woord zal maken tot een reuk des doods ten dode, en de kandelaar van zijn plaats zetten*, Openb. 2: 5.
- (3) Wanneer de ziel veel benauwdheid en overtuiging ondervonden heeft, en op de noodzakelijkheid van bekering levendig gezien heeft, en veel gereformeerd heeft onder die angst, maar naderhand zijn vorige weg inslaat; dan brengt de duivel er nog zeven, erger dan de eerste was. Wanneer men zich met een burgerlijke grond vergenoegt, op zijn kerkvoorrechten en goede gedragingen nederzet: hoeren en tollenaars zullen eerder zalig worden dan dezulken.
- (4) Wanneer de ziel door horen, lezen, of bestuderen van geestelijke waarheden een nette en bescheiden kennis van bevindelijke waarheden zich machtig maakt, en de bevindelijke kennis mist; er zijn nooit ergere vijanden van Gods ware volk geweest, dan zulken, die niets hebben dan de letter.

B. Maar een *vindenstijd*, dat is:

- Wel, behalve het gezegde, zo God het niet verhoedt, alle dag: God roept en nodigt dagelijks.

- Vooral de jeugd; o, *die God vroeg zoeken, zullen Hem vinden*. Wat is het een zaligheid, in zijn jonkheid de eerste beginselen van Gods weg te leren door een Christelijke opvoeding zodat men aan *zijn Schepper gedenkt in de dagen van zijn jongelingschap*, Pred. 12: 1.
- Tijden van overtuiging en zielsbenauwdheid, Hos. 5: 15, *Als het hun bange is, zullen zij Mij vroeg zoeken*.
- Tijden van Gods dierbare nodiging door het Evangelie tot Zijn gemeenschap; indien de ziel maar haar oor neigt en hoort, de ziel zal leven en het goede genieten.

Hierom, zegt David, zouden de heiligen zo werkzaam zijn; namelijk, als zij hetgeen hij getuigde ondervonden te hebben, aandachtig nagingen; dat zou krachtig op hun hart kunnen werken en hen tot een betamelijk gedrag omtrent God brengen. Mocht nu de toehoorder het een en het ander aandachtig overwegen in Gods vreze.

- De geruste zondaar zou bespeuren, dat hij nooit tot dat rechte bekennen van zijn zonden was gekomen.
- De verlegen en belaste zondaars kunnen bemoedigd worden, en aangespoord om hun zonden te bekennen, en als schuldigen en doemwaardigen met de strop om de hals te komen tot Christus, die zo liefelijk nodigt.
- De verzekerde heilige zou God om de grootheid van Zijn goedertierenheid aanbidden, en hetgeen David zegt, verzegelen.
- God Zelf brengt het op onze harten, zodat wij onze zonden niet alleen mogen bekennen en belijden, maar ook ondervinden, *dat de Heere de Jehovah al onze ongerechtigheden uitdelgt om Zijns Naams wil*.

3. Een derde – met de letter B - dierbare en zeer nadrukkelijke benaming des geloofs is:

BETROUWEN

   Chasah in het Hebreeuws. Psalm 34: 23. *De Heere verlost de ziel Zijner knechten; en allen die op Hem betrouwen zullen niet schuldig verklaard worden*. Hier in deze woorden komen twee voornamen zaken in aanmerking:

De Psalmist stelt terneder een zeer troostrijke waarheid voor allen, die de Heere vrezen, in hun allerzwaarste droefheid, angsten en velerlei verdrukkingen: *De Heere verlost de ziel Zijner knechten*. Hier hebben wij:

a. Het voorwerp van des Heeren goedertieren verlossing, de ziel Zijner knechten:

b. De personen, die de verlossing ondervinden zouden, worden beschreven: *knechten des Heeren*. Meermalen horen wij van knechten melding maken in des Heeren dierbaar Woord. De Messias Zelf, wegens Zijn onderwerping van Zich aan de Vader in de raad des vredes, wordt Gods Knecht genoemd, Jes. 42: 1. *Ziet, Mijn knecht, die Ik ondersteun, Mijn uitverkorene, in dewelke Mijn ziel een welbehagen heeft! Ik heb Mijn Geest op Hem gegeven, Hij zal het recht de heidenen voortbrengen*.

De koningen worden ook des Heeren knechten genoemd, Jer. 25: 9, en Paulus' eer is, dat hij een dienstknecht Gods is, Tit. 1: 1. Ondertussen is dit een gewone benaming van al des Heeren kinderen; zij zijn *Zijn knechten*. Zij hebben de zonde en de satan en de wereld de dienst en gehoorzaamheid opgezegd, zij hebben zich aan de Heere geheel en al overgegeven, om Hem tot knechten te zijn; zij staan naar de ware

onderwerping van zich in alles aan Zijn Goddelijke wil; zij gehoorzamen Hem met bereidwilligheid, hun eer, leven, blijdschap, genoegen, vrijheid en zaligheid in Zijn dienst stellende; zij wachten op Zijn wenken, gedurig uitroepende: *Heere, wat wilt Gij dat ik doen zal!*

Zij klagen niet van harte over iets, dat Hij hun oplegt, maar zeggen liever: Zijn geboden om te doen en te lijden, zijn niet zwaar; zij zijn niet traag, maar ijverig in het benaastigen; zij willen in geen andere dienst overgaan, hoe zij daartoe ook gelokt worden. En zo werkzaam zijnde, geeft God hun geestelijk voedsel, Christus zelf en de goederen van het genadeverbond; deksel ook, de schone gerechtigheid van Christus; en Hij zal hun geringe dienst en poging om Hem te gehoorzamen uit vrije genade belonen en bekronen, wanneer hun zal worden toegeroepen: *Kom, gij getrouwe dienstknecht, over weinig zijt gij getrouw geweest, Ik zal u over veel zetten; ga in, in de vreugde uws Heeren*, Matth. 25: 21.

c. De verlossing zou haar betrekking hebben omtrent de ziel van des Heeren knechten. De ziel wordt soms wel genomen voor het leven, en dat heeft enigen doen denken, dat de zin hier zijn zou, dat God hun leven verlossen zou; maar wij weten, dat, ofschoon de dood der knechten des Heeren geen eigenlijke straf der zonde is, die zij ondergaan moeten, dat echter de knechten des Heeren zowel als anderen, sterven, in deze is het, gelijk als in andere zaken; *enerlei wedervaart de rechtvaardige en de goddeloze*. De ziel wordt hier, door een figuurlijke wijze van spreken, gesteld voor *de gehele persoon*, het voornaamste deel voor het geheel. Gelijk meermalen gebruikelijk is in des Heeren Woord: *al de zielen die naar Egypte afgingen*. Om dit nu recht te verstaan, moeten wij twee zaken in acht nemen:

1. Elk mens ligt van nature door Adams bondsbreuk onder een tweërlei schuld.

Om Adams zonde, die hem toegerekend is, ligt hij onder een verplichting om Gods toorn en vloek eeuwiglijk te moeten ondergaan; zodat hij de gemeenschap met God verloren heeft, en verbonden is aan al de ellendigheid van dit leven, de dood zelf en de pijnen der hel tot in eeuwigheid, Rom. 5: 12.

2. Als een gevolg van Adams schuld, welke aan allen toegerekend wordt, die bij wijze van de gewoonlijke voorttelling van hem voortkomen, is er een inklevende schuld, welke bestaat in de ontbering van de oorspronkelijke gerechtigheid, *waarmee de mens naar Gods beeld geschapen was, in kennis, gerechtigheid en ware heiligheid*; dit ontberen na de val alle mensen, God als een rechtvaardig Rechter handelende, zodat elks natuur verdorven is, het verstand duisternis, de wil vijandig tegen God, al de genegenheden, en hartstochten ongeregeld; en, om het met één woord uit te drukken, de mens is dood in zonden en misdaden, en tot alle goed volstrekt onmachtig en ten enenmale onbekwaam.

3. Hier komt nu nog bij, dat des Heeren kinderen velerlei droefheden, angsten en smarten hebben, ja kruisen, verdrukkingen en wederwaardigheden; *zij moeten door een dal der moerbeziebomen doorgaan*, hun tegenspoeden zijn vele, wegens Gods oneindige wijsheid en Vaderlijk hart, waardoor Hij, in hen met de roede te kastijden bewijzen wil, dat zij geen bastaarden, maar lieve kinderen zijn, die Hij vroeg met kastijding wil bezoeken, Hebr. 12 : 6-11.

Dit nu gezien hebbende, om een begrip van de verlossing in derzelve uitnemendheid te hebben, zegt nu onze Psalmist, dat de Heere hen verlossen zal: *de Heere verlost de ziel Zijner knechten*.

Het grondwoord, hier door verlossen vertaald, geeft niet een gemene verlossing te kennen, maar een verlossen door prijs, door volkomen te betalen van al datgene, hetwelk de ziel verplicht was op te brengen; ziet, dit is het eigenlijke gebruik des woords, Exod. 13: 13, 15- 34 : 20. Lev. 27: 27. Num. 3: 48, 49, 51, en op andere plaatsen meer.

Dit leidt ons op, om te denken aan de weg van des zondaars zaligheid door de dadelijke en lijdelijke gerechtigheid van Christus Jezus, waardoor de Borg volkomen aan de gerechtigheid Gods voldaan heeft, en God niet alleen in staat gesteld heeft om de zonden te kunnen vergeven, maar bovendien volkomen verzoend; hierom worden de uitverkorenen en geroepenen gezegd, duur gekocht te zijn, niet door vergankelijke dingen, gelijk zilver en goud, maar door het dierbaar bloed van Christus Jezus; zaken, die wij bij andere gelegenheden breedspakig beweren tegen de Socinianen en Remonstranten, waarin wij ons nu niet kunnen inlaten; zeggende maar alleen:

a. Dat God verlost de ziel Zijner knechten door het geven van een Middel der verlossing, Rom. 8: 32. *Die ook Zijn eigen Zoon niet gespaard heeft, maar heeft Hem voor ons allen overgegeven, hoe zal Hij ons ook met Hem niet alle dingen schenken? En de Zoon Gods verlost de ziel Zijner knechten, Zichzelf overgevend aan de dood, Zijn ziel stellende tot een rantsoen voor velen; de Geest verlost, dit alles toeëigenende aan de ziel, en het geloof in hun hart werkende, waardoor zij met Christus verenigd worden.*

b. De Heere verlost, wanneer Hij in de rechtvaardigmaking de ziel vrijspreekt van zondenschuld, *haar al haar ongerechtigheden vergevend, haar zonden uitdelgend, Jes. 43: 25.*

c. De Heere verlost de ziel Zijner knechten; wanneer Hij hen hoe langer hoe meer heiligt, en reinigt van de smet der zonde; dit was Christus' bede: *Heilige Vader! heilig ze in Uw waarheid, Uw Woord is de waarheid, Joh. 17: 17.*

d. De Heere eindelijk verlost de ziel Zijner knechten, *wanneer Hij hen verlost van het lichaam der zonde en des doods, en inbrengt in dat nieuwe Jeruzalem, hetwelk vrij is; waar noch zonde, noch smart, noch tegenspoed hen zullen kunnen benadelen; maar zij rust hebben van al hun arbeid, terwijl hun werken hen ondertussen volgen zullen.*

Uit die gestelde waarheid trekt onze Psalmist een heuglijk besluit, *en allen, die op Hem betrouwen, zullen niet schuldig verklaard worden.* Hier horen wij spreken van allen, die op Hem, namelijk de Heere, betrouwen. Hetgeen ons brengt tot hetgeen wij eigenlijk in de woorden beogen, om van het geloof als een betrouwen te spreken; hetwelk wij alsoo doen zullen, dat wij

a. Van het woord spreken zullen. Het grondwoord, hetwelk hier voorkomt, is *Chasa*; hetwelk onze geachte taal mannen vertaald hebben nu eens door betrouwen, dan door vertrouwen; welke beide Hollandse woorden hetzelfde te kennen geven, namelijk *een uitgaande daad van de ziel, waardoor die, door overreding van de genoegzaamheid van een ander, ten aanzien van deszelfs trouw en waarheid, haar zaken met een volkomen gerustheid en zekerheid op die laat aankomen.* De geleerde uitleggers en taalkundigen, de kracht des woords navorsende, merken aan, dat het te kennen geeft een vluchten en lopen uit gevaar, namelijk van het gevaar, waarin men zich bemerkt, tot een plaats van veiligheid. Hetwelk zeer wel de eigen aard des geloofs uitdrukt, en

met grond aan de Godgeleerden gelegenheid geeft om te spreken van een *toevluchtnemend betrouwen of vertrouwen*. Hetwelk zoetelijk kan opgehelderd worden uit de geschiedenis van de onnozele doodslager, vluchtende van het aangezicht des bloedwrekers naar de vrijstad, waarin hij mocht volkomen vertrouwen in veiligheid te zijn, als hij maar zo gelukkig was, dat hij in de vrijstad kon geraken, eer hij van de bloedwreker achterhaald werd.

b. Wat nu dit vertrouwen in het zakelijke betreft: die geen vreemdeling te Jeruzalem is, weet zeer wel, wat hevige verschillen er onder Godgeleerden en andere Christenen daarover zijn, waardoor de liefde, eendracht en nuttigheid voor elkander dikwerf belet wordt. Ons aangaande, zijn wij niet van voornemen ons in de verschillen in te laten, maar houden het liever met Paulus, die zegt: *Is iemand tot twist genegen, dat is onze gewoonte niet, noch die der gemeente Gods*.

Ach! dat elk zich van twistzaken mocht mijden, en dat Godgeleerden en die van God geleerd zijn met een heilige ijver Gods mochten aangedaan zijn, om veel het geloof werkzaam te hebben door de liefde, en in de ware Evangelische heiligmaking, uit geloofsvereniging met Christus, te vorderen, dat zou ons de Heere doen dienen met een eenparige schouder, daardoor zouden de zwaksten zijn als David.

Wij zullen maar alleen van dit betrouwen spreken, volgens de gegeven opheldering des woords.

1. Dit zal dan te kennen geven, dat de ziel zichzelf bespeurt te zijn in het alleruiterste gevaar. Een overtuigde ziet, dat hij is op vijands bodem, hij is overreed, dat Gods toorn als een brandende oven ontstoken is tegen de arme zondaar, die buiten Christus is en leeft; zag men geen gevaar, mets zou nooit zijn toevlucht tot zijn wapenen nemen, of anders zijn dapperheid in het vluchten stellen.
2. Het zal inwikkelen; dat dit gevaar hoe langer hoe nader en onvermijdelijk is; dat doet de ziel eerst in de engten komen, als zij levendig bespeurt, dat al Gods deugden en volmaaktheden tegen haar gewapend zijn, dat de wet, als zijn boog, gespannen is om de vurige pijlen van God in het hart te schieten, welker vurig venijn haar geest verteren zou, als zij de helse leeuw ziet met zijn muil wijd open, om haar te verslinden; dit is de eigen aard en natuur des geloofs, om de dingen, die met geen natuurlijk oog gezien worden, nabij te brengen, die aan de ziel een wezen en tegenwoordigheid te geven, Hebr. 11: 1.
3. Het sluit mede in, dat aan deze redde- en radeloze bij zichzelf, niet wetend, waar hij zich keren of wenden zal, bekend wordt gemaakt, dat er een weg van ontkoming, een vrijstad, een schuilplaats, een sterke toren is, waarheen hij vlieden mag: dit doet God door de prediking des Woords, door de nodiging en roeping van belaste en beladen zondaren, Matth. 11: 28.
4. Hierop ontstaat in de ziel die hartelijke begeerte naar Christus, dat hongeren en dorsten naar de gerechtigheid, Matth. 5: 6, dat hoogachten en prijsstellen op Jezus boven alles, dat roepen om de Goddelijke trekking. Hoogl. 1: 4
5. Het zal ook zeggen, uit aanmerking van het voorgaande, dat zij beginnen te geloven, dat niet alleen anderen tot Jezus vluchten mogen, maar dat zij ook in het bijzonder het doen mogen: dat is de ziel van het geloof, dat bijzonder toepassen aan zichzelf, 1 Tim. 1: 15, *Het is een getrouw woord en alle aanneming waardig, dat Jezus Christus in de wereld gekomen is, om zondaren zalig te maken*; het geloof nu door toepassing zegt: *van welke ik de voornaamste ben*.
6. Het zal zeggen, dat de ziel dadelijk naar de Heere, de Drie-enige God vlucht. Elk persoon komt in aanmerking. Tot de Vader kunnen zij niet gaan, dan door de

Zoon, noch vrede met de Vader maken dan door Zijn sterkte aan te grijpen, Jes. 27: 6. Tot de Zoon kunnen zij niet komen, dan door de Heilige Geest, die het geloof werkt, waarvan Hij de Geest des geloofs genoemd wordt. Dit zal nu toegaan met de uiterste snelheid, met inspanning van alle krachten, met innigheid van al de genegenheden; daarom wordt het vergeleken bij het vluchten van een duif tot haar vensters.

7. Dat zij eindelijk tot de Heere Zelf komen, Hem met haar ganse ziel voor zich in het bijzonder omhelzende en aannemende, Joh. 1: 12, en zich geheel onvoorwaardelijk op Hem verlaten en hun gehele persoon met al wat zij hebben en doen kunnen aan de Heere bereidwillig en volwaardig overgevend tot hun uiterste blijdschap en gegronde verheuging. Zie hierover het woord *aannemen*.
8. Eindelijk, naar de mate van de ontdekking van de Verbonds-God en van de werkzaamheid van de ziel, dat zij betrouwen, dat noch dood, noch duivel hen van de Heere scheiden zal; maar dat Gods wijsheid hun raad zal geven, Zijn macht hen redden en bewaren, Zijn goedheid hun vergeven, en zijn lankmoedigheid hen, niettegenstaande hun struikelingen, dragen.

Die allen nu, geen uitgezonderd, die het gezegde in de allerkleinste trap wezenlijk hebben, zowel als die het in de grootste trap hebben, zullen niet schuldig verklaard worden, Rem. 8: 33, 34. *Wie zal beschuldiging inbrengen tegen de uitverkorenen Gods? Het is God, die rechtvaardigt, wie zal verdoemen?* enz.

O, heuglijke en troostrijke waarheid, voor diegenen, die in hun ziel ondervinden de gestalte van een dienstknecht, en het leven buiten zichzelf in de Borg Jezus zoeken. God gunt het ons, opdat wij Gods zaligheid mogen ondervinden hier en hiernamaals

Eindelijk onder deze letter B vind ik, dat het geloof genoemd wordt een

BLIJVEN IN CHRISTUS

Joh. 15: 5, *Die in Mij blijft, en Ik in hem, zal veel vrucht dragen.* Uw Christelijke aandacht ziet, dat de grote God en Zaligmaker, Die gewoon was door gelijkenissen te spreken, en dus geestelijke zaken door natuurlijke op te helderen, in dit hoofdstuk bezig is, om onder de gelijkenis van een wijnstok, waarvan de Vader de Landman is, en de gelovigen de ware ranken zijn, op te helderen de zeer nauwe, wezenlijke en wederzijdse vereniging tussen Hem en de ware gelovigen; en tevens hun plicht, om uit deze vereniging vruchten van heiligmaking voort te brengen tot verheerlijking van hun Vader in Christus, Die de ware Landman is.

Spreekt nu Christus van *een blijven in Hem als de ware wijnstok*, Hij zal daarmee te kennen geven, dat de ware gelovigen, die in Hem zijn en blijven moeten door geloof, waarlijk zijn afgehouden uit die oude stam Adam, waarop zij uit kracht van het werkverbond groeien, Rom. 11: 16-24, en dat zij door het ware zaligmakende geloof in Hem ingeënt zijn, levenskracht uit Hem, als de ware Stam, moeten halen tot groei en vruchtbaarheid. Om nu van het een en het andere, volgens onze gelegde grond, te spreken, zullen wij aanwijzen: *Hoe de ziel, als een natuurlijke rank van de oude stam, de eerste Adam, afgebracht, en in deze bovennatuurlijke Stam ingelijfd wordt; zaken, ieders overweging dubbel waardig.*

- a. Betreffende het eerste stuk, hoe de ziel uit die oude stam afgebracht wordt. Hoe meer wij deze zaken hebben overwogen, hoe meer redenen wij vonden, tegen onze

gewoonte in, om ons te bedienen van hetgeen de zeer Godvruchtige Mr. Thomas Boston hiervan geschreven heeft, in zijn werk genaamd: *De viervoudige staat des mensen*, blz. 298, en vervolg. Des te meer, omdat hij, in een andere taal zijnde, voor elk niet toegankelijk is. Hij zegt dan:

a. Wanneer de Geest des Heeren in de zondaar begint te werken, om die tot Christus te brengen, vindt Hij de zondaar in de gestalte van die van Laodicéa in een slaap, in stille gerustheid, zich inbeeldende eeuwiglijk zalig te zullen worden, schoon hij jammerlijk, ellendig, blind en naakt is, Openb. 3 : 17. Derhalve het eerste, wat Gods Geest doet, is een straal van Goddelijk licht in de ziel in te laten, waardoor de mens zichzelf beschouwt als een arm verloren zondaar, indien hij het blad niet omkeert, zijn taken verandert en verbetert; zodat Gods Geest, als een Geest van dienstbaarheid in zijn ziel werkend, daarin een vierschaar opricht, waarvoor de arme mens gedaagd en schuldig verklaard en gevonnist wordt, als een man des doods, wegens de overtredingen van Gods allerheiligste wet, Joh. 16: 8. Nu kan de mens niet langer in zijn zorgeloze slaap en vorige levensstrein blijven. Dit is de eerste slag op de rank, om die af te kappen van de oude stam.

b. Hierop verlaat nu de mens zijn vorige levenswijze. Hij vloekt, steelt, liegt niet meer, noch neemt zijn vorig vermaak meer op des Heeren dag; ofschoon al die zonden hem zo dierbaar waren als zijn rechteroog, wil hij ze liever laten dan zijn kostelijke ziel, die voor een eeuwigheid geschapen is, verliezen. En nu begint de mens zich in zijn hart te zegenen; en deze verandering strekt hem tot zekere bewijzen van hemel en zaligheid. Luk. 18: 11, *O God! ik dank U, dat ik niet ben als andere mensen*. Maar terstond komt een andere slag door de wet, als een bijl, om hem af te kappen; hem overtuigende, *dat die alleen kunnen zalig worden, die doen gelijk geschreven is in het boek der wet*; dat een ontkennende Godzaligheid niet genoeg is, om te bevrijden voor de toorn Gods; zodat, schoon alleen zijn dadelijke zonden voor deze op zijn hart lagen als een zware last, hem nu ook zwaar vallen zijn zonden van nalatigheid, en hij ondervindt, dat de wet over die in zijn ziel toorn werkt.

c. Hierop zet zich de overtuigde ziel tot de dadelijke oefening van alle Godzaligheid. Hij bidt, hij leest, hij onderzoekt de Goddelijke waarheid, om die te verstaan; hij is naarstig onder de middelen; met één woord, daar is een grote overeenkomst van zijn daden met beide de tafelen van Gods Wet. Nu is er waarlijk een grote verandering: elk die het ziet, let er op; hij wordt tot het gezelschap van vromen toegelaten. Velen van die denken het goede van hem, en hun goedkeuring doet hem ook het goede van zichzelf denken.

Dit is een gevaarlijke klip waaraan velen schipbreuk lijden. Maar de uitverkoren rank, nog in de oude stam blijvend, wordt verder geslagen; zijn geweten overtuigt hem van enige verkeerdheid in zijn wandelen, en dit wordt gevolgd door de krachtige werking van de Wet, hem levendig overredend, dat wie aan één schuldig is, een overtreder van de gehele wet is.

d. Hierdoor moet de mens een andere zelf voor zijn wonde zoeken. Hij gaat tot God, hij belijdt zijn zonden, hij belooft beterschap, en dat hij in het vervolg zal trachten een nauwkeurige wacht over zich te houden. Hierdoor komt hij nu tot enige rust, vooral als hij zich te binnen brengt, dat Gods Woord, 1 Joh. 1: 9, zegt: *Indien wij onze zonden belijden, Hij is getrouw en rechtvaardig, dat Hij ons de zonden vergeve*.

Op deze wijze handelen velen hun ganse leven lang, anders niet doende dan belijden en beloven, en hierop zich verzekerende van de hemel, schoon zij tot geen ware geloofsonderhandeling met Christus komen. Maar ofschoon velen hier sterven, de uitverkoren rank, nog in de oude stam groeiende, wordt nog een slag gewaar, als de Geest hem doet zien, dat het gezegde maar een uiterlijke, uitwendige heiligheid is; en dus wordt zijn hart omgeroerd; de boze verdorvenheid daarvan hem ontdekt, als het gebod komt, worden de zonden levendig, en hij leert een nieuwe les, dat hij namelijk niet een Jood is, die het in het openbaar is, maar die het in het verborgen is, Rom. 2: 28.

e. Hierop gaat hij nu verder dan ooit: hij is uitermate ernstig, hij treurt over zijn hartezonden, hij zoekt het onkruid, dat in de verwaarloosde hof van de ziel groeit en opkomt, uit te rukken. Hij toomt zijn driften, hij zoekt op een gevoelige wijze aangedaan te zijn in het bidden, lezen en horen van Gods Woord. Verwondert u hierover niet, want daarin is niets boven hetgeen een natuurlijk geweten onder een prang van overtuiging doen kan. Maar de Wet komt om hem te doen zien, dat hij een overtreder is van de buik af aan, dat hij in de wereld gekomen is onder Gods toorn en vloek wegens Adam toegerekende en inklevende schuld, en dus zal hij tot de minste kwadrantpenning toe moeten betalen.

f. Hierop roept hij uit: *Heb een weinig geduld, en ik zal u alles betalen*; en zo gaat hij te werk, om God met zich te bevredigen; hij vernieuwt zijn berouw; hij draagt zijn tegenheden geduldig; hij betreurt zijn zonden met bittere tranen, en enige tijd hierin geweest zijnde, dringt hij het naar zichzelf, alsof hij nu voldaan heeft voor zijn begane zonden, en hij hoopt in het toekomstige zich te wachten voor ongerechtigheid. Maar de slag gaat nog dieper: God ontdekt hem in de spiegel van Zijn Wet, dat zelfs dat alles, dat hij nu doet, zondig, hel- en doemwaardig is, Gal. 3: 10. Mal. 1 : 13, 14.

g. Hierop wil hij, als een koopman, die achteruit gegaan is, met zijn schuldhoeër afmaken; kan hij het allemaal niet betalen, hij zal doen zoveel als hij kan, en hij hoopt dat God uit eeuwige goedheid en barmhartigheid de wil voor de daad zal aannemen, in hetgeen waarin hij te kort komt. Maar de Geest werkende in deze, toont hem aan, dat Gods recht voldaan moet worden, dat de Wet niet alleen eist willen, maar dadelijk betalen.

h. Alle hoop nu afgesneden zijnde, om het ooit met de Wet en gerechtigheid Gods af te kunnen maken, gaat aan het lenen van Christus, zoekende en begerende, dat daar hij te kort komt, Christus' gerechtigheid dat overdekken mag. Hier slapen velen gerust, kunnen nooit wakker gemaakt worden, voor en aleeer de eeuwigheid het doet, hun latende zien, dat een bedrogen hart hen ter zijde afgeleid heeft; dit was, gelijk ik zei, de dwaling van die van Galatië. Maar daarover komt deze nog een slag: dit doet zien, dat God geen tweeërlei gerechtigheid hebben wil, dat Jezus Christus alleen het doen moet, of dat Hij het nooit doen zal.

i. De arme mens het niet kunnende afmaken, noch ter leen hebben, gaat nu aan het bedelen bij Christus, maar het is altoos met enige gedachten van zijn eigen waardigheid, enigszins steunende op zijn gestalte en tranen, totdat God hem doet zien, dat zijn tranen niet beter dan Ezau's tranen zijn, zijn berouw niet beter dan Juda's berouw; zodat nu, in plaats van enige waardigheid te hebben, als een grond van zijn vrijmoedigheid, zijn onwaardigheid hem doet terug blijven; zegt men hem nu, dat hij

welkom bij Christus zal zijn, hij roept uit: Zou Christus ooit naar zulk een onwaardige willen omzien en dus, van alles afgedreven, valt hij uit die oude stam. En hieruit gevallen zijnde, wordt hij opgenomen, en in Jezus, de ware Wijnstok, ingelijfd.

j. Christus grijpt hem door Zijn Geest en trekt hem tot Zich, 1 Kor. 12: 13, want door één Geest zijn wij allen tot één lichaam gedoopt.

k. De Geest werkt nu dat dierbaar geloof in hem, zodat hij Jezus geheel en Jezus alleen aangrijpt, Ef. 3: 17. 2 Kor. 4: 13.

Tot dusverre deze treffelijke schrijver, wiens woorden wij in het kort uw aandacht meegedeeld hebben.

O, wat zullen er weinigen uit de oude stam gevallen zijn! En schoon wij wel bekennen, dat elkeen al het gezegde in die orde niet ondervindt; wij zijn nochtans verzekerd, dat elk geheel en al uit Adam moet afgebroken worden, zal hij door Jezus, als de tweede Adam, leven en groeien.

Wat nu *het blijven in Christus* betreft, wij zouden uw Christelijke aandacht wel kunnen aantonen, hoe de ziel, die als een ware rank in Christus ingeënt is, in Hem blijft, als Profeet, Priester, en Koning; ja, in Hem als de Rotssteen Wiens werk volkomen is, in Hem, als in een kleed, en als in de ware stam, door gedurige aangrijping en herhaalde directe uitgangen des geloofs, door hoogachting, liefhebben, door standvastig blijven bij zijn keuze, schoon de wereld en satan zoeken te verleiden, door een opzettelijke lust tot heiligmaking, en wat dergelijke zaken meer zijn.

Maar doordat dit blijven in Christus bijzonder zijn betrekking heeft tot het dragen van vruchten, dachten wij, dat het allerbeste zijn zou, het gemelde thans voorbij te gaan, en in enige opzichten uw aandacht voor te dragen, hoe het geloof in Christus blijft, ten aanzien van de heiligmaking, om die op een Evangelische wijze in en door Christus deelachtig te worden.

a. Het geloof, met Jezus Christus verenigd zijnde, doet de ziel gedurig staan naar enige mate van verzekering van haar aandeel aan Christus Jezus. Dit is niet alleen genoeglijk voor de ziel, maar vooral is het noodzakelijk tot de ware oefening van Evangelische heiligheid. Want, zolang men met het ongelooft te tobben heeft over zijn staat, is men zekerlijk niet recht bekwaam, om gedurig bij herhaalde daden uit zijn eigen onmacht in Christus' volheid in te gaan. Hetwelk ondertussen zo niet begrepen moet worden, alsof twijfelende gelovigen geen ware heiligmaking hadden, o, nee; maar het is om de noodzakelijkheid van de verzekering aan te dringen.

b. Het geloof, in Christus blijvende, overreedt de ziel, dat de zaligheid van een redelijk schepsel nergens dan in heiligheid en gelijkvormigheid met God gelegen is; ja, dat elke zonde een beginsel van de hel is, een eigen werking des satans, en dat de knaging daarover maar in enige trappen onderscheiden is van dat wenen der ogen en knersen der tanden der verdoemden. Omdat de mens dit niet aanmerkt, dat de heiligmaking de zaligheid zelf is, maar een moeilijke weg, om er toe te geraken, zetten weinigen hun hart er op; anderen, die het schijnen te doen, en zwaarigheid gewaar worden, *keren weder met de gewassen zeug tot her wentelen in het slijk*. Hier vandaan komt het, dat wij vinden vele zieken, zieken en slapenden.

c. Het geloof brengt de heiligmaking zo onder het oog, dat de ziel dezelve heerlijkheid en bekoorlijkheid ziende, ten enenmale door liefde daartoe ontstoken wordt, welke liefde sterker is dan de dood: het is de vlam des Heeren, die veel wateren niet zullen kunnen uitblussen; deze liefde moet de oorsprong van alle daden in de heiligmaking zijn; de liefde is de volbrenging van de ganse wet, en het geloof is altoos door de liefde werkzaam.

d. Het geloof, blijvende in Christus, doet het geweten zeer nauwkeurig nagaan, om te zien, of daar enige zonden liggen, waarover men zichzelf nog niet heeft verootmoedigd voor de grote God, het bloed Zijns Zoons Jezus Christus, hetwelk alle zonden wegneemt, aannemende, en voor die zonde in het bijzonder. Want, ofschoon de zonde der gelovigen hen onder geen eigenlijk gezegde schuld of verdoemenis brengt, zij in de eerste rechtvaardigmaking daarvan ten enenmale bevrijd zijnde: nochtans dagelijkse zonden maken hen schuldig om vaderlijke kastijdingen te dragen; ja, brengen duisternis en vervreemding van God teweeg, en onvrijmoedigheid en een geweten van zonde, en een stilstaan; zodat deze door dadelijk aannemen van Jezus bevredigd moet worden, eer de ziel in de heiligheid enige voortgang kan hebben.

e. Het geloof, blijvende in Christus, om in de Evangelische heiligmaking toe te nemen, tracht naar een blijvende en overtuigende overreding van zijn eigen blindheid, en geneigdheid om in elke daad van God af te wijken; ja, dat men is van zichzelf ten enenmale onmachtig en onbekwaam tot enig goed werk, woord of gedachte. De Zaligmaker leert het in de bekende woorden: *Zonder Mij kunt gij niets doen*. Het is klaar, dat Gode niets behagen kan, of het moet eerst van Hem afdalen, die de Vader der lichten en Gever van alle gaven en volmaakte giften is. Werkheiligen hebben hiervan geen besef, doen nooit iets Gode behaaglijk, doordat zij het in eigen krachten doen. Gelovigen zijn, uit gebrek van dit, veelszins werkzaam gelijk een natuurlijk mens, zich tot het werk begevende onbesuisd, waarom hun pogingen ijdel, nietig, en vruchteloos zijn, om een enig welbehaaglijk werk te doen.

f. Het geloof, in Christus blijvende, doet nauwkeurig niet alleen nagaan de vijanden, die meest geweld doen, de verzoekingen, die meest verleiden; maar zonderling al de genaden. Nu weten wij, dat geloof, hoop en liefde, de drie voorname deugden zijn, waaruit al de andere, die Paulus optelt, Gal. 5 voortvloeien. Deze moet men niet alleen in het gemeen nagaan, maar ook in haar bijzonderheden, wetende, wat wezenlijk tot elk behoort, en de toevalligheden van die, bij voorbeeld, dat tot geloof behoort kennis, toestemming en toevertrouwen; dat het geloof soms sterk, soms zwak is, enz. Dit moet men daarom doen, opdat de ziel het gehele geestelijke leven Gode mag voorstellen, opdat het in elk opzicht mag versterkt en bekwaam gemaakt worden tot heiligheid. Want, in elke goede daad van de Evangelische heiligheid moet elk van de genade in een waar christen, die gezet is op ware heiligheid, inderdaad groeien. Derhalve moet men trachten, niet in één genade alleen, als, bijvoorbeeld, hoe men met zijn dagelijkse zonden moet werken: maar in al de genaden, en in alles, dat wezenlijk daartoe behoort, zoeken te groeien; anders zal men nooit kunnen vorderen, noch enige voortgang maken, maar in een trein leven van zondigen, en toevlucht nemen, daar ondertussen zo vele andere zaken nevens dit geëist worden.

g. Het geloof, in Christus blijvende, doet in het begin, eer wij iets ondernemen, aanvaarden of beginnen, door directe uitgangen des geloofs tot Jezus, in Wie al de volheid van de Godheid woont, uitgaan om uit de volheid genade voor genade te

ontvangen Joh. 1: 16, dat is, voorkomende, medewerkende en achtervolgende genade; dit hebben wij voor deze in de bruid gezien, *zij hing leunende op haar Liefste*; dat dit zo is blijkt klaar uit het gezegde.

h. Het geloof, in Christus blijvende, doet, als men dus uitgaat tot Jezus bij aanvang, niet twijfelen aan Zijn macht, goedheid en bereidwilligheid, om de genade, die wij nodig hebben, ons te schenken; want Hij heeft al de volheid, als Middelaar, niet voor Zichzelf, maar ten behoeve van Zijn uitverkorenen, om hun dezelve mede te delen ter bekwamer tijd. Ja, wat meer is, Hij heeft deze volheid, mag ik zo spreken, niet als Zijn eigen, maar als der gelovigen goed, als een getrouwe voogd, om het aan de minderjarigen te geven. Hiertoe leidt mij de uitdrukking van Gods Woord: alles, dat wij in Zijn naam gelovende begeren, zal geschonken worden. Daar integendeel die niet gelooft, is niet alleen een baar der zee gelijk, maar die moet niet denken, dat hij iets, naar Jakobus' leer, ontvangen zal van God.

i. Het geloof, in Christus blijvende, doet in en onder elke daad, dit werk des geloofs in de heiligmaking naar het Evangelie niet nalaten, noch verzuimen; maar steeds elk oogenblik op Jezus zien, als de ordinantie Gods tot heiligmaking. Dit vind ik zoet in Psalm 34 naar onze vertaling van dien: Zij zagen op Hem, en werden verlicht, en hun aangezichten werden niet schaamrood. Zodra het geloof ophoudt in zijn oefening, dan wordt de genade niet medegedeeld, want, om zo te spreken, het geloof is de pijp, waardoor het genadewater vloeien moet; zal derhalve water uit de fontein in de ledige bak van onze ziel komen, de pijp moet met de fontein werkelijk verenigd zijn.

k. Voegt er nog bij: het geloof, blijvende in Christus, om vruchten te dragen, doet de ziel gedurig in het gebed meer plechtig, of bij uitschieten en opheffen van zijn hart tot de Heere, blijven. Dit is de dierbare vermaning van Paulus: *Bidt zonder ophouden*, 1 Thess. 5: 17. Er is immers een geslacht, *dat niet zal uitgaan, dan door vasten en bidden*. Bidden is niet alleen de adem, maar ook een zonderling onderhouder van het leven des geloofs; hoe sterker in het geloof, hoe vuriger in het gebed.

l. Het geloof, in Christus blijvende, maakt de ziel zeer oplettend op de wederkering des gebeds en van hetgeen zij ontvangt op haar geloofsoefening; zij vertrouwt niet veel op de daden, die niets uit Christus in de ziel brengen. En deze oplettendheid is noodzakelijk, deels om Gode ere te geven, en deels om het ontvangene aan te leggen tot dat einde, waartoe God het gaf. Het is een slechte zaak in velen, dat zij veel woorden kunnen voortbrengen, veel zaken in het gebed begeren, met enige uitgangen van het hart; maar dat werk gedaan zijnde, denken zij er niet meer aan van de morgen tot de middag, van de middag tot de avond. Ja, dikwerf, als men vroeg: *wat hebt u begeerd?* Zij zouden het niet eens een half uur daarna weten; even alsof het genoeg ware een reeks van zaken voor te stellen aan God: dit, indien men zo met een ontzaglijk mens handelde, zou als spotten aangemerkt worden. Het rechte werk des geloofs is, onder het oog te houden, wat men begeerd heeft, of men er wat van ontvangen heeft, of men ondertussen in stille afhankelijkheid gepoogd heeft dat te betrachten, wat men uit God begeerd heeft te ontvangen.

m. Het geloof nu, blijvende in Christus, bewaart de ziel voor ongelovig haasten, en doet haar tijd, wijze, mate, trappen en plaats aan de Heere overgeven; doordat de ziel weet, dat in stilheid en vertrouwen haar sterkte is.

n. Eindelijk, het geloof blijvende in Christus, om vruchten te dragen, doet de ziel lage gedachten van zichzelf hebben, de ziel onder alle genietingen klein en nederig en verloochend houden, opdat Jezus haar lieve Hoofd, alles mag worden en zij niet met al.

God Zelf lere ons zo te werken om Jezus' wil, dan zal het pad van de rechtvaardige zijn als een schijnend licht, voortgaande en lichtende tot de volle middag, en hij zal eens ten volle verheerlijkt worden!

C. Wat deze letter betreft, overmits C in het lezen maar een zachter uitspraak van de K is, zullen wij alles, hetwelk wij tot deze letter zouden kunnen brengen, afhandelen onder de letter K, naar de aard van de Nederlandse spelling.

Wij gaan derhalve over met uw aandacht tot de volgende letter D, namelijk:
Hier vinden wij, vooreerst, dat het geloof een

DORSTEN

genoemd wordt, Jes. 55: 1. *O, alle gij dorstigen komt tot de wateren!* Hiervan zullen wij op zich zelf spreken, en iets tot opheldering bijvoegen.

Wat het dorsten nu betreft, zullen wij met uw aandacht aantonen, waarin het gelegen is.

a. Het zal zeggen, een geestelijk gebrek, waarin de ziel ligt, zolang zij van God vervreemd is, zijnde ontbloot van alle ware geestelijke verkwikking, *blind, naakt en jammerlijk ellendig*; van God en al de heilgoederen ten enenmale verstoken; niet ten aanzien van enige bewustheid, dat er zulke heilgoederen zijn. Want dat weet de ziel tenminste door de uitwendige verkondiging van het Evangelie, anders zou er nooit dorst ontstaan; maar ten aanzien van bezit en deel er aan te hebben. Waarom Paulus ook beschrijft een mens van nature, dat hij is met de Efeziërs een vreemdeling van de verbonden der belofte, zonder God, Christus, en hoop in de wereld, Ef. 2: 12.

b. Het zal zeggen, dat de ziel nu enige bewustheid en gewaarwording van dit haar gebrek heeft. Voor dezen waren zij gebrekkig, hadden niets; maar zagen het niet, zij geloofden het niet, maar dachten dat zij rijk en verrijkt waren, schoon zij inderdaad *blind, naakt en jammerlijk ellendig waren*. Maar nu is er niets, waarvan zij meer overreding en innig gevoel hebben, dan van deze hun gebrekkige toestand.

c. Het zal zeggen, dat zij een innige smart hebben, zodat zij, als het ware, aan het versmachten zijn, om de genade des Evangelies voor hun amechtige zielen: *Mijn ziel dorst naar God, naar de levende God; gelijk een hert schreeuwt naar de waterbeken, alzo schreeuwt mijn ziel naar God, naar de levende God*, Psalm 42 : 2, 3 en 63 : 2.

d. Het zal zeggen, dat er zodanige onvergenoegdheid in zulk een ziel is, dat zij niet rusten kan, maar slaat alle middelen en wegen in, opdat zij van de genadewateren moge drinken. Wat zal ik doen om zalig te worden? Aldus God begerende in de nacht met hun ziel en Hem met hun ganse hart vroeg zoekend, en uitroepend met sterke aanhouding in het gebed:

*Is er nog, o groot Ontfermer!
Is er voor een nare kermer,
Voor een schreier nog gehoor,
Is er nog een open oor?*

En wilt u weten, waarom zij dorsten? Het is niet om eigenlijk water, maar:

1. Het is naar God, naar dat volzalig Wezen, om aan deze grote en geduchte God deel te hebben; *gelijk een hert schreeuwt naar de waterbeken, zo dorst mijn ziel naar God*.

2. Het is naar Jezus alleen, en naar Hem geheel, om door Hem lafenis voor hun ziel te vinden, en vrede en gemeenschap met de Drie-enige God: *Zalig zijn zij, die dorsten naar gerechtigheid.* Matth. 5: 6.
3. Het is om geloof, om een oog, opdat zij de Waarachtige zien zouden, *en Hem kennen, Wie te kennen het eeuwige leven is,* Joh. 17: 3. Om een hand, om Hem aan te nemen, te omhelzen en zich toe te passen, opdat zij kinderen Gods mogen zijn, Joh. 1: 12. Om een voet des geloofs, opdat zij tot Hem zouden komen en rust voor hun belaste en beladen ziel vinden. Matth. 11: 28.
4. Eindelijk, het is om de goederen van het genadeverbond; om met de tollenaar wegens diepe bewustheid van schuld uit te roepen om vergeving van zonden: *Heere, wees mij zondaar genadig!* Luk. 18: 13. Om heiligmaking, *dat er in het binnenste van hem een vaste geest vernieuwd mag worden,* Psalm 51: 12. En om eeuwige zaligheid, om met de woonstede die uit de hemel is, overkleed te worden.

Over dit dorsten nu vinden wij, dat er hevig verschil is onder de ware gelovigen, die meer verstand van zielswerkzaamheden hebben dan duizenden; *of dit dorsten en vervolgens het hongeren daden des geloofs zijn of niet.* Dezen menen van ja, anderen menen van nee; maar het zal gemakkelijk beslist kunnen worden, als wij aanmerken:

a. Dat alles, wat wij er over aangemerkt hebben, zozeer de allerwezenlijkste daad des geloofs niet te kennen geeft, welke bestaat in een dadelijk aannemen van Jezus en overgeven van zichzelf aan Hem: *Die Hem aangenomen hebben, die heeft Hij macht gegeven kinderen Gods te worden;* het dorsten is merendeels een reikhalzen daarnaar. Ondertussen geloven wij, dat er geloof in is. Want wij hebben voor ons zulke goede gedachten van een verdorven natuur niet, dat wij zouden denken, dat die zulke kruiden zou voorttelen, als deze aanhoudende en uit zielsgrond voortkomende, krachtige, en rusteloze begeerte naar Jezus, daar de apostel ons van het hart getuigt, *dat het vijandschap is tegen God,* Rom. 8: 7. Waarbij komt, wat de Zaligmaker zegt, en als de mond der waarheid hen zalig spreekt, hetgeen nooit gedaan wordt op een werk, dat alleen uit onze akker voortkomt. O nee! de zaaiing zelfs van de goddelozen is de Heere een gruwel. De kerk zegt: *dat alles is als een maanstondig kleed.*

Mijn zalige overgroot-oom, Mr. Fraser in zijn Traktaat over *Het Geloof*, spreekt zeer aanmerkelijk in dit opzicht, als hij zegt: *Geloof begonnen, of het zaad des geloofs, is hoop van zaligheid door Christus' algoezaamheid, kracht, dierbare naturen, en gezegende ambten; begeerte tot dezen, uit gezicht van noodzakelijkheid, en liefde tot dit alles wegens deszelfs voortreffelijkheid, zoals het in het Evangelie geopenbaard wordt, is geloof begonnen.*

En een weinig verder zegt hij: *Wanneer hoop, begeerte en liefde op Christus gevestigd zijn, dan wordt het embryo, het eerste stamcel van het geloof, in de ziel geformeerd; schoon het gebouw niet voltrokken is, de eerste fundamentstenen worden nu gelegd.*

Nu, ofschoon velen, die nooit zalig worden, veel begeerten schijnen te hebben naar Jezus, wegens hun zielsangsten, zijn deze in veel opzichten onderscheiden van de begeerten der ware uitverkorenen.

Deze begeerten, dit dorsten van nabijkomende en anderen, zijn onderscheiden in de oorsprong: De begeerten van tijdgelovigen ontstaan maar uit de algemene overtuiging des Geestes; maar zodra de Heilige Geest in een uitverkorene begint te werken, is dat een bijzonder werk. Alles wat de Geest in hem doet, Hij doet het uit kracht van hetgeen Christus voor hem door Zijn dierbaar bloed verworven heeft. Wat heeft Jezus

nu verworven? Niet alleen de zaligheid van de uitverkorenen, maar alles wat nodig is, bij aanvang tot de zaligheid te brengen; immers dit is de belofte des Vaders aan de Zoon in de eeuwige Vrederaad, Psalm 110: 3, *Uw volk zal zeer gewillig zijn*; en uit die hoofde begint het zaligmakende werk van de uitverkoren zondaar met zijn overtuiging, Joh. 16: 8.

b. Dit is onderscheiden in het dorsten zelf; hoe sterk de begeerten in tijdgelovigen zijn mogen, hun ziel begeert nooit Jezus Christus zelf, nooit Zijn Persoon, maar iets van Christus; hadden deze maar enige vrede, enige mindere smart en angst, zij zouden nooit naar Jezus Zelf vragen. Even gelijk bei met een zieke is, die begeert de medicijnmeester, hij is blij, als hij van die hoort, maar het is alleen om genezen te worden, niet uit een innige liefde tot de persoon van de medicijnmeester. Maar hier is het heel anders gelegen met de kleinsten in de genade; hun begeerte is op Jezus' Persoon zelf, gevestigd, en de goederen van Hem willen zij alleen hebben uit kracht van vereniging met de Persoon.

Als men een kleingelovige, een gekrookt rietje vragen zou: *zou u niet tevreden zijn, als het geweten u zo niet kwelde? en dat u vrede had?*

Hij zou zonder zich veel te bedenken zeggen: *och, vrede! zonder deel aan die lieve Jezus Zelf te hebben, zou ik verwerpen, en al mijn kommer is, dat ik vrede mij zou toe-eigenen, eer ik waarlijk met Jezus verenigd ben; daarom bid ik God, dat ik nooit rust mag hebben dan door wezenlijk aangrijpen van Jezus' Persoon.*

c. Dit is te onderscheiden in de uitwerkselen: de begeerte van de luiaard doodt hem, de begeerte van tijdgelovigen strekken hun tot gronden, waarop zij buiten Jezus rusten; maar deze begeerten zijn aanhoudende en doen schrikken voor bedrog.

d. Eindelijk zijn zij onderscheiden in de gedurigheid; de tijdgelovigen begeren maar nu en dan, als het hun bang is, hun gerechtigheid is maar als een morgenwolk; en dat is aanmerkelijk, zij vallen altijd af; maar dat het in waarheid is, het blijft, hoe het van wereld en vlees onderdrukt wordt.

2. Ten tweede komt ons geloof voor onder de benaming van

DRAGEN

Welke zeer gepast is, als wij letten op de kracht van het grondwoord *Heëmin*, zoals het eigenlijk wordt afgeleid. *Schindlerus* en anderen zeggen ons, dat het zegt, zich te laten dragen in de armen, gelijk een zuigeling zich werpt in de armen van een min, om van haar gedragen te worden; gelijk het dus Spreuk. 8: 30 door een voedsterling vertaald wordt, en op veel andere plaatsen meer. Zodat het de volgende zaken te kennen zal geven:

1. Dat er in de genade des geloofs een zekere onbeschrijfelijke kennis en genegenheid aan Jezus, als de Voedsterheer van Zijn volk is, waaruit de kleine en zuigeling in de genade Hem van alle anderen kent en onderscheidt. Dit wordt ons ook opgehelderd Joh. 10: 27, wanneer Christus zegt, dat Zijn schapen, de ware gelovigen, Zijn stem kennen, namelijk, volgens het zinnebeeld, door iets ingeschapens in dat geestelijke leven; hetwelk beter beseft kan worden door de gewaarwording dan door woorden uitgedrukt worden. Er is iets in de ware

- gelovigen, waardoor zij aan Hem zo gewend zijn, dat zij kunnen zeggen: *Deze is mijn Liefste, deze is mijn Vriend, ziet Hij komt! Hoogl. 2: 8*; zodra Christus zei tot de vrouw: Maria, kende zij Hem, zij wilde zich in Zijn armen werpen en Hem omhelzen. zij roept: *Rabbouni, Meester!*
2. Dat de genade des geloofs, zolang het werkzaam is, de ziel voor vreemde, voor andere voedsters benauwt en bang maakt; o, ofschoon de wereld kwam met lokazen, en de duivel wist al de schoonheid van die voor ogen te stellen, zij zouden uitroepen: Schoon iemand mij al het goed van zijn huis gave voor deze liefde, ik zou hem toch verachten. Wien is de taal van het geloof? *Wie heb ik nevens U in de hemel, en nevens U begeert mijn ziel niets op de aarde, Psalm 73: 25.*
 3. Dat, ofschoon moeite en geweld wordt aangewend om te trekken uit Christus' armen de genade des geloofs hem vasthoudt, en dat hij schreeuwt en weent over het geweld. hem aangedaan: *Ik word onderdrukt, wees Gij mijn Borg.* Ja, wenen en treuren zal niet ophouden, tenzij Jezus het lammetje in Zijn armen neemt, en in Zijn schoot draagt, Jesaja 40 : 11.
 4. Dat de genade des geloofs, zolang het enigszins werk aan is, de ziel houdt in een kinderlijke, machteloze gestalte. Wanneer hoogmoed, trotsheid, staan op zijn eigen benen, volgen van eigen zin en wil bespeurd wordt. het is een teken. dat het geloof niet werkzaam is, en God laat zulken wel toe, dat zij op hun eigen benen staan en wat gaan, totdat zij hun hoofd stoten, totdat zij het onderste boven tuimelen en zich deerlijk kwetsen. tot die mate, dat zij moeten met schaamte wederkeren; maar dat kleine, dat machteloze leven, dat is eigenlijk het leven des geloofs, om als een machteloos lammetje zich in Christus' armen en schoot te laten dragen. Jes. 40: 11.
 5. Eindelijk, dat de genade des geloofs veel zich in Christus, op Zijn schoot liggende verlustigt en vermaakt met innige blijdschap en verheuging: hetwelk de aard van het geloof is, zich in de Verbonds-God te verheugen en te verblijden, schoon er geen vruchten aan de wijnstok gevonden worden, Hab. 3: 17.

3. Nog een andere benaming des geloofs is het, dat het een

DRINKEN

genoemd wordt: *Die Mijn vlees eet en Mijn bloed drinkt*, Joh. 6: 54. Hetwelk wel het ware geloof voorhoudt in de dadelijk toepassende en aannemende daad deszelfs, Christus Jezus dadelijk gebruikende als zijn hemelse drank, tot laving van de dorst van zijn amechtige en dorstende ziel; maar overmits wij bij eten dezelfde zaken zouden moeten hebben, gaan wij dit voorbij, om hetzelfde niet tweemaal te moeten herhalen.

Ondertussen als een gevolg van dat drinken aanmerkende, dat soms het geloof genoemd wordt een drink en tot dronkens zijn toe. *Zij worden dronken uit de beken Uwer wellusten*, Psalm 36: 9. *Word dronken, o liefste!* Hoogl. 5: 1. Hetwelk moet opgevat worden in een geestelijke en betamelijke zin, te kennen gevende een meer dan gemene genieting des geloofs, zoals God Zijn kinderen niet met eigenlijke wijn onthaalt, maar met Zijn liefde, die, als zij in het hart wordt uitgestort, veroorzaakt op een geestelijke wijze hetgeen wijn, tot dronkens worden toe ingenomen, veroorzaakt. En wilt u enige zaken of eigenschappen van deze geestelijke dronkenschap door het geloof weten, let met mij op de volgende:

1. Het hart wordt warm. O! die liefde, in het hart uitgestort, ontdooit en verwarmt de ziel van een oprechte zodanig, dat veel wateren dezelve niet zullen kunnen noch mogen uitblussen; al wat te voren stijf en lam was, *is nu als de pen eens vaardigen schrijvers*, Psalm 45: 2.
2. De ziel bespeurt vreugde en verkwikking, zo zacht, zo strelend en liefelijk, dat zij geen woorden hebben om het uit te drukken. De liefde Gods, in het hart uitgestort, gaat alle verstand te boven.
3. De voorgaande armoede, naarheden, duisternis en aanvechtingen worden vergeten, zij verdwijnen, en de ziel door liefdesondervindingen vergeet haar verdriet; zij zegt nu: *er is maar één ogenblik in Zijn toorn, maar een leven in Zijn goedgunstigheid*.
4. De tong wordt los. O! dan, in deze geestelijke dronkenschap, zingt de ziel des Heeren lof, roemt Hem en roept uit: *Maak de Heere met mij groot, want Hij heeft aan mijn ziel welgedaan*.
5. De mens is nu spraakzamer dan ooit. De tong, die wegens droefheid aan het gehemelte kleefde, is nu heftig in het spreken van Gods wegen en handelingen; zondaren uitlokkende, opdat zij de vreze des Heeren leren zouden niet alleen, maar alles vertellende aan de ware vromen, wat God aan zijn ziel gedaan heeft. Hij zegt nu: *Mijn hart geeft een goede rede op; ik zeg mijn gedichten uit van een Koning, die schoner is dan de mensen-kinderen*, Psalm 45: 2, 3.
6. De verborgen geheimen en zaken, die zij anders nooit zouden durven openbaren of bekendmaken, worden nu uitgehaald: zij verbergen niets voor de Heere, maar zij vertellen al hun wegen. Psalm 119, *als zij in dit zalig eenzaam met God zijn gemeenzaam*.
7. Hoe meer zij genieten en drinken uit de beken van Gods wellusten, hoe meer zij ook willen drinken, totdat zij in dit wijnhuis moeten zeggen: *Ondersteunt mij met de flessen, en versterkt mij met de appels, want ik ben krank van liefde*, Hoogl. 2: 5.
8. Eindelijk, het maakt onverschrokken en zonder vrees, manmoedig als een jonge leeuw, om de dapperste vijanden onder de ogen te zien. De liefde drijft de vreze uit; daarom, *schoon David zou gaan door de vallei der schaduw des doods, hij zou niet vrezen*, Psalm 23: 4.

Nu gaan wij over tot de letter E alwaar wij thans alleen van het zaligmakende geloof spreken zullen onder de kundigheid van

ETEN

Vooraf hebben wij aan te merken:

- A. Dat het dierbare geloof meermalen onder deze benaming in Gods Woord voorkomt. Psalm 22: 27, *De zachtmoedigen zullen eten*. Jes. 55: 1, *O, alle gij dorstigen! komt tot de wateren, en gij, die geen geld hebt, komt, koopt en eet!* Joh. 6: 53, *Voorwaar, voorwaar zeg ik ulieden, tenzij gij het vlees des Zoons des mensen eet, en Zijn bloed drinkt, zo hebt gij geen leven in u zelf*.
- B. Er is aan te merken, dat deze benaming het geloof voorstelt in een hogere trap, dan hongeren en dorsten; nochtans dat is het wonderbare van het geloof, dat er in hongeren enig eten is, en daar de honger waar is, zal de ziel gewisselijk het goede eten en verzadigd worden.

Wat dit eten zelf betreft, zullen wij uw christelijke aandacht aanwijzen: Wat het te kennen zal geven. Het veronderstelt:

a. Dat er een gepaste en bekwame spijs voor de ziel in het geestelijke is; en het is zo, Christus zelf is de spijs: *Mijn vlees is waarlijk spijs*, Joh. 6: 55. Hij is in alle opzichten voor de ellendige zondaar. zo gepast, dat hij uit aanmerking van Zijn gepastheid moet uitroepen met de bruid: *Al wat aan Hem is, is gans begeerlijk*, Hoogl. 5: 16. Dat kan uw aandacht uitbreiden.

b. Dat er honger is naar de spijs, om, was het mogelijk, een kruimel van dit ware brood deelachtig te worden, opdat de ziel niet vergaan zou wegens geestelijk gebrek. Het zal de volgende zaken te kennen geven:

- (1) Dat de ziel nauwkeurig van alle kanten de geestelijke spijs beziet, die voor ellendigen opgedist wordt in deze overvloedige maaltijd, waartoe zij gelokt en genodigd wordt. Het geloof wordt meermalen een zien genoemd, Psalm 34 : 6, *Zij hebben op Hem gezien, ja, Hem als een waterstroom aangelopen, en hun aangezichten zijn niet schaamrood geworden.*
- (2) Het zal zeggen en te kennen geven de zielsaandoening, waarmede de geestelijke gast aangedaan is over het overvloedige en volop, dat hem voorgesteld wordt; ziet het in de bruid: *Terwijl de Koning aan Zijn ronde tafel is, geeft mijn nardus zijn reuk*, Hoogl. 1: 12. Alles is nu werkzaam, geloof, hoop en liefde, en de ziel, zittende onder de schaduw van de geestelijke appelboom, vindt daar groot vermaak, Hoogl. 2: 3.
- (3) Het zal zeggen, dat de ziel met de uiterste ootmoedigheid en dankbaarheid aanneemt, hetgeen haar tot voedsel van het geestelijk leven gegeven wordt: *Die wil, die kome, en neme van de wateren des levens om niet*, Openb. 22: 17.
- (4) Dat de ziel op een geestelijke wijze dat nuttigt; dit geschiedt door een bijzonder toepassen aan zichzelf, hetwelk de ziel is van het geloof, en leven en kracht medebrengt, evenals kauwen en inslikken van voedsel doet. Dit nu zo gebruikende, zegt de gelovige eter met de bruid, *dat het zijn gehemelte zoet is*: en geen wonder, want als Jezus, het ware zielenvoedsel, gebruikt wordt, wordt het hart verkwikt, de krachten hersteld, zij wordt bemoedigd, in dier mate, dat zij wandelen kunnen meer dan veertig dagen in Zijn kracht, zonder moede of mat te worden.

Over dit eten merken wij aan:

- a. Dat, ofschoon geloof een eten is, de ziel lang kan hongeren, eer zij tot dit bewust en verzekerd eten komt; maar die waarlijk hongert, zal verzadigd worden, Matth. 5 : 6.
- b. Dat de smakelijke aandoeningen het eten niet uitmaken, gelijk enige eerstbeginnende menen; men kan soms eten zonder veel smaak; schoon ik moet bekennen, dat het geestelijk leven dan niet wel gesteld is. O, mocht elk naar dit eten staan, opdat het hart met genade versterkt worde, en niet door spijs en drank.

Onder deze letter F is ons geen geloofsbenaming voorgekomen.

Ik ga dan over tot de volgende letter G, waar wij deze en gene zeer zoete geloofsbenamingen vinden zullen. Dus komt ons het zaligmakende geloof voor onder de uitdrukking

GEVEN

Welk geven tot meer dan één zaak betrekkelijk wordt gemaakt. Wij zullen alles onderzoeken aan elkander.

Het is een Geven van zijn hart.

Mijn zoon geef Mij uw hart, Spreuk. 23: 26.

A. Hier horen wij melding maken van het hart, dat is hetgeen hetwelk het geloof geeft aan God, als de God des Verbonds: dat is ook hetgeen, dat de oneindige Majesteit eist van de mens, *geen offeranden en brandofferen, maar een gebroken hart, en een verslagen geest*: daarom vernedert zich hier de grote God, die een ontoegankelijk licht bewoont, en bij Wie geen duisternis is, om van Zijn schepselen te zoeken als een gave, hetgeen Hem met recht toekomt: *'Mijn zoon! geef Mij uw hart.'* O wonder aller wonderen! *Staat hierover verbaasd gij hemelen en wordt beschaamd en schaamrood alle gij inwoners der aarde.*

En zegt en antwoordt op zulk een Goddelijke eis: *Zie, tot U komen wij, o Koning der heerlijkheid! Geheel ons hart en persoon geven wij U, opdat het U tot een eigendom zijn mag tot in alle eeuwigheid.*

Door *het hart* dan hebben wij hier te verstaan niet de vlezen klomp, welke wel een voornaam deel van de mens is. o, nee! maar de ziel met al haar vermogens, bewegingen en krachten. Daarom vinden wij, dat wij met het hart geloven tot rechtvaardigheid. Rom. 10: 10, en dat de kerk Gods met haar ziel begeerde in de nacht, en dat zij Hem met het hart, dat in het binnenste van haar was, vroeg zocht, Jes. 26 : 9.

Wat dit geven nu van het hart, als het eigen werk des geloofs betreft, zullen wij aantonen waarin het geven van het hart gelegen is.

a. Dat dan zal te kennen geven, dat het onderwerp, waarin het geloof als de oorsprong van alle werkzaamheid is, zijn hart voor Jezus, die lang heeft staan kloppen aan de deur, openzet, opstaat uit een bed van zorgeloosheid, en een graf des diepen slaaps om voor Christus de ziel open te zetten, Hoogl. 5 : 2, Openb. 3 : 20.

b. Het zegt een gewilligheid, om Christus niet alleen aan te nemen voor een Zaligmaker, maar ook zonderling voor een Koning, om daar zijn troon op te richten, de scepter van zijn gebed te zwaaien, en al de lusten ten onder te brengen en te verpletteren als een pottenbakkersvat. Andere heren hebben over ons geheerst, maar wij zullen voortaan bij de naam van de God Jakobs genoemd worden.

c. Het zegt zijn gedachten aan de Heere te geven: het hart wordt dikwerf voor de gedachten in des Heeren Woord gesteld. Elisa zegt daarom tot zijn geldzuchtige knecht Gehazi: *Ging mijn hart niet met u*; dat is mijn gedachten. Zodat Christus mag worden het eerste Voorwerp des morgens en het laatste des avonds, waarmee de ziel zich bezighoudt, Psalm 139 : 17, *Hoe kostelijk zijn mij Uw gedachten, o God!*

d. Het zegt een geven van al zijn genegenheden en liefde aan de Heere, om alles te achten in vergelijking van Hem smakeloos, als het wit van een dooier [een ei]. O

gelukkige die in waarheid zeggen kan: *Wien heb ik nevens U in de hemel, nevens U lust mij ook niets op de aarde!*

e. Het zal eindelijk zeggen, dat men een onberouwelijke keus van Christus doet, boven alles, *om in leven en sterven Zijn eigendom te zijn*, zich zo aan God overgevend en opdragend, opdat er nooit een scheiding komen mag.

B. Maar laat ons, om klaarder achter dit werk met onze gedachten te komen, op enige hoedanigheden en eigenschappen van hetzelfde letten.

- (1) Het geloof geeft het gehele hart aan God, als de God des Verbonds. *De ziel weet, dat de eis is, God lief te hebben met haar gehele hart en haar gehele ziel en haar geheel verstand*; daarom willen zij het allerminste niet uitzonderen, geen deel aan God geven, en het andere aan de wereld, want God en de Mammon kunnen niet gelijk gediend worden; geen deel aan Jezus om daarin te komen, en een deel aan een geliefde zonde; maar de taal is: *henen uit!* ja, indien zij maar naar de ongerechtigheid zouden omzien, om daarin enig vermaak te scheppen, en niet een gewillige afstand van alles doen, God zou hen niet horen. Alles wat op het altaar moest opgeofferd worden, behoefde juist niet het kostelijkste te zijn, maar elke gave, hoe gering ze was, werd aangenomen, als zij maar volkomen was. Daarom *de dubbelhartige en de man des bedrogs zijn beide de Heere een gruwel*. Derhalve, als de kerk God wil zoeken, het zal met haar ziel en met de geest in het binnenste van haar zijn, dat zij het doen wil. O, het geloof geeft het gehele hart aan de God des Verbonds.
- (2) Het geloof geeft het hart aan de Verbonds-God met de uiterste vrijwilligheid; het is dan geen gedwongen werk, zodat de ziel het tegen zin en wil doet, maar het is gewillig; daarom zal de ziel, naar luid van Psalm 110, *zeer bereidwillig zijn op de dag van Gods heirkrachten*; zij komen dan met het hart in de hand, en roepen: *O God, neem mijn hart zoals het is, beter kan ik het niet maken, neem het dan maar aan*.
- (3) Het geloof geeft de Verbonds-God zijn hart op een zeer hartelijke wijze; de gehele mens is er bij: het is met de uiterste zielsaandoening dat zij het geven, hetwelk te kennen gegeven wordt in al de plaatsen, waarin gezegd wordt, dat men met het hart gelooft, Rom. 10: 10.
- (4) Het geloof geeft zijn hart aan de Verbonds-God met de uiterste blijdschap: zij zien, dat zo lang zij hun hart zelf houden, dat het in duizenden gevaren is: maar o, als God het nemen wil, als een gering geschenk, gunnen zij het Hem zo gaarne, zij zijn zo blij en gerust, dat het in Zijn hand, in Zijn bewaring is, dat noch tong noch pen het uitdrukken kan. Daarom lezen wij, dat, als zij het hart geven, het genoemd wordt een dag van ondertrouw, om de blijdschap uit te drukken, Hos. 2: 18, 19. *Ja, dat zij dan meer vrolijkheid hebben, dan de goddelozen, wanneer derzelve koren en most vermenigvuldigd wordt*.
- (5) Het geloof geeft het hart in alle oprechtheid, trouwe waarheid en ongeveinsheid. O, zij schrikken voor onoprecht handelen in dat verbond, voor bedrog van zichzelf, dat zij zich zouden inbeelden hun hart gegeven te hebben, als het zo niet was, daarom roept de ziel uit: *o God, maak dat mijn werk, volgens Uw Goddelijke belofte, in der waarheid zijn mag*. Dit is een eigenschap van een oprechte, en van een oprecht geven van het hart, dat zij altijd achterdochtig zijn over hun geven van het hart, kunnen nooit tot hun voldoening het oprecht genoeg geven, herhalen derhalve deze daad des geloofs duizendmaal, opdat het oprecht zijn mag, en als zij

het doen tot God, keren zij wederom in gebeden, zeggende: *Onderzoek mij, o God, en beproef mij, en zie of er nog een schadelijke weg bij mij is.*

- (6) Het is een geven, dat onberouwelijk is, zij hebben nooit berouw van hetgeen zij gedaan hebben, zij wensen niet, dat zij het niet hadden gegeven. O nee! de ogen dergenen, die gezien hebben, zullen nooit terugzien: de enige wens van hun ziel is, dat hun hart zo in Gods hand mag blijven, dat het nooit wederom naar hen toe mocht rollen; maar dit geschiedt zo dikwijls, en het is hun tot droefheid, en zet hen tot een nieuw overgeven van hun hart wederom aan, om tot de Heere te roepen met de Psalmist: *Verenig mijn hart tot de vreze van Uw naam.*

C. Vraagt nu iemand ten derde, waartoe zij het hart zo aan God geven? Ik zal het u zeggen, mijn aandachtigen, en uit hetgeen gezegd zal worden, zult u het kunnen billijken.

a. Zij geven hun hart aan Jezus, opdat het Zijn eigendom mag worden. Zij zien, dat zij van nature het eigendom zijn van de satan; maar daarin is geen leven of troost, noch in leven noch in sterven; derhalve opdat zij Christus' eigendom zouden zijn, zo geven zij zich aan Hem over; en dat is waarlijk een schone reden.

b. Zij geven het aan Jezus over, opdat Hij door Zijn Geest daar wonen en huisvesten mag; Hij is Koning over Sion, Hij moet ook Koning over hen zijn.

c. Opdat Hij het hart zuivere. Zij werken, dat hun ziel is als een kooi van onreine vogels, vol van alle boosheid en verdorvenheid; derhalve moet Jezus die reinigen, alles uitdrijvende, gelijk Hij eens de tempel van de duivenverkopers en de banken van de wisselaars zuiverde.

d. Opdat Jezus daar als Koning heerse, en Zijn vijanden ten onder brenge. O, de ziel geeft daarom haar hart aan Jezus, opdat alles onder Zijn gebied en heerschappij zijn mag tot in eeuwigheid. Andere koningen hebben over ons geheerst, maar wij zullen voortaan bij de naam des Gods Jakobs genoemd worden.

E. Maar opdat Gods kinderen niet neerslachtig mogen zijn over het een of het ander, zullen wij enige toevalligheden van dit geven van zijn hart met uw aandacht aanmerken.

a. Dit is aan te merken, dat sommige van de gelovigen ondervonden hebben, dat alles, om zo te spreken, in een ogenblik toeging zonder veel en herhaalde beschouwingen van hun staat, en van hun zijn buiten God, kinderen des toorns en lijfeigenen van de satan, maar als zij er zich toe kwamen te zetten, dat er zo veel Goddelijk en geestelijk licht in hun ziel is opgegaan, dat zij ten eerste hart en ziel aan God hebben gegeven. Zulks vind ik in Zacheüs, die klom in een boom, maar ten eerste zegt Christus tot hem: *Heden is deze huize zaligheid geschied*; zodat het schijnt, dat er maar één punt des tijds tussenbeide geweest is, waarin hij gewisselijk in alle bedaardheid alles niet kon nagaan; ondertussen bleek zijn oprechtheid in de gulle liefde tot Jezus, en zucht voor rechtvaardigheid; zijnde een tollenaar, had hij een misslag gehad, hij zou het nu vergoeden. Derhalve laat geen der vromen ooit geschud worden, dat hij dit en dat niet gezien heeft, dat anderen zagen; daarin bestaat het werk niet, maar in overgeven; en zijn zij door Gods goedheid daartoe gebracht zonder al de wettische woelingen, des te meer hebben zij reden om Gods zachte handeling te roemen.

b. Dit is aan te merken, omtrent het geven van het hart, dat er velen zijn, die lang in wettische werkingen en naarheden gehouden worden, eer zij hun hart kunnen overgeven; die als Paulus bezwijken, en wegens hun wanhopende toestand als dood ter aarde neervallen. Dit is Gods weg wel met zeer velen, en zij hebben de voorgaanden niet verdacht te houden, omdat die het niet zo ondervonden hebben; maar denken, dat zij weerbarstiger dan die waren; zij hebben ook hun toestand niet verdacht te houden, omdat zij zo zacht niet zijn behandeld geworden, gelijk het soms gebeurt; want, met eerbied gesproken, God kan het wegens onze verdorvenheid nooit van pas maken; maar wij hebben God te loven, dat Hij hen op het allerbitterste heeft willen behandelen, doordat Hij hen wilde noodzaken tot hun beste.

c. Moeten wij nu hierin aanmerken, dat de ziel dikwerf haar hart in waarheid en oprechtheid kan overgeven aan de Heere; maar God geeft van Zijn kant het niet aan de ziel te zien, dat Hij haar gave aanneemt, maar laat haar lang werkzaam zijn zonder Zich te ontdekken en te openbaren, schoon Hij een innig genoeg in haar werk heeft. David, o, hij had liefde voor Absalom, maar liet het niet aan Absalom blijken; anderen die hem kenden, konden het nagaan; hij laat Absalom naar Jeruzalem wederkeren, zijn hart was vol liefde, maar hij liet Absalom zijn aangezicht niet zien. Zo kan God lang handelen, en wij hebben niet uit deze handeling enig besluit te trekken, maar op ons werk acht te geven, en te zien of het welmenend en oprecht is, dan kunnen wij verzekerd zijn dat het Gode aangenaam is.

d. Is aan te merken, dat enige Christenen, als zij van het hart aan God over te geven spreken, van zonderlinge aandoeningen en hartstochtelijke aandoeningen weten te spreken; hetgeen op zichzelf goed is, maar het moet geen regel voor anderen zijn. De een is van gesteldheid meer hartstochtelijk dan de ander, de een kan ten zeerste geraakt worden en in tranen weg druipen, daar een ander dat niet ondervindt. Wij hebben maar te letten, hoe wij gesteld zijn, want tegen de gesteldheid van de natuur werkt God zeer zeldzaam.

e. Er zijn anderen, die het hart geven, maar het is meer uit overreding, het is meer met bedaardheid der ziel; deze hebben niet, als zij het maar doen, te twijfelen; want de aandoening maakt het werk niet vaster en waarachtiger; o neen, het komt maar op de opdracht en de gave der ziel aan. Die Jezus in oprechtheid aanziet, die geeft ook zijn hart aan Hem waarlijk over.

f. Er is ook aan te merken, dat velen op dat geven van het hart zulke verwijderingen en vervrolijkning en vrede vinden, dat het niet uit te spreken is; dat is wel dierbaar, maar zulk een wederomstuitende daad moeten wij van het geloof zelf onderscheiden, want dat is een vruchtgevolg des geloofs. De ziel zou het ware geloof kunnen oefenen, en dat niet ondervinden, gelijk blijkt uit Jes. 50, *Die in duisternis wandelt, en geen licht ziet*. Ondertussen zien wij het er gaarne bij, en geloven, dat de ziel zeldzaam tot vastigheid zonder dat komen kan, immers elke oprechte is er op gezet, en staat er naar.

g. Er is eindelijk aan te merken, dat de een wel, wanneer hij zijn hart overgeeft, meer vruchten van heiligmaking vindt dan de ander, en langer voor zonde bewaard wordt dan de ander, hetgeen een op rechte dikwijls aan zijn staat doet twijfelen, omdat hij zo schielijk in de zonde valt. Maar dit is aan te merken, dat de vruchtgevolgen van het geloof even lang blijven als het geloof werkt, gelijk met het licht, dat is zolang de zon

schijnt; derhalve kan het geloof zeer werkzaam zijn in het ene ogenblik, maar terstond ophouden in zijn werking, en dan houden de vruchtgevolgen op. Petrus op de berg had het geloof, terstond mist hij het in zijn werkzaamheid, daarom zei Christus tot hem: „*Ga achter Mij, satanas!*”

2. Wij vinden ten tweede, dat het geloof is een

GEVEN VAN DE HAND AAN DE HEERE

Geeft de Heere de hand, 2 Kron. 30: 8. Hiertoe wekt Hiskia die Godvruchtige koning gans Israël op, door zijn boden en zijn zeer Godvruchtige brieven, zeggende niet alleen: *Bekeert u!* in vers 7, maar ook, dat zij Gode de hand zouden geven: *Geeft de Heere de hand.*

a. Noodzakelijk moeten wij met uw aandacht tot verstand van deze zaak op de zinspeling letten. Wij vinden dat het in aloude tijden het gebruik is geweest, dat men enige werkzaamheid met de handen in de godsdienst oefende. Daarom spreekt Job van een plechtigheid in zijn tijd al gebruikelijk in de afgodendienst van de zon en maan, dat zij de handen kusten, Job 31: 27. En David wilde tot betuiging van zijn onschuld zijn handen in onschuld wassen en dus rondom Gods altaar gaan. Bij de ouden vinden wij, dat zijn hand te geven aan iemand het geloof, trouw, liefde en standvastigheid uitdrukte, gelijk *Cicero* en anderen aanmerken. Maar ook was het een teken, dat men de voorgaande vijandschap kwam af te leggen, met een voornemen om in een vast en onverbreekbare vriendschap te leven. Het een en het ander zal in deze werkzaamheid des geloofs zijn.

Derhalve ga ik over tot de zaak zelf.

1. Dit *geven van zijn hand aan de Heere* zegt, dat er een staat van afkerigheid was, waarin de ziel met de Heere leefde. O ja, zo is een mens zolang hij in zijn natuurstaat is: hij kan zich wel inbeelden, dat hij de Heere liefheeft; maar het is maar alleen inbeelding, welke tegen het Woord strijdt, Rom. 8: 7, *Het bedenken des vleses is vijandschap tegen God.* En de bevinding leert elk een, die tot geloofswerkzaamheid gebracht wordt, dat zijn hart de boosheid zelf is, en geneigd om God en zijn naaste te haten.
2. Het zegt, dat de ziel dadelijk haar vijandschap en dwaasheid ziet, als zulk een onbetamelijke en Godonterende zaak, welke gewisselijk tot haar eigen verderf zal keren, en worden als een kanker om de ziel te verteren en te niet te brengen. Komt zulk een zien niet, nooit zal de vriendschap tussen God en de ziel getroffen worden, zijnde het Gods einde onder anderen in het werk der genade, om Zijn Woord te bevestigen door de ondervinding van allen, die Hij tot Zijn gemeenschap brengt; maar hoe zal dat kunnen teweeggebracht worden? Niet slechts, dat zij de geopenbaarde waarheden toestemmen, maar dat die uit een overtuigende overreding van hun hart toestemmen.
3. Het zegt, dat hun harten door onweerstandelijke en zielbuigende en hartvermurwende genade ingenomen en handelbaar, en zodanig overwonnen worden, dat zij deze hun vijandschap afleggen, hetwelk in bijzonder te kennen gegeven wordt van de Joden en Heidenen in het laatste der dagen, als Christus Zijn koninkrijk met luister zal oprichten, Jes. 11: 6, maar ook in het algemeen is het waar door al de tijden van de kerk henen: *Zij zullen de zwaarden tot spaden*

slaan; de leeuw zal met het lam verkeren, en de luipaard met de geitebok, en een klein jonkske zal ze drijven.

4. Het zal zeggen een ongeveinsde en hartelijke lust in de ziel tot de vrede en verzoening met de God der genade; zodat de ziel zich niet huichelachtig gedraagt, zich in het verbond gedragende met het oude vleselijk Israël, *tot God naderende met de mond en lippen, maar met het gehele hart*: gelijk wij onlangs gezien hebben, sprekende van het geven van het hart.
5. Het zegt ook, zijn hand dadelijk uit te steken: gelijk wij vinden van Tyrus, dat zij haar handen zal uitbreiden; en van David in Psalm 143: *Ik breide mijn handen uit tot U; mijn hart is als een dorstig land voor U. Sela.*
6. Het zegt niet slechts zulk een uitbreiden van de hand, maar een blijven, totdat zij vinden, dat God Zijn hand tot hen wendt, gelijk Hij belooft, Zijn hand tot de kleinen te wenden, Zach. 13: 7. O, die op de werkzaamheid van dat uitsteken van de hand aan hun kant gerust kunnen neerzitten, en niet uitzien naar Gods toenadering, die hebben te geloven, dat hun werk niet van de rechte soort is, maar louter inbeelding en bedrog.
7. Het zegt ook een verbinden van zich aan de Heere, om de vrede te houden, en door Zijn kracht te bewaren, en in alle opzichte te doen, wat Hij gebiedt, en te laten, wat Hij verbiedt. Hiertoe, om zich elkander te verbinden, gaven de ouden elkaar de hand. En de eigen lust en het werk van het geloof is, de liefde tot een oprechte en tedere en standvastige gehoorzaamheid op te wekken. Daarom vind ik, *dat het hart door het geloof gereinigd wordt*, Hand. 15:2. Ja allen, die in het verbond overgaan, God de hand gevende, gaan even daarom in het verbond over, om Zijn inzettingen zeer te bewaren.

Onder deze letter G. wordt het geloof ook genoemd een

GEWENNEN

Job 22: 21, *Gewen u toch aan Hem, en heb vrede.*

Over deze plaats hebben wij wel voor deze gesproken, en uw aandacht, als het ware, een kort begrip van de praktische Godgeleerdheid gegeven, niet slechts die dingen noemende, maar telkens in het bijzonder aantoonende, hoe de ziel zich gemeenzaam met God in die stukken moet maken. Van welke zaken wij nu niet spreken zullen; maar alleen naar het oogmerk, de eigen aard van het geloof in deze en gene werkzaamheden voorhouden.

Ondertussen moet ik uw aandacht te binnen brengen, dat het grondwoord *Sakan*, zonderling nadrukkelijk is van betekenis; gelijk de heer *Coccejus* aanmerkt, dat het betekent een wagen op een zaak of persoon; of anders een **hazarder**, d.i. proeven te nemen van de krachten der zaken, of hoedanigheid van personen, en die goed en deugdzaam bevonden hebbend, gewend men dan daaraan, zodat men ermee *gemeenzaam wordt*, hetgeen, als de tweede betekenis van het woord, zeer zoetelijk het geloof te kennen geeft.

De zaak dan zelf betreffende. Wanneer het geloof *een gewennen, een gemeenzaam keren van zich tot Jehovah* genoemd wordt, zal dit vooronderstellen:

- a. Dat de Heere de Jehovah, als de God des eenzijdigen verbonds, alles willende schenken en geven uit louter niet, als een gave, niet zeer bekend is.

- Het is wel waar, dat er enige kennis van God door Zijn eigen vinger in het hart in ingeschreven, hetwelk Paulus noemt het kennelijke Gods, Rom. 1: 19, enz., waaruit een mens in de natuurstaat kan hebben niet alleen, maar inderdaad heeft enige beschuldigende of ontschuldigende gedachten. Waarbij komt, dat men van het Evangelie, wonderbaar door redeneerkracht en het verbeelden der vermogens kan toenemen, en eigenaardige bevattingen der zaken hebben. Welke kennis enkel duisternis, enkel onkunde is; niet een kennis van God, maar van eigen denkbeelden en bevattingen, en wordt derhalve duisternis zelf, Eféze 5: 8, genoemd; hetwelk Christus mede aan de Joden te kennen gaf, wanneer zij vroegen: *zijn wij ook blind?*
- Er is ook wel een algemene kennis Gods door de Wet, waarin Hij waarlijk met angst, smart en benauwdheid gekend wordt, als de waarachtige en heilige God, Die noodwendig de zonde straffen moet, opdat Hij de zondaar niet zou gelijk zijn, in Psalm 50.
- Er is ook nog een kennis door veel verlichting van de Persoon des Middelaars, en van God in Hem, volgens Hebr. 6, welke schriftplaats ieders ernstige opmerking dubbel waardig is, opdat hij zijn ziel in zulk een hoognodig stuk, als haar eeuwig belang is, niet zou misleiden.

Laat ons als in het voorbijgaan de zaken inzien:

- (1) Deze hadden verlichting; hun verstand en oordeel waren met een licht bestraald, hetwelk zij van nature niet hadden, en was derhalve in hun ziel opgegaan, omtrent de Evangelische zaken, waarheden, verborgenheden, en zonderling, omtrent Christus, en de eerste beginselen van geloof en bekering; zoals uit het voorgaande blijkt, dat is verlichting in de taal des Geestes. Alles wat openbaar maakt is licht, hetwelk Bileam had in een wonderbare trap, Num. 24 : 15, *Toen hief hij zijn spreuk op, en zeide: Bileam, de zoon Beors, spreekt, en die man, wie de ogen geopend zijn, spreekt; de hoorder der redenen Gods spreekt; en die de wetenschap des Allerhoogsten weet, die het gezicht des Almachtigen ziet, die verrukt wordt, en wie de ogen ontdekt worden.*
- (2) Deze hadden de hemelse gaven gesmaakt, welke zijn: vrede, vreugde, troost en blijdschap; en het smaken zal derzelver aangenaamheid en zielstrelendheid te kennen geven. Gelijk dus ook de tijdgelovigen in de gelijkenis van de zaaier beschreven worden.
- (3) Zij waren ook des H. Geestes deelachtig; dat is, zij hadden deel aan Zijn werking, Hij was in hen, overtuigende van zonde, gerechtigheid en oordeel.
- (4) *Zij hadden gesmaakt het goede Woord Gods, hetwelk is het Evangelie*, in tegenstelling van de Wet, welke is een woord der verdoemenis, en de krachten der toekomstige eeuw; dat kan zo opgevat worden, dat het hen krachtig naar de toekomstige eeuw deed verlangen.

Ziedaar kennis en ondervinding te samen gepaard, waardoor deze duizenden te boven gingen, nochtans mis, nochtans niet genoegzaam tot zaligheid; daarom konden zij afvallen.

Ik zal het eens daarbij laten staan blijven, opdat het een spiegel voor huichelaars en nabijkomenden zijn mag: twee woorden maar bijvoegende, en, als iemand verlegen dan is, zal ik in de samensprekingen, er wat bijvoegen tot opheldering.

- A. Dat een ziel soms Jezus Christus zeer van nabij kan zien, en veel heerlijkheid in Hem, waardoor zij als doden neervallen; maar zij doen niets omtrent die Christus; zij zien maar, en verwonderen zich in het gezicht, en stellen dat tot een grond van

vastmaking van hun staat. Maar daar ware genade is, deze zien niets of zij grijpen het terstond aan, trekken het naar zich toe; en dit is het rechte, want de huichelaars zullen Jezus nog heerlijker zien, dan zij Hem nu ooit gezien hebben in de dag des oordeels, doch zullen nochtans door dat zien niet zalig worden. Die dit recht vat, heeft een sleutel om de woorden van Paulus te openen, en die zich recht te binnen brengt het onderscheid, waarvan ik onlangs breder gesproken heb, tussen het aannemen van Christus' Persoon of Zijn gaven, behoeft niet over al het gezegde zeer geslingerd te worden.

- B. Dat dezen altoos afvallen, dat is, niet tot grove zondige daden; want een waar gelovige kan zelfs in alle zonden vallen, - uitgezonderd de zonde tegen de Heilige Geest, - en kan de een langer, de ander korter er in blijven liggen, gelijk David ook bijna een jaar op zijn minst deed. Maar dezen vallen zo af, dat zij er lust in hebben, dat zij de vorige weg lasteren en een heimelijke haat hebben tegen al de ware vromen, of het moesten zulken zijn, die hen beschermen, en helpen in ongelegenheden. En God is hierin rechtvaardig, dat Hij zulks doet, opdat Hij toont de valsheid van zulken, daar Hij toelaat, dat burgerlijken in zulke zonden niet vallen, dezen wil Hij het masker afnemen. O, verwondert u daarom niet, als zulken vallen, want ik vind het altoos in Gods Woord, dat nabijkomenden afvallen in dit leven, daarentegen een oprechte, niettegenstaande zijn struikelingen, getrouw blijft tot in de dood.

Ondertussen om tot onze zaak weder te keren. Waar het geloof in het hart komt, daar komt terstond overreding in de ziel van haar diepe en onbeschrijfelijke onkunde van God, zodat zij uitroepen: *dat zij onvernuftig zijn, en geen mensenverstand hebben*; ja met Asaf, *dat zij zijn als een groot beest voor de Heere*, hebbende *ogenzelf nodig voor hun blinde ogen, opdat zij ziende mogen worden*, Openb. 3: 18, en daarom is dat onder de heerlijke werken van de Messias, dat Hij licht uit en in de duisternis doet opgaan.

b. Het gewinnen aan de Heere vooronderstelt, dat zij zich aan Hem gewinnen, en dus vrijer met Hem omgaan, dat er geen kleine vrees in de ziel is, wegens het nagaan van Zijn hoogheid en hun eigen laagheid; want het geloof geeft altoos hoge en verheven gedachten van God, als de VerbondsGod, maar zeer lage gedachten van zichzelf; zo was het met David, is dit naar de manier der mensen. *O Heere, Heere! Ik heb, zegt Job, van U gehoord, met het horen des oors, maar nu zie ik U met mijn ogen; daarom verfoei ik mij in stof en as*. De arme tollenaar stond derhalve wegens vrees voor Gods hoogheid van verre, en hij riep uit: *o God, wees mij, een verdoemelijke zondaar, genadig!* En de vrouw, die de vloed van bloed had, raakte Hem steelswijze derhalve maar aan. Ofschoon vrijmoedigheid, wanneer die op een goede grond steunt, zeer kostelijk is; nochtans de kleinhartigheid, bevreesdheid, en deemoedigheid is liefelijk in een eerstbeginnende, en in een Christen, die uit gebreken begint op te staan, zijnde een gewis en waarachtig teken van zijn welmenendheid en oprechtheid.

c. Het gewinnen aan de Heere wil zeggen, dat zij overreed worden, dat zij mogen komen, om in Zijn vriendschap, door gewinnen van zich aan Hem, vrede te hebben. Tot Bartimeüs wordt gezegd: *Wees goedsmoeds, de Heere roept u*. Ja recht zo, de knechten van God moeten de hand toesteken met woord en daad, om zulk een ziel als een koningsdochter tot de Koning te brengen. Hij zond uit Zijn knechten bij de wegen en bij de heggen, om deze en gene, armen, blinden en kreupelen te dwingen, om in te komen.

Het gewinnen aan de Heere zegt dan:

1. Dat zij zich tot God keren, tot deze grote Majesteit zich begeven. O, wat zonderlinge bewegingen worden er nu bespeurd, als de ziel zich dus begint aan God te gewinnen.

- Wat is er niet een verfoeien en vergeten van al haar oude boelen, en zich schamende, dat zij zich zolang met zulke nietige en zielverderfelijke gezelschappen ophield; andere heren hebben over ons geheerst, maar wij zullen voortaan bij de naam des Gods Jakobs genoemd worden.
- Wat is er een hoogachten van Zijn gunst en vriendschap boven alles; daar is nu niets op aarde zo hoog in haar oog.
- Wat is er een sterke begeerte tot God; het is: Gelijk een hert schreeuwt naar de waterstromen, also dorst mijn ziel naar God, naar de levende God, Psalm 42: 2, 3.
- Wat is er een verlegenheid in het hart, hoe de ziel voor Zijn aangezicht zal verschijnen; zullen zij komen met duizenden van rammen, met tienduizenden van oliebekken, met de vrucht huns buiks voor de zonde hunner ziel? O nee, zij moeten komen: naakt zonder kleed, en ledig zonder geld, wetende dat, die met God gemeenzaam willen zijn door gewinnen, dat zij ondeugenden bij zichzelf moeten zijn; de allerellendigsten in hun eigen ogen zijn de geschiktsten voor Jezus.
- Wat zij zeggen zullen; zij brengen woorden in de mond, maar het is: *Mijn vader is een Amoret en mijn moeder een Hethietische*; ik ben een opstandeling, anders niet dan een dode hond; *o Zone Davids ontferm u mijner, o God, wees mij zondaar genadig*; dus spreekt de arme smekeling.
- Wat is er nu verlegenheid wat zij doen zullen, hoe zij zich gedragen zullen voor Zijn aangezicht; maar tot hun onderrichting staat geschreven, dat hun werk maar aannemen en toestemmen is van alles, wat er gezegd wordt, en zich klein en ootmoedig te gedragen voor de Heere. Hetgeen doet, dat zij door zijn eigen werking in hun ziel in dit gewinnen, zijn hart innemen. *Gij hebt Mij het hart genomen, Mijn zuster, o bruid! met één van uw ogen, met een keten van uw hals. Wend uw ogen van Mij af, zij doen Mij geweld aan*, Hoogl. 4: 9 en 6: 5.
- Dus komt door gewinnen een nauwe en een wederzijdse vriendschap, welke nooit zal verbroken worden, schoon duivel en zonde en boze mensen het zoeken omver te stoten. *Wie zal ons scheiden van de liefde Gods, welke is in Christus Jezus?* Rom. 8: 39.

2. Dit gewinnen en gemeenzaam worden zal te kennen geven een zonderling opmerkende en nauwkeurige werkzaamheid van de ziel over alles wat zij zien, horen, smaken en tasten van het Woord des levens en van de levende God Zelf. Zodat in elk, die zich aan God gewend heeft, een zeer nauw onderscheiden kennis van alles is voor zichzelf, waarbij zij hun eigen werkzaamheden en die van anderen weten kunnen en oordelen, niet onfeilbaar, maar waarschijnlijk, of zij zich recht aan God hebben gewend of niet; ook van hun eigen volgende ondervindingen, om het nabijkomend werk in zichzelf van het ware te onderscheiden.

Wij zeggen, dat er is een zonderlinge nauwkeuriger opmerking; en vraagt iemand waarover? Ik zal het u zeggen, mijn aandachtigen, luistert er maar naar.

In dit gewinnen letten zij nauwkeurig op

a. hetgeen zij zien.

- (1) Zij zien, dat zij van tevoren in geen vriendschap, maar vijandschap met deze God leefden. O ja, God toont hun, *dat zij vreemdelingen waren van het verbond, zonder God en Christus in de wereld*, Efëze 2: 12.

- (2) Zij zien en letten, dat, voordat dit licht in hun ziel opging, zij enkel duisternis waren, schoon zij nog zoveel kennis hadden.
- (3) Zij zien een deur, welke zij moeten ingaan, om met deze God bevredigd te worden, Joh. 10: 9, *Ik ben de deur*. Ja, dat aan deze deur velen stonden, die niet konden ingaan, doordat zij zich niet van eigengerechtigheid wilden ontkleden, en naakt ingaan: *de weg is nauw, die ten leven leidt*; zodat, wanneer zij hun voet op de dorpel kwamen te zetten, alles hun dan ontviel, dat zij met veel hartelijkheid uitriepen: *ik acht alles schade en drek, om in Christus gevonden te worden*; dit blijft in het geheugen, dat er op de deur stond geschreven met gouden letters: *Vrije genade, vrije genade en ontferming!* En dat ook elk er onder kwam te schrijven: AMEN, ik ga in met de strop om de hals.
- (4) Dat zij zagen al de deugden van God, elkander op het liefelijkste ontmoetende en kussende in Christus. als de Borg, door lijden volmaakt, in de weg van de verloren zondaars zaligheid, zodat barmhartigheid en waarheid in deze elkander ontmoet hebben, *en gerechtigheid en vrede elkander gekust hebben*; dit is het aanbiddelijkste, dat, mits de vastigheid van Jehovah's troon is gerechtigheid, voldaan door de oefening van gericht in de Borg, dat nu voor Zijn aangezicht barmhartigheid en waarheid tot de zondaar uitgaan.
- (5) Zij zagen, dat er een almachtige en Goddelijke hand van Jezus Zelf kwam, om hen door die deur in te trekken, Joh. 6 en 8.
- (6) Zij zagen zodanige uitnemende en onbeschrijflijke heerlijkheid in de Middelaar, dat schoon zij engelentongen hadden, zij het niet zouden kunnen beschrijven, maar terstond hun rede sluiten, zeggende: Al wat aan Hem is, is gans begeerlijk. Evenwel blijft het geheugen door dat nauwkeurig opletten van al wat zij gezien hebben in het gewinnen over, dat zij Hem uit duizenden van miljoenen zouden kunnen onderscheiden en zeggen, schoon Hij van verre stond: *Deze is mijn Liefste, ziet Hem, Hij komt!*

b. Zij letten ook nauwkeurig op alles, wat zij horen, niet alleen op het gegalm van engelen hen verblijdend, maar op de genaderijke woorden tot hun ziel gesproken, hoe diep die ingingen, met wat voor verontwaardiging van zichzelf zij aangedaan waren, als God zei: *Ik ben uw God, Ik heb uw zonden uitgedelgd, Ik zal u nooit verlaten, Ik zal u in de hemel brengen*, enz. O, hoe graag hoorden zij alles, en zeiden: *Wilt Gij de God van zulk een dode hond zijn, en wat zal ik meer zeggen, het zij zo! AMEN. Het zij zo!*

c. Zij letten ook op de smaken van hetgeen zij eten. Het was zuur en zoet onder elkander, dat geeft de aangenaamste smaak, het maakt de vruchten voor hun gehemelte zoet, namelijk, de zure smaak over hun zonden, maar er onder vermengd de zoetigheid van vergevende genade. O, dit doet uitroepen: *Nu, ondersteun mij met de flessen, versterk mij met de appelen, want ik ben krank van liefde*; nu ontstaat wat nooit ontstond: een rechte Evangelische droefheid over de zonde, *zodat het hart smelt als was voor het vuur*.

d. Zij letten op hetgeen zij tasten en voelen. Voor deze in bedrog wandelend, namen zij dikwerf een schijn voor de zaak, een Jezus in hun verbeelding voor de ware; maar nu grijpen zij Hem aan in de daad en waarheid, en kunnen zeggen: *ik heb Jezus*

gevonden. Op het een en het ander lettende kunnen zij naderhand zien, of hun gewennen recht is of niet, kunnen ook gemakkelijk onderscheiden en ontdekken de mondchristen.

c. Dit gewennen zal zeggen, dat het geloof zulk een genade is, dat gedurig dezelfde weg uit wil; opnieuw alle dagen zich kerend tot Jezus, om des te meer familiariteit en gemeenzaamheid met Hem te maken. O, ellendig geslacht van mensen, die zich met werk van voor twintig jaar kunnen helpen! Neen! het leven des geloofs is dagelijks opnieuw aan God zich te gewennen, overmits dagelijks vrede alleen daaruit ontstaan moet.

d. Dit gewennen zal zeggen, dat men met beschaamdheid niet meer zo is aangedaan, namelijk, wanneer het geloof werkzaam is om tot Jezus zich in alle verlegenheden en zwarigheden te begeven, en door Hem tot God, als tot zijn eigen Bondsgod en Vader. Jezus alleen is de grond, waarop de vrijmoedigheid van de ziel rust, niet haar gestalte, tranen of gevoel; en deze grond, altijd even genoegzaam zijnde, heeft de ziel door Hem toeleiding om met vrijmoedigheid tot God te gaan, Rom. 5: 2.

e. Dit zegt, dat zij door gewennen ook beginnen staat te maken op Zijn Woord en toezeggingen, omdat zij zo menigmaal geproefd hebben, hoe getrouw Hij is, hoe vast Zijn Woord is, en dat hun ontrouw Zijn getrouwheid niet teniet zal doen.

f. Dit zal zeggen, dat zij terstond kunnen bemerken, als er het allerminste ongenoegen in de Heere tegen hen is; dat kunnen zij uit zijn gedraging zien, overmits zij aan Hem gewend zijn; en daarom keren zij zich wederom tot Hem, zij vallen op hun vlak, zij belijden schulden, en dus wordt alles uit de weg geruimd: *Heb ik gezondigd, wat zal ik U doen, o Mensenhoeder?*

g. Dit zal zeggen, dat zij één hart met God en Christus hebben. O, alles wat Hij wil, willen zij als gelovigen, in wie dit gewennen is; daarom zeggen zij: *Uw wil geschiede! David en Jonathan waren één hart en ziel; de ziel, die de Heere aanhangt, is één geest met Hem, 1 Kor. 6: 17.*

h. Dit zegt ook, dat zij één zaak, één beoging hebben. God nu beoogt Zijn eer in al Zijn werken, en door het gewennen zeggen zij: kunnen wij maar Zijn lof versterken.

*Hij doe ons drijven of zinken,
al wat Hij doet is even goed.* (Lodensteyn)

Zodat zij dit ook voor de wereld en hun mede christenen in gulheid des harten tonen.

*Wij zijn niet dan voor de Heere;
Voor den Heere en Zijn ere.* (Lodensteyn)

Wij leven niet onszelf, in haat, nijd en boosheid, maar ons leven is verborgen met Christus in God, en het leven, dat wij leven, is door het geloof van de Zoon Gods.

i. Dit gewennen aan Hem, familiaar zijn met Hem, zal zeggen, een zonderlinge tederheid voor Hem, en voor Zijn zaak en voor Zijn volk; zodat men gedrukt en gebogen gaat, als er om onzent of anderen wil kwalijk gesproken wordt; men zou alles, wat daaraan nadeel kon toebrengen, met bloed en tranen wegdoen, was het mogelijk. Waar het zo niet is, daar is het ware gewennen niet.

k. Dit gewinnen van zich aan de Heere, zegt een gulle openhartigheid tot de Heere, om al onze zaken, verborgenheden en wegen aan Hem bekend te maken; want David handelde zo, zijn wegen aan God vertellend, in de 119^e Psalm, en God doet het ook aan Zijn volk, Psalm 25: 14.

l. Dit gewinnen zal te kennen geven de zielsgezetheid om bij God te zijn, aan Jehovah te denken, en van Hem te spreken; 's Heeren nabijheid is de zodanige goed, Psalm 73:28.

m. Als zij van Hem zijn, zijn zij ongerust, ontevreden, zij kunnen het niet stellen, maar zijn gelijk als een vis buiten het water. De ware gelovigen hebben menigmaal meer tranen om God, na hun bekering uitgestort, dan voor hun bekering. Zie Psalm 10, 13 en 42, hoe hartelijk de ziel om Hem roept.

n. Als Hij hen toelaat, omdat zij aan Hem gewend zijn. O, wat betuigingen van liefde! Wat voetvallen om vergiffenis! Wat gulle opdragingen! Wat vernieuwingen van vriendschap! Wat een hartelijke lust om het nooit van hun kant te verstoren!

o. Dit gewinnen aan Hem zal zeggen, dat, doordat de ziel zulke aangenaamheid in Zijn bijzijn en liefde ondervindt, Zijn gunst beter zijnde dan het leven, dat zij onmogelijk aan scheiden kunnen denken. O, wil Hij verder gaan, zij dwingen Hem met de Emmaüsgangers, zij houden vast met de Bruid, zij wenen bitterlijk, zodat Zijn hart vermurwd wordt tot hen.

Ziedaar, behalve veel andere zaken, dit gewinnen, zulk een familiariteit uit grond des harten! Het is maar een begin, een voorsmaak van hetgeen gebeuren zal voor de oprechten van hart. Daar Boven zullen zij in een eeuwige en onverstoorte vriendschap leven, eeuwig en altoos.

Onder deze letter H komt het zaligmakende geloof voor onder de benaming van

HONGEREN

Vooraf hebben wij aan te merken, dat het ons oogmerk niet is, als een wijsgeer hiervan te spreken, dat zou van weinigen verstaan worden, en zou derhalve geen nuttigheid toebrengen. Wij zullen ook niet van het geestelijk hongeren zelf spreken, doordat wij al reeds onder de letter D. van het geloof als een geestelijk dorsten gesproken hebben; en schoon hongeren en dorsten twee woorden zijn in klank onderscheiden, hier in het zakelijke geven ze hetzelfde te kennen, namelijk de aanhoudende zielsbegeerte naar de gerechtigheid, om in Gods vierschaar vrijgesproken te worden, en heilig voor God te leven uit een gerechtvaardigd grondbeginsel; want beide deze zaken, Matth. 5: 6, zo het ons voorkomt, zijn het voorwerp van het hongeren en dorsten, die zalig gesproken wordt. Ons voornemen is thans enige zaken, bij wijze van aanmerking, voor te stellen, opdat niemand zichzelf op een losse grond de zaak zou toe-eigenen; en opdat Gods kinderen, vooral de zwakken en kleinen, zouden bemoedigd worden.

Om dan ter zake te komen. Elk opmerkende ziet, dat hongeren en dorsten zegt een aanhoudende en onverzadelijke begeerte naar een tweeërlei gerechtigheid. Elk nu, die

met aandacht op de mensen let in het godsdienstige, bemerkt zeer licht, dat er twee soorten mensen zijn; aan de ene zijde zulken, die hun begeerten stellen tot hun grond van behoudenis; deze zijn het, wier begeerten, gelijk Salomo zegt, hen doodt; aan de andere zijde gaat menigeen gebukt en bedroefd, doordat hij bevreesd is, dat zijn begeerten maar louter inbeeldingen zijn. Derhalve:

A. Wij moeten aanmerken, dat wanneer het Woord van God, het geloof, *een begeren, een hongeren* noemt, dat hier niet alle honger, niet alle begeerte, dat eigenlijke hongeren des geloofs is, o nee! Want in de tijdgelovigen zijn er ook al enige begeerten; gelijk in Bileam, die begeerde de dood des rechtvaardigen te sterven; zo ook in de dwaze maagden. En deze begeerten kunnen voortspruiten uit verscheidene oorzaken:

a. De tijdgelovigen kunnen enige ontdekking hebben van hun ellendestaat, van hun gebrek, hetgeen hen zeer bedroeft, vooral, als het op sterven aankomt, en zij zich in het strijdperk moeten begeven met de koning der verschrikking: nu Christus, nu het bloed des verbonds, nu een Leidsman door het dal der schaduwen des doods. Hiervandaan zullen mensen onder oordelen, benauwdheid en beschuldiging van het geweten, en op hun doodbed bidden, roepen, kermen en begeren, die het anders zeer zeldzaam in hun leven gedaan hebben, dan uit enkel gewoonte, zonder lust en hart, met een formulier-gebed, - en de mensen, die weinig licht van God hebben, spreken dezulken zalig; sterven zij, zij gaan gewis, zegt men, naar de hemel.

Ondertussen, wanneer wij Gods Woord en de bevinding raadplegen, zullen wij voorbeelden ondervinden van zulken, die begeerte gehad hebben, vele begeerten, en die nochtans eeuwig, zo het schijnt, verloren zijn gegaan. Zie Amos 8: 11, 12; waar God een honger dreigt te zenden niet naar brood, maar naar het Woord van de levende God. Hier vinden wij, dat zij hongeren zullen naar dat Woord; elk zal hongeren, daar zal een algemene honger zijn.

Maar is het nu te denken, dat elk, hoofd voor hoofd, hongeren zal op een zaligmakende wijze? Verre daarvandaan. Voegt hierbij hetgeen wij lezen van Simon de tovenaer, Hand. 8 : 24, daar hij niet alleen zelf door de dreigementen zal begerig geweest zijn, maar hij verzoekt de begeerten en gebeden van de ganse Kerk, van al de ware vromen voor zich.

Een voorbeeld, dat wij zelf bijgewoond hebben, moet ik uit de ervaring verhalen. Te Edinburg, de hoofdstad van Schotland, werd een Margaretha Dichson gevangen genomen, wegens het vermoorden van haar eigen kind; zij was een zeer goddeloos, onkundig en ongodsdienstig persoon. Maar in het gevangenhuis zijnde, scheen zij zo aangedaan te worden, over haar zielsbehoudenis, dat zij niet anders deed, dan bidden en kermen, dag en nacht. Enige tijd in veel benauwdheid zijnde, betuigde zij aan de leraren en vromen, die haar geduriglijk bezochten, dat zij veel vrede in haar ziel tot God ondervond door Jezus Christus, en zij gereed was om te sterven. De leraren en vromen, naar alles ondervragende, vonden zulk een kennis en bevinding in deze vrouw, dat zij haar aanmerkten niet alleen als een ware bekeerde, maar als een wonderwerk van Gods genade. Alom werd dit verspreid en God werd geprezen in het openbaar en in het verborgen, over Zijn genade aan deze bewezen. De vrouw werd gehangen; zij stierf, zo het scheen, zeer gemoedigd, en even vóór de uitvoering bad zij zó krachtig en verzekerd, dat elk, die het hoorde, in tranen wegsmolt. Maar wat gebeurde er? Deze vrouw haar tijd in de strop gehangen hebbend, (want in Schotland is het de gewoonte, dat zij zekere tijd maar stellen, daar het in deze landen is, dat de

dood er op volgen moet), begeerden haar vrienden het dode lichaam, om dat te begraven. Het werd aan hen gegeven; zij legden het op een kar, om het over te voeren naar de begraafplaats. Nadat zij de kar omtrent een uur van de stad gedreven hadden, bespeurden zij beweging in de kist, waardoor zij zeer verschrikten; zij bleven wat staan, de beweging werd hoe langer hoe sterker, hetgeen hun deed besluiten, de kist te openen, hetwelk gedaan zijnde, bespeurden zij, dat de vrouw weer levend geworden was. Het gehele land was vol van het verhaal van de opstanding van deze uit de doden. Velen dachten, dat God dit deed, om de waarheid van haar bekering te bevestigen. Maar wat gebeurt er? zij slaat haar vorige goddeloze levensweg in. Een jaar na deze opstanding, vermoordt zij nog een kind, en werd zó gestraft, dat zij nooit uit de doden opstond. Dit is omtrent het jaar 1723 voorgevallen, en het gehele rijk door bekend.

Ik verhaal dit, om het gezegde te bevestigen, en om te leren, wat staat men te maken heeft op de begeerten van mensen in angst en op een doodsbed, die in hun leven weinig of geen werk van begeren en dienen van God gemaakt hebben. Ja ook, om de Christenen tot voorzichtigheid op te wekken omtrent zulken, die eerst beginnen; men moet er zodra het stempel niet opzetten, maar wachten en zien, wat de tijd leren zal. Er zijn in deze dagen velen, die gelijk Jona's boom, in één nacht opgroeien, en zó van hoogmoed opgeblazen worden, dat zij zich komen aanmatigen dat meesterachtig oordelen, ja soms veroordelen van oude en beproefde Christenen; het placht zo niet te zijn. God Zelf komt Zijn Kerk te hulp!

b. De tijdgelovigen kunnen door gemene verlichting zien enige heerlijkheid in de genade en in Gods Kerk en volk, vooral, als de Kerk zuiver is, en Gods kinderen teer en gezet zijn op de heiligmaking en gemeenschapsoefening met God; dit kan enige begeerte opwekken en de ziel gaande maken. Zie dit in Bileam: hij zag de heerlijkheid van Israël, hoe dat het van God gezegend was; hij wil de dood der rechtvaardigen sterven, zijn uiteinde zij gelijk het hunne. Abimelech ziende, dat God Izak zegende, en met hem was, wil een verbond met hem ingaan, Gen. 26: 26.

c. De tijdgelovigen kunnen ook enige smaak hebben van de aangenaamheid der genadegoederen, Hebr. 6 : 5, welke hen ook enige tijd kan doen hongeren daarnaar, Joh. 6 : 34, Heere, geef ons altijd dit brood. Johannes de Doper was een brandend en schijnend licht, en de boze Joden zelf verheugden zich daarin voor een korte tijd, Luk. 13: 16. In die grote en vreselijke dag zal de honger sterk zijn om in te gaan, maar zij zullen horen: *Gaat weg, Ik ken u niet.* Ik zal thans geen andere zaken melden, waaruit honger en dorst kunnen ontstaan; elk zij getrouw met zijn eigen ziel!

Maar ik hoor iemand zeggen: *moeten wij getrouw zijn met onze eigen ziel, opdat wij ons niet bedriegen, opdat onze begeerten ons niet doden, wijs ons dan aan enige kentekenen van de valse en ook van de ware begeerten.*

Indien u daarnaar begerig zijt, let op de volgende:

a. De kenmerken van de valse begeerten zijn:

- (1) De valse begeerte, het hongeren, dat niet goed is, is zodanig, dat het zeer schielijk, zeer gemakkelijk ontstaat, zonder dat men gewaargeworden is, dat een Almachtige kracht Gods er toe van node is, om de ziel begerig te maken; de tijdgelovigen groeien schielijk op.
- (2) Het hongeren, dat niet recht is, kan bestaan in dezelfde ziel met een alzo grote begeerte naar wat anders, dan naar de genade; er was nooit een tijdgelovige, in

wiens hart de begeerten naar genade heersende waren, al de andere begeerten onderwerpende onder de begeerten naar genade; neen, maar de begeerte naar genade is onderworpen aan de andere, Jak. 4: 3, zij begeerden, maar het was om het ontvangene in hun lusten door te brengen. Versta juist niet grove lusten, daar zijn heimelijke, *geestelijke* lusten, zowel als openbare en vleselijke.

- (3) Het is geen recht hongeren of begeren, daar geen aanhoudende en blijvende strijd is, om al datgene ten ondergebracht te zien, hetwelk de ziel van het genieten van de begeerde zaak afhoudt. Ik belijd zeer gaarne, dat er enige strijd in tijdgelovigen is; maar hun strijd is tussen het ene vermogen en het andere, tussen hun geweten, hen overtuigende, tussen licht en tussen hun genegenheden. Maar in de oprechten is de strijd in hetzelfde vermogen, tussen verstand en verstand, tussen wil en wil; want Gods beeld wordt ten dele in elk vermogen opgericht; en het onhernieuwde in hetzelfde vermogen strijdt tegen het vernieuwde in dat eigen vermogen.
- (4) Eindelijk, de valse begeerten gaan altijd over: deze gerechtigheid is als een morgenwolk, en een vroegkomende dauw; men zal God niet altijd zoeken, zegt Job, daar het hart onoprecht is.

b. De kenmerken van de rechte begeerten kunnen de volgende zijn:

- (1) Zij zijn ontstaan uit een diepe overreding van de noodzakelijkheid van de begeerde zaak. Hetgeen elke tijdgelovige ontbreekt, is een diepe overtuiging van hun ellende, en Christus' noodzakelijkheid daaruit voortvloeiende; daarom mogen zij zoveel gaven en letterkennis hebben als zij willen, van dat kermen, staan voor God als hun Rechter, van dat verfoeien en gevoelig wegsmelten voor God, weten zij niet; zij zijn dikwerf de allerbitterste er tegen. Maar waar God dat rechte werk begint, de Geest overtuigt van zonde, gerechtigheid en oordeel. Joh. 16: 8. Ditzelfde wil onze dierbare onderwijzer: hij spreekt eerst van de ellende, en uit die doet hij vragen, of er enig middel van verlossing is.
- (2) De rechte begeerten zijn onbepaald: de ziel wil en begeert de gehele Jezus, in alles en tot alles, de gehele heiligmaking in hart, woorden en daden; in het verborgene voor God, in het openbaar voor en bij alle mensen; daar een onoprechte nooit wil, dat Jezus in alle opzichten heerst over hem; hij mag zo nabij komen als hij wil, daar zijn altijd enige zonden, waaraan hij gekleefd is, die hij in het leven wil sparen.
- (3) De rechte begeerten zetten de ziel aan, om wegens de dierbaarheid, die zij in Jezus en in de heiligheid uit Jezus zien, alles zo te schikken, dat het tot dit voorname einde dient, hetzij dat men eet of drinkt, of iets anders doet, *o, mocht dat zijn om Jezus in alles, in alle opzichten gelijkvormig te worden!*
- (4) De rechte begeerten zijn altoos met enige smarten aangedaan, zelfs onder haar genietingen, dat zij zo min van God in Christus kennen, en zo weinig in de heiligmaking toenemen: *Ach ik ellendig mens, wie zal mij verlossen van het lichaam des doods!*
- (5) De rechte begeerten zijn altoos aanzettende tot zielswerkzaamheid, tot naarstigheid en vlijtigheid in het geestelijke en ook in het lichamelijke, *om waardig het Evangelie van Christus te wandelen, en hun eigen zaligheid met vreze en beven uit te werken.* Christus wil geen luie, werkeloze onderdanen in Zijn rijk hebben; het is hier kampen, vechten, worstelen, strijden om in te gaan.
- (6) Eindelijk, daar het hongeren recht is, kan de ziel haar begeerten niet stellen tot een grond om er op te rusten, zonder de begeerde zaak. Verre daarvandaan, want de

begeerte, die uitgesteld wordt, krenkt het hart; *daarom dorst de ziel naar God in een land, dor en mat zonder water.*

Onze tweede aanmerking is, dat zij, die in zich de rechte begeerten, dat rechte hongeren vinden, zich moeten troosten, en hun staat volgens de gezegde kenmerken opmaken. Vele eenvoudigen dwalen zonderling, omtrent het werken met de kentekenen. Enigen stellen bij zich zelf, dat zij hun staat niet zullen opmaken, of zij zullen zoveel gevoel en geloofsomhelzingen moeten hebben, schoon ik zulks niet afkeur; men mag, men moet op gevoel gesteld wezen; het geloof bij elke nieuwe uitgaande daad brengt gevoel in het hart, maar de ziel moet dikwerf in de duisternis wandelen, niets van de Zon der gerechtigheid zien; wat zullen zij nu doen? Zullen zij hun staat in twijfel moeten trekken? Dat zij verre! Zij moeten de kenmerken, niet van mensen, maar die God in Zijn Woord geeft, nagaan, opzoeken, en hun hart beproeven of zij die ondervinden. Dit zal troosten.

Dit is de weg, langs welke de Geest getuigt, met onze geest. Indien onze ziel zich niet met de kenmerken van genade mocht troosten maar naar nieuwe voorkomingen wachten, de ene helft van de Bijbel was tevergeefs geschreven. Trouwens, voorkomingen moeten door de kenmerken van Gods Woord getoetst worden; en de aard van een kenmerk brengt mede, daar het van de zaak zelf, welks waarheid bewezen moet worden, onderscheiden moet zijn. Ik kan deze zaken niet uitbreiden, ik noem ze maar.

Indien iemand zegt: *ik word door de kenmerken niet verwijfd in mijn zielsgestalte.*

Ik antwoord daarop: het zaligmakende geloof met directe uitgaande daden tot Christus werkzaam zijnde, dat brengt enig gevoel en verwijding aan; maar datzelfde geloof omtrent de kenmerken werkende, ofschoon het dat verwijden niet aanbrengt, nochtans het geeft enige steun en stille bedaardheid, waardoor de ziel met Job aan haar oprechtheid vasthoudt, tot het einde toe. Daarom tot troost degenen, die in zich waarlijk bevinden dat rechte hongeren en dorsten, dient:

1. Zij hebben ten minste de beginselen van hel genadeleven. Dit openbaart zich daarin allereerst in het zoeken en roepen tot God in Christus, uit een gezicht en gevoel van gebrek; daarom zei God eens tot Ananias: Hand. 3: 11, *Ga naar Paulus; er kon wel veel in zijn hart opkomen: Heere, hij is een verdrukker, hij is nu op weg om het bloed der heiligen te vergieten, enz.,* maar om alles op te lossen, zegt de Heere: *ziel hij bidt; daar is nu een beginsel van geestelijk leven in hem, wat blijkt uit zijn bidden; Ananias! vrees nooit voor een biddend mens. Zo hier: Ziel! hongert en dorst u waarlijk, vrees niet!*
2. Laat dit u troosten: ofschoon u niet veel eet en drinkt, dat uw ziel bezig is en aanhoudend werkzaam omtrent het allerzaligste, Christus en de heiligheid des levens. Wie zou niet meer dan acht en dertig jaren, ja tot het laatste ogenblik toe, willen aanhouden, vooral, als iemand zijn onwaardigheid aanmerkt?
3. Laat dit u troosten: u hebt te doen met een medelijdende Jezus. O, Hij ziet, Hij kent uw zielsgestalte, en Hij draagt zorg, dat uw ziel niet al te veel onderdrukt wordt: *De lammeren vergadert Hij in Zijn armen, Hij draagt ze in Zijn schoot, Jes. 40: 11.* Hij leert Efraïm gaan, schoon hij niet wist, dat het de Heere was, die hem genas. Ik moet zulken zeggen, schoon zij met de Bruid zeggen: *Ik zocht Hem, maar ik vond Hem niet; vrees niet, gij gekrookt rietje, u zoekt Jezus!*
4. Eindelijk, om er niet meer bij te voegen, u zult eten en drinken; is het niet hier tot verzadiging, het zal daarboven zijn, want u hebt het Woord van de God Amen, om u daarvan te verzekeren.

2. Ten tweede, wordt het geloof onder deze letter genoemd een

HOREN

Jes. 55: 3, *Neigt uw oor, en hoort*, enz. Ik laat mij thans niet in, om de verscheiden gedachten der zeer geleerde uitleggers mede te delen, noch ook de sprekende personen bij beurtwisselingen in dit hoofdstuk voorkomende. Jezus Christus, na Zijn verhoging aan 's Vaders rechterhand, is hier de sprekende Persoon, gelijk de Vader in het volgende. Wij gaan tot hetgeen ons oogmerk is, om van het zaligmakende geloof als een horen te spreken, eerst op zichzelf, en dan zullen wij pogen enige vragen van de ziel te beantwoorden.

Betreffende *het horen* zelf. Elk bemerkt lichtelijk, dat wij hier een uitwendig lichamelijk horen zozeer niet te verstaan hebben; het is wel waar, dit wordt verondersteld, want het geloof is uit het gehoor, en het gehoor is uit het Woord Gods, Rom. 10: 17. Maar het horen hier is geestelijk, waardoor de ziel, welke een geestelijk wezen is, leven kan en zal; en dit geestelijk horen zal de volgende zaken te kennen geven:

- a. Het zal zeggen, dat de ziel Jezus Christus, de lieve Zaligmaker, aanmerkt als één. Die spreekt gelijk nooit een mens sprak, als de grote Hemeltolk, de Uitlegger, één uit vele duizenden, op Wiens lippengenade is uitgestort, *Die een tong der geleerden heeft, om met de moeden een woord ter rechter tijd te spreken*. O, Jezus' lippen zijn in dit opzicht als *leliën, druipende van vloeiende mirre*, Hoogl. 5: 13.
- b. Het zal zeggen, dat men zijn oor van alle andere stemmen afwendt. Zodra een ziel begint Jezus gehoor te geven, daar komt veel op de been, de wereld trekt af, de satan dreigt, het boze hart zoekt zich tegen Jezus' woorden aan te kanten: vele zwaarigheden worden voorgesteld, dat zal baten, dit zal schaden. Maar dit horen zal zijn, dat alles in de wind te slaan, en zijn aandacht en opmerking alleen te geven aan hetgeen Jezus in Zijn Woord tot de ziel zegt. Daarom vind ik, dat soms al hetgeen God eist, genoemd wordt: *Alleenlijk hoort*.
- c. Het zal zeggen, dat men zich bedaard nederzet, om zonder enige belemmering nauwkeurig acht te geven op hetgeen de Zoon Gods zegt; dit vinden wij in David, Psalm 85: 9, *Ik zal horen wat God, de Heere spreken zal; want Hij zal tot Zijn volk en tot Zijn gunstgenoten van vrede spreken*.
- d. Dat men zoekt recht bezig en werkzaam te zijn omtrent datgene, wat Jezus tot de ziel spreekt; en dat is men:
 - Wanneer men in zijn gemoed er over aangedaan is. zodat er een diep gevoel en eerbied voor de spreker en het gesproken woord ontstaat, om te vragen: wat wil dit? Hand. 2 : 12. God klaagt veel over gebrek hiervan. Zie Psalm 97 : 8 en Psalm 58.
 - Wanneer men zich geheel en al aan dat Woord van Christus onderwerpt, zonder te rade te gaan met zijn verdorven rede. met vlees en bloed maar gelijk Abraham, op hoop en tegen hoop gelovende, Rom. 4: 18. *Alle hoogten, die zich verheffen tegen de kennis van Christus, moeten ten onder gebracht worden*, 2 Kor. 10: 4, 5.
 - Wanneer men met de uiterste bereidwilligheid en volvaardigheid tot Jezus, op Zijn nodigende stem komt, alles verlatende. zijn volk en vaders huis, Psalm 45 : 11. Dit geeft het woord te kennen. Jes. 1: 19.

Deze zaken hebben wij maar zeer kort willen voorstellen. de uitbreiding aan uw christelijke overdenking overlatende.

Het tweede, dat wij in aanmerking nemen zouden omtrent dit horen, was, enige vragen te beantwoorden.

a. Iemand zal mogelijk zeggen: *wij horen wel spreken van te neigen zijn oor en te horen, maar waar en hoe spreekt Jezus Christus tot de ziel?*

Ik zal het u zeggen. Vóórdat er een beschreven Woord was, sprak God Drie-enig tot de mensen door openbaringen, gezichten, dromen en hoorbare stemmen; maar nu het ganse Woord beschreven is, houdt dat op. God en Christus spreken nu maar alleen door het gegeven Woord hetwelk de Heilige Geest op het hart drukkende, krachtig wordt tot zaligheid der uitverkorenen. Wij moeten niet vervoerd worden met die geestdrijvers om het Woord te verachten, gelijk helaas velen de gewoonte hebben; maar het Woord, het beschreven Woord moet ons kostelijk zijn, daarnaar moeten u gaan, alles daaraan alleen toetsende, daarop lettende, *als op een licht, schijnende in een donkere plaats*; de bevindingen, die niet door, volgens en in overeenstemming met het Woord zijn, zijn maar wijsmakingen van de duivel, loutere inbeelding en hersenschimmen.

b. Iemand zal mogelijk vragen: *Maar wat voor een Woord is het, dat Jezus hebben wil, dat wij horen zullen?*

- Naar de Wet, om ons te overtuigen en uit onszelf tot Jezus te drijven, en naar het Evangelie, hetwelk het heil de zondaar aankondigt. Naar de Wet, om volgens de nooit ophoudende eis dan die al onze daden naar de Wet, als onze enige regel, in te richten; en naar het Evangelie, dat ons aanwijst, in Wie onze kracht is, om de Heere te gehoorzamen. O, hoe zoet is het, tussen Sinaï en Sion te wandelen, tot Jezus steeds te gaan, om kracht, om al datgene te doen, wat God in Zijn eeuwig blijvende Wet afeist.
- Maar in het bijzonder daar zijn deze en gene woorden, die Christus voornamelijk wil, dat wij horen zullen. O, let er toch op, opdat u ze hoort en leest.

a. In Jesaja 55 vinden wij een vragend woord: *Waarom weegt gijlieden geld uit voor hetgeen, dat geen brood is? en uw arbeid voor hetgeen niet verzadigen kan?*

Het is, alsof Jezus elk onherboren mens afvraagt: *arm mens! wat beweegt u toch om uw kostelijke tijd zo door te brengen, uw moeite en arbeid zo te besteden, en dat wel voor hetgeen uw ziel niet zal kunnen helpen ten tijde der benauwdheid?* O, mocht elk het zich afvragen, opdat men tot het geestelijk horen gebracht mocht worden!

b. Dit woord, dat Jezus wil, dat men hore, is Zijn uitlokkend woord: *Komt alle gij belasten en beladenen tot Mij, en gij zult rust vinden*, Matth. 11: 28, 29. Zodat, indien u bekommerd en verlegen zijt, radeloos bij uzelf, Hij lokt u uit tot Zich.

c. Het is Zijn wenend woord; nabij Jeruzalem komende, weende Hij, en zei: *O Jeruzalem! hoe dikwerf wilde Ik uw kinderen vergaderd hebben, als een klokken haar kiekens vergadert onder haar vleugelen; maar gij hebt niet gewild.*

O Woubrugge! zegt Jezus, Ik heb u lang willen vergaderen, Ik wil het nog doen, Ik sta te wenen! Zal niemand in tranen wegsmelten, als Jezus over de hardheid van het hart weent?

Dan zal Jezus moeten zeggen: *Woubrugge! gij hebt niet gewild.*

Moet een stenen hart niet smelten, als de God-Mens in een tranenvloed smelt? *O, het zal verdragelijker zijn voor Tyrus en Sidon, dan voor dezulken.*

d. Het is Jezus' aanbiedend woord; heden komt Christus in het Evangelie onder ons als in een gevangenhuis, en Hij brengt een algehele vergiffenis met Zich mede voor de allergrootste opstandelingen. Hij zegt: Man en vrouw, oud en jong, dienstbaar en vrij, rijk en arm, hoe groot uw schuld is, hier is vergiffenis, wilt u het aannemen? Ik bied het u welmenend en vrijwillig aan, u hebt niets te doen, dan het aan te nemen. Mens! nu wordt de deur der gevangenis opengesteld. Wee hem! die de vergiffenis niet wil aannemen.

e. Ja, voegt er nog bij: het is Jezus' bemoedigend woord.

Iemand zal mogelijk zeggen: O, wat een wonder is dat, maar mijn zonde is te groot.

Juist tot die heeft Hij een woord van bemoediging: *Al waren ze als scharlaken en karmozijn, Ik zal ze maken als sneeuw en witte wol.* Ach dat elk zeide: *Het is een getrouw woord, en alle aanneming waardig, dat Jezus Christus in de wereld gekomen is om zondaars zalig te maken, van welke ik de voornaamste ben.*

f. Het is Zijn wachtend woord. Hoort Hem, Hij zegt, dat Hij wacht om genadig te zijn. O wonder! de Schepper te wachten naar het believe van Zijn schepsel, en wel zo, *dat zijn haarlokken nat worden van de dauw des nachts!* Hoe kan men langer liggen op het bed van zorgeloosheid?

g. Eindelijk, het is Jezus' woord van eedzwering. Hij zegt, opdat alles uit de weg zou geruimd worden, tot de bekommerde ziel: *Zo waarachtig als Ik leef, zo Ik lust heb in de dood des zondaars! maar daarin heb Ik lust, dat de goddeloze zich bekeert en leeft,* Ezech. 33: 11. En God is nu onze getuige, dat wij u dit woord van Jezus verkondigd hebben; die het niet horen wil, het was hem beter nooit geboren te zijn, dan op zulk een grote zaligheid geen acht te geven.

Zegt iemand: U spreekt van zulke uitnemende woorden, maar wat moeten wij daaromtrent doen? Ik zal het u zeggen: U moet dit horen:

a. Als tot u in het bijzonder gesproken. Het is wel waar, God spreekt u in Zijn Woord niet aan met naam en toenaam, maar het Woord is tot elk in het bijzonder: *tot u, o mens! roep Ik en doe aanbieding in dat Woord.* Wat Jezus u verkondigt, is in het bijzonder tot u gesproken, alsof uw naam en toenaam in de Bijbel geschreven stond. O, dit is het, wat eerst des zondaars hart gaande zal maken!

b. Dit moet u horen, als een woord, waarin u het alleruiterste belang hebt. Het is om u te zaligen, om u te bevrijden van het allergrootste kwaad, en u toe te brengen het allergrootste goed. Indien een geloofwaardig man onder u kwam om te verkondigen, dat een machtig koning liet uitroepen, dat elk, die tot hem kwam, van alle armoede bevrijd zou worden; zou elk niet naar hem toe vluchten? Maar het is zo hier, wij verkondigen, dat God in Christus genade en ere wil geven, en niets goeds onthouden: o, arm mens, verwaarloos dit niet!

c. Dit woord moet u aanmerken als ingericht, om al uw zwaarigheden op te lossen. Indien elk maar zei, wat hem terughield van Jezus, in het Woord is er genoeg, om het alles op te lossen.

d. U moet u wachten voor twijfelen aan de waarheid van het woord, of aan de gewilligheid van Jezus, Die het spreekt. Hij is duizendmaal gewilliger, niet alleen om anderen maar u in het bijzonder wie u ook zijt, te helpen, dan u zijt, om geholpen te worden.

e. U moet dit Woord toestemmen, het jawoord aan Jezus geven: dat is, het Woord geloven, het zegel opzettend, dat God waarachtig is. Het geloof, ofschoon het boven ons vermogen is, is maar een licht werk. Het bestaat niet in vele plichtsoefeningen, het is maar een toestemmen, een *amen*, een gewillig zijn, om uit vrije genade gezaligd te worden, *om niet*. O, gelukkige ziel, die het hoort, uw ziel zal leven, hier in genade, en namaals in heerlijkheid.

Zegt iemand: O! wat is het een gelukzaligheid, het Woord te horen en toe te stemmen: ik hoor het Woord, ook nu en dan in het verborgen, er komt mij wel eens een belofte op het hart tot uitlokking en moedgeving, maar ik kan er geen troost uit hebben, want ik vrees gedurig, dat ik mij zelf zou bedriegen, door mij de belofte toe te passen; ik ben bekommerd, of zij van dan of mijn eigen verstand de belofte de Heere mij gegeven wordt, voortbrengt, en of de duivel zelf die niet brengt om mij stil een gerust op een verkeerde grond te maken; zeg mij toch eens, hoe ik weten kan, dat de belofte, dat is het Woord, wat ik hoor, van de Heere zelf is?

Hier was een gelegenheid, om veel te zeggen; wij zullen u maar eenvoudig zeggen, hetgeen de bevinding ons geleerd heeft.

a. Ziel, geef nauwkeurig acht op de tijd, wanneer de belofte u is voorgekomen; of u een belofte van node had wegens uw omstandigheden, uit en inwendig? De tijd van benauwdheid en duisternissen en angsten is de tijd, wanneer de ondersteuning door beloften nodig is. Zie het in Mozes, Abraham, Jeremia, Johannes en anderen. Beloften te ontvangen van God is geen dagelijkse spijs.

b. Zoek zonderling acht te geven op het Woord zelf, dat u voorgekomen is, of het gepast is voor uw toestand, behelzend juist dat goed, waarom u verlegen bent. Is de ziel gelegen onder schuld, de Heere zal niet tot blijdschap opwekken, maar een woord der vergeving op de ziel brengen, dat en dat alleen kan in zulk een geval de banden losmaken.

c. Als God het woord der belofte op de ziel brengt, komt het met enige mate van Goddelijk licht; de trap wil ik niet bepalen, zodat de ziel meer in dat woord ziet, dan ooit van te voren; zij bespeurt, dat het voor haar toestand gepast is, en dat God zelf daarin spreekt tot de ziel. De bevinding leert dit, en de natuur der zaak vereist het, zal de ziel door het woord vertroost worden, hetgeen des Heeren oogmerk is, in het geven van dat woord aan de ziel.

d. Als het woord van de Heere is, dringt het in tot het binnenste van de ziel, en zo, dat al de vermogens en genegenheden innerlijk bewogen worden tot God.

e. Eindelijk, als het van God is, wekt dat op de eerbied voor God, en de aanbidding over Zijn vrije goedheid, het doet de ziel wegsmelten over haar onwaardigheid en haar zondige aard, en het neigt haar zoetelijk tot heiligmaking, om in ootmoed, en Christelijke waakzaamheid waardig het Evangelie te wandelen. Ik laat de uitbreiding aan u over; het is genoeg de dingen hier aan te wijzen voor diegenen, die enige bevindelijke kennis hebben.

Iemand zal nog mogelijk ten laatste zeggen: *het is zo, maar wij dachten de belofte en het Woord alzo gehoord te hebben; maar daarna schijnt de Voorzienigheid direct tegen de belofte te strijden. Ja, wij zien, dat de zaak, die wij meenden dat God ons beloofde, niet kan gegeven worden; en dit brengt twijfeling over alle andere bevindingen bijna, omdat wij in deze schijnen misgetast te hebben?*

Ik zal u zeggen:

a. Het is Gods gewone weg met Zijn kinderen, die Hij door beloften leidt, nadat zij de belofte omhelsd hebben, alles donker te maken, zodat de Voorzienigheid tegen de belofte schijnt te strijden; ziet het in Abraham en zijn zaad: God belooft Kanaän, maar de Voorzienigheid maakt hen eerst slaven in Egypte. God laat David zalven tot koning, maar eer hij tot de troon kwam, moest hij schuilen in veel gevaar in de woestijn, en andere voorbeelden meer. Dit doet God, om het geloof te beproeven, en de ziel te doen zien boven al de tweede oorzaken, op Hem, die het gezegd heeft, die het ook doen zal.

b. En aangaande het andere zeer mismoedig makend geval heb ik twee woorden te zeggen:

- Ziel, zoek na te gaan in wat gesteldheid uw ziel was, toen u de belofte ontving, die onmogelijk kan volbracht worden, door de omstandigheden achteraf; was uw hart zeer op de zaak gezet? Had u voorwaarden? Dan heeft God tot u gesproken naar de afgod, die u in uw hart had opgericht. Lees met aandacht Richteren 20, daar spreekt God tweemaal, hun wat belovende, en zij ondervonden het tegendeel; maar wanneer hun wil onder de wil Gods gebogen was, dan spreekt God en het is met zegening achtervolgd. Zullen wij recht in staat zijn, om de belofte in de omstandigheid te ontvangen, wij moeten blank papier in Gods hand geven.
- Het gebeurt ook wel, dat de Heere de belofte waarlijk geeft, en dat de ziel het waarlijk in sommige opzichten door het geloof hoort, omhelst en aanneemt; maar dat zij daaruit besluiten tot andere zaken maken, dan feilen zij, en worden bedrogen, niet in hetgeen zij door geloof omhelsd hebben, maar in hun besluit, hetwelk niet uit het geloof was.
God Zelf opent onze oren en harten om Zijn Woord te horen, en voor ons ten nutte te gebruiken!

Wij zouden nu overgaan tot de letter I, maar wij hebben geen bijzondere geloofsbenamingen onder deze letter in de Nederlandse taal kunnen vinden.

Onder de letter K zullen ons ook enige geloofsbenamingen voor, onze overweging dubbel waardig. Het geloof wordt hier genoemd een

KIEZEN

Jozua 24: 15, *Kiest u heden, wie gij dienen zult*, enz. Psalm 119: 30, Ik heb verkoren de weg der waarheid, Uw rechten heb ik mij voorgesproken. Vergelijkt ook vs. 173, *Laat Uw hand mij te hulp komen, want ik heb Uw bevelen verkoren*. In Jesaja 56: 4 wordt van de gesnedenen gesproken, die *verkoren* datgene, waarin God lust heeft.

Om nu iets met uw Christelijke aandacht van het zaligmakende geloof als *een kiezen* te spreken, zullen wij een aanmerking vooraf laten gaan, en dan de zaak zelf uithalen.

De aanmerking is, dat bijna in al de plaatsen, waar kiezen, verkiezen voorkomt, hetzelfde tot zijn voorwerp heeft het Woord, de bevelen van God, datgene, waaraan God lust heeft; zodat uw Christelijke aandacht met mij kan opmaken, dat, ofschoon Jezus Christus het voorwerp van het zaligmakende geloof is, als de grote Hogepriester in de rechtvaardigmaking van de zondaar in Gods vierschaar, dat datzelfde zaligmakende geloof ook andere voorwerpen van deszelfs zaligmakende werkzaamheden heeft. O ja, al wat God in Zijn Woord geopenbaard heeft, is een voorwerp van de zaligmakende werkzaamheid des geloofs. Niets anders behoef ik tot bevestiging van deze zaak bij te brengen, dan het 11e hoofdstuk van Paulus' Brief aan de Hebreëen. Wie dat nagaat, en de zeer geleerde en Godvruchtige verklaring van de grote OWEN, zal daarin niet alleen bevestigd worden, maar groot licht ontvangen van het geloof in deszelfs verscheidene werkzaamheden; had men dit meer in het oog, men zou de werkzaamheden van zichzelf en anderen dikwerf zo niet veroordelen, omdat Jezus Christus op een duidelijke wijze er niet in voorkomt.

Wat de zaak nu betreft: ofschoon *dat de mens dood is in zonden en misdaden*, God handelt evenwel met hem niet alsof hij een blok was, maar als met een redelijk schepsel, de zaken, betreffende zijn eeuwige zaligheid, in zijn keuze gevend, en hem door zijn onwederstandelijke genade bekwaam makende om recht te kiezen. Zie Deut. 30: 19, *Ik neem heden tegen ulieden tot getuige de hemel en de aarde: het leven en de dood heb Ik u voorgesteld, de zegen en de vloek, kiest dan het leven, opdat gij leeft en uw zaad*. En Psalm 110: 2, 3, *De Heere zal de scepter uwer sterkte uit Sion zenden, zeggende: Heers in het midden uwer vijanden; Uw volk zal zeer gewillig zijn op de dag Uwer heirkraft*.

Zodat dan dit kiezen der ziel door Gods voorkomende genade zal bestaan:

1. In een bedaard neerzitten, in stille eenzaamheid zich van al wat in de wereld is afzonderend en stellend onder het alziend oog van God, om twee grote zaken te overwegen.

a. De ziel overweegt, wat de zonde en de bezoldiging van die is. Hij zoekt het masker van de zonde af te trekken; zolang de arme mens zonder nadenken leeft, heeft de zonde een strelende en betoverende kracht op de ziel, de zondige daden brengen hem enige verkwikking toe; de hoogmoedige verheugt zich in zijn opschik, de dartele in zijn lichtvaardige medemakers, een dronkaard in de wijn, de wereldse mens in zijn schatten, de trotse in zijn ambten en bekwaamheden; elk is daarmee verblijd. Maar de ziel begint nu te denken, dat dit alles maar tijdelijk is, voorbijgaande en met vele smarten vergezeld. Ja, dat de zonde, schoon ze vele

voorstanders heeft, anders niet is dan een aankanten van zich tegen de Almachtige, met dikke verheven schilden; en dat zij hem legt onder Gods toorn en vloek; ja hem, zo hij in die zondige weg voortgaat, onvermijdelijk in de hel, in de eeuwige verdoemenis brengen zal, waar anders niet ondervonden zal worden tot loon van die kortstondige ijdelheid, *dan wening der ogen en knersing der tanden*, doordat God om alle dezen hem in het gericht zal brengen, Pred. 11: 9.

- b. Aan de andere kant beschouwt hij de deugd, de weg van Godzaligheid; zoals die genoeg en blijdschap brengt in de ziel, ofschoon er geen beloning van was. Hij ziet met David, dat in het houden van die, grote loon is, en hij beschouwt het leven, hetwelk God in zijn zalige nabijheid geven wil al degenen, die Hem in waarheid en zonder geveinsdheid gezocht hebben. Zal men tot een keuze komen, het een moet tegenover het ander gesteld worden, en met nauwkeurigheid beschouwd worden, opdat men niet kiest hetgeen eeuwiglijk zal berouwen; zonde stelt de ziel tegen deugd, en leven tegen dood; welke zaken de beweegraderen zijn van doen en laten; want vrees schrikt af, en liefde doet omhelzen. *Vrees en hoop* zijn de twee voornaamste dingen, waarop elk Godvruchtig leraar moet zoeken te werken.

2. *Het kiezen* zal zeggen, dat de mens tot het ene overslaat, met verwerping van het andere, na dit bedaard overwegen. De ziel kiest nu Christus en de weg der Godzaligheid boven alles, wat in de wereld is. Ja, de ziel komt tot dit besluit, om voortaan al haar vorige wegen te verlaten, en haar heil en leven te allen tijde in God te zoeken; want zij zal zich nu afvragen: *ziel, waar helt uw genegenheid het meest naar toe, naar de zonde en werelds vermaak, of naar Jezus en het leven bij God?* En dan zal zij uitroepen: *Tot Jezus en Hem alleen, al het andere is maar schade en drek.*

Nu komt de ziel met Mozes, zelfs de smaadheden van Christus groter rijkdom te achten, dan al de schatten van Egypte, Hebr. 11: 26.

3. Die recht kiest, berust in zijn keuze; zijn ziel hunkert niet wederom naar de vleespotten van Egypte. De ogen, die gezien hebben, zullen niet terugzien, het berouwt nooit, maar de ziel heeft een standvastig voornemen, om altijd bij de Heere te blijven; dood noch leven kan zijn hart aftrekken.

4. Eindelijk, zegt het een innig verblijden van zich over zijn keuze, en een danken van God voor Zijn bekwaammakende genade, om die keuze te doen, gelijk wij van gans Israël vinden, dat zij zich verblijdden over de eed.

Andere zaken, tot ons oogmerk niet dienend, gaan wij voorbij; wensend, dat God de onherboren zondaars, die de keuze nog niet gedaan hebben, genade wil geven om het leven te kiezen, opdat zij leven mogen in der eeuwigheid en dat 's Heeren kinderen hun keuze mogen vernieuwen, en zich in God over hun keuze verblijden.

2. Het geloof komt ons onder deze letter nog voor als een

KOMEN

Jes. 55: 1, *O, alle gij dorstigen, komt tot de wateren.*

Openb. 22: 17, *Die wil, die kome.*

Joh. 6 : 37, *Die tot Mij komt, zal Ik geenszins uitwerpen.*

Uw Christelijke aandacht bemerkt lichtelijk, dat als het geloof een komen tot Jezus genoemd wordt, dat wij geen lichamelijk werk verstaan moeten, maar een geestelijk werk; daarvan zei een van de ouden zeer wel: Het is niet een komen met zijn voeten, maar met zijn zielsgenegenheden. En wilt u weten, waarin het bestaan zal, let op de volgende zaken:

1. Het zal te kennen geven, dat de ziel de kracht van Jezus' nodiging en aanzoek ondervindt en hoort, en daardoor bewogen wordt, Psalm 62: 12, *God heeft het eens gesproken, ik heb het tweemaal gehoord, dat de sterkte Godes is.*
2. Dat de ziel ziet de rampzalige verkeerdheid in zichzelf met diepe indruk en besef, ja, het gevaar, waarin zij is, tenzij de ziel bij Jezus een schuilplaats vindt, en daarom ziende het gevaar, stervend van honger, Luk. 15: 17, ontstaan er voornemens van de ziel, om op te staan.
3. Dat de ziel onder het oog krijgt de genoegzaamheid en volheid van Gods Zoon. Zij ziet dat al de volheid in Hem woont, die de Vader niet dan in, met en door Hem schenken wil, dat in Zijn wonden schuiling is, dat men op Zijn woord mag aangaan, en daarom zegt de ziel: *Gewisselijk in de Heere Heere zijn gerechtigheden en sterkte, tot Hem zal men komen*, Jes. 45: 24.
4. Dit veroorzaakt in de ziel een onverzadelijke begeerte om deel aan Hem te krijgen, ziende zich zelf zo rampzalig, en de Heiland in al Zijn graveerselen, zo vol, zo rijk, zo bereidwillig, en zo beminnelijk; de ziel roept uit: *Gelijk een hert schreeuwt naar de waterbeken, also dorst mijn ziel naar God, naar de levende God*, Psalm 42: 2. De ziel ziet nu, dat zij niet kan voornemen uit zichzelf, doch wil het evenwel ernstig en opzettelijk doen; dit kan niet anders zijn, of de ziel moet Jezus' eis inwilligen, en daarom staat de ziel op met de verloren zoon, Luk. 15: 17, en zij roept uit: *Trek mij, en ik zal U nalopen*, Hoogl. 1: 4.
5. Eindelijk komt het werk zelf; nu gaat de ziel haar voornemens ten uitvoer brengen; vlucht uit Sodom naar Zoar, uit de wildernis naar Kanaän, ziet in de woeste zee om naar een behouden haven; daar gaat de ziel met al haar gebrek, ellende en jammer naar toe, zich zelf ten eigendom aan de dierbare Jezus overgevend, zich naar Jehovah wendend, om behouden te worden, Jes. 45 : 22.

Tot dit komen, mijn lieve toehoorders, heeft elk de grootste noodzaak; of buiten Jezus is enkel gevaar. Ja, tot dit komen moedigt Jezus elk aan, zeggende: *Die komt*, wie hij ook is, hoe groot, hoe langdurig en hemeltergend zijn zonden zijn, *die komt zal Ik geenszins uitwerpen*. Ja, als Jezus maar pogingen ziet om te komen, en kermen hoort om getrokken te worden, gaat Hij de ziel tegemoet. De zaligheid, rust, troost en veiligheid, die er in Jezus, als de eeuwige Rotssteen is, behoorde ons aan te zetten, om tot Hem te gaan. God Zelf trekt u! Want niemand kan tot Jezus komen, tenzij de Vader hem trekt met liefdekoorden en mensenzelen.

3. Wij vinden met de letter K dat het geloof een

KUSSEN

genoemd wordt. Psalm 2: 12, *Kust de Zoon, opdat Hij niet toorne.*

Om nu de werkzaamheid van het geloof in dit opzicht na te gaan, kan dat niet beter, ons bedunkens, geschieden, dan dat wij op de plechtigheid van het kussen in Gods Woord letten.

- Kussen wordt gebruikt, om eerbied en dienst te kennen te geven; waarom men in Jobs tijd de handen kuste, als men – op godsdienstige wijze - de zon en maan kwam te zien.
- 1 Kon. 19: 18, *had God zo veel duizenden, die de knieën voor Baäl niet gebogen hadden, en alle monden, die Hem niet gekust hadden.*
- Zodat dit kussen, als een daad van het geloof, zal zeggen de inwendige eerbied en hoogachting van de ziel tot Jezus, als haar enige Wetgever en Koning: *Dewijl Hij uw Heere is, zo buig u voor Hem neder*, Psalm 45: 12.
- Kussen waren ook soms een teken, om te betuigen de erkenning van het hart aan iemand, en gehoorzaamheid aan hem. Dus vinden wij, dat Samuël kuste, hem als koning erkennend, 1 Sam. 10: 1, in deze zin wordt het ook hier ter plaatse gebruikt, zodat het geloof, als een kussen, zegt, Jezus te gehoorzamen, de wet uit Zijn mond te ontvangen en zich tot een vrijwillige onderdaan aan Jezus' heerschappij te onderwerpen, zonder het allerminst tegen één van Gods bevelen te hebben, maar die verkiezende tot mannen van Zijn rechterhand.
- Kussen werden gegeven ten blijke van aflegging van voorgaande vijandschap, en ingaan van nieuwe en oprechte vriendschap. Daarom kuste Jozef zijn broeders, en David zijn zoon Absalom. Zodat het dan zal zeggen, hoe het geloof dat oude slangenvenijn en die salamandersaad aflegt, om in nauwe vriendschap en familiariteit met Jezus te komen.
- Kussen werden ook oudtijds gegeven tot een teken en uitlating van tedere liefde van de een tot de ander; daarom wil Paulus hebben, dat de Christenen elkaar groeten zouden met een heilige kus; zodat het zal zeggen, zijn innige hoogachting voor Jezus boven alles te betuigen, zijn ongeveer liefde tot Hem in alle tederheid, in alle oprechtheid en innige zielsaandoening, waarom de bruid zegt: *Och, dat gij mij tot een broeder waart, zuigend de borsten van mijn moeder.*
- Kussen werden gegeven na enige tijd afzijn van elkaar, schoon er zo veel voorgaande verwijdering niet was, om de een de ander te verwelkomen, en de blijdschap over zijn komst uit te drukken; welk een kus van verwelkomen, is het eigen werk des geloofs; de ziel, zodra zij haar liefste vindt, verwelkomt zij Hem duizendmaal, zij vertelt al haar wedervaren en droefheid over en onder Zijn afzijn; O, dat elk, om Gods toorn te ontvlieden, Gods Zoon kussen mocht!

Wij gaan over tot de letter L, waaronder het geloof ons voorkomt, 1ste als een

LEGGEN VAN CHRISTUS TOT ZIJN FONDAMENT

1 Kor. 3: 10, 11. *Niemand kan een ander fundament leggen dan hetgeen gelegd is, Christus Jezus.*

Vooraf merken wij aan, dat deze benaming juist niet uitdrukkelijk, maar meer ingewikkeld in deze plaats te kennen gegeven wordt. Het fundament is alreeds gelegd in de eeuwige vrederaad tussen Vader en Zoon. Maar gelijk het geloof *de zielsecho* is van alles wat God spreekt, dat wederom uitsprekend, nasprekend. Zo is het geloof in enige opzichten een nadoen van hetgeen God alreeds gedaan heeft. Elk weet, dat hetgeen God gedaan heeft, om een fundament te leggen, niemand gelukkig zal maken, tenzij hij voor zich in het bijzonder dit fundament legt. Wij zouden onder de letter B van het geloof als een Bouwen gesproken hebben, maar hebben dat voor deze letter overgelaten.

Derhalve, ten tweede in het zakelijke; als het geloof *een leggen van een fundament* genoemd wordt, zal dat te kennen geven:

Vooreerst een diep opgraven en uitroeien van alle oude fondamente, waarop men gebouwd heeft. En waarlijk, hier komen enige zoete zaken in aanmerking.

1. Dit houdt ons voor, dat elk mens, die onder het Evangelie leeft, en nadenkt over zijn ziel, voor een aannaderende eeuwigheid, dat elk van die een fundament heeft, goed of kwaad, waarop hij zijn hoop van zaligheid bouwt, waarop zijn troost in een stervensure steunt. En waarlijk, de ondervinding leert ons, dat mensen zulke fondamente leggen, die zo belachelijk zijn, dat een opmerkend oog die ziende, en zich te binnen brengende, van hoe groot gewicht de zaligheid is, voor dezulken moet beven. Al deze fondamente op te noemen, is onmogelijk voor enig mens, overmits elk iets bijzonders heeft; schoon zij allen hierin overeenkomen, dat zij op een ander fundament, dan Christus de Heere bouwen. Enige zullen wij opnoemen, vele bij andere gelegenheden ontdekt hebbend, die wij nu niet zullen aanroeren.

a. Velen hebben geen ander fundament, dan hun goede voornemens om eens voor God te leven, en hun zaligheid te betrachten; menende, (want ik spreek niet van ongebonden, zorgeloze mensen) dat dit alles is, schoon die voornemens nooit tot daden doorbreken, of breken zij eens door, het is bij vlagen, zolang er ongerustheid blijft, dat overgaat als Efraïms gerechtigheid, gelijk als een morgenwolk en een vroegkomende dauw, die terstond overgaat.

b. Velen stellen tot hun grond de overtuiging, de kommer, de aanhoudende beschuldiging van hun geweten, menend dat zulks alles van de Heere komt, en een teken is, dat God in hen werkt, en dat zij wat anders hebben dan hun naasten, die zorgeloos leven. Maar Saul, 1 Sam. 15: 24, riep uit: Ik heb gezondigd; gelijk snode Farao en Judas. O, het is geen goed teken, als men zijn overtuiging tot een grond stelt, zonder te letten of ooit het bloed van Jezus op de ziel komt, tot bevrediging van die met God,

c. Velen stellen tot hun fundament, dat hun overtuigingen zijn gevolgd geworden van enige doorbrekingen en verandering hunner daden, zodat zij niet alleen de voorgaande zonden verlaten, maar de tegengestelde deugden betrachten; gelijk dus Herodes vele dingen deed, door de krachtige prediking van Johannes, Mark. 6: 20.

d. Velen stellen tot hun fundament, hun heilig leven in de betrachtting van de godsdienstplichten, hun hartelijk bidden, hun naarstig bijwonen van de middelen, hun liefde tot de leraren, niets meer hebbend dan Micha in het Boek der Richteren, die meende, dat alles wel zijn zou, omdat hij een Leviet tot zijn priester had. Zo ook Matth. 25, *Wij hebben in Uw tegenwoordigheid gegeten*, enz.

e. Velen stellen hun kennis niet alleen van historische waarheden, maar hun geoefendheid in de Goddelijke kennis en hun verstand van Gods Woord tot hun fundament; *ondertussen is er een kennis die opgeblazen maakt*, en een wijsheid, die uit God is.

f. Velen stellen tot hun grond de goedkeuring van anderen. Zij hebben in hun verlegenheid, deze of gene leraar of vrome gesproken, hun weg aan die verhaalt; en deze schenen met hun uitdrukkingen het stempel er op te zetten; nu is alles wel, geen kommer, geen pijn kan hen nu treffen; die heeft het gezegd; daarom, anderen mogen denken en zeggen wat zij willen, zij trekken het zich niet aan, maar gaan verloren met een leugen in de rechterhand.

g. Anderen stellen tot hun fundament hun gerustheid; zij hebben wel voor deze benauwdheden gehad en lang getreurd, maar nu zijn zij stil, hetgeen een teken is van vrede met God, doordat *de goddelozen zijn als een voortgedreven zee*. Ondertussen de jongeling, Luk. 18, was ook gerust.

h. Anderen wederom hun buitengemene gave van bidden, waarin zij veel oprechten ver te boven gaan; maar O, men moest onderscheid maken tussen gemene en zaligmakende gaven, en alsdan beven.

i. Dit zegt, men zal de oude gronden wegwerpen, dat men bevindt dat zij beginnen te daveren, dat zij schudden, als er op de ramshoornen van Gods ontdekkend Woord geblazen wordt, dat zij niet in staat zijn, om het uit te kunnen staan.

j. Dat evenwel de mens, ziende het gevaar, waarin zijn huis is, alle krachten aanwendt, om het te verbeteren en te versterken, opdat hij tegen de gevaren staande zou blijven.

k. Dat men soms zodanige stormen en vloed en vindt, waardoor de fondamente worden weggespoeld, zodat alles van boven neervalt. Dat, overmits men een fundament hebben moet, dat wel is, men er nu op voorzien is om een, dat goed is, te hebben, zodat men zich deels op de rots Christus zet, terwijl er nog een ander deel is, dat op een zandgrond steunt; dat zijn mensen, die ten dele Christus aannemen, zij zijn zondaars, kunnen voor God niet bestaan, en dus nemen zij Jezus aan voor de voorbijgegangene schuld, maar zij zullen nu door Gods goedheid voor Hem leven; gelijk duizenden wel Christus als Priester aannemen, en niet als Koning. Die van Galatië wilden ook zo Christus tot hun fundament leggen, deels op Zijn gerechtigheid, deels op hun eigen bouwend.

j. Maar zullen de oude fondamente weg zijn, zij moeten zichzelf zien, buiten enige grond of enige verwachting, om voor de Heere te kunnen bestaan, zeggende: *het is buiten hope*, om het in Zijn hand te geven.

Zodat het leggen van een fundament zal zeggen:

1. Vooreerst, dat zij Gods gelegde fundament onder het oog krijgen, zoals dat gelegd is in de vrederaad, in de dood van de Middelaar, en in de aanbidding van het Evangelie.
2. Het zal zeggen, een afzien van alle andere gronden.
3. Het zal zeggen, een zich laten zakken op dit vast en onveranderlijk fundament, voor tijd en eeuwigheid, enz.
4. Een laten dragen van zich op dit fundament, zodat men nooit iets anders tot zijn fundament zoekt te stellen.

2. Er is nog een geloofsbenaming, onder de L, welke het zaligmakend geloof voorstelt in zijn werkzaamheid omtrent Jezus, zoals de gelovigen Hem gebruiken in hun optocht door deze woestijn naar het Kanaän daarboven. Zij komen op, niet alleen als rookpilaren, in krachtige en ernstige gebeden, maar zonderling

LEUNENDE OP HUN LIEFSTE

Hoogl. 8: 5. Om nu deze werkzaamheid van de gelovige ziel na te gaan, zullen wij iets van ons grondwoord met uw aandacht moeten aanmerken. Namelijk ons grondwoord *Dafak* gelijk Coccejus en Schindlerus aanmerken, betekent in zijn eerste betekenis, een metgezel, waarvan het in een tweede betekenis zegt *leunen*, overmits het zeer gewoon is, dat de zwakkere metgezel leunt op de sterkere en zijn hoofd tegen diens boezem legt, zodat het óók wel voor een *elleboog* en een *kussen* gebruikt wordt. Ons bedunkens, hebben onze taal mannen het zeer wel in zijn tweede betekenis vertaald door *leunen*, overmits de omstandigheden van de plaats, zulks al medebrengen daar de andere en de verklaringen niet buiten te sluiten zijn.

Wat nu dit leunen betreft als een werkzaamheid van het zaligmakend geloof in een Christen, die op zijn weg is naar het Jeruzalem, dat daarboven is, zullen wij de zaken uithalen, volgens de betekenis van het woord:

Zodat wij eerst deze gelovigen én Jezus in hun optocht als metgezellen, makkers en vrienden werkzaam zullen zien. Meermalen komen de gelovigen in des Heeren Woord als vrienden Gods en Christus voor, Joh. 3: 29, *De vriend des bruidegoms, die staat en hem hoort, verblijdt zich met blijdschap om de stem des bruidegoms*. Hoogl. 5: 1. *Eet vrienden, drinkt en wordt dronken, o Liefste!* En zonderling is de lof van onze vader Abraham, dat hij *Gods vriend* genoemd wordt, Jak. 2: 23, *En de Schrift is vervuld geworden, die zegt: En Abraham geloofde God, en het is hem tot rechtvaardigheid toegerekend, en hij is een vriend Gods genaamd geweest*.

En waarlijk, tot dit leunen wordt de vriendschap eerst vereist. Want hoe zullen de gelovigen als Henoch met God wandelen, tenzij zij eerst zijn overeengekomen en Zijn vrienden zijn. Wilt u het een en ander hiervan weten? Let met mij op de volgende zaken:

a. Deze vriendschap, waardoor Jezus en de ziel metgezellen zijn, zal te kennen geven een nauwe en innige kennis tussen beiden, want anders kan er geen rechte vriendschap zijn. Maar zo is het:

(1) Jezus kent hen:

1. Uit de gift des Vaders van hen, aan Hem in de eeuwige Vrederaad, daar God de Vader deze ellendige massa aan Hem opdroeg, Joh. 17 : 6. *Zij waren Uwe, en Gij hebt Mij dezelve gegeven*.
2. Hij kent hen uit Zijn eeuwig en vrijwillig stellen van Zich tot een Borg en Middelaar in hun plaats, voor hen instappend, en zeggend: *Laat ze toch niet in het verderf nederdalen, Ik heb verzoening gevonden. Zie, ik kom, o Godt om Uw wil te doen*, Psalm 40: 9.
3. Hij kent hen wegens Zijn dadelijk lijden, daar Hij voor hen allen dadelijk in eigen Persoon voldeed, en als de Hogepriester, met al hun namen op Zijn borstlap geschreven, in het binnenste heiligdom is ingegaan.

4. Hij kent hen, omdat Hij hen in de *tijd der minne heeft geroepen*, en tot Zich overgebracht, zodat zij de Zijnen zijn.
5. Hij kent hen uit Zijn omgang met hen, uit de liefdeblijken aan hen bewezen, in alle gevallen, en in alle gelegenheden. Ziet, hoe het ene en het andere voorgesteld wordt, Jer. 1; 5 , *Eer dat Ik u in 's moeders buik formeerde, heb Ik u gekend*, Rom. 8 : 29 en nadrukkelijk Jes. 48: 8; hetwelk een gelovige met wonderbare opmerking behoorde te lezen.

(2) De gelovigen nu kennen Jezus, overmits Hij Zich aan hen geopenbaard heeft, op een andere wijze dan Hij Zich aan de wereld openbaart; *en daaruit is het dat Zijn schapen Hem kennen en volgen*, Joh. 10: 27.

b. Dit zal zeggen, zij zijn gezellen en innige makkers, dat dit ontstaat uit naspeuren van aangename hoedanigheden in elkaar. Dit is gewis de band van vriendschap. O, welke aangename hoedanigheden bespeurt de ziel al niet in Jezus!

- Hoe liefvallig zijn Zijn woorden, die van Zijn scharlaken lippen druipen.
- Hoe zachtmoedig is Zijn aard, zonder enige hoogmoed of opgeblazenheid) Matth. 11: 29.
- Hoe openhartig om alles aan hen bekend te maken: *zou Ik het niet aan Abraham bekendmaken?*
- Hoe gesloten, zonder ook iets, aan Hem toevertrouwd, te openbaren en aan anderen bekend te maken!
- Hoe vergevende in Zijn liefde!
- Hoe rijkelijk in Zijn onthaal, hun alles volop toedienend, en Zich verblijdend, om hun wel te doen!
- Hoe handelbaar en gemeenzaam, om andere hoedanigheden meer voorbij te gaan!

Daar ondertussen de ziel geen zulke hoedanigheden heeft, maar het tegengestelde in alle opzichten; welke nochtans liefelijk zijn, in zoverre als Jezus' bloed en macht daarin kunnen verheerlijkt worden.

c. Het zal zeggen, dat zij wonder verkleefd zijn aan elkander. O ja, Christus' hart is zo vast tot hen, dat zij zijn gelijk Zijn oogappel. *Zij zijn in beide Zijn handpalmen gegraveerd*; zij zijn Zijn beminden, Zijn lust is aan hen, en de hunne aan Hem. Want het is: *Mijn Liefste is de mijne, ik ben ook de Zijne*. Wat zal dan scheiden? Immers noch dood, noch vuur, noch verdrukking, nog enige zaken. O nee! Door Hem willen zij voor Hem, in en met Hem in de dood gaan; want zij kleven vaster aan Hem, *dan een gordel kleeft aan de lendenen ener man*.

d. Het zal zeggen, een zonderlinge openhartigheid met elkander. O ja, was men meer in dat verborgen leven met Jezus, Hij zou alles zeggen en bekendmaken aan de ziel: maar daar er zo weinig gemeenschapsoefening met God is, zo vertrouwt Christus hun Zijn verborgenheden niet toe, daar Hij het gewisselijk anders doet aan Zijn vriend Abraham: *De verborgenheid des Heeren is voor degenen, die Hem vrezen en Zijn verbond om hun die bekend te maken*, Psalm 25 : 14.

e. Het zal ook zeggen; dat zij vele mondelijke samenspraken onderhouden, waarin God en Christus tot de ziel spreken en zij wederom tot God. O, dit is het dierbaarste van de vriendschap, en iemand kan wel zijn nabijheid aan God hieraan toetsen en kennen. Want des konings vrienden spreken dikwerf met Hem en Hij met hen, gelijk

het Hooglied hiervan vol is, schoon de wereld het niet kent; de bruid zeide: *Het is de stem mijner Liefste; ziet Hij komt!*

f. Het zal ook zeggen, dat, gelijk het onder vrienden is, wanneer zij niet bij elkaar kunnen komen, zij evenwel door briefwisseling met elkaar de gemeenschap onderhouden. O, het is zo! De vrienden van de Bruidegom zijn hier in het land van hun vreemdelingschap, worden niet altoos tot het samenspreken toegelaten, om in de binnenkameren te zijn. Ondertussen zenden zij hun brief tot hun vriend, welke ik de gebeden en zuchtingen mag noemen, waarin zij Hem al hun toestanden en benauwdheden bekend maken, ook de toestanden van de kerk in het algemeen, en van deze en gene in het bijzonder; zodat zij er de antwoorden ook wederom op ontvangen, in de verhoring van hun zuchtingen, in de belofte, die God op hun hart indrukt; of door inleiding van hen in zekere gevallen in het Woord, waaruit hij wonderbare dingen leert.

g. Het zegt ook, dat gelijk vrienden tot zekerheid van vriendschap elkander zekere tekenen en panden geven, dat dit ook tussen hen is. O, Jezus geeft hun Zijn Woord, Zijn hart, Zijn hand, Zijn Avondmaal tot panden, *dat bergen mogen wijken en heuvelen wankelen, maar dat Zijn goedertierenheid in der eeuwigheid niet zal wijken, noch het verbond Zijns Vredes wankelen*, en zij geven Hem hun hart, gelijk wij gezien hebben, en ook hun hand, 2 Kron. 30: 8.

h. Het zal ook zeggen, dat de een veel, ja zeer veel op de ander vermag, Spreuk. 19: 7. O, het is, als het ware, met eerbied gesproken, dat door hen de Almachtige overwonnen wordt; gelijk in Jakob, die overmocht; gelijk met Lot; God kon niets doen, eer Lot uit Sodom was verdreven; en Abraham, die stof en as was, vermocht zóveel, dat Sodom om tien rechtvaardigen zou behouden zijn geworden. En Hij vermag ook alles op hen, alles is voor de Heere.

i. Het zegt, dat zij veel van elkaar kunnen verdragen! O, God zwijgt in Zijn liefde, en handelt niet met hen naar de wet van vergelding, *maar heeft menigvuldige vergevingen, opdat Hij gevreesd wordt*. En zij, wanneer zij in een goede toestand zijn, leggen de hand op de mond, zeggend: *Mijn ziel zwijg Gode, want van Hem is al mijn verwachting: ik zal des Heeren gramschap dragen, omdat ik tegen Hem gezondigd heb*, Micha 7: 9. O, zalig bevredigde toestand! Een makker, een vriend van Jezus te zijn!

Maar overmits nu vrienden, in hun optocht tot ondersteuning, bemoediging, en onderschraging van elkaar zijn; zo is de tweede betekenis van het woord *een leunen*, hetwelk moet voortvloeien uit vriendschap en kan zonder die in het allerminst niet zijn. Wij zullen derhalve van dit leunen zo spreken, dat wij met uw aandacht zullen inzien wat het vooronderstelt, dat gezien en gevoeld moet worden in Jezus, op Wie de ziel leunt.

1. O, in Hem moeten zij zien Zijn algenoegzaamheid, en Zijn Goddelijke kracht, en uitnemende bereidwilligheid, en liefdragendheid, zullen zij hun gehele gewicht op Hem laten aankomen. Christus nu is zodanig Een in alle opzichten: Hij is de *El-Gibbor*, de sterke God, en een gewisse Hulp in de tijd der benauwdheid.
2. Maar zij merken zichzelf aan als zwakken, tot de voortgang op de weg naar de hemel. O, bij hen is geen kracht, om de zware zanden van Baka's dal door te

klauteren, ja, niet alleen zwak, maar in alle opzichten onmachtig, zodat zij zonder Hem en Zijn Goddelijke invloeden geen voetstap op de weg willen of kunnen voortgaan; dus zijn zij het niet meer, die leven, maar het is Christus, Die in hen door geloof leeft. Dit doet hen blijven in Christus Jezus, als een rank in de ware wijnstok.

Derhalve zal dit leunen, volgens het zinnebeeld, de volgende zielswerkzaamheden te kennen geven:

- Dat zij opgetrokken zijn, of opgewekt van het bed der zorgeloosheid, waarop de gelovigen dikwerf neerliggen, Hoogl. 5: 2, of uit zware moedeloosheden en twijfelmoedigheden, waarin zij zinken als in klei en modder, en dat hun voeten op een rotssteen gezet zijn! O! dat is het eerste, wat Jezus doet, wanneer Hij Zijn hand tot de kleinen wendt.
- Dat zij nu op hun voeten staan, die geschoeid hebbend met de bereidwilligheid des Evangelies. Eféze 6: 15; met lust en hart om voort te treden op de weg van des Heeren geboden. O ja, zij slapen nu niet meer, maar zijn opgestaan uit de doden. Bij hen is lust om de Heere in alle opzichten welbehaaglijk te wandelen.
- Dat zij gelijk een zwakke en machteloze dadelijk hun hand uitsteken, om Jezus de enige houvast, aan te grijpen, Jes. 27: 5. Zij grijpen Zijn sterkte aan, daar zij klein van krachten zijn; de nood dringt hen om Jezus te grijpen, hetwelk een eigen werk des geloofs is, waarom het in Psalm 37 genoemd wordt *een wentelen van zijn weg op de Heere*; en een vasthouden: *ik hield Hem vast*.
- Het zal zeggen, dat zij hun gehele gewicht op Hem, op de Christus, laten aankomen. O, zo lang de mens deels op Jezus steunt en leunt, en deels op de plichten, gewis, de linkerhand zal door de rietstok van Egypte, de wettische plichten en eigen krachten, doorboord worden. Hier moet men leunen op Hem alleen en op niemand anders; want anders zal men altoos verkeerd zijn in de werkzaamheid.
- Het zal zeggen de onvolmaaktheid van hun treden; die met zijn gehele lichaam op iets anders leunt en hinkt, gaat mank, gelijk Israël was hinkende op twee gedachten. O, zo is de weg van die leunen op Jezus; zij hebben het nog niet verkregen, *de volmaaktheid* namelijk, maar zij jagen er naar; hun doen is met veel zonde, ja hun beste doen is wegens het vlees als een wegwerpelijk kleed.
- Het zegt ondertussen, dat de meeste kracht is aan de leunende zijde. O met hetgeen waar de ziel op Jezus leunt, daar heeft zij kracht, in het vernieuwd en wedergeboren deel. Maar daar is een andere zijde, een verdorven beginsel, dat trekt naar beneden. Wanneer Paulus het goede wilde, lag het kwade hem nabij en deed hem naar de laagte zakken, Rom. 7: 21.
- Het zegt, dat zij bij elke stap, die zij voortgaan, een zucht geven, als ademlozen. O ja, in het geestelijke, die recht op Christus leunt, die is gedurig zuchtende, als een amechtige en machteloze, om het alles alleen uit des Heeren hand te ontvangen. en deelachtig te worden; *zonder U kunnen wij niets doen*.
- Het zegt, was er geen moed op Hem, op Wie zij leunen, dat zij kunnen neerzitten en in wanhoop vergaan, om ooit een andere voetstap voort te zetten. Indien God, Gods Woord, niet alle vermaking van David geweest ware, hij zou al lang in zijn druk zijn vergaan. O, was het niet, dat de ziel wist, dat de Rotssteen Israëls altijd dezelfde blijft, de ziel zou het opgeven en nooit meer proberen; maar God onveranderlijk zijnde, hebben zij altijd moed op Hem.
- Het zegt ook, dat zij al gedurig, eer zij nog wederom een voet willen bewegen, wederom door nederdrukking van zichzelf op Jezus, kracht daartoe moeten

ontvangen. O ja, men moet in alles, zowel in de opgewektste als in een lage gestalte, gedurig nieuwe en directe uitgangen van geloof op Christus oefenen. En dat moeten niet zulke daden zijn, waarmee men in de hoogte gaat door gevoel en opgeblazenheid, maar in de laagte valt op Jezus, als een geheel ellendige en machteloze; dat maakt eerst een recht leunen, wanneer men *als een samenknoping van ongerechtigheid op Jezus zakt*.

- Het zegt ook, dat dan alleen de kracht komt, en dat de ziel in de hoogte gebracht wordt, als zij met de hand op Jezus leunt, Psalm 18 : 30, *Met U spring ik over een muur, enz.*
- Het zegt ook de innige en ongeveinsde liefdebewijzen, die de ziel Jezus vertoont bij elke stap, die zij voortzet, zeggende: Indien U mij niet geholpen had, ik zou al lang in mijn druk vergaan zijn. Zodat zij een *Eben-Házzer* en gedenkstenen opricht, en daarop schrijft: *Tot hiertoe heeft de Heere mij geholpen*. En voegt er bij: *Hij zal nog helpen en uitredden*.
- Het zegt ook de nauwe oplettendheid van de ziel omtrent Christus' gedrag, of Hij voortgaat of stilstaat. Moest Israël niet voortgaan, zolang de vuur- en wolkkolom stil bleef staan, en moesten zij op de beweging van die, in de woestijn hun plaats veranderen; o, zo is het ook hier. De leunende let op Christus' wil, wanneer Hij stilstaat, zal ik stilstaan en ook met Hem voortgaan; zij willen Hem niet vooruitlopen noch nablijven, maar Hem volgen, waar Hij ook heen gaat.
- Het zegt, een gedurig gebruik maken van Hem om kracht, licht, gerechtigheid en alles, wat zij van node hebben in tijd en in eeuwigheid; overmits al hun bekwaamheid uit God is.
- Eindelijk, een betrouwen van al hun belangen aan Hem, tijdelijke, geestelijke, en ook eeuwige; ziet, zegt Job, *zo Hij mij doodde, zou ik niet hopen?*

Nog is het geloof een Lopen. Maar ik zal daarvan niet spreken, het genoegzaam gedaan hebbende bij *het toevluchtnemende betrouwen of vertrouwen*.

Wat deze letter M. betreft, hebben wij geen bijzondere benaming onder die gevonden, of het moest geweest zijn, dat het geloof is een "Maken van een verbond met God". *Waarin de ziel Gods verbond der genade toestemt en zichzelf in dat verbond ingeeft, zich ook onder de allernauwste verplichtingen brengend om des Heeren te zijn en voor de Heere in alle nauwkeurigheid te leven*. Maar hiervan hebben wij bij een andere gelegenheid gesproken, Psalm 50: 5, *Vergadert mij Mijn volk, die het verbond maken met offeranden*.

Derhalve gaan wij over tot de volgende letter, N, waar het geloof genoemd wordt een

NEMEN

Deze benaming van het geloof, deszelfs werkzaamheid te kennen gevende, vinden wij bijzonderlijk in de instelling van des Heeren Avondmaal, daar omtrent het gegeven brood de werkzaamheid zijn moet nemen, maar het wordt ook betrekkelijk gemaakt tot Christus Jezus. Matth. 11: 29.

Vooraf merken wij aan, dat wij alreeds van het geloof gesproken hebben als een aannemen van Christus, en in en met Hem van al de weldaden van het genadeverbond, die, als een vrij, uitnemend, voortreffelijk, nuttig en weergaloos geschenk, aan de arme zondaar recht overtuigd en ontbloot van alles, voorgehouden en aangeboden worden; van deze zaken zullen wij in het allerminste niet spreken, maar enige zaken, die wij overhielden voor deze benaming, uw aandacht voordragen.

Om dan tot onze zaak met uw aandacht te komen, zullen wij nagaan enige eigenschappen of hoedanigheden, van dit nemen van Christus geheel en alleen, als Gods gave, waaronder de werkzaamheden des gemoeds zullen gevonden worden:

a. Het is een nemen met de uiterste erkenning van des Gevers milddadigheid, zo vrij en boven alle verdienste. O, wat wordt de ziel in dit nemen al niet neergezet bij Gods liefde en goedertierenheid aan het menselijk geslacht, niet alleen hun het leven op deze aarde gevende, en hen met spijs en vrolijkheid vervullende, hun goeddoende van de hemel, en in Zijn lankmoedigheid dragende, maar zonderling bij Zijn uitnemende, wonderbare en ongehouden liefde tot enige weinige van de nakomelingen van Adam, Zijn eigen Zoon schenkende niet alleen als een voorwerp, alle liefde waardig, zijnde Hij de waarachtige God; dus ook als een Voorwerp, dat door lijden voor al hun zonden voldaan heeft. *Ziet, met hoe grote liefde, zegt daarom Paulus, heeft ons God liefgehad, dat Hij Zijn eigen Zoon niet gespaard heeft, maar heeft Hem voor ons allen overgegeven, Rom. 8: 32. Psalm 86: 5.*

b. Het is een nemen met de overtuigendste en gevoeligste erkenning van eigen onwaardigheid en nietigheid; zij merken overtuigend aan, dat er niets bij hen is of zijn kan, om ooit zulk een geschenk van de Heere af te persen; maar dat zij wegens erfelijke en dadelijke schuld, al Gods weldaden ten enenmale onwaardig zijn. Daarom zegt Paulus: *Mij, de allerminste is deze genade geschied.*

c. Het is een nemen met de uiterste hoogachting van het geschenk; zij beschouwen dat aan alle kanten en in deszelfs dierbaarheid, grootheid en gepastheid in alle opzichten voor hun ziel, hetwelk hun doet uitroepen: *Wat is de mens, dat Gij zijner gedenkt, of de zoon des mensen, dat Gij hem met de opgang uit de hoogte bezoekt!*

d. Het is een nemen met beschaamdheid; schaamte en schaamroodheid bedekt hun aangezicht zodanig, dat de ziel in de uiterste verlegenheid gebracht wordt, 2 Sam. 7: 18, 19, Toen ging de koning David in, en bleef voor het aangezicht des Heeren, en hij zei: *Wie ben ik, Heere, of wat is mijns vaders huis, dat Gij mij tot hiertoe gebracht! Daartoe is dit klein in Uw ogen geweest, Heere Heere! maar Gij hebt ook over het huis Uws knechts gesproken tot van verre heen; en dit naar de wet der mensen, Heere Heere! En wat zal David nog meer tot U zeggen? want Gij kent Uw knecht, Heere Heere!*

e. Het is een nemen met een lust en zucht, om het geschenk, namelijk de dierbare Jezus in alle opzichten betamelijk te gebruiken, *zoals Hij van God geworden is tot wijsheid, rechtvaardigmaking, heiligmaking en volkomen verlossing voor de ziel*; of Jezus wensten zij in alle opzichten te gebruiken als hun eigen, dus trachtend te grijpen hetgeen, waartoe zij gegrepen zijn.

f. Het is een nemen met lust, om zich nooit de gave onwaardig te maken, en Gods goedheid nooit te verachten. O, wanneer Jezus, als de geschonken Middelaar en Gods grote gave genomen wordt, wat is niet de lust, om met Hiskia zachtjes voort te gaan, uitroepende: *Wat zal ik de Heere vergelden voor al Zijn weldaden, die Hij aan mij be-
wezen heeft?*

Onder deze letter N vinden wij nog een benaming des geloofs, dat het is *een Noemen van de naam Jakobs*; maar hiervan mogelijk in het vervolg, Jesaja 44 : 5 enz.

Wat deze letter en de volgende tot aan de S. toe betreffen, daar zijn wel deze en gene geloofsbenamingen voorgekomen, maar wij bemerkten, dat het zakelijke daarvan óf gezegd was in het voorgaande, óf gezegd moet worden in *de Verhandeling van de eigenschappen des geloofs* zelf; dus gaan wij ze dan voorbij, om niet tweemaal hetzelfde te moeten zeggen.

Gaan wij dan voort tot de letter S. Onder deze vinden wij, dat het geloof genoemd wordt een

SCHRIJVEN MET DE HAND

En deze zal met zijn hand schrijven: Ik ben des Heeren, Jes. 44 : 5.

Wat nu de verscheidene vertalingen en uitleggingen van deze plaats betreft, gelijk ook de gewoonten, waarop gezinspeeld mocht worden, daarmede zullen wij uw aandacht niet ophouden, het bijna een gehele leerrede vereisende; wij zullen zonder verder onderzoek thans dienaangaande bij deze vertaling blijven, en de zaak u voordragen, die wij als geloofswerkzaamheden er onder bevonden hebben.

De zaak dan hier betreffende:

a. In het gemeen vinden wij, dat de uitleggers meenden, dat dit te kennen geeft met God op een verbondswijze niet alleen te handelen, maar schriftelijk dat verbond oprichtende; naar het voorbeeld van Gods aloude Israël op zoveel plaatsen, Exod. 34: 27. Jozua 24 : 26 en andere plaatsen. Dit hebben wij vóór deze aangedrongen en in onze *voorbereidingsleerrede* een kort formulier van verbondmaken op een schriftelijke wijze aan uw aandacht medegedeeld.

In het bijzonder zal het zeggen:

1. Hoe de ziel op de allervaste en nauwste wijze in dit aannemen van Christus zich aan de Verbodsbord verbindt, om de Zijne te zijn, en voor Hem te leven. De mens is toch als Efraïm, *een losbandige koe*, die in de ruimte wil weiden; dat is de natuur van de zonde, dat die een onwettelijkheid is; daarom de ziel dit wetende, wil zich vast, gewis en zeker verbinden en onder de eed brengen: *Ik heb gezworen*. Zie Neh. 3: 38.

2. Hoe dat het voornemen der ziel bestendig is en het onveranderlijk geschreven blijft. Daarom zei Pilatus: *Wat ik geschreven heb, dat heb ik geschreven*, Joh. 19: 22. O, die Jezus oprecht omhelst, het is niet bij een optocht, zodat alles als *een morgenwolk en vroegkomende dauw* is; maar haar bestendige zucht, lust en gezindheid is, om altoos bij de Heere te blijven.
3. Hoe de ziel hierin met bedaardheid te werk gaat; daar men iets schrijft, onderschrijft, dat moet met bedaarde zinnen geschieden; zo ook zij overleggen en overwegen alles wat zij schrijven.
4. Het zal zeggen, dat zij dit doen, eindelijk, tegen het toekomende, óf tot ondersteuning, zodat het een getuige tegen hen in afgezaktheden zijn mag.

Zonder van het geloof als een toestemming te spreken, of een toezetten van het zegel, dat God waarachtig is; doordat wij hierover in onze Verhandeling van de natuur des geloofs spreken moeten, gaan wij derhalve over tot de volgende letter V., daar wij vinden, dat het geloof genoemd wordt een

VERLATEN

Psalm 10: 14 *Op U verlaat zich de arme.*

Wat nu ons grondwoord betreft, deszelfs betekenis is wel in verlaten gelegen, ondertussen wordt het gebruikt:

a. Soms in een kwade zin. Wanneer de mens van God afwijkt, zijn vrees niet voor ogen hebbend, noch van zijn hulp, vertroosting en raadgevingen afhankelijk, gelijk wij vinden van Israël tot hun beschaming aangetekend, dat zij de Heere, de springader des levenden waters *verlaten* hadden, en zich bakken uitgehouwen, die geen water houden kunnen, Jes. 2: 13, 17.

b. Soms wordt het in een goede zin gebruikt, of om de ziel op te wekken, dat zij alles buiten God zou *verlaten* en daarvan afzien en de Heere aankleven, *gelijk een gordel kleeft aan de lendenen van een man*, met het ganse hart. Hiertoe wordt de Joodse kerk opgewekt: *Verlaat uws vaders huis en volk, en de koning zal lust hebben aan uw schoonheid*, Psalm 45: 11, 12.

c. Soms geeft het te kennen het werk van een belaste, verlegen, en radeloze, zijn zaken op een ander verlatend, alle goede uitkomsten van hem afwachtend; gelijk als het hier gebruikt wordt, om de eigen werkzaamheid van Gods arm en verdrukt volk te kennen te geven omtrent de Heere in al hun verlegenheden en radeloosheden, waarin zij geen raad met zich zelf weten: *Op U verlaat zich de arme.*

En zo komt deze werkzaamheid overeen met een andere benaming des geloofs onder de letter W. namelijk *het wentelen van zijn weg op de Heere*, gelovend dat Hij het wel maken zal, Psalm 37: 5, Derhalve zullen wij van beide spreken onder deze benaming van *een verlaten van zich op de Heere.*

Wat de zaak dan betreft, uw aandacht kan bemerken:

b. Dat de onderwerpen van deze werkzaamheid zijn ware gelovigen in druk en tegenspoed, wegens de wreedheden van de goddelozen, die niet ophouden aan Gods ware volk wreedheden aan te doen; gelijk dus de roede der goddelozen dikwijls komt te liggen op het lot der rechtvaardigen. Daarom worden zij met een benaming van

Gods ware kinderen beschreven, welke de kleinheid en ootmoedigheid en ontblootheid van des Heeren volk uitdrukt; gelijk het is met al de namen die zij dragen. Zij zijn armen en nooddruftigen; en dat is wel met recht op hen toegepast.

c. Ten aanzien van hun uiterlijke toestand, welke merendeels armoedig is, zodat er weinig rijken naar de wereld zijn uitverkoren; want zo onmogelijk het is, *dat een kemel door het oog van een naald zou kunnen doorgaan, zo onmogelijk is het voor een rijke in het koninkrijk der hemelen te kunnen ingaan*. Waarom de apostel 1 Kor. 1: 26-28, zegt: *Gij, mijn waarde broeders en zusters, ziet uw roeping: niet vele wijzen, rijken of edelen, maar God heeft de armen uitverkoren*. En waarlijk, de bevinding leert het, dat zij meer in de hutjes gevonden worden, dan in de paleizen.

d. Maar bijzonder zijn deze onderwerpen, die zich op God verlaten, *en hun weg op Hem wentelen*, Armen in het geestelijke, niets ter wereld in of bij zich hebbend, moeten ten enenmale ogenblikkelijk van Gods goedertierenheid en milddadigheid afhangen; zaken, die wij voor deze over de Armoede des Geestes hebben voorgedragen, wij mogen ze niet herhalen.

1. Gaan wij derhalve met uw aandacht voort tot de werkzaamheid van de ziel, hier gesteld of vereist, van zich te verlaten op de Heere, of wentelen van zijn weg op God, daar wij zo geestelijk en practicaal, als mogelijk is, zijn zullen, zodat wij zien zullen:

A. Wat dit al veronderstelt, namelijk:

(1) Dat elk christen en ware gelovige een zaak of weg hebben, welke zij op God verlaten of wentelen moeten. Dit is bekend, dat het levensbedrijf, de daden en werkzaamheden van de ware gelovigen in Gods Woord door een weg worden uitgedrukt, en hun oefening op dezelve een wandel genoemd; daarom wordt er in Psalm 1: 6 gezegd, *dat God kent de weg der rechtvaardigen*, en Gen. 5: 24, *Henoch wandelde met God; en hij was niet meer, want God nam deze getrouwe en Godzalige man weg tot Zich, zodat hij de dood niet gezien heeft*, Hebr. 11: 5.

Vraagt uw aandacht, wat een gelovige al op God moet verlaten en wentelen? Ik antwoord, dat is een zeer ruime stof, welke wij nochtans met één woord kunnen beantwoorden, zeggende: *men moet alles op de Heere wentelen, al zijn wegen, zaken en lasten*. Want het is des Apostels vermaning, in geen ding bekommerd te zijn, maar al zijn begeerten aan God bekend te maken; met gebeden niet alleen, maar ook met dankzegging; ondertussen kunnen wij deze drie bijzonderheden in acht nemen:

- Deze armen en nooddruftigen hebben een kostelijk pand, welker verlossing kostelijk is, niet teweeggebracht kunnende worden door vergankelijke dingen, zilver en goud; deze moet men op God wentelen en verlaten. Daarom spreekt Paulus er van als van zijn pand bij God weggelegd; en als men dit wentelt en verlaat op God, zo zal dat ook mede insluiten, dat men al de middelen om geloof, bekering en heiliging van de ziel aan God toevertrouwt, wetende, dat de wasdom alleen van de Heere afhangt. Hoe zoet is Christus elke ware Christen hierin voorgegaan, zeggende: *Vader, Ik beveel U Mijne geest*.
- God stelt zijn gelovigen elk op een zekere post, geeft elk zeker werk, waarin zij overeenkomstig de toestanden, waarin zij gesteld worden, Hem moeten verheerlijken, en hun wandel en weg moet in alles zijn als een schijnend licht, voortgaande tot op de volle middag toe, zonder dat zij er in vertragen. Dit is nu een zware taak, een moeilijke weg, bij welke, om er in te vorderen, men gedurig

op God, om Zijn voorkomende, medewerkende en achtervolgende genade, zich wentelen en verlaten moet, overmits Hij het is, *Die alleen het willen en het volbrengen beide in de ziel Zijner gunstgenoten werkt*, Fil. 2: 13.

- Elk heeft ook zijn talent van God ontvangen, Luk, 19: 13, welke talenten zij ontvangen elk in het zijne, hoe groot of klein, niet om die te begraven, of te verbergen, maar met één woord, om die wel te gebruiken en op geestelijke woeker aan te leggen, tot zijn eigen en anderer geestelijke stichting; maar dit is een zware, een nadrukkelijke zaak.

(2) Het vooronderstelt, dat des Heeren welmenend volk, die een oprecht voornemen hebben om voor de Heere te wandelen en in alle opzichten getrouw bevonden te worden; dat zij door inzien van het een en het ander radeloos en overstelpt zijn, geen weg noch uitkomst dikwerf zien, hoe zij in deze zullen te werk gaan! O ja, dat wordt in al die plaatsen te kennen gegeven, waar men hiertoe opgewekt wordt, Psalm 55: 28, Spr. 16: 3, 1 Petrus 5: 7. Dit zal nu blijken:

- Als wij nagaan de grootheid van de zaken, die zij te doen en te lijden hebben. Was het maar in dit, of dat, dat een gelovige, die goede pogingen heeft, bezig zijn moest, het was veel, het was meer dan hij doen kon; want hij is uit zichzelf tot geen ding, hoe klein het ook zijn mag, bekwaam, 2 Kor. 3: 5. Maar het is hier een algemene heiligheid in alle opzichten, tot elk gebod, en dat wel in alle opzichten, als schepsel tot zijn Schepper, als overheid en onderdaan, als leraar en lidmaat, als vader en kind, als dienstbare en vrije, als koper en verkoper; en dit alles in alle gelegenheden, plaatsen, gezelschappen en onder alle voorzienigheden; en dat wel zo, dat men de volmaaktheid in dit alles in het oog moet hebben, nooit zich met enige trap vergenoegend; waarbij komt dat deze zijn weg en plicht van een hoge natuur is, het moet alles door geloof gedaan worden, dat is, uit Jezus' kracht, door Jezus' Geest; want alles dat niet uit het geloof is, dat is zonde; dit alles is nu groot.
- Ja, zij zijn verlegen, schoon zij goede pogingen hebben, wegens de zwaarigheden, die hen ontmoeten; hun weg is niet voor de wind, o nee! zij hebben wind en stroom tegen, hebben een boos hart, een verleidende wereld, welke beide hen dikwijls bezwaren, en aan hun ervvijand, de duivel verraden. Dit overstelpt, zodat zij moeten uitroepen Psalm 93: 3, *De rivieren verheffen zich, Heere! de rivieren verheffen haar bruisen, de rivieren verheffen haar aanstotingen.*
- Laat mij er nog bijvoegen, ten derde, hun eigen krachteloosheid en gehele onmacht, ja hun dwaasheid, zodat zij dikwerf in de engten gebracht worden, niet kunnende weten, wat goed of kwaad is, billijk of onrecht, 2 Kor. 3: 5; dit nu doet hen dikwerf in het dal der moerbeziënbomen, of liever in het dal van Baka, als een onmachtige, arme en ademloze neerzitten indien de ziel een nauwe Godzaligheid zoekt te betrachten.
- Eindelijk, dat bijna alles overtreft, schoon zij welmenend en goede pogingen hebben, bemerken zij nochtans in zich een boos en tegengekant hart tegen God en hun plicht, het hart zijnde als een snelle kemelin, om hun wegen te verdraaien, dat zo boos, verkeerd en arglistig is, dat niemand het kennen kan noch nagaan. Dat deed Jeremia in zijn 10^e hoofdstuk vs. 23 uitroepen: *O Heere! U weet, dat de weg van een mens niet bij hem is, hij kan zijn voetstappen niet besturen.* Paulus deze tegengekantheid vindend, en een wet in zijn leden, hem gevangen leidend onder de wet van zonde en dood, was ten enenmale overstelpt en riep uit, Rom. 7: 34, *Wee mij ellendig mens! wie zal mij verlossen van het lichaam des doods?* Die nu met aandacht het gezegde nagaan, kunnen zien de gelovige als een Enos, een ellendige,

een arme en nooddruftige, zwaar belast en zwaar beladen onder zijn lasten, welke hij derhalve noodwendig op een ander wentelen moet.

(3) Dit veronderstelt, wanneer er gezegd wordt, dat de armen zich op God verlaten, en hun weg moeten wentelen of eigenlijk overrollen op Hem, dat dit de plicht is van hen, niet hun zware last zelf op te torsen, op hun eigen schouders te dragen, maar het op God, als de Adonai, Die een vast fundament en een steun is, het te laten aankomen, en dus de last van zich op hun dierbare Jezus, hun trouwe Metgezel, hun weg te laten aankomen. Want Hij wordt toch in al hun benauwdheden met hen benauwd; maar dit stuk ruim zijnde zullen wij er over opmerken:

1. Dat er zoiets is, dat wezenlijk in de bevinding der vromen gevonden wordt, als zijn lasten op Jezus te leggen, te wentelen, en daardoor wezenlijke rust gewaar te worden.

2. Dit blijkt uit de wezenlijkheid van hun last; de mismoedigheid en zware angsten van een gelovige ontstaan niet uit loutere inbeelding en melancholieke gedachten, maar zij worden in waarheid onderdrukt; derhalve dit zo zijnde, dat er niemand is, die een bedroefde geest kan opbeuren. O, God in Christus moet de ware en enige steun van zulk een ziel zijn; maar dat is Hij, wanneer zij zich op Hem verlaten.

3. Er zijn in de ziel wezenlijke werkzaamheden des geloofs omtrent de zwaarigheden, die haar ontmoeten; zo zijn er ook wezenlijke verlossingen van haar last; want geloofs eigen werk is, alles op Jezus te leggen.

4. Dit zo zijnde, blijkt uit de bevinding. Paulus, 1 Tim. 1: 12, wist, dat hij niet beschaamd zou worden. Hoe wist hij dat? Hij wist, in Wie hij geloofd had, *en dat Die machtig was, zijn pand, bij Hem weg gelegd, te bewaren*. Ik heb van een martelaar gelezen, dat hij wel te voren tot wankeling gebracht was, zodat hij met zijn hand het Roomse geloof onderschreef; maar naderhand hield hij de hand standvastig in het vuur zonder te bewegen, getuigende, dat hij geen pijn gevoelde.

En bisschop *Riddly*, een martelaar voor Jezus, zeide: *Och! ik ben klein van kracht. Ik beef voor de dood, hoeveel te meer voor het vuur, om daarin verbrand te worden; maar mijn zaak is goed. Jezus kan mij helpen, mijn leer te bevestigen en te verzegelen*. En zo was het; want 's nachts te voren, eer hij verbrand werd, op de doorluchtigste wijze met groen hout, opdat zijn pijn des te groter door de langdurigheid zijn zou, ontbood hij de vrienden tot zich, en was blij de ganse tijd. Hij ging al vrolijk zingend naar de vlammen, zong de lof van God de ganse tijd in de vlammen, totdat zijn adem uitging!

O, wonderbaar tot bevestiging, dat wanneer de ziel niet op eigen benen staat, maar haar weg op Jezus wentelt, zij wezenlijk geholpen worden. Zie de 18de Psalm en Lodensteijn, toen hij een gevangene was, maar niet zweeg.

(4) Het zegt, dat men zijn weg en last verlaten en wentelen mag. O ja, dit zal ook klaar voor uw aandacht zijn, als wij de gronden maar een weinig nagaan:

a. Indien onze zaak goed is, Gods natuur geeft grond om ze op Hem te verlaten en te wentelen. Door Zijn oneindige wijsheid kan Hij wegen en middelen uitdenken, tot redding van Zijn arme, sukkelende kinderen, en door Zijn goedheid wil Hij het ook doen boven en tegen al hun verwachting aan, en Zijn kracht kan die middelen

- niet alleen werkstellig maken, maar doen gedijen tot het gewenste einde, zodat men zeggen mag: *Indien God voor ons is, wie zal tegen ons zijn?* Rom. 8: 31.
- b. Zijn voorzienigheid is hier een vaste grond, Die gaat niet alleen over alles, grote, kleine, noodzakelijke en vrijwillige daden. Maar Hij kan het licht uit de duisternis brengen, het kromme tot recht maken; daarom geen zaak zo verward, of Hij kan uitkomst geven.
 - c. Zijn zoete en aangename nodigingen en dierbare beloften geven grond, het op Hem te verlaten en te wentelen; daarom vinden wij in Psalm 50: 15: *Roept Mij aan in de dag der benauwdheid. Ik zal u zekerlijk helpen en uitredden.* Spr. 3: 6 wordt daarom gezegd: *Ken God in al uw wegen.*
 - d. Maar een zoete grond is het, dat dit ook Gode zeer aangenaam is; Hij verwelkomt de belaste gelovigen, als zij met al hun zwarigheden komen, Joh. 6: 37, *Die tot Mij komt, wat voor een last hij ook heeft, zal Ik geenszins uitwerpen;* immers de allerkrachtigste spreekwijze, die gebruikt kan worden, om de ziel hiertoe in alle gevallen te bemoedigen en op te wekken.
 - e. Het zegt, dat de gelovige niet alleen mag, maar dat hij zijn weg noodzakelijk op God verlaten en wentelen moet.
 - f. Dit is nu noodzakelijk uit kracht van des Heeren gebod. O, God weet, hoe traag, hoe angstvallig Zijn volk is, om al hun belangen, niet het allerminste uitgezonderd, op Hem te verlaten; daarom, om de schroom weg te nemen, maakt Hij het tot een noodzakelijke plicht door Zijn gebod, Spr. 3: 5-7, *Vertrouw op de Heere met uwe ganse hart, en steun op uw verstand niet; ken Hem in al uw wegenen Hij zal uw paden recht maken; en zijt niet wijs in uw ogen. Vrees de Heere, en wijk van het kwade; het zal zijn een medicijn voor uw navel, een bevochtiging voor uw beenderen.*
 - g. Dit is noodzakelijk, doordat God hierdoor verheerlijkt wordt; want wentelen en verlaten op God verheerlijkt Zijn macht en Zijn wijsheid en goedheid, erkennend dus, dat alles van Hem moet komen, en dat de ziel in het allerminst geen kracht of vermogen heeft; zodat hij nu, zich ten enenmale ledig, uitgeschud en ontbloot ziende, van de Heere afhangt.
 - h. Het is alleen de weg van verlossing; zonder God kan de ziel geen redding wachten, en zij wil het alleen ook van Hem hebben; maar dit kan zij niet deelachtig worden, dan door wentelen en verlaten van zich op Hem.
 - i. Dit is noodzakelijk in het begin van alle zaken; overmits onze eigen wijsheid ons bedriegen kan, en in de gevallen gebracht zijnde, ontbreken dikwijls de krachten; met wat voor beschaamdheid moet iemand worden aangedaan, wanneer hij zichzelf in een geval gebracht heeft, waar hij niet doorkomen kan, om daarmede naderhand tot God te komen. Daarom moet men God in alles eerst erkennen, Zijn wil weten, en van Hem afhangen.
 - j. Dit is noodzakelijk ten aanzien van het einde, hetgeen zonder wentelen en verlaten op God begonnen is. God zal, indien Hij iemand lief heeft, het verijdelen, tot rook en damp doen verdwijnen, en het de ziel achteraf bang maken.
 - k. Eindelijk, dit is noodzakelijk vanwege Gods zegen over alles, die men erlangt. Wat zou het baten, zo God al eens toestond, dat men de gehele wereld zou hebben, dat alles naar zijn wens zou gaan; of het moet zijn in Zijn gunst, het moet zijn, dat zulks op geloofswerkzaamheid van verlaten en wentelen van zich op de Heere voortvloeit. *Immers een bete broods en een dronkje koud water in Zijn vreze is beter dan geheel de wereld.* O, laat dan het gezegde de ware Sionieten opwekken, om zich gedurig op de Heere te verlaten, en door deze woestijn op te gaan,

ogenblikkelijk *op Jezus leunende en steunende*; Hij zal het alsdan wel doen gelukken.

B. Maar nu, om van dit verlaten en wentelen zelf te spreken, zullen wij aantonen, waarin het gelegen is, de tijden in 't bijzonder waarin men het doen moet, en de voordelen daaruit voortvloeiende.

Wat dan dit verlaten en wentelen zelf betreft, dat zal niet te kennen geven een afzien van de gewone middelen, van God ingesteld, tot bereiking van zijn einde; o nee! Dat is een gruwelijke zonde; *de hand des vlijtigen maakt rijk*. Geloof en een naarstig gebruik van de middelen gaan altoos te samen. Maar het is:

1. Een afzien van alle eigen kracht en vermogen omtrent al onze belangen, 2. Kron. 20: 12, *Bij ons is de allerminste kracht niet tegen deze grote menigte, maar onze ogen zijn op U geslagen*.
2. Een openhartig, gul en oprecht openleggen van al hun zaken, wegen, gevaren en omstandigheden voor de Heere, in hun zelfsverwardheid en radeloosheid, niets voor Hem verbergend, maar met David hun wegen vertellende. Psalm 119.
3. Een dadelijk overgeven van hun zaken en hun personen aan de Heere, het van zich afschuddend en op Hem werpend; *dit is het werpen van zijn zorg op de Heere, en Hij zal het wel maken*, Psalm 55. 16: 3, 1Petr. 5: 7.
4. Een gelovige verwachting, dat God in Zijn oneindige wijsheid, raad en uitkomst zal geven, Zijn naam heerlijk, en hun tot zaligheid, en de ziel nuttig; dit is het eigenlijk, hetgeen het geloof, als een wentelen, doet; nadat zij vinden en overreed zijn, dat de gegeven zaak van de Heere in de hand genomen wordt, hebben zij de innigste hoop, dat Hij het wel zal maken voor hen in alle opzichten.
5. Waarom er ontstaat, ten vijfde, een stille berusting van de ziel, zonder angstigheid, zonder verhaasten; maar alles aan God overlatende ten aanzien van de wijze, tijd, plaats, omstandigheden en trappen van hun redding: *Wie gelooft, zal niet haasten*. O gelukkige ziel! die het zo van zich op God kan wentelen en verlaten; een werk geheel tegen onze natuur strijdig, daar wij allermeest geneigd zijn, onze eigen lasten te dragen.

Vraagt nu iemand, *wanneer en in welke gelegenheden moeten wij dus onszelf op de Heere verlaten en de weg wentelen?*

Ik zal het u zeggen, mijn aandachtigen!

- (1) Men moet dit doen te allen tijde, met de allergeeringste gevallen, zowel als met de allergrootste: *Vertrouw op de Heere te allen tijde*; zo moet men in het begin, in het voortgaan, en einde alles op de Heere werpen, en Hij zal dan de zaken ons wel doen gelukken.
- (2) Maar in het bijzonder, wanneer de ziel geroepen wordt, om door een enge, benauwde en onbekende weg door te gaan, daar alle hulp van tweede, oorzaken niets kan toebrengen. O, dan heeft men een zonderlinge roeping, om het op God te verlaten, gelijk in de afgelezen woorden; en een nadrukkelijk voorbeeld vinden wij hiervan in David, Psalm 142: 4-6, *Als mijn geest in mij overstelpt was, zo hebt Gij mijn pad gekend; zij hebben mij een strik verborgen op de weg, die ik gaan zou. Ik zag uit ter rechterhand, en zie daar was niemand, die mij kende, daar was geen ontvlieden voor mij, niemand zorgde voor mijn ziel. Tot U riep ik, o Heere! Ik zei: Gij zijt mijn toevlucht, mijn deel in het land der levenden*.

- (3) Wanneer de ziel onder haar lasten begint te bezwijken en moedeloos te worden; o, de rechtvaardige moet dan vertrouwen, zelfs in de dood. Zie hoe David dit deed in Psalm 42 : 6, *Waarom wordt gij nedergebogen, o mijn ziel? waarom zijt gij onrustig in mij? hoop op God, want ik zal Hem nog loven.* Zie ook Psalm 61 : 3, *Van het einde des lands roep ik tot U, als mijn ziel overstelpt is; leid mij op een rotssteen, die hoger is dan ik.*
- (4) Wanneer de ziel bemerkt, dat er gevaar is, dat de ziel op iets anders zou vertrouwen; o, men is gereed, wanneer de waarschijnlijkheden zich schoon opdoen, de Heere te vergeten; maar dan is het ook zonderling de tijd, om opnieuw van alle tweede oorzaken afziende, zich op God te verlaten en niet op een vlezen arm te vertrouwen.
- (5) Eindelijk, een zonderlinge tijd, om zich op God te verlaten, is, wanneer de voorzienigheden schijnen te strijden met Gods dierbare belofte. De Heere geeft een belofte van overwinning over vijanden, maar terstond worden zij krachtiger; daarom moet men op het woord gedenken, zich opnieuw op God wentelen, met Abraham, op hope en tegen hope geloven, dat de Heere het wel zal maken, tot Zijn lof, en dat Zijn Woord niet feilen zal.

Geen wonder, dat de ziel dit zou doen, want de nuttigheden zijn uitnemend groot; om ze maar te noemen:

- Die zijn weg op God verlaat, die verlaat eerst zijn persoon. *Alles zal voor die medewerken ten goede*, Rom. 8: 28.
- Die zullen veel ondervindingen hebben van Gods reddingen, Psalm 9.
- Die zullen in alles in zeer veel gerustheid kunnen leven. God is aan het roer, geen nood van schipbreuk te lijden.

Een tweede benaming onder deze letter V. is, dat het geloof genoemd een

VERWACHTEN

Jesaja 40 : 31, *Die de Heere verwachten, zullen de krachten vernieuwen; zij zullen opvaren met vleugelen, gelijk arenden; zij zullen lopen en niet moede worden, zij zullen wandelen en niet mat worden.*

Deze nu zijnde een dierbare geloofsbenaming en de laatste in ons alfabet; (want over de volgende letters is ons niets als een geloofsbenaming voorgekomen, of het is alreeds verklaard) zullen wij de woorden wat uitgewikkeld met uw aandacht behandelen.

In de woorden, zonder u op te houden met de samenhang, zijn twee zaken te overwegen:

1. De onderwerpen van deze belofte, zoals zij van een dierbare werkzaamheid omtrent de Heere beschreven worden;
2. en de belofte zelf, die aan hen gedaan wordt.

Wat het eerste aangaat, alwaar de onderwerpen van deze heugelijke toezeggingen ons beschreven worden, als die *de Heere* verwachten. Hier is:

A. Het voorwerp van hun verwachting, *de Heere, de Jehovah*. Zij stellen geen vertrouwen op de bergen of menigte der heuvelen, maar al hun verwachting is van de Heere. Die hemel en aarde geschapen heeft; in Wie ook alles is, dat tot een steun van hoop en verwachting strekken kan. Want Hij is, gelijk in het voorgaande gezegd is, de machtige en eeuwige God, Die het doen kan, en de gewillige, Die het doen wil, overmits Hij trouw en waarheid heeft tot een gordel om Zijn lendenen. En daarom vinden wij, hoe al de heiligen niet hebben vertrouwd op een vlezen arm, wetende, dat dezulken vervloekt zijn; *maar op de Heere Heere! bij Wie is een eeuwige rotssteen, in Wiens schaduw veiligheid en sterkte is*. O gelukkige! Want die op Hem vertrouwen, zijn, gelijk de berg Sions, die in eeuwigheid niet wankelen zal; maar die zullen staande blijven, schoon hun vlees en geest bezwijkt. *Hij is de rotssteen huns harten en hun deel tot in der eeuwigheid*.

B. De onderwerpen zijn beschreven, *verwachters te zijn* van de Heere.

Ons grondwoord *Vekovie*, afkomstig van een wortelwoord *kajah*, wordt soms overgezet door *wachten*, soms door *hopen*, en ook door *verwachten*, gelijk hier ter plaatse van onze geachte vertalers. Het betekent eigenlijk *met de allersterkste begeerte der ziel naar iets uit te gaan, om dat waarlijk tot zijn deel en bezitting te hebben*; hetwelk ontleend is van de sterkste samenvloeiing der wateren, waarin zij op het allersnelste komen te lopen, gelijk ons woord in de tweede buiging dit te kennen geeft. Zodat uw christelijke aandacht licht kan bemerken, dat deze werkzaamheid zal te kennen geven: *het aanhoudend, gegrond, ernstig uitzien van de ziel, om zulke zaken van God deelachtig te worden, die Hij in Zijn verbond beloofd heeft te willen geven, en die de ziel noodzakelijk aanmerkt*.

Laat ons die zaak maar uithalen, opdat u van de dierbare werkzaamheid der ziel omtrent de Heere enig begrip moogt hebben, en zo zullen wij nagaan

- a. Waarin dit verwachten bestaat.
- b. Wat de ziel al verwacht.
- c. Waarin zij de Heere verwachten.
- d. Enige eigenschappen aanwijzen.
- e. Alsmede hetgeen met deze werkzaamheid vergezeld gaat.

a. Waarin dit verwachten al bestaat, waarvan hier gesproken wordt en op veel andere plaatsen meer, alsof dit verwachten alleen de zaak uitmaakt, waarin alle Godzaligheid gelegen is. Het is zoet, na te gaan, hoe dierbaar en veelvuldig de Heere van deze werkzaamheid spreekt, Psalm 27 : 14, *Wacht op de Heere, zijt sterk, en Hij zal uw hart versterken, ja, wacht op de Heere.* Psalm 37 : 34, *Wacht op de Heere, en houd Zijn weg.* Micha 7 : 6, *Ik zal wachten op de Heere, en uitzien naar de God mijns heils;* en honderden van plaatsen meer. Ondertussen, ga de zaak met mij na.

Ontkennender wijze.

- (1) Dit wachten op de Heere, deze verwachting, zal daar niet in bestaan, dat de mens onverschillig moet zijn omtrent God en Zijn dierbaar Verbond. Dat leggen de natuurlijke mensen ten laste van Gods beste kinderen. Maar o, mijn toehoorders, zodra als God de heerlijkheid van Zijn deugden en de dierbaarheid van de Verbonds-Middelaar, en de goederen van dat verbond openbaart, ontstaat er een liefde en hoogachting der ziel, zodat deze liefde is *als vurige kolen, vlammen des Heeren, welke vele wateren niet kunnen uitblussen.* Zodat in plaats van onverschillig, de ziel zegt: *hoe hartelijk heb ik U lief, o Heere, mijn sterkte.* Ja, wat hoger gaat: als zij onder gemis van de uitlating van Gods goedheid zijn, zeggen de oprechten, *dat zij krank van liefde zijn.*
- (2) Het bestaat niet in werkeloosheid, waarin de ziel alle werkzaamheid van de tweede oorzaken zou willen ontkennen, en maar stil blijven zitten, zonder zich naar God te wenden, gelijk de gruwelijke leer van *Spinoza* en *Van Hattem* de mens geheel en al lijdelijk wil maken, God stellende als de enige oorzaak der daden. Daar de ware leer God als de eerste, maar de mens ook als een tweede oorzaak van al zijn doen aanmerkt. De onbedrevenen in de geestelijke waarheden beschuldigen zulke Christenen, die afhankelijk werken en van wachten spreken, dat zij een werkeloosheid zouden willen drijven, en alle tweede oorzaken ontkennen; maar het tegendeel is waar bij allen, die de grensscheiding tussen licht en duisternis weten, in wier hart de gebaande wegen zijn; de ware verwachters roepen onder gemis van hun God uit: *Gelijk een hert dorst naar de waterbeken, also dorst mijn ziel naar God, de levende God. Ik zoek U, o God, in de dageraad, mijn ziel dorst naar U in een land, dor en mat zonder water.* Hetwelk soms zo ver gaat, dat zij bezwijken van verlangen.

Stelliger wijze, dan zullen wij deze verwachting nagaan in hetgeen het veronderstelt; namelijk:

- (1) Het veronderstelt, dat zaken en personen, die men verwacht, bekend en ontdekt zijn in enige mate aan deze wachtende onderwerpen: *de verwachting van de goddelozen is verbolgenheid,* Spr. 11:23. Maar God, naar Zijn oneindige barmhartigheid, geeft de ware verwachters van Hem ontdekte en verlichte ogen der ziel, waardoor zij een nauwe kennis van Hem hebben, en van de zalige goederen van Zijn dierbaar verbond, en van Zijn schone hemel, welke de erfenis is, degenen, die Hem vrezen. Ik hoor daarom spreken in Gods Woord van *de zalving, die de gelovigen hebben, welke hun alle dingen leert;* en Johannes, aan de

kinderen schrijvend, zegt, *dat zij de Vader kennen*. Hoe zoet, als in een schilderij, wordt ons dit vertoond in Gods handeling met de aartsvader Abraham. God hem tot geloof, hoop en verwachting van grote zaken willende opleiden; Hij leidt hem uit, Hij openbaart die zaken aan hem. Waarvandaan *Christus zegt, dat Abraham zijn dag zag en zich verblijdde*. Zó handelt God met Zijn bondelingen; Hij leidt hen bij de hand, Hij openbaart de zaken aan hen, welke nooit uit de gedachten gaan, en maakt ze standvastig in het uitzien, en reikhalzen en jagen daarnaar.

- (2) Het veronderstelt de allerinnigste liefde en hoogachting tot de Heere en Zijn goederen, die Hij in Christus schenkt aan Zijn volk. Want waar men geen prijs opstelt, daar zal men onverschillig omtrent zijn. Maar bij een vrome, ofschoon er duizenden van werelden waren opgewogen, indien zij in zijn keuze gesteld waren, ... God en Christus zouden het overwicht hebben! Immers zal de ziel met de Bruid zeggen: *Ofschoon iemand mij gave al het goed van zijn huis voor deze liefde, ik zal hem verachten*. De Psalmist, Psalm 31: 20, zal uit hoogachting uitroepen: *O, hoe groot is dat goed, dat Gij weggelegd hebt voor degenen, die U vrezen*; en elders zeggen: *Hoe hartelijk heb ik U lief, o Heere, mijn sterkte!* Trouwens dit is een vruchtgevolg van de vereniging der ziel met Christus, dat de liefde Gods in het hart wordt uitgestort door de Heilige Geest.
- (3) Het veronderstelt, dat de ziel ontvangen heeft de getrouwe en gewisse beloften Gods, dat de zaken haar geschonken zullen worden. Hier is onder anderen een groot onderscheid tussen de verwachting der huichelaren, die afgesneden zal worden. Zij hebben verwachting, maar ze is niet gegrond, ze steunt niet op de belofte, die God op de ziel brengt, en daarom zal ze als rook verdwijnen. Maar als God iemand tot Zijn volk wil aannemen, brengt Hij hen onder de band des verbonds, Hij gaat een verbond met hen aan op Zijn Goddelijk Woord, waarin Hij Zichzelf verbindt hun God te willen zijn, en hen tot een volk des eigendoms aan te willen nemen. Zij ook omhelzen dat verbond met al deszelfs beloften en dierbare goederen, zich daarin inlatende en overgevende, hetwelk met Bijbelse taal uitgedrukt wordt door: *een schrijven met de hand, dat men des Heeren zijn wil*. Op deze werkzaamheid ontstaat hoop, en er wordt een vaste en onfeilbare grond voor de verwachting der ziel gelegd. Ik vind dit doorgaans in Gods onfeilbaar Woord, 2 Sam. 23: 5, *Al is mijn huis zo niet bij God, Hij heeft echter een eeuwig verbond met mij gemaakt, wel geordineerd in alles, en vast; daarin is al mijn heil en zaligheid, hoewel Hij het nog niet doet uitspruiten*. Dezelfde Psalmist zegt ook elders: *Gedenk het woord, waarop Gij mij hebt doen hopen*, Psalm 119: 49.
- (4) Het veronderstelt, dat, schoon de ziel de beloften heeft, zij nochtans het volkomen bezit der zaken niet heeft; nadrukkelijk spreekt Paulus in dit opzicht: *In hope zijn wij zalig geworden; de hoop nu die gezien wordt, is geen hoop, want hetgeen iemand ziet, waarom zal hij het ook hopen?* Rom. 8: 24; en Hebr. 11: 13, zegt dezelfde Apostel: *Deze allen zijn in het geloof gestorven, de beloften, of anders, de beloofde zaak, niet verkregen hebbend, maar hebben dezelve van verre gezien, en geloofd en omhelsd, en beleden, dat zij gasten en vreemdelingen waren op de aarde*.

Nu, schoon wij weten, dat er enig onderscheid geweest is tussen het geloof van de ouden en het onze in het Voorwerp, zij moesten geloven in een toekomstige Verlosser, wij in de Zoon en dat Kind, dat ons geboren en gegeven is. Ondertussen Gods weg ten aanzien van andere zaken was toen en is nog, Zijn Kerk door beloften te leiden, en naderhand in het volle bezit van alles te stellen. Het is door het geloof des Zoons Gods, en niet door onmiddellijke genieting, dat wij in deze huilende wildernis leven moeten, hopen en verwachting het toekomstige; *en*

ofschoon er soms troost komt door geloofsoefeningen op de belofte, als het woord van die God, bij Wie geen ja en nee is; nochtans de dadelijke vervulling wordt uitgesteld, zolang de erfgenaam nog een kind is. Daarom zegt Paulus, dat altijd die drie hoofdenaden blijven zullen, 1 Kor. 13: 13: Nu blijft geloof, hoop en liefde.

Deze werkzaamheid der ziel, welke de profeet een verwachten van de Heere noemt, zal in de volgende stukken wezenlijk bestaan:

1. Het zal bestaan in een schikken en toebereiden van zijn ziel en zijn gestalte, om God in Christus, hier de Jehovah genoemd, op een betamelijke wijze, ware het mogelijk, te ontvangen en te onthalen. Ik vind, dat Jezus, wanneer Hij Zijn Bruid onthalen wil, en haar opwachten, dat Hij zegt, *dat Hij Zijn wijn met Zijn melk heeft gemengd*; en wanneer de Bruid de nabijheid van haar Bruidegom wil hebben, *heeft zij edele vruchten*, waarmee zij Hem onthalen wil. Ja, Hoogl. 7 : 3, *De dudaim geeft zijn reuk, en aan de deur zijn allerlei edele vruchten, nieuwe en oude, en deze zijn voor u, o Liefstel zegt de Bruid*. Er zijn slordige mensen, die van verwachten spreken, daar hun daden hun de leugen geven, want zij weten niet, wat het is, de tijd door te brengen in opwekken van zichzelf door gebeden, en sterven aan alles buiten God, opdat de genaden levend zouden zijn; maar die recht wachten wil, die bereidt zijn hart om Jehovah te ontmoeten in een betamelijke zielsgestalte.
2. Het verwachten van de Heere zal ook in de allerinnigste begeerten naar Jehovah bestaan; daarom vind ik in Job 6: 8, dat het beide tezamen gevoegd wordt. *Och, of mijn begeerte kwam, en dat God mij mijn verwachting gaf*. Er wordt geen werkzaamheid meer in het Woord gevonden, dan het innig begeren en reikhalzen van een bondeling naar de Verbonds-God, en de vervulling van de belofte: *Gelijk een hert dorst naar de waterbeken, also dorst mijn ziel naar God, de levende God, Psalm 42 : 2-3. Met mijn hart heb ik U begeerd in de nacht en met mijn ziel zal ik U vroeg zoeken*. Paulus, die in deze werkzaamheid was, het nog niet verkregen hebbend, *jaagde daarnaar*. Gods Woord houdt mij wel voor, dat een ziel nu en dan God mist, dat zij ondertussen door geloof moet leven, maar nooit dat zij begeerteloos moet zijn. O, al de heiligen hebben dit nooit dan in een ongestalte gehad; anders waren zij zeer ijverig in het verlangen.
3. Het zal ook zeggen, een werkelijk inslaan van al de ingestelde middelen, met ernst en met getrouwheid in Gods vreze en tegenwoordigheid, een naarstig nasporen van het Woord, verdubbeling van de gebeden, naarstig bij het Woord, als dat gepredikt wordt, te komen. Want verzuim van een enig middel is een zonde, en zal een scheiding maken, en het geweten zal, als dat teder voor God is, het hart slaan en beschuldigen. Ik vind daarom, dat Job zich naar voren en achteren, ter rechter- en ter linkerzijde keerde. De Bruid, Hoogl. 3: 2, *ging rondom de stad*, en hfdst. 5: 8 vraagt zij aan de dochteren van Jeruzalem naar haar Liefste. En waarlijk, zolang de ziel dat niet heeft, is haar uitzien en verwachten geen ernst, niet van harte; God heeft het alzo ingesteld, dat Hij in de weg van de middelen wil gevonden worden; niemand moet verwachten Hem anders te vinden.
4. Het zal ook te kennen geven de ongerustheid en hartklopping onder uitstel. van de nadering Gods aan het hart; in dit opzicht komen de uitroepen der heiligen te pas: *Waarom verbergt Gij U, waarom staat Gij van verre? Hoelang, Heere! hoelang zult Gij U verbergen!* O, hoe zal een oprechte ziel haar werkzaamheden nu

verdenken! Hoe zal het hart beven! Wat zal men in verlegenheid der ziel staan voor de Heere, als een bevende voor de wind! Dat woord komt niet zonder beweging van tranen en aandoening van de ganse ziel uit de mond: *Ik zocht Hem, maar ik vond Hem niet*; en, schoon de wereld het niet verstaat, de droefheid maakt zulk een als een ongetrooste en voortgedrevene, in wie de gedachten zich vermenigvuldigen, en de wateren tot aan de lippen komen.

5. Het zal ook te kennen geven, een nagaan van al de oorzaken van uit. stel en vertraging der toenadering, waarop de ziel zo gesteld is; of schoon een ziel weet, dat God geen rekenschap van Zijn doen geeft, nochtans weet zij, dat er ten meeste tijd verborgene redenen bij haar schuilen; daarom onderzoekt zij, of er niet een Achan, een ban is, een verborgen Delila, en of het verwachten wel zo ernstig en zo aanhoudend en hartelijk is. O, in zulk een tijd onderzoekt de ziel nauw, ja zeer nauw.
6. Het zal ook te kennen geven, een kanten van zich tegen de redenering des vleses, die een ziel zonder uitstel zo veelvuldig ondervindt, dat het maar gelegenheid tot zonde zou geven dezelve te noemen. Daarom, wanneer Abraham zich in deze school moest oefenen, wat zegt Paulus, Rom. 4, dat zijn gestalte was? Hij ging niet te rade met vlees en bloed; zo zoekt een ziel zich daarvoor te behoeden, opdat zij niet van post, plicht en voorrecht zou afgetrokken worden. Het is aanmerkelijk, dat de geestelijke wapenen ook alle hoogten moeten ten onderbrengen, die zich tegen Jezus opwerpen.
7. Het zegt ook, getrouw op zijn post te blijven. Veeltijds vindt een geofende ziel, dat zij, eer de tijd bij God was bestemd, maar van de post wilde afgelost worden; het strijden en niet overwinnen valt zo hard. Ondertussen daar het verwachten recht is, brengt de ziel zich te binnen: God heeft mij in deze posten gesteld, ik moet zolang het Zijn Goddelijke wil is, getrouw blijven staan, ik zal standvastig wachtend blijven staan, ik zal ook niet wijken een vingerbreed.
8. Het zal mede insluiten, dat de ziel van zins en willens zij, al het moeilijke uit te staan, *met Jakob niet alleen de hitte des daags, maar ook de koude des nachts*. Velen wilden de Heere wel verwachten, maar de verzoeking, de inwendige benauwdheden, de uitwendige hoon en smaad en verdrukkingen doen tijdgelovigen verdorren; maar in het recht verwachten zal niets scheiden, al moet de ziel door een hel gesleept worden, Rom. 8: 39, *Niets zal ons scheiden van de liefde Gods in Christus Jezus, onze Heere*.
9. Het zal zeggen, dat de ziel onder al het uitstel het aan God overgeeft, zoekend haar ziel in lijdzaamheid en stilte tot God te bewaren, doordat zij weet, wat haar het nuttigste is in deze; daarom vind ik, dat David, terwijl hij in deze gestalte was, uitroept: *Gij toch, o mijn ziel! zwijg Gode; in stilheid van overgeven en vertrouwen zal toch de sterkte zijn*; niet in al dat woelen en overhoop halen. Er zijn Christenen, die het al te gemakkelijk kunnen stellen; er zijn anderen, die te veel murmureren. O, de middelweg is de stille, effenbare, werkzame gestalte der ziel in het overgeven van haar zaken en al haar belangen aan God.
10. Eindelijk zal het een gelovig vasthouden aan Gods beloften te kennen geven, waardoor de ziel staat maakt op Gods Woord, zoekt goedertieren indrukken van

Gods handelingen te hebben, en verwacht, dat Hij op Zijn tijd al haar zaken zal verrichten, en als Hij haar gelouterd heeft, haar in het licht zal voortbrengen. Dit vinden wij in een wonderbare trap in Job; hij zou willen vertrouwen op God, ofschoon God hem doden wilde. Dit is het: *Zo Hij vertoeft, verbeid Hem; want Hij, die komt, zal zekerlijk komen, en niet achterblijven*. O zalige werkzaamheid, waarin de gehele ziel bezig is omtrent God en Zijn zalig verbond, meer naar God verlangend dan een wachter naar de morgen, en een dagloner naar het naken van de avond.

b. Vraagt uw aandacht, *wat een gelovige al verwacht?*

Ik moet u zeggen, mijn geliefden! dat alle ware begenadigden zeer uitgestrekte begeerten hebben; hun hart is hol en hun begeerten zo uitgestrekt, dat niets dan een oneindig God en een oneindig goed hun schatkamers vervullen kan. Wilt u er ondertussen iets van in het bijzonder weten:

Let toch met mij op de volgende zaken:

1. Zij verwachten dan de Heere zelf, gelijk onze woorden het medebrengen: *die de Heere verwachten*. Het behaagt de Drie-enige God soms nabij Zijn volk te komen, en Zich als Vader, Zoon en Heilige Geest aan 't hart van Zijn bondsvolk, in Zijn heerlijkheid en glansrijkheid en Goddelijke toegenegenheid tot hen, zó te openbaren, dat zij er niet aan twifelen kunnen. Dit vervult hun hart met zodanige verwondering, en aanbidding, en blijdschap, en geloof, en liefde, dat hun berg schijnt vast te staan door Zijn goedgunstigheid, zodat het is, alsof zij in eeuwigheid niet zouden wankelen. Nu wordt de ziel met Mozes op de top van Pisga gezet, zij ziet het beloofde land van verre; met de discipelen staat zij nu op Tabor, en wenst daar wel tabernakelen te maken. Dit wordt in 's Heeren Woord genoemd *vreugd op vreugd te hebben, nabij God te zijn, te zitten onder de appelboom, en te ondervinden, dat de vrucht haar gehemelte zoet is. Ja, een zien van de Koning in Zijn schoonheid, een zien van het gewenste land*. Ondertussen, deze ogenblikken zijn maar zeer kort van duur, gelijk Bernardus zegt: *rara hora, brevis mora*: De Heere vertrekt, zij missen Hem. Derhalve hun zielsbegeerten gaan uit, zij moeten nu verwachten Degene, Die hen placht te troosten. Waarvandaan het is, dat er nergens van een werkzaamheid van een gelovige meer gelezen wordt dan van deze, Psalm 25: 3, *Leid mij in uw waarheid, en leer mij, want Gij zijt de God mijns heils; U verwacht ik de ganse dag*. Micha 7: 7, *Ik zal uitzien naar de Heere, ik zal wachten op de God mijns heils; mijn God zal mij horen*.
2. Zij verwachten de vervulling van deze en gene Goddelijke belofte. Elke belofte is het eigendom van elke bondgenoot, in zoverre als die behelzen algemene goederen van het genadeverbond; derhalve ziet de ziel uit naar de vervulling en waarmaking van al de beloften aan zich, dat God het vlezen hart wil geven, Zijn Geest en heiligmakende genade. Ondertussen, als wij Gods Woord nagaan, vinden wij, dat God, die Zijn volk door beloften altoos heeft willen leiden, hen nochtans niet door gemene, maar door bijzondere beloften geleid heeft.
 - Onder het Oude Testament leidde God Zijn volk door de beloften van de Messias.
 - Ook leidde Hij hen vierhonderd jaren door de belofte ook Abraham en zijn gelovig zaad van Kanaän als een onderpand van de hemel.

- De Kerk in Babel leidde Hij door een belofte van verlossing na een zeventigjarige gevangenis.
- Na Davids tijd was de bijzondere belofte, dat de Messias uit de afgehouden tronk van Isaï zou voortkomen.
- De kerk van het Nieuwe Testament leidt God door een algemene belofte van Christus' toekomst.
- Ondertussen in zekere tijden dan door deze, dan door gene bijzondere belofte van Zijn Woord.

Zo is het hier; elk gelovige heeft enige bijzondere beloften, behalve de algemene, waarvan hij zeggen kan op een meer nadrukkelijke wijze, dat ze de zijne zijn, dat God ze hem toepast. Deze nu wordt niet ten eerste vervuld, God uitstellende deze vervulling tot oefening en beproeving des geloofs; waaruit voortvloeit, dat de ziel naar de vervulling moet zien, lettende op al de wegen van de Goddelijke voorzienigheid, en die met Gods eeuwigblijvend Woord vergelijkende; daarom in de 119de Psalm vind ik de Psalmist zeer bij God aanhouden, *dat Hij gedenken zou aan het Woord tot Zijn knecht gesproken*. Dit is het leven des geloofs; deze genade, bestaande in een bijzondere toe-eigening, werkt in het bijzonder, in de verwachting naar de vervulling van de Goddelijke toezeggingen, aan zich in het bijzonder gedaan.

3. Zij verwachten Goddelijke instralingen van de Heere in de verborgenheden van het zalige Evangelie, en in hen zelf, en in het werk van God in hun ziel. De gelovige ziel ondervindt, dat het redelicht vals is; zij ondervindt dat, schoon zij hebbelijk licht in haar verstand van God ontvangen heeft, dat dit licht niet in staat is om de voorwerpen naar vereiste met een hartsmeltende en verkwikkende kracht voort te brengen; en daarom zijn de heiligen om dit licht altoos zeer ijverig geweest. Psalm 43: 3, *Zend Uw licht en uw waarheid, laat die mij leiden*. Psalm 119: 18, *Ontdek mijn ogen, opdat ik de wonderen van Uw wet mag aanschouwen*. Hiertoe vind ik, dat de eilanden naar Zijn wet, de wet des geloofs, zouden wachten, Jes. 42: 4: *De eilanden zullen naar Zijn leer wachten*.
4. Zij verwachten redding uit haar ongelegenheden. Wij weten, dat de tegenspoeden der rechtvaardigen zeer vele zijn; soms komen de wateren van tegenspoed zich verheffen, ja, tot aan de lippen toe; in deze toestand was David, Psalm 42: 12, zodat hij moest uitroepen: *Wat buigt gij u neder, o mijn ziel! en wat zijt gij mistroostig in mij hoop op, of eigenlijk verwacht God, want ik zal Hem nog loven, namelijk vanwege de redding, die ik verwacht*. Dit schijnt ook hier te zijn: Israël zei, *dat hun weg voor de Heere verborgen was*, dat is, dat de vijanden zoveel macht hadden, en de zware drukken zó vele waren, dat het scheen, dat de Heere hen vergeten had; de Kerk was, Jes. 59: 9, in dit opzicht wachtend naar licht, dat is, redding, en er was geen.
5. Zij verwachten, dat God hun recht wilde handhaven. soms staan vromen en onvromen op tegen een oprechte ziel, om die te verdoemen en te veroordelen, gelijk in Jobs geval, en meermalen in David, en het valt niet gemakkelijk. Maar de ziel, die haar oprechtheid bewust is, wil haar zaak aan Gods beslissing overgeven, en wachten naar recht, Jes. 59: 11, en wil zeggen uit Micha 7: 9: *Ik zal des Heeren gramschap dragen, want ik heb tegen Hem gezondigd, totdat Hij mijn twistzaak twiste, en mijn recht uitvoere*.

6. Zij verwachten van de Heere geestelijke overwinningen over de vijanden, die inwendig zijn in het hart, en die hen zo zeer kwellen. Daar is een ongelovig hart, daar is een kracht van inwonende zonde, waardoor zij, schoon de ziel in Gods vreze een lust tot het goede heeft, *nochtans het goede, dat zij willen, dat doen zij niet, en het kwade, dat zij niet willen, dat doen zij*. Zij worden weggevoerd als een blad voor de wind, en moeten uitroepen: *o wee mij, ellendig mens! wie zal mij verlossen?* Ondertussen is de verwachting van hun ziel, dat zij van zonde zullen ontbonden worden met Zacharias, om God eens zonder vrees te dienen.
7. Zij verwachten Goddelijke versterkingen. Een arme ziel wordt dikwijls, als die geoefend wordt in Gods weg, *als een lederen zak in de rook*; de krachten van ziel en lichaam vergaan in vele opzichten. Door dat verlangen komen zij nu en dan te bezwijken, *zodat de krachten zich veranderen in zomerdroogten*. Ondertussen, zij verwachten, dat God Zijn erfenis zal versterken, *als die moede en mat geworden is*; welke verwachting steunt op voorgaande ondersteuning: *Die ons verlost heeft, en nog verlossen zal*.
8. Zij verwachten vrede van God in hun geweten. De zonde is van die aard, dat de ziel er over een scheiding tussen zich en God ondervindt, en benauwdheid der ziel; ondertussen, de ziel ziet uit naar het bloed des Verbonds, om dat te omhelzen en aan te grijpen. In dit opzicht vind ik, dat de Kerk vrede verwacht, Jer. 8 : 15.
9. Zij verwachten raad en leringen in duistere gevallen. Soms wordt de ziel in omstandigheden gebracht, waarin zij Gods wil niet weet, noch tussen zonde en plicht kan onderscheid maken, hetgeen zeer eng moet vallen, doordat in doen en laten de ziel zich tegen de Heere bezondigen kan; daarom vinden wij, hoe het beide te samen gevoegd wordt, Psalm 25: 5, *Leid mij in Uw waarheid en leer mij, want Gij zift de God mijns halls; U verwacht ik de ganse dag*.
10. Zij verwachten van God, op grond van Zijn belofte, de heiligmaking en verandering van hun gehele ziel naar het Goddelijk beeld. O, daarop is hun ziel verliefd, dat zij zich honderdmaal voorstellen, opdat Hij in haar mocht werken al het welbehagen van Zijn wil en het werk des geloofs met kracht.
11. Zij verwachten de aanneming tot kinderen; gelijk de Apostel ons dit schrijft, *dat zij, die de eerstelingen des Geestes hebben, zelfs de aanneming tot kinderen verwachten*, Rom. 8: 23, waarover ik mij niet uitlaten zal.
12. Eindelijk, zij verwachten een stad, niet met handen gemaakt, een gebouw van God, waar zij Hem zien zullen, gelijk Hij is. O, dierbare verwachting van des Heeren gunstgenoten! Welke niet ijdel zal zijn in de Heere, doordat God Zelf beloofd heeft het te schenken.

c. Vraagt nu uw christelijke aandacht, *waarin een gelovige Jehova zijn God al komt te verwachten?*

Ik antwoord: in alles wat hem voorkomt, wat hij doet of laat, opdat hij daarin Gods hand, hulp, bijstand en bekwaammaking mag ondervinden en gewaar worden. Want vindt hij Jehovah niet, kan hij geen gemeenschap in alles met de Heere hebben, zijn ziel kwijnt, en zijn ogen treuren, opdat zijn God en deel bij hem ondervonden mag worden. Hij ondervindt, *dat het tevergeefs is heil te verwachten van de bergen, of van*

de menigte der heuvelen; en daarom ziet hij in alles uit naar God, *de God zijns heils, meer dan een wachter uitziend naar de morgen, ja naar de morgen*, Jer. 3: 23, Psalm 130: 6.

En hierin is een groot onderscheid tussen nabijkomend werk en het ware; de eersten zijn tevreden met de betrachting van hun plicht en met enige aandoening daaronder; maar een oprechte verwachter ziet uit, hij let nauwkeurig, of God in zijn bidden, lezen, tranen, enz., is; en mist hij dat, dan verfoeit hij zich en heeft een walg van al zijn doen, hetzelfde rekenende als een wegwerpelijk kleed.

Ondertussen, geliefden! het zal niet ondienstig zijn in enige bijzonderheden u voor ogen te stellen, waarin de gelovigen de Heere verwachten.

1. Zij verwachten God in hun gebeden, die zij tot Jehova uitstorten. De gebeden zijn de ziels-alleenspraken tot en met God, waarin zij tot hun Vader, die in de hemel is, toenaderen met kinderlijke vrees, eerbied en liefde, om al hun weg, Psalm 119, aan Hem te vertellen, en bekend te maken, en alle noden als het ware met de vinger aan te wijzen. Waarin zij soms een vrije toegang vinden door Jezus, *Die de weg, de waarheid en het leven is*; zodat zij met levendige ernst, aandrang, en veel worsteling kunnen blijven aanhouden, en met het innigste vermaak en verkwikking zich bezig houden in het uitschudden van hun hart voor de Heere in hun verborgen plaatsjes, nooit meer naar iets verlangende, dan om gelegenheid te hebben, om in het eenzame met God gemeenzaam om te gaan. Ondertussen, het gaat altijd zo niet in de bevinding der heiligen; zij moeten soms van verre staande ondervinden, dat de weg is toegesloten, dat zij zelfs geen woorden hebben, om hun nood bekend te maken; hun tong kleeft aan hun gehemelte; het valt zwaar enige ogenblikken in het gebed te blijven; alles is zo loom, zo traag, zo harteloos, ernsteloos, oneerbiedig, ongevoelig, dat zij een walging moeten hebben van zichzelf en uitroepen: *Gelijkt dat naar bidden!* Nochtans waar deze bedaarde wachtende of verwachtende gestalte is, verwachten zij God de Heere in de gebeden.

- (1) Dat Hij uit oneindige barmhartigheid de weg van toenadering voor hen wil openen en ontdekken, opdat zij niet als blinden naar de wand tasten mochten, hetwelk David in het oog zal gehad hebben, als hij zegt: *Van het einde des lands roep ik tot U, als mijn ziel overstelpt is; leid mij tot de steenrots, die mij te hoog zou zijn.* O, wat moet een oprechte ziel niet dikwijls sukkelen, eer zij deze weg onder het oog krijgen kan.
- (2) Dat zij in de oefeningen des gebeds mochten gewaarworden de wind des Geestes, om de begeerten te verlevendigen, te bezielen, en hen met een verborgen kracht, met aanhoudende drangredenen te vervullen, *opdat de tong mocht zijn als de pen van een vaardige schrijver, en zij God mochten aanlopen als een waterstroom*, Psalm 34.
- (3) Dat zij het zo ras niet mochten opgeven, en buiten hoop en herstel stellen; maar tot dezelve blijven wachten met alle smeking en werkzaamheid, Efëze 6: 18.
- (4) Dat zij zouden vinden, dat de beletselen mochten weggeruimd worden, en dat zij hun vorig vermaak en genoegen in deze oefening mochten gewaarworden, en de God van hun blijdschap en verheuging vinden en ontmoeten; hetgeen Job zal gewenst hebben, wanneer hij begeert, dat het met hem mocht zijn als in de vorige dagen.

2. Zij verwachten de Heere in hun meditatiën of overdenkingen, waarin de ziel zich tracht te bepalen, zonder enige middelen van schrijvers, of iets dergelijks, om Gods wegen na te gaan, om zich God in Zijn deugden en volmaaktheden voor te stellen, het

werk der verlossing, de naturen, ambten en staten van de Middelaar. Hierin verwacht de ziel Goddelijk licht, om haar alles in Zijn heerlijkheid te ontdekken, opdat zij Zijn heerlijkheid mogen zien als in een spiegel ten minste, en in een duistere reden, opdat zij veranderd mogen worden van heerlijkheid tot heerlijkheid als door de Geest des Heeren. Dat haar overdenkingen haar strekken mochten tot voedsel van het geestelijk leven, en stof van haar gebeden voor de Heere, doordat de gebeden zonder de overdenkingen niet bestaan kunnen; ja zij verwachten de Heere hierin, opdat Hij hun harten wil bepalen en van verstrooide gedachten bewaren, en elke overdenking doet zijn van een hartsmeltende kracht in Zijn Goddelijke vrees; dit wil David, als hij zegt: *Verenig mijn hart tot de vrees van Uw naam.*

3. Zij verwachten God in hun onderzoek van zichzelf, aangaande hun eeuwige staat. Een arm sukkelend gelovige kan dikwijls niet komen tot die daad des geloofs, waarop de reflexie op zijn ziel komt, daarom moet hij zijn staat volgens een rechte sluitreden opmaken. Ondertussen vindt hij, terwijl hij poogt dit te doen, dat het voor de meeste tijd van weinig kracht is; daarom al doende en zich al bezighoudende, verwacht hij God in dit werk, dat de Jehovah hem inleiding wil geven in hetgeen het wezen van de genade uitmaakt, en in Zijn bevindingen wil inleiden. En daarbij, als hij een besluit wil maken, dat het bekrachtigd mocht worden door de werking des Geestes aan zijn ziel, zodanig, dat hij het daarvoor houden mocht, dat hij van de zonde gestorven is, hetgeen Paulus zakelijk voorstelt, als hij zegt, Rom. 8: 16, *De Geest Gods getuigt met onze geest, dat wij kinderen Gods zijn.*

4. Zij verwachten God in hun vasten; daar een ziel uit bewustheid van haar onbetamelijk gedrag en de hardnekkigheid van haar zonde, zich ootmoedig tracht voor God te buigen, wetend, *dat zulk een geslacht niet uitgaat, dan door vasten en bidden.* Hierin verwacht een oprechte de Heere, dat Hij hem levendig wil inleiden in de verdoemelijke aard van zijn verdorvenheden, zijn hart met Josia wil week maken, en hem verwaardigen tot standvastigheid in zijn kracht en vermogen tegen alles, en al zijn feilen en tekortkomingen genadig wil uitdelgen; dit is het bekeren van zich tot de Heere met vasten en met tranen, enz. Joël. 2: 12, en letten of God er in en onder gevonden wordt.

5. Zij verwachten de Heere in hun betrachtingen. De ziel, die God vreest, zoekt zich in het verborgen en het openbaar bezig te houden omtrent God en haar evennaaste in de oefeningen van haar plicht; maar om dit gewillig te doen met volvaardigheid van de ziel, zien de ogen uit naar God, om gewilligheid, volvaardigheid en getrouwheid in alles. Want dat is toch het grootste, dat zij begeren zouden, dat zij getrouw mochten bevonden worden, en om zo te zijn, worden zij gewaar, dat voorkomende genade, om hen op te wekken, te onderwijzen en gaande te maken, ten uiterste nodig is. Ja ook medewerkende genade, om in het begonnen werk niet te verflauwen, maar voort te gaan; en ook achtervolgende genade, om het werk te bekronen.

Zo wij sterk zijn, daarvan hebt Gij alleen de eer.

Vermogen wij ook iets, zulks alles komt o, Heer'

Van Uw goedheid, die ons bescherming is bevonden. Psalm 89:8, Datheen

6. Zij verwachten de Heere in hun geloofsoefening. Een oprechte ziel heeft geloof te oefenen omtrent drie zaken: het verleden, tegenwoordige en het toekomstige. Zij heeft geloof te oefenen omtrent haar staat en haar gestalten; zij heeft geloof te oefenen

omtrent het geestelijke en lichamelijke. Een verwachter van de Heere poogt in al deze opzichten naar die daad, waardoor hij uit ledigheid in volheid overgaat, en zijn zaken in de hand van een Borg gerust kan overgeven en toevertrouwen; derhalve poogt hij veelmalen zich te verlaten aan de Heere, en hij let gedurig, wat rust en kalmte en ontheffing van zijn zwaarigheid hij ondervindt in zijn doen.

7. Zij verwachten de Heere in hun verlatingen en hun afgedwaalde toestand, opdat de Heere hen wilde komen opzoeken, zeggende: *Keert weder, keert weder, gij afkerige kinderen!* en hen dus tot Zich trekken *met liefdekoorden en mensenzelen*, en hen van hun afkerigheid genezen, en hen stellen in hun vorige ijver, sterkte en ernst, en hen levend maken naar Zijn Woord: gelijk dus David uitziende was, wanneer hij zegt, Psalm 119: 176, *Ik heb gedwaald als een verloren schaap, Heere, zoek Uw knecht!*

8. Eindelijk, zij verwachten de Heere in al Gods voorzienigheden, waarin een opmerkend gelovige tracht op alles te letten, en Zijn voorzienigheid na te gaan, om daaruit onderwezen te worden in des Heeren goede en welbehaaglijke wil, opdat hij niet met drift en eigenzinnigheid zich in zaken zou inlaten, waarover hij zich naderhand deerlijk berouwen zou. Een nadrukkelijk leerbeeld hiervan is Abrahams knecht, Eliëzer geweest; en die op God in deze weg wacht, zal er ook de vruchten van hebben.

d. Gij zult mogelijk zeggen: *hoe of op wat wijze dan verwacht de ziel de Heere?*
Ik zal er u iets van zeggen, mijn geliefden!

1. Met grote hoogachting van de Heere, schoon uit het oog, nochtans niet uit het hart; schoon tegenwoordig Zich achter een wolk verbergend, zodat zij Hem niet zien kunnen, zij hebben Hem nochtans lief, dat is in de grond van het hart van een rechte verwachter: *Wie heb ik nevens U in de hemel, nevens U begeert mijn ziel ook niets op de aarde! Bezwijkt mijn vlees en hart, Gij zijt de rotssteen mijns harten, en mijn deel tot in eeuwigheid*, Psalm 73 : 25, 26.
2. Met ootmoed en nederigheid der ziel uitroepend, met de hoofdman, dat zij niet waardig zijn, dat de Jehova onder hun dak zou komen. Paulus in dit opzicht merkt zich aan als de minste der heiligen, en als de grootste der zondaren. Ja, Psalm 34 roept David als een ellendige tot de Heere, en als hij de verwachte zaak van de Heere ontvangt, zegt hij: *Ik ben een arme en ellendige, doch God denkt aan mij.*
3. Met een standvastige en bijblijvende overreding van de noodzakelijkheid van des Heeren toenadering tot hun hulp en tot hun troost; gaat dit over, verflauwt het, o, dat verwachten verflauwt ook naarmate van die, waarom de Kerk zal zeggen tot Jehovah: *Ik zal uitzien naar de Heere, en wachten op de God mijns heil; mijn God zal mij horen.*
4. Het is ook met een herinneren en zich te binnen brengen, en als het ware, nalezen van die liefdeletteren, die zij van Jehovah hebben: hetwelk in de Bijbelse taal zegt: *een gedenken aan de dagen vanouds*, waarin David zich bezighield, in Psalm 42, *met te gedenken aan Gods goedertierenheid uit het land der Jordaan*; en ook Asaf in Psalm 77. O, het kan tot groot nut zijn voor een ziel vorige bevindingen na te gaan; soms geeft het zulk een kracht aan dat gelovig verwachten, dat zij kunnen uitroepen: *Die ons verlost heeft, en nog verlossen zal.*
5. Met een nagaan van de gronden van hun hoop en verwachting, zoals God in Zijn Woord belooft, *dat die de Heere verwachten, niet zullen beschaamd worden, noch*

te schande worden; zoals zij zien, hoe de heiligen deze genade zonderling geoeffend, en het er wel bij bevonden hebben.

6. Met sterke begeerten en verlangens naar de Heere, Psalm 42

e. *Wilt u nog enige eigenschappen van het verwachten van Jehova hebben?*

1. Dit verwachten is een gelovige werkzaamheid; het is anders niet dan de oefening des geloofs omtrent zaken, die de ziel niet heeft, maar volgens het Woord, dat de Heere tot haar gesproken heeft, *waarop Hij haar heeft doen hopen*, dat zij omtrent die blijft uitzien en vertrouwen, dat de Heere die op Zijn tijd schenken zal tot Zijn eer en haar heil en beste.
2. Het is een betamelijke werkzaamheid; God is niet verplicht enige rekenschap van Zijn daden te geven, veel minder enige genade en voorkoming aan een doemwaardige mede te delen; is God een soevereine Geest, *doet Hij alles om Zijns Zelfs wil*, wat kan er dan betamelijker zijn, dan dat Zijn schepsel, *indien Hij vertoeft, Hem verbeidt, en blijft uitzien naar de Heere.*
3. Deze werkzaamheid is nochtans vergezeld met enige zaken, waardoor ze moeilijk valt, en er vereist wordt zeer veel bedaardheid en standvastigheid in de weg van God; wilt u enige zaken weten, let op de volgende:
 - a. Deze werkzaamheid is vergezeld met vele angsten des gemoeds. God is verre, de ziel kan Hem niet onder het oog krijgen, zij is in duizend noden. Daarom vind ik, dat David kwijnende, gebogen en krom ging, en Salomo zegt: *de begeerte, die uitgesteld wordt, krenkt het hart.*
 - b. De ziel vindt, dat er werk toe van node is, om zich stil tot God te houden; dat murmureren, dat haasten, die ongebogenheid is niet om te boven te komen; daarom vind ik, dat David, Psalm 27: 14, zegt: *Wacht op de Heere, ja, ik zeg, wacht; zijn hart wilde hem niet gehoorzamen, wanneer hij voor de eerste maal zei: wacht; hij moet het herhalen met een sterk gebiedend woord, om, als het ware, banden op zijn ziel te leggen: ja, ik zeg, wacht.*
 - c. Het is een werkzaamheid, vergezeld met vele bestrijdingen en aanval. Gods weg is soms, alles donker te maken, hun weg toe te metselen en Zijn handelwijzen, in zoverre als zij het zien kunnen, zijn recht tegen hun verwachting, waardoor zij soms, omdat zij zo ervaren niet zijn in Gods handelingen en wegen, uitroepen: *Mijn weg is voor de Heere verborgen, en mijn recht gaat van mijn God voorbij; mijn hoop is vergaan van de Heere.* Waarbij ook soms komt, dat het hart zich begint te veroordelen in de donkere gevallen: *dat is het loon van uw ongerechtigheid, uw verwachten wordt nu afgesneden, tot een blijk, dat u een huichelaar zijt; was uw wachten recht, God zou u voorkomen.* En de vijand, die op zijn loeren ligt, zoekt dit op allerlei wijze waarschijnlijk te maken; hij drijft het hart er in voort met groot geweld, en hij bepaalt de aandacht omtrent alles, dat de ziel ongelovig kan maken; hij zoekt en stelt voor ogen oude zonden der jeugd en nieuwe zonden; hij toont de onafscheidelijke samenhang, die ertussen zulke zonden en de straf is. Zodat de arme ziel, als het ware, tussen twee rijen van stenen is, de wateren tot de lippen, en bijna niet in staat op haar post te staan, zij schijnt het gewonnen te geven. O sterk gelovige! die nu met Job 13: 15 kan zeggen: *Ofschoon Hij mij doodde, ik zal op Hem hopen; die nu vasthoudt aan Zijn oprechtheid tot het einde toe, en die op zijn post kan blijven, zonder te wijken een vingerbreed.* Die uitroept: *al moet ik sterven, ik zal aan Zijn voeten sterven, als een*

verwachter en reikhalzend naar vrije genade en oneindige barmhartigheid om Jezus' wil, heeft een grote mate des geloofs.

Betreffende ons tweede deel: *Zij zullen de krachten vernieuwen, zij zullen opvaren met vleugels, gelijk de arenden.*

Wat de letter hier betreft, wij zouden u gemakkelijk kunnen mededelen, hoe de oude overzetters, in navolging van Luther, hoe de Engelsen en de Zeventigen [de Septuaginta] het hebben; maar ik acht dat vergeefs werk, doordat onze overzetting geen licht daarvan hebben kan. Ik dacht ook het een en het ander van de arenden gezegd te hebben uit de zeer geleerde *Bochart* en andere schrijvers, maar oordeel dat het niet nuttig kan zijn, doordat de zeer nuttige Mengelstoffen van de Eerwaarde en zalige heer Hellenbroek in uw handen zijn, die dit zeer geleerd gedaan heeft. Lees hem na, thuis gekomen zijnde.

Wat de zaak aangaat, uw aandacht ziet:

Dat er vernieuwing van krachten beloofd wordt. *Zij zullen de krachten vernieuwen.* Wij zullen aan uw aandacht aanwijzen, *waarin dat vernieuwen zal bestaan.*

A. In het algemeen zal het gelegen zijn in de nieuwe bekwaamheden, die zij in de betrachtning van de Godzaligheid ondervinden zullen, om voor de Heere te leven en te wandelen en te zegepralen over al hun vijanden. Geloof, hoop en liefde, als de krachten vernieuwd worden, worden opgewekt, verlevendigd en versterkt, de zwakken worden als David, de slappe handen breken een stalen boog, en de lamme kan over een muur springen, en door een bende gaan.

B. In het bijzonder zal dit vernieuwen van krachten zeggen:

1. Dat de verwachtende ziel moed begint te scheppen. In de moedeloosheid laat men de harpen aan de wilgen hangen; maar als God de krachten begint te vernieuwen, het eerste, dat een ziel gewaar wordt, is, dat de Heere op een verborgen wijze moed inboezemt, waardoor men het zo hopeloos niet stelt, als voorheen. De ziel begint grond te vatten van Gods deugden, van des Heeren beloften, van 's Middelaars genoegdoening, van voorgaande beloften en ondervindingen, en dus begint men te zeggen: *Misschien zal God mij horen en uithelpen*, Joël 2: 14. Hoewel dit zo groot in het begin niet schijnt te zijn, het baant nochtans de weg tot meer, en beurt de arme verwachtende ziel op, en maakt aanhoudende. Evenals het een krijgsknecht opbeurt, op een gevaarlijke post staande, dat hij begint te herdenken, dat zijn overste getrouw en medelijdend is; en zijn eer daarin stelt om zwakken liever te hulp te willen komen, dan dat zij door de vijand zouden overrompeld worden.
2. Dit vernieuwen van krachten zal bestaan hierin, dat de genaden, die, als het ware, begraven en bedolven lagen, beginnen te herleven en te voorschijn te komen; evenals het met een boom is, die in de winter schijnt dood te zijn, zonder vrucht, blad en bloesem, dat die allengskens herkomt, blijken geeft, dat hij niet geheel dood en gestorven was; of met iemand, die in een flauwte lag, dat hij al langzamerhand begint te betonen, dat hij leeft. Zo ook, als de krachten vernieuwd worden, de genaden beginnen zich te vertonen; zulk een veroordeelt zich, hij rechtvaardigt God in al Zijn handelingen, hij begint met liefderijke en goedertieren indrukken omtrent God werkzaam te zijn, hij bestraft zijn ongeduldigheid, hij zoekt aan de beloften Gods door geloof, hoop en liefde te hangen. Dit is het, dat de

Zaligmaker zegt: *Die in Mij gelooft, al ware hij gestorven, zal nochtans weer leven of herleven.*

3. Dit vernieuwen van krachten zal bestaan daarin, dat de genaden niet alleen werkzaam zich betonen, maar met gemakkelijkheid; evenals een mens, die gezond wordt, hij doet zijn werk met gemak. Zo hier, het valt dan de ziel zo moeilijk niet meer, maar door de levenskrachten, die zij ontvangt van boven, vrij gemakkelijk, dit wordt ons vertoond in het vervolg van ons tekstvers: *Zij zullen lopen en niet moe worden, wandelen en niet mat worden;* en in de reizigers door het dal der moerbeibomen gaande: *Zij zullen gaan van kracht tot kracht,* Psalm 84: 7, 8.
4. Het zal ook bestaan daarin, dat zij met blijdschap werken zullen: in navolging van Jezus wordt het hun spijs en drank, de wil van hun hemelse Vader te doen. In welk opzicht de zachtmoedigen vreugde op vreugde hebben, en zij met de Moorman in Hand. 8: 39, *hun weg met blijdschap reizen,* achtend de tegenwoordige verdrukkingen niets, doordat die voor hen uitwerken een eeuwig gewicht van heerlijkheid.
5. Het zal ook daarin bestaan volgens de letter, dat zij kracht voor kracht zullen hebben; nieuwe krachten voor de nieuwe gevallen en omstandigheden, waarin zij gebracht worden; dit is de ene genade vóór, de andere genade na, hetwelk mede te kennen gegeven wordt Joh. 1: 16, als er gezegd wordt, dat zij uit Zijn volheid genade voor genade zullen ontvangen, dat is, nieuwe voorkomende en medewerkende en achtervolgende genade, om de andere hebbelijke genaden te versterken, die anders niet in staat zouden blijven om te werken.
6. Eindelijk, dit vernieuwen van krachten zal zich uitstrekken tot al de genaden, *tot geloof, hoop en liefde.* Want de ziel moet niet alleen in het ene toenemen, maar in alles; als het wel gaat in de vernieuwing van krachten, men is gelijk de mestkalveren.

De middelloorzaken zijn, kortelijk, de volgende:

- Door verborgen ondersteuning die een ziel juist in het tegenwoordige niet gewaar wordt, maar naderhand ziet zij het, en kan God daarover loven en grootmaken. Zoals het met David was: *Mijn ziel kleeft U achteraan, Uw rechterhand ondersteunt mij.*
- Door inbrengen van nieuwe beloften in het hart, met een Goddelijke blijk, welke de Heere in deze tot de ziel spreekt: *Hij zal tot Zijn gunstgenoten van vredespreken.*
- Door herinnering van voorgaande bevindingen, onder het oog brengende al hetgeen zij ondervonden hebben voor deze.
- Door opklaring van hun aandeel aan Jezus, dat zij evenwel, schoon het er anders naar uitziet, Christus' eigendom geworden zijn.
- Door beteugeling van hun vijanden, zodat die de vorige kracht en geweld niet kunnen oefenen.
- Door verruiming en openzetten van de genadeweg voor de ziel, zodat, schoon zij de toenadering Gods zo gevoelig niet ondervindt, zij echter haar klacht kan uitstorten.
- Eindelijk, door de goedgunstige toenadering van Jehovah. Ik durf het niet uitbreiden.

Hiermede gaat vergezeld:

- Verwondering; als God de gevangenen Zijns volks wederbracht, waren wij als mensen, die droomden.
- Hartelijke liefde tot God in Christus.
- Oprechte gehoorzaamheid.

Het tweede, dat de Heere belooft, en hetgeen ook van de arenden afgeleid wordt, is, *dat zij zullen opvaren met vleugelen, gelijk de arenden.*

Gelijk de voorgaande belofte aan de ware verwachters van de Heere ons onder het oog stelde, hoe de zwakke en versleten kracht hersteld wordt, zodat zij beginnen te herleven en vermogens te ontvangen, om hun plicht te oefenen, in de vreze Gods; also zal deze onze hen als dadelijk in de oefening voorhouden, bezig zijnde in de hemelsgezindheid, vergetend hetgeen achter is, en zwevend met een volle vlucht naar boven, waar hun hoofd, hun schat, hun alles is, die alles in allen vervult: *Zij zullen opvaren met vleugels, als de arenden.*

Om in het bijzonder, iets van *deze hemelsgezindheid der gelovigen* te spreken, zullen wij *hun opvaren* zelf nagaan volgens het zinnebeeld, aanwijzende

1. tijden wanneer,
2. en de zaken waarin zij also opvaren.

Het eerste betreffende, daar wij spreken zouden van de betrachting der gelovigen in de weg naar de hemel, zoals dezelve vergeleken wordt bij het opvaren op vleugelen, gelijk de arenden, dat zal haast blijken, waarin dat alles bestaan zal, als wij de bijzonderheden van de arenden in hun vlucht nagaan, zoals de zeer geleerde *Bochart* ons opgeeft, waaruit andere uitleggers de zaken ontleend hebben, en waaruit wij ze ook nemen zullen.

1. Is de vlucht der arenden, wegens de veelheid hunner vederen en uitgebreidheid hunner vleugelen zeer licht en gemakkelijk, waarom van Saul en Jonathan gezegd wordt, *dat zij lichter waren dan de arenden* 2 Sam. 1: 23. Dan zal dat hier te kennen geven, de gemakkelijke lichtheid, die zij vinden zullen om hun weg te spoeden en hun reis af te leggen. Christus toch zegt van Zijn geboden, *dat Zijn juk en last niet zwaar, maar zacht en licht is; want het is de rechtvaardige blijdschap wel te doen.* Vindt men soms moeilijkheid, het is niet van de weg zelf, maar van de trage en boze natuur; het vlees dat niet mee wil, maar dat gedurig strijdt tegen de geest: waarom een opgewekte David zal zeggen, *dat hij in de weg van Gods getuigenissen vrolijker was dan over alle rijkdom.*
2. De vlucht der arenden, wegens de sterkheid hunner vlerken, is zeer vast, waarvandaan zij hun jongen op hun vleugelen dragen; en waarom de Heere tot Israël zegt, dat Hij hen gedragen had op arendsvleugelen; also zijn ook de gelovigen, wanneer de krachten vernieuwd worden, sterk in de Heere; *want Hij stelt hun voeten op een steenrots, hun gangen vastmakend tot lof van Zijn naam.*
3. De vlucht der arenden is zeer standvastig en onvermoeid; gelijk de dichters ons wonderbare zaken daarvan verhalen, dat een arend op een dag alles kan afvliegen, wat tussen het oosten en westen is. Dit drukt dan uit, hoe de gelovigen in hun opvaren onvermoeid in het werk des Heeren, ja overvloedig, standvastig en onbeweeglijk zijn, zonder in hun werkzaamheid afgetrokken te kunnen worden door 's werelds snode vleierij, of ook door de dreigementen; want eens gezien

hebbend, zullen zij niet terugzien, overmits zij met een voornemen des harten alleen blijven bij de Heere, zo veel zoetigheid en smaak in die weg vindend, dat alles in vergelijking is maar als draf, ja als schade, en enkel niet.

4. De vlucht der arenden is zeer snel; er is geen vogel, die sneller vliegt, waarom enigen hun vlucht èn bij de noordenwind, èn bij een bliksem vergeleken hebben; dit was een van de dingen, die Salomo te verwonderlijk waren, *de vlucht van een arend in de hemel*, Spr. 23: 5 en 30: 19. Een schone prent van het opvaren der gelovigen: in een ogenblik verlaten zij soms de aarde, hebben de maan onder hun voeten, en dringen in de hemelse zaken, waar hun schat, hun lust, hun blijdschap is; *dit is het vergeten van hetgeen achter is, en een jagen naar het wit tot de prijs der roeping Gods, die van boven is in Christus Jezus*, Fil. 3 : 15; *en alzo is het pad des rechtvaardigen als een schijnend licht, voortgaande en lichtende tot de volle middag toe*, Spr. 4 : 18.
5. Eindelijk, hun vlucht is zeer hoog, waarom Obadja vers 4 zegt: *Al verhieft gij u gelijk de arend, en steldet uw nest tussen de sterren, enz.* Een schone prent van de hoge staat en gestalte van des Heeren kinderen, waarvandaan zij genoemd worden heiligen der hoge plaatsen, en gezegd worden alreeds met Christus in de hemel gezet te zijn.

Vraagt iemand, *wanneer de gelovigen alzo opvaren als op arendsvleugelen?*
Ik zal het u zeggen, mijn geliefden.

- (1) Wanneer zij gejaagd worden, zodat zij geen veiligheid hier beneden vinden, wegens al de vijanden, die hen omringen en omsingelen. Het is Gods weg dikwerf met Zijn kinderen, dat Hij, wanneer zij zulks het minst denken, in de vrede de bitterheid bitter maakt, Jes. 38: 17, en toelaat, dat de vijanden van alle kanten opkomen, om ze zo wakker te maken, gelijk de Psalmist eens zei, *dat zij meer in het getal waren, dan de haren zijns hoofds*. Wat doet nu zo een: *hij vaart op als met arendsvleugelen, van het einde des lands roepend tot God, als zijn ziel in hem overstelpt is, dat hij geleid mag worden tot een steenrots hem te hoog*; gelijk ook Hiskia uitroept: *Ik word onderdrukt, o God! wees Gij mijn Borg*. Zo zal nood bidden leren, en de vijandelijke aanvallen de ziel driemaal God ernstig doen zoeken, 2 Kor. 12: 8.
- (2) Als zij een dappere overwinning over hun vijanden willen behalen. soms vinden de Godvruchtigen, dat zij vele malen tegen de vijanden zichzelf vruchteloos aangekant hebben, dat de vruchteloosheid ontstaan is uit verzuim van geloofsoefeningen en van zich in de Heere te sterken; deze nu opkomende, zo heft de ziel, om dapper de overwinning te behalen, zich omhoog, om in alles gesterkt te worden, met die koning uitroepend: *Bij ons is geen kracht tegen zo een grote menigte, maar onze ogen zien op U*. O! het is nooit veilig zich in de strijd in te laten, of de ziel moet zich eerst in de Heere sterken; zij moet achter de Heere staan, gelovende; dat de overwinning des Heeren is, *Die de handen leert ten oorlog, en de vingeren tot de strijd*.
- (3) Als zij bevinden, dat zij tot een post geroepen zullen worden. Het is Gods gewone weg met Zijn kinderen, dat eer Hij hen tot posten roept, Hij hen eerst daartoe bekwaam maakt, door ongemene uitlatingen en zielsverwijdingen, waarin zij én geloof én liefde werkzaam vinden, zodat zij dan opvaren; ziet het in Abraham, Jakob, David en anderen, Paulus niet te vergeten; en hierin worden zij op een uitnemende wijze gesterkt, om uit te staan de hitte des daags en de koude des nachts. Ondertussen vooral, zij varen, op, wanneer zij ondervinden Goddelijke

trekkingen, waarin de ziel verwijd wordt, *waardoor de ziel Gode achteraan kleeft, Zijn rechterhand haar ondersteunend*; O, dan kleven zij God aan, en kunnen gemakkelijk en blijmoedig God liefhebben, en naar boven zweven, want zij vinden hun eigen zwaarte niet.

- (4) Als zij iets van 's Konings heerlijkheid zien, waarin Hij hun voorkomt als Die, Die de banier draagt boven tienduizenden, als Die schoonste onder de mensenkinderen; dan dringt Christus' liefde hen, dan verfoeien zij alles wat onder de zon is, dan is hun hart niet alleen boven, maar zij zoeken ook zelfs, dat ziel en lichaam beide daar zijn mogen.
- (5) Als zij in enige overdenkingen verwaardigd worden, 's werlds nietigheid te beschouwen, en de ijdelheid van al het geschapene, o, dan is het:

*Hoog omhoog, mijn ziel naar boven,
Hier beneden is het niet:
't Rechte leven, lieven, loven,
Is maar daar men Jezus ziet.*

- (6) Eindelijk, als zij uit posten verlost worden, daar God zo handelt boven en tegen alle verwachting, dat Zijn hand en vinger klaar gezien en bespeurd wordt, dan is de ziel vol van Zijn lof de ganse dag, dan worden zij gelijk die uit Babel verlost werden, zij zijn als mensen die dromen. God wegens Zijn goedertierenheid en trouw grootmakende de ganse dag.

Vraagt u nu nog: *waarin of waardoor varen zij op?*

Ik zeg:

- Door hun geheiligde kennis; *hun is het gegeven de verborgenheden van Gods Koninkrijk te verstaan.*
- Door hun zeer geestelijke en ernstige verlangens naar de Heere, Die hen gemaakt heeft, om eeuwig bij Hem te zijn.
- Door hun gebeden.
- Door hun geloof, hetgeen hen de zaken vertegenwoordigt, Hebr. 11: 1.
- Door hun liefde, want de ziel is meer daar zij lieft, dan daar zij leeft.
- Eindelijk, doorhun gehele wandel, Filipp. 3: 20, *Onze wandel is in de hemel.*

Zo hebben wij ten einde gebracht de Verhandeling van *de Benamingen des Geloofs; God Zelf werke in ons al het welbehagen Zijns willens, en het werk des geloofs met kracht!*, volgens het woord van Paulus. Amen.